

กลุ่ม ๖

ศิลปศาสตร์ มนุษยศาสตร์
และสังคมศาสตร์

Thai - ศิลปศาสตร์ มนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์

การเปลี่ยนแปลงของวัฒนธรรมการแต่งกายพื้นเมืองล้านนากรณีศึกษา อำเภอเมือง จังหวัดเชียงใหม่	1
ZHU WENJING, พัทรินทร์ บุรณะกร	
อัตลักษณ์ความเป็นแต่จิวในนวนิยายเรื่อง <i>ฟ้าลิขิต: จากชั่วเถาสู่สยาม</i>	21
ZHENG ZHONG, วีรวัฒน์ อินทรพร	
การวิเคราะห์ความรุนแรงต่อสตรีในภาพยนตร์ไทยเรื่อง <i>พนอ</i>	41
Li Ruiyan, วีรวัฒน์ อินทรพร	
จากความเป็นแม่สู่การค้นหาตัวตน: การเปรียบเทียบบทบาทผู้หญิงในภาพยนตร์เรื่อง <i>Miss Granny</i> ฉบับภาษาไทยและภาษาจีน	58
Yanmi Wang, จันทรสุดา ไชยประเสริฐ	
ปัจจัยที่ส่งผลต่อการตัดสินใจเข้ารับบริการเทคโนโลยีช่วยการเจริญพันธุ์ในประเทศไทยของคู่สมรสชาวจีน	71
LIANG CHUNYUAN, ธีรโชติ เกิดแก้ว	
การสื่อสารและการปรับตัวทางวัฒนธรรมของคนจีนที่ทำงานบริษัทในประเทศไทย	104
Yuan yuan Lu, พัทรินทร์ บุรณะกร	
แนวทางการสอนทักษะการเขียนภาษาไทยในฐานะภาษาต่างประเทศระดับพื้นฐาน A1 – A2 และวิธีการส่งเสริมการนำไปใช้เพื่อทัศนคติที่ดีต่อสังคมและวัฒนธรรมไทย	123
วนิดา สัมภาวะผล, อันติมะ ธีราทรกุล	
การศึกษาอัตลักษณ์ความเป็นจีนที่ปรากฏในละครซีรีส์แนว BL ของไทย	141
Sheng Yutong, กิตติศักดิ์ เกิดอรุณสุขศรี	
อนาคตภาพการพัฒนาด้านการตรวจพิสูจน์เอกลักษณ์บุคคลกรณีภัยพิบัติและมีผู้เสียชีวิตจำนวนมากของสถาบันนิติเวชวิทยา โรงพยาบาลตำรวจ	159
อธิปพงศ์ บุญญกิจ, นิช วงศ์ส่องจำ	
ปัจจัยที่ส่งผลต่อการพัฒนาตนเองของผู้ต้องขังในเรือนจำกลางสมุทรปราการ	178
ปพนธิ์ เรือนทองดี, นุชนาฏ ยูอันเงาะ, กฤตวรรณ สาหร่าย,	
นัฐริยา บุญอาพัทธ์เจริญ	
นวัตกรรมการเล่าเรื่องข้ามสื่อเพื่อการสื่อสารแบรนด์มหาวิทยาลัยหัวเฉียวเฉลิมพระเกียรติ	198
ใจบุญ แยมี่ยม, สรวลสรรค์ พจนอารี, สวรรค์ ตั้งจิตกุลกุล	

การเปลี่ยนแปลงของวัฒนธรรมการแต่งกายพื้นเมืองล้านนา

กรณีศึกษา อำเภอเมือง จังหวัดเชียงใหม่

The Continuity and Change of Lanna Indigenous Clothing Culture: A Case

Study of Mueang District, Chiang Mai Province

ZHU WENJING*, พัทรินทร์ บุรณะกร

คณะศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยหัวเฉียวเฉลิมพระเกียรติ

*E-mail: wenjingzhu49@gmail.com

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อวิเคราะห์การเปลี่ยนแปลงของวัฒนธรรมการแต่งกายพื้นเมืองล้านนา โดยมุ่งศึกษากรณีในเขตอำเภอเมือง จังหวัดเชียงใหม่ ซึ่งเป็นพื้นที่ที่ยังคงมีการสืบทอดการแต่งกายพื้นเมืองอย่างต่อเนื่อง ควบคู่กับการปรับตัวให้สอดคล้องกับบริบททางสังคม เศรษฐกิจ และวัฒนธรรมในปัจจุบัน การวิจัยใช้ระเบียบวิธีวิจัยเชิงคุณภาพ โดยเก็บข้อมูลจากการสังเกตแบบไม่มีส่วนร่วมและการสัมภาษณ์เชิงลึกกับกลุ่มตัวอย่างที่เกี่ยวข้องกับการแต่งกายพื้นเมืองล้านนา ได้แก่ ผู้เชี่ยวชาญ นักวิชาการ ประชาชนทั่วไปที่ยังสวมใส่เสื้อผ้าพื้นเมือง คนรุ่นใหม่ที่ใช้แฟชันล้านนา และผู้ผลิตหรือช่างฝีมือในท้องถิ่น ผลการวิจัยพบว่า การแต่งกายพื้นเมืองล้านนาได้มีการเปลี่ยนแปลงในด้านรูปแบบ ลวดลาย วัสดุ เทคนิคการผลิต และกลุ่มผู้สวมใส่ โดยมีปัจจัยสำคัญที่ส่งผลต่อการเปลี่ยนแปลง ได้แก่ ด้านเศรษฐกิจและการท่องเที่ยว เทคโนโลยีและสื่อสมัยใหม่ ค่านิยมของคนรุ่นใหม่ และนโยบายของรัฐ การเปลี่ยนแปลงเหล่านี้ส่งผลทั้งในแง่บวกและลบต่ออัตลักษณ์ทางวัฒนธรรม การถ่ายทอดภูมิปัญญาท้องถิ่น และเศรษฐกิจของผู้ประกอบการในชุมชน ควรมีการส่งเสริมการอนุรักษ์วัฒนธรรมการแต่งกายพื้นเมืองควบคู่ไปกับการพัฒนาและปรับตัวให้สอดคล้องกับยุคสมัย เพื่อให้สามารถดำรงอยู่ได้อย่างยั่งยืนในสังคมปัจจุบัน

คำสำคัญ : การเปลี่ยนแปลง วัฒนธรรมการแต่งกายพื้นเมืองล้านนา เชียงใหม่

Abstract

This research aims to analyze the characteristics and factors contributing to the transformation of traditional Lanna clothing culture, focusing on the case study in Mueang District, Chiang Mai Province. This area continues to preserve traditional attire while simultaneously adapting to contemporary social, economic, and cultural contexts. A qualitative research methodology was employed, Non-participant Observation and in-depth interviews with various stakeholders related to Lanna clothing. These include experts, academics, members of the general public who still wear traditional clothing, young people who incorporate Lanna fashion into modern styles, and local producers or artisans. The findings reveal that traditional Lanna clothing has undergone changes in terms of style, patterns, materials, production techniques, and target wearers. Key factors influencing these changes include economic and tourism development, modern technology and media, the values of younger generations, and government policies. These transformations have had both positive and negative impacts on cultural identity, the transmission of local wisdom, and the economic well-being of community entrepreneurs. There is a need to promote the conservation of traditional clothing culture alongside development and adaptation efforts to ensure its sustainable existence in modern society

Keywords : Transformation, Lanna Traditional Clothing Culture, Chiang Mai

บทนำ

วัฒนธรรมการแต่งกายพื้นเมืองล้านนาเป็นส่วนสำคัญที่สะท้อนอัตลักษณ์ วิถีชีวิต และค่านิยมของชุมชนในภาคเหนือ โดยเฉพาะในจังหวัดเชียงใหม่ เครื่องนุ่งห่มเหล่านี้ไม่เพียงแต่ทำหน้าที่ปกป้องร่างกาย แต่ยังเป็นสื่อกลางทางวัฒนธรรมที่แฝงด้วยประวัติศาสตร์ ความเชื่อ และภูมิปัญญาท้องถิ่นที่ถ่ายทอดจากรุ่นสู่รุ่น (สุรพล ดำริห์กุล ,

2561, น. 102–105) การแต่งกายพื้นเมืองล้านนามีความหลากหลายขึ้นอยู่กับโอกาสและบริบททางสังคม ทั้งในชีวิตประจำวันและพิธีกรรมสำคัญ ลวดลายต่าง ๆ ของผ้าพื้นเมืองล้านนา เช่น ลายน้ำไหล ลายนก ลายขีด หรือลายจก ล้วนมีความหมายและได้รับแรงบันดาลใจจากธรรมชาติและหลักคำสอนทางศาสนา ซึ่งแสดงถึงความประณีตทางศิลปะและจิตวิญญาณของชาวล้านนา (ณัฐกานต์ ลิ้มสถาพร, 2565, น. 46) ในสังคมปัจจุบันกระแสโลกาภิวัตน์ เทคโนโลยี และการท่องเที่ยว มีบทบาทสำคัญในการผลักดันให้การแต่งกายพื้นเมืองต้องปรับตัว โดยผสมผสานองค์ประกอบดั้งเดิมเข้ากับแนวคิดร่วมสมัย เพื่อให้สอดคล้องกับรสนิยมของคนรุ่นใหม่ ดังที่วรชาติ มีชูบท (2560, น. 32–35) กล่าวว่า การปรับเปลี่ยนเทคนิคการผลิตเสื้อผ้าพื้นเมืองล้านนายังคงความละเอียดอ่อนแบบดั้งเดิม จังหวัดเชียงใหม่ในฐานะศูนย์กลางของวัฒนธรรมล้านนา จึงสะท้อนให้เห็นถึงทั้ง “การคงอยู่” และ “การเปลี่ยนแปลง” ทางวัฒนธรรมการแต่งกายอย่างเด่นชัด ตั้งแต่ยุคอาณาจักรล้านนาที่ก่อตั้งโดยพญามังรายในปี พ.ศ. 1839 จนถึงปัจจุบันที่เป็นเมืองศูนย์กลางเศรษฐกิจ การท่องเที่ยว และวัฒนธรรมของภาคเหนือ (สรวิชาติ อ่องสกุล, 2566, น. 265) การแต่งกายของชาวเชียงใหม่ยังคงสะท้อนภูมิปัญญาท้องถิ่นอย่างชัดเจน เช่น เสื้อม่อฮ่อมของชาย หรือเสื้อปิดและผ้าซิ่นของหญิง ที่มีลวดลายดั้งเดิมอย่างลายจก ลายขีด หรือลายน้ำไหล ซึ่งสตรีชาวล้านนานิยมสวมใส่ในโอกาสสำคัญ (มานะพ มานะแซม, 2553, น. 41–43)

ในปัจจุบัน ชุมชนหัตถกรรมพื้นเมือง เช่น บ้านถวายและบ้านแม่กำปอง ได้มีการเปลี่ยนแปลงบทบาทจากแหล่งผลิตเสื้อผ้าพื้นเมืองล้านนาในชุมชน ไปสู่การเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมและแหล่งเรียนรู้ที่ตอบสนองต่อความต้องการของตลาดสมัยใหม่มากขึ้น โดยได้รับการสนับสนุนจากภาครัฐผ่านโครงการต่าง ๆ การเปลี่ยนแปลงดังกล่าวสอดคล้องกับแนวคิดของ ชัยวัฒน์ ปะสุนะ (2565, น. 220–224) ที่อธิบายว่าวัฒนธรรมการแต่งกายพื้นเมืองสามารถปรับตัวตามบริบททางสังคมและเศรษฐกิจได้อย่างต่อเนื่อง ส่งผลให้เสื้อผ้าพื้นเมืองล้านนาไม่ได้จำกัดอยู่เพียงการใช้ในชีวิตประจำวันหรือพิธีกรรมเช่นในอดีต แต่ได้ถูกปรับให้มีบทบาทในเชิงเศรษฐกิจและการท่องเที่ยวมากขึ้น จึงสะท้อนถึงการปรับตัวของวัฒนธรรมในสังคมร่วมสมัยอย่างชัดเจน

จากการศึกษาภูมิหลังเหล่านี้ ผู้วิจัยซึ่งเป็นชาวต่างชาติที่ศึกษาสาขาวิชาการสื่อสารภาษาไทยเป็นภาษาที่สอง เล็งเห็นถึงความสำคัญของวัฒนธรรมการแต่งกายในฐานะเครื่องมือเรียนรู้ความคิด ความเชื่อ และอัตลักษณ์ท้องถิ่น

จึงมุ่งศึกษาการคงอยู่และการเปลี่ยนแปลงของการแต่งกายพื้นเมืองล้านนาในอำเภอเมือง จังหวัดเชียงใหม่ เพื่อส่งเสริมความเข้าใจในบริบทวัฒนธรรมร่วมสมัย และการสื่อสารระหว่างวัฒนธรรมอย่างลึกซึ้งยิ่งขึ้น

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

เพื่อวิเคราะห์การเปลี่ยนแปลงของวัฒนธรรมการแต่งกายพื้นเมืองล้านนา กรณีศึกษาอำเภอเมือง จังหวัดเชียงใหม่

ทบทวนวรรณกรรม

การทบทวนวรรณกรรมเป็นขั้นตอนสำคัญในการศึกษาวิจัย เพื่อทำความเข้าใจแนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับประเด็นการเปลี่ยนแปลงของวัฒนธรรมการแต่งกายพื้นเมืองล้านนา รวมถึงใช้เป็นกรอบในการวิเคราะห์ผลการวิจัยอย่างเป็นระบบ สรุปได้ดังต่อไปนี้

ชัยวัฒน์ ปะสุนะ (2565, น. 220–224) อธิบายว่า วัฒนธรรมมีลักษณะเป็นพลวัต (dynamic) ที่เปลี่ยนแปลงอย่างต่อเนื่องตามบริบททางสังคม เศรษฐกิจ และเทคโนโลยี โดยเป็นผลจากปัจจัยหลายด้านที่ส่งผลต่อวิถีชีวิตของมนุษย์ วรชาติ มีชูบท (2560, น. 32–35) ชี้ว่า การเปลี่ยนแปลงของการแต่งกายพื้นเมืองล้านนาในปัจจุบันได้รับอิทธิพลจากโลกาภิวัตน์และเทคโนโลยี โดยเฉพาะการนำระบบการผลิตแบบอุตสาหกรรมมาใช้ ทำให้รูปแบบเสื้อผ้ามีความหลากหลายและตอบสนองตลาดได้มากขึ้น ญัฐกานต์ ลิ่มสถาพร (2565, น. 46) อธิบายว่า ลวดลายผ้าพื้นเมืองล้านนาเดิมมีความหมายเชิงสัญลักษณ์ แต่ในปัจจุบันถูกปรับให้เรียบง่ายและร่วมสมัยมากขึ้นตามรสนิยมของผู้บริโภค ซึ่งอาจส่งผลต่อความหมายดั้งเดิม สุรพล ดำริห์กุล (2561, น. 102–105) เสนอว่า การเปลี่ยนแปลงของการแต่งกายเกี่ยวข้องกับค่านิยมและพฤติกรรมของผู้บริโภค โดยเฉพาะคนรุ่นใหม่ที่มีบทบาทสำคัญในการกำหนดทิศทางและการตีความวัฒนธรรมในรูปแบบใหม่

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยใช้วิธีวิจัยการเก็บข้อมูลภาคสนาม (Field Research) ด้วยการสังเกตแบบไม่มีส่วนร่วม (Non-participant Observation) และการสัมภาษณ์เชิงลึก (In Depth interview) โดยดำเนินการตามลำดับขั้นตอน ดังนี้

1. ศึกษาแนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับวัฒนธรรมการแต่งกายพื้นเมืองล้านนา
2. ศึกษาประวัติและความเป็นมาของวัฒนธรรมการแต่งกายพื้นเมืองล้านนา
3. คัดเลือกกลุ่มตัวอย่างแบบเฉพาะเจาะจง (Purposive Sampling) จากผู้ที่มีความสัมพันธ์กับการแต่งกายพื้นเมืองล้านนา ได้แก่ ผู้เชี่ยวชาญ นักวิชาการ ประชาชนที่ยังคงสวมใส่เสื้อล้านนา คนรุ่นใหม่ที่ใช้แฟชั่นใช้แฟชั่น และช่างฝีมือหรือผู้ผลิตเสื้อผ้าพื้นเมืองล้านนา
4. สร้างเครื่องมือวิจัยด้วยการตั้งคำถามที่จะไปสัมภาษณ์ (In Depth interview) จำนวน 20 ข้อ ให้ครอบคลุมประเด็นที่สอดคล้องกับวัตถุประสงค์การวิจัย และส่งให้อาจารย์ที่ปรึกษาและผู้ทรงคุณวุฒิตรวจสอบ
5. ปรับแก้ไขเครื่องมือแบบสัมภาษณ์ตามข้อเสนอแนะ และนำไปเก็บข้อมูลภาคสนามกับ กลุ่มตัวอย่างที่กำหนดไว้ในขอบเขตการวิจัย
6. วิเคราะห์ข้อมูลจากการสัมภาษณ์ในด้านการเปลี่ยนแปลงของวัฒนธรรมการแต่งกายพื้นเมืองล้านนา ในอำเภอเมือง จังหวัดเชียงใหม่
7. นำเสนอผลการศึกษาวิจัยแบบพรรณนาวิเคราะห์ (Descriptive Analysis)

ผลการวิจัย

1. ลักษณะของการเปลี่ยนแปลงของวัฒนธรรมการแต่งกายพื้นเมืองล้านนา การแต่งกายพื้นเมืองล้านนา ในอดีตมีเอกลักษณ์เฉพาะตัวที่สะท้อนถึงวิถีชีวิต ความเชื่อ และฐานะของผู้สวมใส่ โดยเน้นความเรียบง่ายแต่แฝงไปด้วยความงดงามจากภูมิปัญญาท้องถิ่น อย่างไรก็ตาม วัฒนธรรมการแต่งกายพื้นเมืองล้านนาได้เปลี่ยนแปลงไปตามยุค

สมัย อิทธิพลทางสังคม เศรษฐกิจ และเทคโนโลยีที่หลั่งไหลเข้ามา โดยสามารถจำแนกลักษณะของการเปลี่ยนแปลงออกเป็น 4 ด้านสำคัญ ดังนี้

1.1 การเปลี่ยนแปลงด้านรูปแบบ ลวดลาย ผ้าพื้นเมืองล้านนา ซึ่งเคยเป็นเครื่องแต่งกายที่สะท้อนอัตลักษณ์และภูมิปัญญาท้องถิ่น กลับเริ่มมีการเปลี่ยนแปลงด้านรูปแบบและลวดลายเพื่อให้สอดคล้องกับความนิยมของตลาดและกระแสแฟชั่นในยุคสมัยใหม่ ซึ่งอาจส่งผลกระทบต่อคงอยู่ของคุณค่าทางวัฒนธรรมดั้งเดิม การดัดแปลงลวดลายผ้าพื้นเมืองล้านนาให้ดูเรียบง่าย ร่วมสมัย และเหมาะกับไลฟ์สไตล์คนรุ่นใหม่

จากการสังเกตและการสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญในพื้นที่วิจัยทำให้ผู้วิจัยได้ทราบดังกล่าวและคำให้สัมภาษณ์ที่ว่า

“ลูกค้าสมัยนี้จะไม่ค่อยเข้าใจลวดลายโบราณ เขาจะเน้นสีล้นที่ดูสดใส ชุดพื้นเมืองที่ประยุกต์แล้วใส่ง่ายในชีวิตประจำวัน เราเองก็ต้องปรับลายให้ทันสมัยขึ้น เช่น เอาลายดั้งเดิมมาดัดบางส่วน ปรับรูปแบบให้เรียบขึ้น แล้วเพิ่มสีอย่างชมพู ม่วง แดง ที่แต่ก่อนเขาไม่นิยมกันในผ้าทอ”

(เจ้าของร้านผ้าไทยร้านที่ 1, สัมภาษณ์, 10 มิถุนายน 2568)

จากการสัมภาษณ์ เจ้าของร้านผ้าไทย ร้านที่ 1 ในเขตอำเภอเมือง จังหวัดเชียงใหม่ พบข้อมูลที่สะท้อนให้เห็นถึงลักษณะการปรับเปลี่ยนของผ้าพื้นเมืองล้านนาอย่างชัดเจน โดยเฉพาะในด้านของ รูปแบบ และลวดลาย ที่ลูกค้าสมัยนี้ไม่เอาลายโบราณ แม้ค้าจึงปรับลายให้ทันสมัยขึ้น ปรับลายดั้งเดิมให้มีรูปแบบที่เรียบง่ายขึ้น แล้วเพิ่มสีให้สดใส ข้อมูลจากคำให้สัมภาษณ์นี้ชี้ให้เห็นถึงแนวโน้มในการลดทอนรายละเอียดลวดลายดั้งเดิม ซึ่งเดิมเคยเป็นสัญลักษณ์ทางวัฒนธรรมและมีความหมายเฉพาะของท้องถิ่นล้านนา ดังนั้น กรณีของเจ้าของร้านผ้าไทย ร้านที่ 1 เป็นตัวอย่างของการเปลี่ยนแปลงเชิงรูปธรรมที่เกิดขึ้นจากการปะทะกันระหว่างคุณค่าดั้งเดิมกับแรงผลักดันจากตลาดสมัยใหม่

1.2 การเปลี่ยนแปลงด้านวัสดุและเทคนิคการผลิต เสื้อผ้าพื้นเมืองล้านนาจากเดิมที่ใช้วัสดุจากธรรมชาติ เช่น ฝ้ายทอมือ และย้อมด้วยสีธรรมชาติ เช่น ครามหรือมะเกลือ ปัจจุบันมีการใช้เส้นใยสังเคราะห์ สีเคมี และเทคนิค

การตัดเย็บอุตสาหกรรมมากขึ้น เพื่อความรวดเร็ว ลดต้นทุน และรองรับความต้องการของตลาด ซึ่งสะท้อนถึงการเปลี่ยนผ่านจากการผลิตเชิงช่างฝีมือไปสู่ระบบอุตสาหกรรม

จากการสังเกตและการสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญในพื้นที่วิจัยทำให้ผู้วิจัยได้ทราบดังกล่าวและคำให้สัมภาษณ์ที่ว่า

“เมื่อก่อนเราทอผ้าด้วยฝ้ายมือ 100% ย้อมด้วยคราม มะเกลือ หรือเปลือกไม้ตามวิถีธรรมชาติของชุมชน บั่นฝ้ายเอง ทอมือทีละเส้น แต่ปัจจุบันเราเริ่มผสมเส้นใยสังเคราะห์บางส่วน เช่น โพลีเอสเตอร์หรือเรยอน เพราะฝ้ายทอมือใช้เวลามากและต้นทุนสูง ลูกค้าส่วนมากไม่ได้เข้าใจความพิเศษของผ้าทอมือทั้งหมดเลยต้องเลือกใช้เส้นใยที่ผลิตง่ายขึ้นในบางรุ่น เรายังพยายามรักษางานทอมือไว้ แต่ก็ต้องปรับ เช่น ใช้เครื่องมือช่วย หรือย้อมเคมีในสีเฉพาะรุ่น เพื่อให้ตอบสนองตลาดและต้นทุนแข่งขันได้”

(เจ้าของร้านผ้าไทย ร้านที่ 3 สัมภาษณ์, 12 มิถุนายน 2568)

จากการสัมภาษณ์พบว่าการเปลี่ยนผ่านด้านวัสดุและเทคนิคการผลิตจากงานฝีมือดั้งเดิมสู่การใช้เส้นใยสังเคราะห์ และสีเคมีร่วมกับเทคโนโลยีการผลิต เพื่อลดต้นทุนและเพิ่มกำลังการผลิตให้สอดคล้องกับความต้องการของตลาด การเปลี่ยนแปลงนี้สะท้อนการปรับตัวจากระบบหัตถกรรมท้องถิ่นสู่การผลิตเชิงกึ่งอุตสาหกรรมขนาดย่อม ที่มีปัจจัยขับเคลื่อนจากสถานะเศรษฐกิจและการปรับตัวเพื่อความอยู่รอดในสังคมร่วมสมัย แม้จะเป็นการแลกมาด้วยความเสี่ยงต่อการสูญเสียองค์ความรู้และภูมิปัญญาดั้งเดิมบางส่วนไปก็ตาม

1.3 การเปลี่ยนแปลงด้านบริบทการใช้ ผ้าพื้นเมืองล้านนาถูกใช้ในชีวิตประจำวันและงานพิธี เช่น งานบุญ งานประเพณี ปัจจุบันการแต่งกายพื้นเมืองมีบทบาทในเชิงสัญลักษณ์หรือกิจกรรมเฉพาะ เช่น ใส่ในวันศุกร์ของข้าราชการ ใส่ในงานวัฒนธรรม หรืองานท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม เป็นการใช้ในเชิงพิธีกรรมมากกว่าชีวิตประจำวัน

จากการสังเกตและการสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญในพื้นที่วิจัยทำให้ผู้วิจัยได้ทราบดังกล่าวและคำให้สัมภาษณ์ที่ว่า

“ลูกค้าที่มาซื้อส่วนใหญ่ไม่ได้ใส่ใช้ทุกวันนะครับ เขาจะซื้อเพื่อใส่ไปงานสำคัญ เช่น งานทำบุญบ้าน งานแต่งงาน หรือใส่ตอนรับแขกต่างชาติ ลูกค้าขาประจำเราหลายคนเป็นข้าราชการ ใส่ชุดพื้นเมืองเฉพาะ

วันศุกร์ และบางหน่วยงานใส่ทุกวัน ตอนนี้เสื้อผ้าพื้นเมืองเลยกลายเป็นเหมือนยูนิฟอร์มเฉพาะกิจ เราเลย
ออกแบบลายให้เรียบร้อย ไม่แฟนซีเกินไป เพื่อให้เหมาะกับงานพิธีมากกว่าแฟชั่นชีวิตประจำวัน”

(เจ้าของร้านผ้าไทยร้านที่ 1, สัมภาษณ์, 10 มิถุนายน 2568)

จากการสัมภาษณ์พบว่าบริบทการใช้ผ้าพื้นเมืองได้เปลี่ยนผ่านจากวิถีชีวิตประจำวันสู่การใช้ในโอกาสเฉพาะ
ทางวัฒนธรรมและพิธีกรรมเป็นหลัก รวมถึงการเป็นสัญลักษณ์เชิงสถาบันผ่านนโยบายการสวมใส่ของหน่วยงาน
ราชการ ส่งผลให้ผู้ประกอบการต้องปรับการออกแบบให้เน้นความเรียบร้อยทั้งทางการมากกว่าแฟชั่นทั่วไป การ
เปลี่ยนแปลงนี้จึงสะท้อนการยับยั้งบทบาทของผ้าพื้นเมืองล้านนาจากการเป็น “วิถีชีวิต” ไปสู่การทำหน้าที่เป็น
“สัญลักษณ์ทางวัฒนธรรม” ที่ใช้สื่อสารตัวตนและภาพลักษณ์ในสังคมร่วมสมัยได้อย่างชัดเจน

1.4 การเปลี่ยนแปลงในกลุ่มผู้สวมใส่ จากเดิมที่ผู้สูงวัยหรือคนในชุมชนท้องถิ่นเป็นกลุ่มหลักในการสวมใส่
ปัจจุบันกลุ่มผู้สวมใส่ขยายสู่คนรุ่นใหม่ นักท่องเที่ยว หรือผู้ทำงานในหน่วยงานราชการที่สนับสนุนการแต่งกายท้องถิ่น
ส่งผลให้เกิดการพัฒนาเสื้อผ้าพื้นเมืองให้มีความทันสมัยมากขึ้น เช่น การตัดเย็บให้เป็นเสื้อเชิ้ต กระโปรง หรือชุด
แฟชั่นร่วมสมัย

จากการสังเกตและการสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญในพื้นที่วิจัยทำให้ผู้วิจัยได้ทราบดังกล่าวและคำให้
สัมภาษณ์ที่ว่า

“ลูกค้าสมัยก่อนจะเป็นแม่เฒ่าจากบ้านใกล้ ๆ หรือคนที่ไปวัดเป็นประจำ เขามาซื้อผ้าชิ้นผ้าฝ้ายทอ
มือที่เราทอย้อมครามไว้ขาย แต่ช่วง 5-6 ปีมานี้ ลูกค้าหลักกลายเป็นข้าราชการกับนักท่องเที่ยว เขอยากได้
ชุดที่ใส่ได้จริงในที่ทำงานหรือใส่เที่ยว ถ้าเป็นนักท่องเที่ยว ก็อยากได้ชุดล้านนาแบบใส่ถ่ายรูปในวัดได้เลย เรา
จึงต้องเปลี่ยนทั้งวัสดุและรูปแบบ เช่น ใช้ผ้าฝ้ายผสมเรยอน ตัดเย็บด้วยจักรให้เร็วขึ้น และตัดเป็นเสื้อเชิ้ต
กระโปรง หรือเดรสใส่ง่ายมากขึ้น”

(เจ้าของร้านผ้าไทยร้านที่ 4, สัมภาษณ์, 11 มิถุนายน 2568)

จากการสัมภาษณ์พบว่ากลุ่มผู้สวมใส่หลักได้ขยายตัวจากคนในท้องถิ่นสู่กลุ่มข้าราชการและนักท่องเที่ยวที่มี
วัตถุประสงค์การใช้งานแตกต่างกัน ทั้งเพื่อสื่อสารเชิงสัญลักษณ์ตามนโยบายของรัฐและเพื่อการสร้างประสบการณ์

ผ่านภาพลักษณ์ทางวัฒนธรรม ปัจจุบันนี้ส่งผลให้ผู้ประกอบการต้องปรับเปลี่ยนทั้งวัสดุและรูปแบบการตัดเย็บให้มีความเป็นแฟชั่นร่วมสมัยที่สวมใส่ได้ง่ายในชีวิตประจำวันมากขึ้น การเปลี่ยนแปลงดังกล่าวนอกจากจะเป็นการตอบสนองความต้องการของตลาดใหม่แล้ว ยังสะท้อนถึงการปรับตัวของวัฒนธรรมท้องถิ่นเพื่อความอยู่รอดในบริบทสังคมปัจจุบันอย่างชัดเจน

2. ปัจจัยที่ส่งผลต่อการเปลี่ยนแปลงของการแต่งกายพื้นเมืองล้านนา การเปลี่ยนแปลงของการแต่งกายพื้นเมืองล้านนาไม่ได้เกิดขึ้นโดยบังเอิญ แต่มีปัจจัยแวดล้อมหลายประการที่หล่อหลอมและผลักดันให้เกิดการเปลี่ยนแปลงในแต่ละช่วงเวลา ซึ่งผู้วิจัยสามารถจำแนกปัจจัยที่ส่งผลกระทบได้เป็น 4 ด้านสำคัญ ได้แก่

2.1 ปัจจัยด้านเศรษฐกิจและการท่องเที่ยว การเติบโตของเศรษฐกิจในจังหวัดเชียงใหม่ โดยเฉพาะภาคการท่องเที่ยว ทำให้เกิดความต้องการสินค้าเชิงวัฒนธรรมเพิ่มขึ้น ช่างทอและผู้ผลิตจึงปรับตัวให้ผลิตผ้าและเสื้อผ้าที่ขายได้ในตลาดนักท่องเที่ยว โดยเน้นความสวยงาม โดดเด่น และสะดวกต่อการใช้งาน

จากการสังเกตและการสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญในพื้นที่วิจัยทำให้ผู้วิจัยได้ทราบดังกล่าวและคำให้สัมภาษณ์ที่ว่า

“ร้านเราตั้งอยู่ใกล้ประตูท่าแพ ซึ่งเป็นแหล่งท่องเที่ยวหลักของเชียงใหม่ นักท่องเที่ยวทั้งไทยและต่างชาติเริ่มกลับมาเดินถนนคนเดินเยอะมาก หลายคนมองหาสินค้าที่มีความเป็นล้านนาแต่สามารถใช้งานได้จริงในชีวิตประจำวัน เราเลยเริ่มปรับตัวโดยเปลี่ยนจากการขายผ้าผืนมาเป็นเสื้อผ้าสำเร็จรูป เช่น เสื้อคลุมผ้าฝ้าย เทรสลายย้อมคราม หรือแจ็กเก็ตที่ดูร่วมสมัย ใช้จักรอุตสาหกรรมในการเย็บแทนการเย็บมือเพื่อให้ทันความต้องการของตลาด และเปลี่ยนมาใช้ผ้าฝ้ายผสมเส้นใยสังเคราะห์บางส่วนเพื่อลดต้นทุน ทำให้ขายในราคาที่เข้าถึงได้มากขึ้น ลูกค้าหลักของเราตอนนี้คือกลุ่มวัยรุ่น นักท่องเที่ยว และชาวต่างชาติที่มองหาของฝากหรือชุดที่ใส่ถ่ายรูปกับวัดหรือธรรมชาติ สินค้าแบบนี้สร้างรายได้ให้เรามากกว่าผ้าผืนแบบดั้งเดิมหลายเท่า”

(เจ้าของร้านผ้าไทย ร้านที่ 5 สัมภาษณ์, 11 มิถุนายน 2568)

จากการสัมภาษณ์พบว่าปัจจัยด้านเศรษฐกิจและการท่องเที่ยวเป็นแรงขับเคลื่อนสำคัญที่เปลี่ยนความต้องการของผู้บริโภคสู่เสื้อผ้าสำเร็จรูปที่สวมใส่ได้จริงในชีวิตประจำวันมากขึ้น ส่งผลให้ผู้ผลิตต้องปรับกระบวนการผลิตโดยใช้เครื่องจักรและวัสดุสมัยใหม่เพื่อลดต้นทุนและเพิ่มกำลังการผลิตให้ทันต่อความต้องการของตลาด การเปลี่ยนแปลงนี้สะท้อนถึงการปรับตัวของวัฒนธรรมการแต่งกายจากงานฝีมือดั้งเดิมสู่การเป็นสินค้าเชิงพาณิชย์ที่มีความยืดหยุ่นและตอบโจทย์เชิงสัญลักษณ์ในสังคมร่วมสมัยได้อย่างมีประสิทธิภาพสูงสุด

2.2 ปัจจัยด้านเทคโนโลยีและสื่อ การแพร่กระจายของเทคโนโลยีสารสนเทศและโซเชียลมีเดียทำให้รูปแบบการแต่งกายพื้นเมืองแพร่หลายอย่างรวดเร็ว มีการสร้างภาพลักษณ์ใหม่ของการแต่งกายพื้นเมือง เช่น “ใส่ผ้าชิ้นขึ้นดอย” หรือ “ลูกหลานนาโมเดิร์น” ซึ่งจุดจูงใจคนรุ่นใหม่ให้สวมใส่มากขึ้น

จากการสังเกตและการสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญในพื้นที่วิจัยทำให้ผู้วิจัยได้ทราบดังกล่าวและคำให้สัมภาษณ์ที่ว่า

“ฉันเริ่มสนใจชุดพื้นเมืองเพราะเห็นใน ตี๊กต็อก (TikTok) กับ อินสตาแกรม (Instagram) มีคนใส่ชุดผ้าชิ้นขึ้นดอย หรือใส่ไปคาเฟ่แล้วถ่ายรูปออกมาสวยมาก จนรู้สึก ว่า ‘ชุดพื้นเมืองก็เท่ได้’ ตอนแรกแม่มีผ้าชิ้นอยู่หลายผืนที่ไม่ค่อยได้ใช้ เราเลยเอามา mix กับเสื้อยืดหรือเสื้อเชิ้ต แล้วแต่งตัวแนววินเทจลงใน IG มีเพื่อนมากดไลก์เยอะมาก ทำให้เริ่มใส่บ่อยขึ้น แม้กระทั่งไปเดินห้าง หรือวันศุกร์ที่โรงเรียน ตอนนี้มีร้านในเชียงใหม่หลายร้านที่ออกแบบชุดแนวนี้ขายเลย เช่น เสื้อคอกระเช้าทรงครอบ หรือกระโปรงผ้าทอแบบแพชั่น คือมันเปลี่ยนภาพลักษณ์ของผ้าชิ้นไปเลย กลายเป็นของเทรนด์ไปแล้วในหมู่วัยรุ่น”

(นักเรียน ม.6 โรงเรียนยุพราชวิทยาลัย, สัมภาษณ์, 12 มิถุนายน 2568)

จากการสัมภาษณ์พบว่าเทคโนโลยีสารสนเทศและสื่อสังคมออนไลน์มีบทบาทสำคัญในการสร้างภาพลักษณ์ใหม่ให้ผ้าพื้นเมืองล้านนาผ่านแพลตฟอร์มยอดนิยมอย่าง ตี๊กต็อก (TikTok) และ อินสตาแกรม (Instagram) โดยเปลี่ยนมุมมองของคนรุ่นใหม่ให้เห็นว่าชุดพื้นเมืองสามารถนำมาประยุกต์ใช้เป็นแฟชั่นร่วมสมัยที่เข้ากับไลฟ์สไตล์ปัจจุบันได้ ส่งผลให้เกิดกระแสความนิยมสวมใส่ในบริบทที่หลากหลายและกระตุ้นให้เกิดการออกแบบผลิตภัณฑ์ที่เน้น

ความเป็นแฟชั่นมากยิ่งขึ้น ปัจจัยด้านสื่อดิจิทัลจึงเป็นเครื่องมือสำคัญที่ช่วยเปลี่ยนภาพจำดั้งเดิมสู่การเป็น “วัฒนธรรมยอดนิยม” ที่ดำรงอยู่ในสังคมร่วมสมัยได้อย่างกลมกลืน

จากการสังเกตและการสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญในพื้นที่วิจัยทำให้ผู้วิจัยได้ทราบดังกล่าวและคำให้สัมภาษณ์ที่ว่า

“เริ่มทำเพจเฟซบุ๊กขายเสื้อผ้าพื้นเมืองจากความชอบส่วนตัว และก็ได้แรงบันดาลใจจากโพสต์ที่คนแต่งตัวแนวล่านนาโมเดิร์น เช่น ‘ใส่ชินเที่ยวคาเฟ่’ หรือ ‘สาวเหนือเวอร์ชั่นแฟชั่น’ กลายเป็นไวรัลในโซเชียลหลายครั้ง เราเลยคิดว่าผ้าพื้นเมืองมันขายได้ถ้าเรานำเสนอในภาพที่ดูร่วมสมัยและเข้ากับไลฟ์สไตล์คนรุ่นใหม่ ตอนนี้เพจเรามียอดแชร์จากโพสต์แต่งตัวมากกว่าโพสต์ขายของอีก เพราะคนอยากเห็น ‘ไอเดียการแมทช์’ มากกว่าแค่เห็นสินค้าตรง ๆ ยอดขายส่วนใหญ่มาจากลูกค้ารุ่นใหม่ที่ยากได้ลุคแบบนั้นเป๊ะ ๆ รวมถึงลูกค้าต่างจังหวัดที่ได้รับอิทธิพลจากภาพเหล่านี้เช่นกัน”

(เจ้าของเพจเฟซบุ๊กขายเสื้อผ้าพื้นเมืองวิทยาลัย, สัมภาษณ์, 14 มิถุนายน 2568)

จากการสัมภาษณ์พบว่าสื่อสังคมออนไลน์เป็นปัจจัยหลักในการสร้างภาพลักษณ์ “ล่านนาโมเดิร์น” ที่เชื่อมโยงกับไลฟ์สไตล์คนรุ่นใหม่ โดยเปลี่ยนพฤติกรรมผู้บริโภคจากการเน้นตัวสินค้าสู่การให้ความสำคัญกับไอเดียการแต่งกายเพื่อแสดงตัวตนผ่านแพลตฟอร์มดิจิทัล ซึ่งช่วยขยายฐานตลาดและกลุ่มเป้าหมายให้กว้างขวางยิ่งขึ้น การเปลี่ยนแปลงในมิติของภาพลักษณ์ ผู้สวมใส่ และช่องทางตลาดนี้ สะท้อนถึงการปรับเปลี่ยนนิยามของผ้าพื้นเมืองจากอัตลักษณ์ดั้งเดิมสู่การเป็นวัฒนธรรมร่วมสมัยที่มีความยืดหยุ่นและมีพลังในการสื่อสารสูงในยุคดิจิทัล

2.3 ปัจจัยด้านค่านิยมของทัศนคติของคนรุ่นใหม่ คนรุ่นใหม่บางกลุ่มมีความภาคภูมิใจในวัฒนธรรมท้องถิ่น และแสดงออกผ่านการแต่งกายพื้นเมือง ในขณะที่บางกลุ่มต้องการความสะดวก ทันสมัย และไม่ยึดติดกับรูปแบบดั้งเดิม ส่งผลให้เกิดความผสมผสานระหว่างวัฒนธรรมพื้นบ้านและวัฒนธรรมสมัยใหม่

จากการสังเกตและการสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญในพื้นที่วิจัยทำให้ผู้วิจัยได้ทราบดังกล่าวและคำให้สัมภาษณ์ที่ว่า

“ลูกค้าหลักของเพจเราคือกลุ่มวัยรุ่นหรือวัยทำงานที่มีแนวคิดเปิดกว้าง เขาไม่ได้มองว่าชุดพื้นเมืองเป็นของเฉพาะพิธีกรรมอีกต่อไป แต่เป็นของแฟชั่นที่แฝงความหมาย เหมือนกับการแสดงอัตลักษณ์ผ่านเสื้อผ้า อย่างบางคนบอกเราว่า ‘อยากใส่ชุดล้านนาไปทำงานที่กรุงเทพฯ เพราะมันดูมีราก’ แต่ก็มีลูกค้าอีกกลุ่มที่ชอบแบบทันสมัย ไม่เน้นความดั้งเดิม เช่น อยากได้เสื้อผ้าสีสันทัด ๆ ลายร่วมสมัย หรือเนื้อผ้าบางเบาเพื่อความสะดวกในการเดินทาง เราจึงพยายามทำให้ชุดพื้นเมืองมีหลายแบบ ทั้งที่คงเอกลักษณ์และที่ผสมผสาน เพื่อให้ตอบโจทย์คนรุ่นใหม่ในทุกทัศนคติ”

(เจ้าของเพจเฟซบุ๊กขายเสื้อผ้าพื้นเมืองวิทยาลัย, สัมภาษณ์, 14 มิถุนายน 2568)

จากการสัมภาษณ์พบว่าค่านิยมของคนรุ่นใหม่ได้เปลี่ยนผ่านจากการมองผ้าพื้นเมืองเป็นสัญลักษณ์เชิงประเพณีสู่การเป็นเครื่องมือแสดงอัตลักษณ์และแฟชั่นร่วมสมัย โดยมีทั้งกลุ่มที่ต้องการสะท้อนรากเหง้าและกลุ่มที่เน้นความสะดวกในการใช้งานจริง ปัจจุบันนี้ส่งผลให้ผู้ประกอบการต้องพัฒนาสินค้าที่มีความหลากหลาย ทั้งแบบคงเอกลักษณ์และแบบผสมผสานความทันสมัย ทัศนคติที่เปิดกว้างดังกล่าวจึงเป็นแรงขับเคลื่อนสำคัญที่ก่อให้เกิดการตีความและสร้างสรรค์นิยามใหม่ให้แก่ผ้าพื้นเมืองล้านนาในสังคมปัจจุบันอย่างต่อเนื่อง

2.4 ปัจจัยด้านนโยบายท้องถิ่นและการสนับสนุนจากภาครัฐ ภาครัฐและองค์กรท้องถิ่นมีบทบาทสำคัญในการรณรงค์ให้ประชาชนแต่งกายพื้นเมือง เช่น โครงการ “วันศุกร์แต่งขึ้น” หรือ “เชียงใหม่เมืองผ้าฝ้าย” ส่งผลให้การแต่งกายพื้นเมืองยังคงได้รับการสืบสานและปรับตัวให้สอดคล้องกับยุคสมัย

จากการสังเกตและการสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญในพื้นที่วิจัยทำให้ผู้วิจัยได้ทราบดังกล่าวและคำให้สัมภาษณ์ที่ว่า

“มหาวิทยาลัยมีโครงการส่งเสริมวัฒนธรรมท้องถิ่นโดยให้นักศึกษาที่เป็นคนเหนือแต่งชุดพื้นเมืองในวันศุกร์ และยังมีการจัดกิจกรรม ‘ตลาดนัดผ้าฝ้าย’ ทุกทอม ทำให้เรารู้สึกว่าการใส่ผ้าขึ้นหรือเสื้อพื้นเมืองไม่ใช่แค่เรื่องของคนรุ่นแม่รุ่นยายอีกต่อไป แต่กลายเป็นเรื่องของเรด้วย เราเริ่มใส่เสื้อผ้าพื้นเมืองที่ปรับเปลี่ยนให้ร่วมสมัยมากขึ้น เช่น เสื้อคอกลมย้อมคราม เสื้อเชิ้ตปักลายล้านนาแบบทรง oversize เพราะมัน

ใส่ง่ายและดูไม่เขย เพื่อนหลายคนก็เริ่มหันมาใสบ้าง เพราะรู้สึกว่ามันนอกจากจะสวย ยังช่วยสนับสนุนช่างทอในท้องถิ่นด้วย”

(นักศึกษาชั้นปีที่ 2 คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, สัมภาษณ์, 12 มิถุนายน 2568)

จากการสัมภาษณ์พบว่านโยบายภาครัฐและกิจกรรมส่งเสริมวัฒนธรรมของสถาบันการศึกษาเป็นกลไกสำคัญที่สร้างพื้นที่ทางสังคมให้คนรุ่นใหม่เข้าถึงและมีส่วนร่วมกับการแต่งกายพื้นเมืองในรูปแบบที่สอดคล้องกับวิถีชีวิตปัจจุบัน ส่งผลให้ภาพจำของชุดพื้นเมืองเปลี่ยนผ่านจากเรื่องของคนรุ่นเกาสู่การเป็นส่วนหนึ่งของไลฟ์สไตล์และการแสดงตัวตนของเยาวชน ขณะเดียวกันยังช่วยกระตุ้นจิตสำนึกในการสนับสนุนเศรษฐกิจและช่างฝีมือในท้องถิ่น นโยบายเหล่านี้จึงเป็นแรงขับเคลื่อนหลักที่ช่วยให้วัฒนธรรมการแต่งกายล้านนาสามารถปรับตัวและดำรงอยู่ได้อย่างยั่งยืนในบริบทสังคมปัจจุบัน

3. ผลของการเปลี่ยนแปลงวัฒนธรรมการแต่งกายพื้นเมืองล้านนา การเปลี่ยนแปลงของวัฒนธรรมการแต่งกายพื้นเมืองล้านนา แม้จะมีลักษณะเฉพาะในบริบทของท้องถิ่นอำเภอเมือง จังหวัดเชียงใหม่ แต่ก็สะท้อนให้เห็นถึงการเคลื่อนไหวทางวัฒนธรรมในระดับที่กว้างขึ้น ทั้งในด้านบวกและด้านลบ การเปลี่ยนแปลงดังกล่าวส่งผลกระทบหลายมิติ ดังต่อไปนี้

3.1 ผลต่ออัตลักษณ์ทางวัฒนธรรมของชุมชน การคงอยู่ของการแต่งกายพื้นเมืองในรูปแบบที่ปรับเปลี่ยนช่วยรักษาอัตลักษณ์ท้องถิ่นไว้ได้ในระดับหนึ่ง อย่างไรก็ตาม หากเกิดการประยุกต์ที่มากเกินไป อาจทำให้เอกลักษณ์ดั้งเดิมค่อย ๆ เลือนหายไป

จากการสังเกตและการสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญในพื้นที่วิจัยทำให้ผู้วิจัยได้ทราบดังกล่าวและคำให้สัมภาษณ์ที่ว่า

“เราชอบใใส่ชุดพื้นเมือง แต่ก็ชอบแบบที่มีดีไซน์ใหม่ ๆ มากกว่า พวกชุดที่มีลายปักล้านนาแต่ตัดเย็บแบบเสื้อคอปกหรือเดรสสั้น เวลาใใส่ไปร่วมงานที่มหาวิทยาลัย คนจะทักว่า ‘ดูร่วมสมัยดี’ แต่บางทีก็มีอาจารย์สูงวัยแอบบ่นว่า ‘เดี๋ยวนีได้ใใส่ผ้าชิ้นไม่เป็น ใใส่เหมือนชุดเที่ยวมากกว่า’ เราว่ามันเป็นการอนุรักษ์

แบบประยุกต์นะ คือยังอยากให้คนรุ่นใหม่ใส่ แต่ต้องปรับให้ทันสมัย ไม่งั้นไม่มีใครใส่เลย มองอีกมุมก็คือ ถ้าไม่มีการออกแบบใหม่ ๆ คนก็อาจลืมว่าผ้าพื้นเมืองคืออะไรไปเลย”

(นักศึกษาคณะสถาปัตยกรรม มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลล้านนา, สัมภาษณ์, 12 มิถุนายน 2568)

จากการสัมภาษณ์สะท้อนว่าการเปลี่ยนแปลงของเครื่องแต่งกายส่งผลต่ออัตลักษณ์ในลักษณะ "การอนุรักษ์แบบประยุกต์" ที่ช่วยดึงดูดคนรุ่นใหม่ผ่านงานออกแบบร่วมสมัย แม้จะมีความกังวลจากกลุ่มอนุรักษ์นิยมเกี่ยวกับการลดทอนความหมายดั้งเดิม แต่อัตลักษณ์ที่ถูกตีความใหม่นี้กลับช่วยสร้างความต่อเนื่องทางวัฒนธรรมให้ดำรงอยู่ได้ในชีวิตประจำวัน การปรับตัวดังกล่าวจึงเป็นกลไกสำคัญในการรักษาสมดุลระหว่างรากเหง้าดั้งเดิมกับการสร้างสรรค์สิ่งใหม่ เพื่อให้วัฒนธรรมการแต่งกายล้านนาสามารถพัฒนาต่อไปได้อย่างยั่งยืนในบริบทสังคมปัจจุบัน

3.2 ผลต่อเศรษฐกิจของผู้ประกอบการท้องถิ่น การเปลี่ยนแปลงในตลาดและรสนิยมผู้บริโภค ทำให้ผู้ประกอบการท้องถิ่นมีโอกาสสร้างรายได้เพิ่มขึ้นจากการผลิตเสื้อผ้าพื้นเมืองเชิงสร้างสรรค์ แต่ก็ต้องเผชิญกับการแข่งขันด้านต้นทุนและรูปแบบจากตลาดภายนอก

จากการสังเกตและการสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญในพื้นที่วิจัยทำให้ผู้วิจัยได้ทราบดังกล่าวและคำให้สัมภาษณ์ที่ว่า

“ตอนนี้เห็นว่าผู้ประกอบการในเชียงใหม่เริ่มออกแบบเสื้อผ้าพื้นเมืองในรูปแบบที่ทันสมัยมากขึ้น เช่น การทำเสื้อเจ็ดลายชนิดหรือกระโปรงที่ตัดเย็บให้เหมาะกับการใส่ในเมือง ไม่ใช่แค่ชุดสำหรับงานบุญอย่างเดียว ลูกค้ายุคใหม่นักศึกษาและคนทำงานรุ่นใหม่สนใจซื้อเยอะขึ้น ทำให้ร้านผ้าพื้นเมืองมีรายได้เพิ่มจริง ๆ แต่ก็ยืนยันว่าผู้ประกอบการบางรายกังวลเรื่องต้นทุนการผลิตที่สูง รวมถึงต้องแข่งขันกับสินค้าจากโรงงานที่ราคาถูกลง ทำให้บางร้านต้องเน้นจุดขายเรื่องงานฝีมือและความเป็นเอกลักษณ์ของผ้าทอมือ เพื่อดึงดูดลูกค้าให้เลือกลินค้าของเขา”

(นักศึกษาคณะศิลปกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, สัมภาษณ์, 12 มิถุนายน 2568)

จากการสัมภาษณ์พบว่ารสนิยมที่เปลี่ยนไปสู่รูปทรงร่วมสมัยส่งผลบวกต่อเศรษฐกิจท้องถิ่นผ่านการขยายฐานลูกค้าสู่กลุ่มคนรุ่นใหม่ ทว่าผู้ประกอบการยังคงเผชิญความท้าทายจากต้นทุนที่สูงและการแข่งขันกับสินค้านำเข้า

ถูกจากระบบอุตสาหกรรมขนาดใหญ่ ทำให้ต้องปรับกลยุทธ์จุดเด่นด้านงานฝีมือและอัตลักษณ์ผ้าทอมือเพื่อสร้างความแตกต่างและมูลค่าเพิ่มในตลาดเชิงสร้างสรรค์ การเปลี่ยนแปลงนี้จึงสะท้อนการเชื่อมโยงระหว่างมิติทางวัฒนธรรมกับการปรับตัวเชิงเศรษฐกิจที่ต้องอาศัยนวัตกรรมการออกแบบ และการบริหารจัดการที่มีประสิทธิภาพ เพื่อให้ธุรกิจสิ่งทอพื้นบ้านสามารถแข่งขันและดำรงอยู่ได้อย่างยั่งยืนในสังคมร่วมสมัย

3.3 ผลต่อการถ่ายทอดองค์ความรู้และภูมิปัญญาท้องถิ่น แม้ว่าการเปลี่ยนแปลงจะกระตุ้นให้คนรุ่นใหม่สนใจ แต่การลดบทบาทของการทอมือหรือการใช้ลวดลายดั้งเดิม อาจส่งผลให้ความรู้ดั้งเดิมสูญหายหากไม่มีการถ่ายทอดอย่างจริงจัง

จากการสังเกตและการสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญในพื้นที่วิจัยทำให้ผู้วิจัยได้ทราบดังกล่าวและคำให้สัมภาษณ์ที่ว่า

“ตอนเด็ก ๆ เคยเห็นยายทอผ้าอยู่ที่บ้าน แกจะเล่าว่าแต่ละลายมีความหมาย เช่น ลายดอกจำปา หรือดอกฝ้าย เคยช่วยกรอด้วย สนุกมาก แต่ตอนนี้แทบไม่มีใครทอแล้ว เพราะคนรุ่นใหม่มองว่าทอนาน ใส่ไม่บ่อย และแพงกว่าเสื้อผ้าทั่วไป ทุกวันนี้เราเห็นผ้าพื้นเมืองในห้างก็เป็นแบบสำเร็จรูป ไม่รู้ว่าผ้าทอจากไหน ลวดลายก็เปลี่ยนไปจนบางที่ไม่รู้ว่าเป็นของถิ่นไหน แม้จะดีที่มีคนใส่มากขึ้น แต่กลัวว่าความรู้เรื่องการทอจะค่อย ๆ หายไป ถ้าไม่มีใครสอนต่อจริงจัง”

(นักเรียน ม.6 โรงเรียนวัฒนโนทัยพายัพ, สัมภาษณ์, 12 มิถุนายน 2568)

จากการสัมภาษณ์พบว่า การเปลี่ยนผ่านสู่การผลิตเชิงพาณิชย์ทำให้บทบาทการทอผ้าด้วยมือลดลง เนื่องจากคนรุ่นใหม่มองว่ามีต้นทุนด้านเวลาและราคาสูงเกินไป แม้เสื้อผ้าสำเร็จรูปจะช่วยสร้างความนิยมได้ในวงกว้าง แต่กลับลดทอนความชัดเจนของที่มาและลวดลายดั้งเดิมลงจนเกิดช่องว่างในการสืบทอดภูมิปัญญา หากขาดการถ่ายทอดองค์ความรู้อย่างเป็นระบบ อัตลักษณ์ที่ยังปรากฏอาจเลือนหายไปในระยะยาวและเหลือเพียงความสวยงามเชิงแฟชั่นที่ปราศจากรากเหง้าทางวัฒนธรรมที่แท้จริง

3.4 ผลต่อภาพลักษณ์วัฒนธรรมล้านนาในสายตาคนนอก วัฒนธรรมการแต่งกายพื้นเมืองกลายเป็นสื่อที่สะท้อนความเป็นล้านนาในเชิงบวกต่อสายตานักท่องเที่ยวและผู้ที่มาองจากภายนอก ซึ่งมีผลต่อการสร้างความน่าสนใจทางวัฒนธรรมและการท่องเที่ยว

จากการสังเกตและการสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญในพื้นที่วิจัยทำให้ผู้วิจัยได้ทราบดังกล่าวและคำให้สัมภาษณ์ที่ว่า

“หนูเคยเป็นไกด์อำนวยการนักท่องเที่ยวเดินชมเมืองเก่า นักท่องเที่ยวต่างชาติหลายคนประทับใจเวลาชาวเชียงใหม่ใส่ผ้าขึ้นไปวัดหรือเดินตลาด เพราะมันดูมีเสน่ห์เฉพาะตัว เคยมีนักท่องเที่ยวบอกว่า ‘เสื้อผ้าของคนเมืองสวยและดูมีประวัติ’ เขาอยากรู้ความหมายของลวดลายและวิธีทอด้วย หนูเลยรู้สึกว่าการแต่งกายพื้นเมืองช่วยทำให้วัฒนธรรมล้านนาถูกมองในแง่บวกมากขึ้น เป็น ซอฟต์พาวเวอร์ (soft power) อย่างหนึ่งเลยละ ยิ่งช่วงงานประเพณี เช่น ยี่เป็ง คนใส่ชุดพื้นเมืองเยอะ นักท่องเที่ยวยิ่งหลงใหลเข้ามา”

(นักศึกษาคณะการท่องเที่ยว มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่, สัมภาษณ์, 12 มิถุนายน 2568)

จากบทสัมภาษณ์พบว่าวัฒนธรรมการแต่งกายพื้นเมืองทำหน้าที่เป็นสื่อกลางสำคัญในการสร้างภาพลักษณ์เชิงบวกและสื่อสารอัตลักษณ์ท้องถิ่นสู่ระดับสากล โดยเป็น " ซอฟต์พาวเวอร์ (soft power) " ที่สร้างเสน่ห์และความประทับใจให้แก่ผู้มาองจากภายนอกผ่านความงามของลวดลายและประวัติศาสตร์ที่จับต้องได้ ซึ่งส่งผลโดยตรงต่อการกระตุ้นการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม โดยเฉพาะในช่วงเทศกาลสำคัญที่ช่วยสร้างภาพจำที่โดดเด่นและดึงดูดนักท่องเที่ยวได้เป็นอย่างดี ความสนใจที่ขยายตัวสู่การเรียนรู้ภูมิปัญญาการทอยังช่วยยกระดับเครื่องแต่งกายให้กลายเป็นแหล่งเรียนรู้ทางวัฒนธรรมที่มีคุณค่าและมีชีวิต สิ่งนี้จึงเป็นกลไกหลักที่ช่วยส่งเสริมศักยภาพและสร้างมูลค่าเพิ่มให้แก่อัตลักษณ์ล้านนาในมิติของการสื่อสารทางวัฒนธรรมและการท่องเที่ยวได้อย่างยั่งยืน

สรุปงานวิจัย

1. ด้านลักษณะการเปลี่ยนแปลงของวัฒนธรรมการแต่งกาย วัฒนธรรมการแต่งกายล้านนาเปลี่ยนรูปแบบสู่ความเรียบง่ายร่วมสมัย โดยเน้นวัสดุสังเคราะห์และการผลิตกึ่งอุตสาหกรรมเพื่อตอบสนองตลาดสมัยใหม่ บริบทการใช้เปลี่ยนจากวิถีชีวิตประจำวันสู่การเป็นสัญลักษณ์เชิงพิธีกรรมและเครื่องแบบเฉพาะกิจในกลุ่มข้าราชการและนักท่องเที่ยวในวงกว้าง ส่งผลให้งานหัตถกรรมพื้นบ้านพัฒนาสู่ผลิตภัณฑ์เชิงพาณิชย์ที่มีความยืดหยุ่นและดำรงอยู่ได้ภายใต้ความต้องการของสังคมปัจจุบันอย่างกลมกลืน

2. ด้านปัจจัยที่ส่งผลต่อการเปลี่ยนแปลง แรงขับเคลื่อนสำคัญเกิดจากการเติบโตของภาคการท่องเที่ยวและอิทธิพลของสื่อสังคมออนไลน์ที่สร้างกระแส "ล้านนาโมเดิร์น" ในกลุ่มคนรุ่นใหม่ ควบคู่กับทัศนคติที่เปิดกว้างและนโยบายสนับสนุนจากภาครัฐที่สร้างพื้นที่ทางสังคมให้เครื่องแต่งกายพื้นเมืองเข้าถึงได้ง่ายและมีความทันสมัยมากขึ้น รวมถึงแรงกดดันจากการแข่งขันทางการค้าที่กระตุ้นให้ผู้ผลิตต้องพัฒนานวัตกรรมการออกแบบและกระบวนการผลิตเพื่อความอยู่รอดในเชิงเศรษฐกิจ

3. ด้านผลกระทบที่เกิดขึ้นจากการเปลี่ยนแปลง การเปลี่ยนแปลงนำไปสู่ "การอนุรักษ์แบบประยุกต์" ที่ช่วยรักษาอัตลักษณ์ท้องถิ่นให้มีชีวิต ทว่ามีความเสี่ยงต่อการสูญหายของภูมิปัญญาการทอผ้าโบราณ ในมิติเศรษฐกิจช่วยสร้างรายได้และยกระดับชุดพื้นเมืองเป็น ซอฟต์พาวเวอร์ (soft power) ที่ดึงดูดการท่องเที่ยวและสร้างภาพลักษณ์เชิงบวกในระดับสากลได้อย่างดีเยี่ยม การรักษาสมดุลระหว่างรากเหง้าดั้งเดิมกับนวัตกรรมสร้างสรรค์จึงเป็นหัวใจสำคัญที่จะช่วยให้อัตลักษณ์ล้านนาเติบโตได้อย่างยั่งยืนในฐานะวัฒนธรรมที่มีชีวิตอนาคต

อภิปรายผล

การวิจัยเรื่อง การเปลี่ยนแปลงของวัฒนธรรมการแต่งกายพื้นเมืองล้านนา กรณีศึกษา อำเภอเมือง จังหวัดเชียงใหม่ สามารถอภิปรายผลตามประเด็นสำคัญ 3 ด้าน ดังนี้

1. ลักษณะของการเปลี่ยนแปลงของวัฒนธรรมการแต่งกายพื้นเมืองล้านนา ผลการวิจัยพบว่า การแต่งกายพื้นเมืองล้านนาในปัจจุบันมีการปรับเปลี่ยนอย่างชัดเจน ทั้งในด้านวัสดุ เทคนิคการผลิต และรูปแบบลวดลาย

ที่มุ่งเน้นความเรียบง่ายร่วมสมัยแทนที่ความซับซ้อนดั้งเดิม เพื่อให้สอดคล้องกับระบบการผลิตกิ่งอุตสาหกรรมและ กระแสแฟชั่นสมัยใหม่ ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ บุญชู แซ่ตั้ง (2561, น. 30) ที่ระบุว่าภายใต้บริบทโลกาภิวัตน์ วัฒนธรรมชาติและงานฝีมือดั้งเดิมถูกแทนที่ด้วยไฮสปีดเพื่อรองรับการผลิตเชิงพาณิชย์ นอกจากนี้ การเปลี่ยนแปลงบริบทการใช้จากวิถีชีวิตประจำวันไปสู่การใช้ในโอกาสพิเศษหรือสัญลักษณ์เชิงพิธีกรรม ยังสอดคล้องกับ แนวคิดของ อานันท์ กาญจนพันธุ์ (2560, น. 104–106) ที่อธิบายว่าวัฒนธรรมจะมีการปรับตัวจากฐาน ทรัพยากรในวิถีชีวิตไปเป็นสัญลักษณ์ทางวัฒนธรรมเมื่อเผชิญกับการเปลี่ยนแปลงทางสังคมและเศรษฐกิจ ซึ่งแสดงให้เห็นว่าวัฒนธรรมมิได้หยุดนิ่งแต่มีพลวัตตามการเปลี่ยนแปลงหน้าที่ในแต่ละยุคสมัยตามที่ สุเทพ แสงมงคล (2537, น. 19–20) ได้เสนอไว้

2. ปัจจัยที่ส่งผลต่อการเปลี่ยนแปลงของการแต่งกายพื้นเมืองล้านนา ปัจจัยขับเคลื่อนสำคัญเกิดจาก การปะทะกันระหว่างระบบเศรษฐกิจโลก สื่อดิจิทัล และค่านิยมใหม่ของคนรุ่นใหม่ โดยเฉพาะบทบาทของสื่อสังคม ออนไลน์ที่สร้างภาพลักษณ์ "ล้านนาโมเดิร์น" ให้กลายเป็นกระแสนิยม ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ ดวงพร สิริธ นากร (2565, น. 52) ที่พบว่าสื่อดิจิทัลมีบทบาทสูงในการสร้างการรับรู้และกำหนดรสนิยมการแต่งกายของเยาวชน ขณะที่ปัจจัยด้านนโยบายรัฐและการท่องเที่ยวได้เปลี่ยนชุดพื้นเมืองให้เป็นทรัพยากรทางเศรษฐกิจ ซึ่งสอดคล้องกับ แนวคิดของ ทบวงมหาวิทยาลัย (2547, น. 5) ที่ชี้ว่าระบบเศรษฐกิจและสื่อสมัยใหม่เป็นตัวกำหนดพฤติกรรมการ บริโภคทางวัฒนธรรม สอดรับกับคำอธิบายของ นิยพรรณ (ผลวัฒน์) วรรณศิริ (2550, น. 248–250) ที่ว่าการ เปลี่ยนแปลงวัฒนธรรมเกิดจากการปรับตัวของมนุษย์ต่อบริบทใหม่ โดยคนรุ่นใหม่มีการเปิดรับและผสมผสาน วัฒนธรรมภายนอกเพื่อสร้างความหมายใหม่ให้แก่ตนเอง

3. ผลของการเปลี่ยนแปลงของวัฒนธรรมการแต่งกายพื้นเมืองล้านนา การเปลี่ยนแปลงนี้ส่งผล กระทบสองด้าน คือการสร้างโอกาสทางเศรษฐกิจและการสืบทอดอัตลักษณ์ในรูปแบบใหม่ โดยการประยุกต์ใช้ผ้า พื้นเมืองในเชิงสร้างสรรค์ช่วยสร้างมูลค่าเพิ่มและรายได้ให้แก่ชุมชน สอดคล้องกับงานวิจัยของ สายพิน สักวาลย์ทอง (2564, น. 70) ทว่าในขณะเดียวกันก็นำมาซึ่งความเสี่ยงต่อการสูญหายขององค์ความรู้ดั้งเดิมและช่องว่างในการ ถ่ายทอดภูมิปัญญา (สายพิน สักวาลย์ทอง, 2564, น. 73) อย่างไรก็ตาม ในมิติของ อัตลักษณ์นั้น การปรับตัวแบบ

"การอนุรักษ์แบบประยุกต์" ช่วยให้ความเป็นล้านนายังคงดำรงอยู่ได้ในสังคมเมืองโดยไม่สูญเสียแก่นสารเดิม สอดคล้องกับแนวคิดของ ธเนศวร เจริญเมือง (2536, น. 165–167) และ นิยพรรณ (ผลวัฒน์) วรรณศิริ (2550, น. 247–248) ที่มองว่าวัฒนธรรมท้องถิ่นสามารถรักษาอัตลักษณ์ไว้ได้ผ่านการปรับเปลี่ยนรูปแบบให้สอดคล้องกับพลวัตของสังคม เพื่อให้วัฒนธรรมนั้นยังมีที่ยืนและมีชีวิตอยู่ในบริบทโลกปัจจุบัน

ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะเพื่อการทํารวจครั้งต่อไป ควรศึกษาวิจัยเชิงลึกเกี่ยวกับบทบาทของเทคโนโลยีและสื่อดิจิทัล ที่มีผลต่อพฤติกรรมกรรมการสวมใส่และการสร้างอัตลักษณ์ผ่านสื่อออนไลน์ในกลุ่มคนรุ่นใหม่เพื่อขยายองค์ความรู้ให้ทันสมัย

2. ข้อเสนอแนะเพื่อนำผลการวิจัยไปใช้ประโยชน์

2.1 ด้านนโยบาย: ภาครัฐและองค์กรท้องถิ่นควรส่งเสริมการแต่งกายพื้นเมืองอย่างต่อเนื่องผ่านกิจกรรม นโยบายและโครงการรณรงค์สวมใส่ในวันสำคัญเพื่อสร้างความตระหนักรู้ในคุณค่าท้องถิ่น

2.2 ด้านเศรษฐกิจ: ควรสนับสนุนผู้ประกอบการในการใช้เทคโนโลยีทำตลาดออนไลน์และพัฒนาการออกแบบที่ร่วมสมัยแต่ยังคงอัตลักษณ์ดั้งเดิมเพื่อตอบโจทย์ผู้บริโภคใหม่ได้อย่างมีประสิทธิภาพ

เอกสารอ้างอิง

- ชัยวัฒน์ ปะสุนะ. (2565). ชุดผ้าเมืองล้านนา: การศึกษาพัฒนาการเครื่องแต่งกายพื้นเมืองและการใช้ภาพแทนตัวตนของคนภาคเหนือ. *วารสารสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย*, 5(2), 210–235.
- ดวงพร สิริธนากร. (2565). วัฒนธรรมร่วมสมัยกับการตีความใหม่ของผ้าพื้นเมืองล้านนา. *วารสารศิลปวัฒนธรรมศึกษา*, 7(1), 45–59.
- ทบวงมหาวิทยาลัย. (2547). *รายงานผลการวิจัย เรื่อง การเปลี่ยนแปลงทางวัฒนธรรมและปัญหาจริยธรรม*. โครงการจัดทำแผนอุดมศึกษาระยะยาว พ.ศ. 2533–2547. กรุงเทพมหานคร: ทบวงมหาวิทยาลัย.
- ธเนศวร เจริญเมือง. (2536). *มาจากล้านนา*. กรุงเทพมหานคร: ผู้จัดการ.

ณัฐกานต์ ลิ้มสถาพร. (2565). *เชียงใหม่หัวใจล้านนา*. กรุงเทพมหานคร: บ้านพระอาทิตย์.

นัยพรรณ (ผลวัฒน์) วรรณศิริ. (2550). *มานุษยวิทยาสังคมและวัฒนธรรม*. กรุงเทพมหานคร: บริษัท เอ็กสเปอร์เน็ท จำกัด.

มานพ มานะแซม. (2553). *พัฒนาการเครื่องแต่งกายชาวล้านนา: ไทยวน*. เชียงใหม่: โครงการอนุรักษ์พันธุกรรมพืช อันเนื่องมาจากพระราชดำริฯ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.

บุญชู แซ่ตั้ง. (2561). ผ้าพื้นเมืองในบริบทโลกาภิวัตน์. *วารสารสังคมวิทยาและมานุษยวิทยา*, 14(2), 23–34.

วรชาติ มีชูบท. (2551). *ย้อนอดีตล้านนา ตอน รวมเรื่องน่ารู้จากแผนที่เมืองนครเชียงใหม่* (พิมพ์ครั้งที่ 2).

กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

สร้อยสวัสดิ์ อ่องสกุล. (2566). *ประวัติศาสตร์ล้านนา* (พิมพ์ครั้งที่ 13). เชียงใหม่: สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.

สายพิน สักวาลย์ทอง. (2564). *อุตสาหกรรมผ้าทอพื้นเมืองและการเปลี่ยนแปลงในยุคดิจิทัล* (วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต). เชียงใหม่: มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.

สุรพล ดำริห์กุล. (2561). *ประวัติศาสตร์และศิลปะล้านนา*. นนทบุรี: เมืองโบราณ.

สุเทพ แสนมงคล. (2537). *วัฒนธรรมล้านนา: มิติด้านการอนุรักษ์และการพัฒนา*. เชียงใหม่: ชมรมพื้นบ้านล้านนา สโมสรนักศึกษามหาวิทยาลัยเชียงใหม่.

อานันท์ กาญจนพันธุ์. (2560). *ประวัติศาสตร์สังคมล้านนา : ความเคลื่อนไหวของชีวิตและวัฒนธรรมท้องถิ่น* (พิมพ์ครั้งที่ 2). พิษณุโลก: หน่วยวิจัยอารยธรรมศึกษาโขง-สาละวิน.

ZHENG ZHONG*, วีรวัฒน์ อินทรพร

*Email : zhengzhong712@163.com

งานบทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อวิเคราะห์อัตลักษณ์ความเป็นตัวจริงที่ปรากฏในนวนิยายเรื่อง *ฟ้าลิขิต*:

คำสำคัญ : อัตลักษณ์ ความเป็นแต่้จิว นวนิยาย ฟ้าลิขิต จากชั่วเถาส่สยาม

Abstract

This research article aims to analyze the Teochew-ness identity portrayed in the novel *Fah Likhit: From Shantou to Siam*, employing a documentary research method based on the literary text. The findings reveal that the novel presents Teochew-ness identity through five dimensions: 1) Culinary culture: reflecting meticulousness in selecting ingredients that emphasize natural flavors, and the use of food as a cultural symbol for auspiciousness; 2) Values: highlighting perseverance, filial piety, and a deep sense of attachment to the motherland; 3) Traditions and beliefs: rooted in the practices of praying to deities for offspring, wedding ceremonies embedded with auspicious meanings, and ancestor remembrance during the Qingming Festival; 4) Language: serving as a medium to transmit teachings through idioms and proverbs, as well as the naming of descendants to carry on the family's legacy; and 5) Performing arts: reflected through Teochew opera, a comprehensive theatrical art that integrates various disciplines to shape the discipline and worldview of the Teochew people. Furthermore, this research highlights that the Teochew-ness identity depicted in this novel functions as a spiritual anchor that Thai-Chinese people relied upon for survival amidst political turmoil.

Keywords : Identity, Teochew-ness, Novel, *Fah Likhit, From Shantou to Siam*

บทนำ

ความสัมพันธ์ระหว่างชาวจีนกับสยามมีรากฐานทางประวัติศาสตร์ที่ยาวนานและลึกซึ้ง ดังที่ สุรสีห์ อมรวิชช์ศักดิ์ (2567, น. 4-8) กล่าวว่า สายสัมพันธ์นี้ปรากฏชัดเจนแม้ในราชสำนัก โดยพระมหากษัตริย์พระองค์หนึ่ง คือ สมเด็จพระเจ้าตากสินมหาราชทรงเป็นชาวไทยเชื้อสายจีนทรงพระนามว่า “เจิ้งเจา” หรือ “แต่เจียว” ขณะเดียวกัน ความร่ำรวยจากภัยธรรมชาติและวิกฤตการณ์ทางการเมืองภายในประเทศจีน ก็เป็นปัจจัยผลักดันสำคัญให้ชาวจีนกลุ่มต่าง ๆ ทั้งแต้จิ๋ว ฮกเกี้ยน กวางตุ้ง และ จิ้นแคะ ซึ่งล้วนมีอัตลักษณ์ทางภาษาและวัฒนธรรมเฉพาะของตน ตัดสินใจอพยพข้ามน้ำข้ามทะเลมาพึ่งพระบรมโพธิสมภารในสยาม ดินแดนที่มีความอุดมสมบูรณ์และผู้คนโอบอ้อมอารี ซึ่งการอพยพดังกล่าวนับเป็นการเดินทางมา “ตายเอาดาบหน้า” เพื่อแสวงหาชีวิตใหม่ท่ามกลางความเปลี่ยนแปลง

ปรากฏการณ์การอพยพและการตั้งรกรากดังกล่าว ได้รับการถ่ายทอดผ่านแวดวงวรรณกรรมไทยมาอย่างต่อเนื่อง ดังจะเห็นได้จากผลงานอันทรงคุณค่าอย่าง *จดหมายจากเมืองไทย* (2512) ของโบตัน *อยู่กับกัง* (2519) ของหยก บุรพา และ *ลอดลายมังกร* (2533) ของประภัสสร เสวิกุล ซึ่งได้ฉายภาพชีวิตและการปรับตัวของชาวจีนอพยพได้อย่างทรงพลัง อย่างไรก็ตาม วรรณกรรมเหล่านี้มักนำเสนอภาพ “ชาวจีน” ในลักษณะองค์รวม โดยมีได้จำแนกอัตลักษณ์เฉพาะของกลุ่มภาษาถิ่นได้อย่างชัดเจน อีกทั้งยังมุ่งเน้นบอกเล่าวิถีชีวิตในมิติ “ภายหลัง” การอพยพมาตั้งรกรากในสยามเป็นหลัก จึงทิ้งช่องว่างสำคัญสองประการ ได้แก่ ยังขาดการเจาะลึกอัตลักษณ์ของชาวจีนแต่ละกลุ่ม โดยเฉพาะชาวจีนแต้จิ๋ว และขาดการสำรวจรากเหง้า ณ ดินแดนต้นกำเนิดก่อนการเดินทางสู่สยาม ทั้งที่ชาวจีนแต้จิ๋วเป็นกลุ่มที่อพยพมายังประเทศไทยมากที่สุดเมื่อเทียบกับกลุ่มภาษาถิ่นอื่น คำว่า “แต้จิ๋ว” มิได้เป็นเพียงกลุ่มภาษา แต่ยังหมายรวมถึงเขตเมืองเก่าแก่อันเป็นศูนย์กลางทางวัฒนธรรมของภาคตะวันออกเฉียงเหนือมาตั้งแต่คริสต์ศตวรรษที่ 5 ซึ่งพื้นที่นี้เองที่เป็นแหล่งบ่มเพาะวิถีปฏิบัติ อาหาร และงานหัตถกรรม อันเป็นรากฐานสำคัญที่หล่อหลอม “ความเป็นแต้จิ๋ว” ก่อนที่จะมีการเคลื่อนย้ายทางประชากรครั้งใหญ่ (อินฐกรณ สัมชีพพัฒนกุล, 2564, น. 88-89)

ด้วยเหตุนี้ นวนิยายเรื่อง *ฟ้าลิขิต: จากชั่วเถาสู่สยาม* ของส.เทพรำเพย ซึ่งได้รับรางวัลชมเชยจากการประกวดหนังสือดีเด่นของสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน (สพฐ.) ประจำปี พ.ศ. 2566 จึงมีความโดดเด่นในการเติมเต็มช่องว่างทั้งสองประการดังกล่าวไปพร้อมกัน กล่าวคือ ผู้เขียนเลือกเจาะจงนำเสนออัตลักษณ์ของชาวจีน “แต้จิ๋ว” โดยเฉพาะ ผ่านปมหลังและวิถีชีวิตของหญิงสาวชื่อ “ลิ้มกั้ง” ในแผ่นดินแม่ก่อนที่จะเดินทางมายังสยาม ท่ามกลางความผันผวนทางการเมืองของจีนในช่วงปี ค.ศ. 1915 - 1938 ซึ่งเป็นยุคแห่งการเปลี่ยนแปลงขนานใหญ่ เริ่มตั้งแต่การปฏิวัติของดร.ซุน ยัตเซน การก่อตั้งพรรคก๊กมินตั๋งของเจียง ไคเชก ไปจนถึงสงครามจีน-ญี่ปุ่นครั้งที่ 2 (คำนำสำนักพิมพ์, 2565, น. 5) ตัวละครในเรื่องต้องเผชิญชะตากรรมตั้งแต่การถูกขายเพื่อนำเงินมาทำศพยา การฝึกฝนงิ้ว การสูญเสียสามีในสงคราม จนเป็นแรงผลักดันสำคัญที่นำไปสู่การตัดสินใจอพยพสู่สยามในท้ายที่สุด

ความน่าสนใจของนวนิยายเรื่องนี้คือ การเป็นนวนิยายที่นำเสนอความเป็นจีนแต้จิ๋วอย่างโดดเด่นและสมจริง ดังที่ งามพรรณ เวชชาชีวะ (2565, ออนไลน์) ได้กล่าวอ้างอิงไว้ในแพลตฟอร์ม Facebook ว่า *ส.เทพรำเพยมีการค้นคว้าจากเอกสารและยังสอบถามพูดคุยกับผู้รู้ ทำให้เรื่องราวในอดีตที่เชื่อว่าพ้องกับบรรพบุรุษของชาวไทยเชื้อสายจีนในบ้านเราโลดแล่นขึ้นมาให้เห็นอีกครั้งได้อย่างมีสีสัน* ความสมจริงดังกล่าวมีจุดเริ่มต้นสำคัญเมื่อครั้งผู้เขียนเดินทางไปเมืองจีนและได้พบภาพ “The Last Kiss” ซึ่งสะท้อนความยากจนของคนจีนในอดีต ผนวกกับความตั้งใจของผู้เขียนที่จะหยิบยกเรื่องราวใกล้ตัวมาถ่ายทอด โดยนำเกร็ดประวัติศาสตร์ที่ได้รับรู้มาถ่ายทอดด้วยความเข้าใจ (ส.เทพรำเพย, 2565, สัมภาษณ์ออนไลน์)

ชาวแต้จิ๋วมีอัตลักษณ์ (Identity) ของตนอย่างเด่นชัด ซึ่งเป็นความรู้สึกนึกคิดที่บุคคลมีต่อตนเองว่า “ฉันคือใคร” และจะเกิดขึ้นจากการปฏิสังสรรค์ระหว่างตัวเรากับคนอื่น โดยผ่านการมองตนเองและการที่คนอื่นมองเรา (อภิญา เฟื่องฟูสกุล, 2543, น. 4) จากการทบทวนวรรณกรรมพบว่า มีงานวิจัยหลายเรื่องที่ศึกษาอัตลักษณ์ของชาวไทยเชื้อสายจีนในวรรณกรรมไทยร่วมสมัย เช่น นันทิภัชอร ภูมิธรรมรัตน์ (2566) ศึกษาวิจัยเรื่อง *การเมืองวัฒนธรรมของอัตลักษณ์ไทย-จีนในนวนิยายโรมานซ์ชาติพันธุ์โดยนักเขียนสตรี* ภัทราภรณ์ สตาภิรมย์ (2562) ศึกษาวิจัยเรื่อง *การศึกษาอัตลักษณ์ของนักธุรกิจไทยเชื้อสายจีนที่ปรากฏในหนังสืองานศพช่วงทศวรรษ 2450 ถึง 2540 และ พิณวิไล ปริบูรณ์ (2555) ศึกษาวิจัยเรื่อง การปรับเปลี่ยนอัตลักษณ์ของคนจีนในไทย : กรณีศึกษาตัวละครคนจีนอพยพใน*

นวนิยาย ลอดลายมังกร เป็นต้น อย่างไรก็ตาม ปัจจุบันยังไม่พบงานวิจัยเรื่องใดที่ศึกษานวนิยายเรื่องนี้ และยังขาดการศึกษาเกี่ยวกับอัตลักษณ์ความเป็นแต่จิวในนวนิยายอย่างเฉพาะเจาะจง

จากความเป็นมาและความสำคัญดังกล่าว ผู้วิจัยในฐานะชาวจีนที่สื่อสารภาษาไทยเป็นภาษาที่สอง จึงสนใจที่จะศึกษาอัตลักษณ์ความเป็นแต่จิวในนวนิยายเรื่อง *ฟ้าลิขิต: จากชั่วเถาสู่สยาม* ของ ส.เทพธำเพย เพื่อทราบถึงกระบวนการประกอบสร้างตัวตนของชาวแต่จิวผ่านตัวละครในวรรณกรรมไทยร่วมสมัยโดยครอบคลุมมิติต่าง ๆ ทั้งนี้ การศึกษาครั้งนี้จึงอาจเป็นประโยชน์ต่อการสร้างความเข้าใจที่ลึกซึ้งยิ่งขึ้นเกี่ยวกับอัตลักษณ์ของชาวไทยเชื้อสายจีนในบริบทสังคมไทยปัจจุบันต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

เพื่อวิเคราะห์อัตลักษณ์ความเป็นแต่จิวในนวนิยายเรื่อง *ฟ้าลิขิต: จากชั่วเถาสู่สยาม* ของ ส.เทพธำเพย

กรอบแนวคิดการวิจัย

แนวคิดเกี่ยวกับอัตลักษณ์ อัตลักษณ์ คือ ลักษณะเฉพาะที่ปรากฏอยู่ในกลุ่มชนหนึ่ง ซึ่งรวมสติปัญญา คุณธรรม จริยธรรม พฤติกรรมที่แสดงออกซึ่งเป็นลักษณะนิสัยเฉพาะของกลุ่มชนนั้น ๆ การศึกษาอัตลักษณ์เป็นการตั้งคำถามเกี่ยวกับความเป็นตัวตนและลักษณะเฉพาะของกลุ่มคนหนึ่ง ๆ เพื่อค้นหาความแตกต่างที่ทำให้กลุ่มนั้นโดดเด่นจากกลุ่มอื่น การศึกษาในลักษณะนี้มุ่งเน้นไปที่องค์ประกอบที่เป็นเอกลักษณ์เฉพาะตัว เช่น ภาษา การแต่งกาย รูปแบบการดำรงชีวิต หรือรูปแบบของที่อยู่อาศัย ลักษณะเฉพาะเหล่านี้สะท้อนความเป็นตัวตนที่ไม่สามารถพบได้ในกลุ่มอื่นและบ่งบอกถึงรากฐานทางวัฒนธรรมและวิถีชีวิตของคนในกลุ่มนั้น (ปริตตา เณลิเมฬา กอนันตกุล, 2546, น. 153-154)

ขอบเขตการวิจัย

ผู้วิจัยกำหนดขอบเขตของการวิจัย โดยวิเคราะห์ข้อมูลจากนวนิยาย 1 เรื่อง ได้แก่ *ฟ้าลิขิต: จากชั่วเถาสู่สยาม* ที่ประพันธ์โดยส.เทพธำเพย (พิมพ์ครั้งแรกในปี พ.ศ. 2565 โดยสำนักพิมพ์แสงดาว)

วิธีการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ ผู้วิจัยดำเนินการตามขั้นตอนการวิจัยเอกสาร (Documentary Research) และการวิเคราะห์เนื้อหาบทประพันธ์ ดังต่อไปนี้

1. ศึกษาแนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับอัตลักษณ์และบริบททางสังคมวัฒนธรรมของชาวจีนแต้จิ๋ว เพื่อนำมาเป็นแนวทางในการศึกษาวิเคราะห์
2. ศึกษาเอกสารและข้อมูลทางประวัติศาสตร์ที่เกี่ยวข้องกับการอพยพของชาวจีนโพ้นทะเลและวัฒนธรรมแต้จิ๋ว
3. ศึกษานวนิยายเรื่อง *ฟ้าลิขิต: จากชั่วเถาสู่สยาม* อย่างละเอียดเพื่อทำความเข้าใจเนื้อหาและบริบทของเรื่อง
4. รวบรวมและคัดเลือกข้อมูลจากนวนิยายที่สะท้อนลักษณะเฉพาะของชาวแต้จิ๋ว
5. วิเคราะห์อัตลักษณ์ความเป็นแต้จิ๋วที่ปรากฏในนวนิยาย โดยจำแนกเป็นประเด็นต่าง ๆ
6. นำเสนอผลการศึกษาวิจัยแบบพรรณนาวิเคราะห์ (Descriptive Analysis)

ผลการวิจัย

จากการศึกษานวนิยายเรื่อง *ฟ้าลิขิต: จากชั่วเถาสู่สยาม* ของ ส.เทพราเพย พบว่า นวนิยายเรื่องนี้ได้นำเสนออัตลักษณ์ความเป็นแต้จิ๋วใน 5 ด้าน ได้แก่ 1) ด้านอาหารการกิน 2) ด้านค่านิยม 3) ด้านประเพณีความเชื่อ 4) ด้านภาษา และ 5) ด้านศิลปะการแสดง ดังนี้

1. **อัตลักษณ์ด้านอาหารการกิน** อัตลักษณ์ด้านอาหารที่ปรากฏในเรื่องมีความโดดเด่นและสามารถจำแนกประเด็นการนำเสนอออกเป็น 2 ลักษณะสำคัญ ได้แก่ การกินในวิถีชีวิตประจำวันและการกินในพิธีมงคล โดยมีประเด็นการวิเคราะห์ดังนี้

1.1 อาหารการกินในชีวิตประจำวัน อัตลักษณ์ความเป็นแต่จิวที่แทรกซึมอยู่ในวิถีชีวิตประจำวันมักได้รับการถ่ายทอดผ่านวัฒนธรรมการกิน โดยเฉพาะอย่างยิ่งความพิถีพิถันในการเลือกสรรอาหารและการใช้คำศัพท์เฉพาะเพื่อบรรยายคุณลักษณะของรสชาติ ซึ่งสิ่งเหล่านี้สะท้อนให้เห็นถึงรากเหง้า ภูมิปัญญา และรสนิยมที่สืบทอดกันมาอย่างยาวนาน ดังตัวอย่าง

“วันนี้มากินข้าวข้างนอกมาเปลี่ยนบรรยากาศกันบ้าง” ครูพูดกับนักเรียนเรียบ ๆ “**กวยจ๊ับ**ร้านนี้อร่อย เขาล้างเครื่องในหมูสะอาด ไม่มีกลิ่นเหม็นคาว น้ำแกงก็**เซ็ง ๆ** น่ากิน”

(ฟาลีซิต: จากชั่วเถาสู่สยาม, 2565, น. 48)

จากตัวอย่างเห็นว่า ตัวละครได้สะท้อนอัตลักษณ์ความเป็นแต่จิวผ่านมิติของอาหารอย่างเข้มข้น โดยการเลือกรับประทานกวยจ๊ับ ซึ่งเป็นอาหารเส้นอันเป็นเอกลักษณ์ของชาวแต้จิ๋ว สอดคล้องกับ Guo Yanhong (2558, น. 33) ที่กล่าวว่า กวยจ๊ับเป็นอาหารที่ชาวจีนแต้จิ๋วนำติดตัวมาในเมืองไทย และให้ความสำคัญกับกรรมวิธีการเตรียมวัตถุดิบอย่างเคร่งครัด โดยเฉพาะการล้างเครื่องในหมูให้สะอาดไร้กลิ่นคาว ซึ่งแสดงถึงมาตรฐานความใส่ใจและความละเอียดอ่อน อันเป็นหัวใจหลักของครัวแต้จิ๋ว ยิ่งไปกว่านั้น การใช้คำศัพท์เฉพาะว่า “เซ็ง” (清) ในการพรรณารสชาติของน้ำแกงที่ใส รสชาติเนวล กลมกล่อม ตอกย้ำค่านิยมการบริโภคที่เน้นรสชาติธรรมชาติ

1.2 อาหารการกินในพิธีมงคล นอกจากวิถีการกินในชีวิตประจำวันที่เน้นรสชาติธรรมชาติแล้ว อัตลักษณ์อาหารแต้จิ้วยังปรากฏเด่นชัดในรูปแบบของอาหารมงคล ที่ใช้ประกอบพิธีกรรมสำคัญ โดยเฉพาะในงานมงคลสมรส ชาวแต้จิ๋วมีความพิถีพิถันในการเลือกสรรขนมและผลไม้ที่มีความหมายสื่อถึงความเจริญรุ่งเรืองและความหวานชื่นในชีวิตคู่ ซึ่งสะท้อนให้เห็นว่าอาหารไม่ได้เป็นเพียงปัจจัยสี่ แต่ยังทำหน้าที่เป็นสื่อกลางในการส่งผ่านคำอวยพรและการสืบทอดความเชื่อของบรรพบุรุษ ดังตัวอย่าง

ชกช่วงหรือคุณนายเล็กเตรียมของทองหมั้นให้บั๊กลั้งครบชุด มีตั้งแต่แหวน ต่างหู สร้อยและกำไลไว้ใส่ตอนทำพิธีอาไฉ้เตรียมหมูไก่ อาหลี่และอาเตียงที่หูต่ายังดีช่วยกันตัดกระดาษแดงเป็นตัวอักษรจีนว่า “ซังยี่” หมายถึงความรักเป็นคู่อยู่ด้วยกันไว้สำหรับติดผลส้ม กล้วยเต็มหวีก็นับเป็นเลขคู่ แล้วยังมีขนมเปี๊ยะโรยงาขนมจันอับ ถั่วตัด ขนมเหนียวเคลือบงา มีชาลาเปาและอั่งท้อ ไว้ประกอบพิธีมงคลสมรส

(ฟาลิซิด: จากชั่วเถาสู่สยาม, 2565, น. 171)

จากตัวอย่างข้างต้น แสดงให้เห็นอัตลักษณ์ความเป็นแต่จีวที่ใช้อาหารเป็นสัญลักษณ์ทางวัฒนธรรมเพื่อสร้างสิริมงคลให้แก่ชีวิตคู่ โดยเฉพาะการปรากฏของ “อั่งท้อ” (อั่งถ่อก้วย) หรือขนมกุ๋นช่ายสีแดงรูปท้อ ซึ่งเป็นขนมที่เป็นเอกลักษณ์เฉพาะของชาวแต้จิ๋ว สีแดงสื่อถึงความโชคดีและรูปทรงลูกท้อสื่อถึงความอายุยืน การนำมาใช้ในงานมงคลสมรสจึงเป็นการอวยพรให้คู่บ่าวสาวมีชีวิตคู่ที่ยืนยาวและมั่นคง (Guo Yanhong, 2558, น. 27) นอกจากนี้ การเลือกผลไม้เช่น ส้ม พ้องเสียงคำว่า “กิก” (吉) ในภาษาแต้จิ๋ว แปลว่ามงคล (Huang Wei-qun, 2555, น. 11) การคัดสรรอาหารเหล่านี้สะท้อนโลกทัศน์ของชาวแต้จิ๋วที่ผูกโยงเรื่องปากท้องเข้ากับความเชื่อเรื่องโชคลาภอย่างแนบแน่น การกินในบริบทนี้จึงมิใช่เพียงเพื่อความอิ่มท้อง แต่เป็นการกินเพื่อรับพรและความเป็นสิริมงคลเข้าสู่ร่างกายและครอบครัว

กล่าวโดยสรุป อัตลักษณ์ความเป็นแต่จีวด้านอาหารการกิน คือความพิถีพิถันในการคัดสรรวัตถุดิบที่เน้นรสชาติธรรมชาติ และการใช้อาหารเป็นสัญลักษณ์ทางวัฒนธรรมเพื่อสื่อถึงความเป็นสิริมงคลในพิธีกรรมสำคัญ ทั้งนี้ อาหารของชาวแต้จิ๋วได้เข้ามาผสมกลมกลืนอยู่ในสังคมไทยจนกลายเป็นส่วนหนึ่งของวิถีชีวิตประจำวัน ซึ่งอาจทำให้ผู้คนในปัจจุบันละเลยหรือไม่ได้ตระหนักถึงรากเหง้าดั้งเดิม การที่ผู้เขียนนวนิยายตั้งใจเลือกที่จะนำเสนอเมนูอาหารอย่างกวยจั๊บหรืออั่งท้อก้วย ซึ่งมีต้นกำเนิดมาจากแต้จิ๋ว นั้น จึงมิใช่เพียงการบรรยายประกอบฉาก แต่เป็นกลวิธีที่จงใจใช้สัญลักษณ์ทางอาหารเพื่อทวงคืนและยืนยันอัตลักษณ์ความเป็นแต่จีวอย่างเป็นรูปธรรม ซึ่งสอดคล้องกับ Ye Chunsheng และ Lin Lunlun (2553, น. 57) ที่กล่าวว่า อาหารแต้จิ๋วได้บรรจุภูมิปัญญาในการปรับตัวเข้ากับสภาพแวดล้อม ตลอดจนซ่อนเร้นคติความเชื่อและปรัชญาการดำรงชีวิตของชาติพันธุ์เอาไว้

2. อัตลักษณ์ด้านค่านิยม นวนิยายเรื่องนี้ได้นำเสนออัตลักษณ์ด้านค่านิยมที่สำคัญ 3 ประการ ได้แก่ ความมุ่งมั่นบากบั่นในการต่อสู้กับอุปสรรคเพื่อความอยู่รอด ความกตัญญูทดแทน ซึ่งถือเป็นคุณธรรมสูงสุดในการตอบแทนบรรพบุรุษ และจิตสำนึกความรักชาติที่ผูกพันกับมาตุภูมิอย่างลึกซึ้ง โดยมีรายละเอียดการวิเคราะห์ดังนี้

2.1 ความมุนะบากบัน ตัวละครในเรื่องต้องเผชิญกับความยากแค้นและสถานการณ์ที่บีบคั้นให้ต้องดิ้นรนเพื่อความอยู่รอด โดยผู้เขียนได้ฉายภาพการต่อสู้ชีวิตแบบปากกัดตีนถีบและความเพียรพยายามในการประกอบสัมมาอาชีพอย่างสุจริต ดังตัวอย่าง

ทั้งสองเข้าเมืองไปหางานทำ เป็นการขอทำงานเสียมมากกว่า พ่อรับจ้างขนของและใช้แรงงานทั่วไป
แม่ขานาญด้านงานเย็บปักถักร้อยและช่วยทำความสะอาด ซึ่งไม่ใช่เรื่องง่ายเลย เพราะผู้คนยากจนที่ตกอยู่
ในที่นี้เดียวกันและสภาพเหมือน ๆ กัน มีมากมายเกินกว่านับได้

(ฟ้าลิขิต: จากชั่วเถาสู่สยาม, 2565, น. 7)

จากตัวอย่างเห็นว่า อัตลักษณ์ความเป็นแต่จิวที่ปรากฏเด่นชัดคือ จิตวิญญาณแห่งความมุนะอุตสาหะและความอดทนกัดฟันสู้โดยไม่ยอมจำนนต่ออุปสรรค ดังที่ ฉันทกรรณ สังขพิพัฒน์กุล (2564, น. 90-91) ชี้ให้เห็นว่า ชาวจีนแต่จิวส่วนใหญ่เดินทางมาแบบ “เสื่อผืนหมอนใบ” ต้องเริ่มต้นจากศูนย์และอาศัยความขยัน ยอมทำงานหนักทุกรูปแบบเพื่อดิ้นรนเอาชีวิตรอดในดินแดนใหม่ ซึ่งพฤติกรรมการต่อสู้ชีวิตอย่างไม่ยอมจำนนนี้ มีรากฐานลึกซึ้งมาจากข้อจำกัดในมาตุภูมิ ซึ่งสอดคล้องกับ Ye Chunsheng และ Lin Lunlun (2553, น. 452) ที่อธิบายว่า สภาพสังคมที่ประชากรมากแต่ขาดแคลนที่ดินทำกิน ได้หล่อหลอมให้ชาวแต่จิวเกิด “จิตวิญญาณเรือหัวแดง” (红头船精神) อันเป็นสัญลักษณ์ทางวัฒนธรรมที่สื่อถึงความกล้าเสี่ยงภัยและความมุ่งมั่นสร้างเนื้อสร้างตัวในต่างแดน

2.2 ความกตัญญู นวนิยายเรื่องนี้สะท้อนค่านิยมหลักที่ยึดถือกันอย่างเคร่งครัดในวัฒนธรรมแต่จิว นั่นคือความกตัญญูทุกเวที ซึ่งเปรียบเสมือนรากฐานทางศีลธรรมสูงสุดของสถาบันครอบครัว โดยผู้เขียนได้ถ่ายทอดผ่านชะตากรรมของตัวละครที่ต้องเสียสละความสุขส่วนตนและยอมรับความทุกข์ยากเพื่อทำหน้าที่ของลูกหลานให้สมบูรณ์ดังตัวอย่าง

“ป้าจะต้องเอาอาหมวยไปขายเพื่อหาเงินมาทำศพให้อาม่าของลูก” ลี้นเสียงผู้บังเกิดเกล้าก็ปล่อยโฮ
ร้องไห้ออกมา บักลั้งไม่ได้เสียใจหรือสะทกสะท้านเลย [...] เธอยอมรับชะตากรรมที่จะเกิดขึ้นทั้งหมด [...]
ขอให้ได้ทำพิธีศพและฝังยาตามธรรมเนียมที่ลูกหลานพึงปฏิบัติต่อบรรพบุรุษ

(ฟ้าลิขิต: จากชั่วเถาสู่สยาม, 2565, น. 88)

จากตัวอย่างเห็นว่า ความกตัญญูของบัลลังก์ที่สะท้อนผ่านการยอมรับชะตากรรมในการถูกขายเพื่อแลกเงินมาจัดงานศพให้ย่านั้น เป็นการแสดงออกถึงอัตลักษณ์แต่จิ๋วที่ยกย่องบูชาบรรพบุรุษเหนือสิ่งอื่นใด สอดคล้องกับ Ye Chunsheng และ Lin Lunlun (2553, น. 128) ที่อธิบายไว้ว่า สังคมแต่จิ๋วมีรากฐานที่ยังรากลึกอยู่บน “ระบบอุดมการณ์ของตระกูล” (宗族观念) และการประกอบพิธีเช่นไหว้บรรพบุรุษในโลกทัศน์ของชาวแต่จิ๋ว การแสดงความกตัญญูและทำหน้าที่ของลูกหลานให้สมบูรณ์เพื่อรักษาเกียรติยศของตระกูล ถือเป็นศูนย์กลางแห่งคุณค่าทางศีลธรรมสูงสุดที่อยู่เหนือความสุขและอิสรภาพของปัจเจกบุคคล

2.3 ความรักชาติ นอกจากความผูกพันในระดับครอบครัวแล้ว นวนิยายยังนำเสนอค่านิยมความรักและความหวงแหนในแผ่นดินเกิดอย่างลึกซึ้ง แม้ตัวละครจะเป็นเพียงคนธรรมดาที่เปรียบเสมือนมดตัวเล็ก ๆ ในสังคม แต่กลับมีจิตสำนึกที่ตื่นตัวต่อชะตากรรมของบ้านเมืองท่ามกลางความผันผวนทางการเมืองและภาวะสงคราม ดังตัวอย่าง

“เกาะฮ่องกงอยู่ที่ไหน ไกลมากหรือไม่” บัลลังก์เกิดคำถามสงสัยขึ้นในใจทันที สาวแรกเริ่มสนใจในเรื่องราวที่เขาพูดคุยกันอยู่ รู้สึกว่าตัวเองเล็กกระจิ๊ด...เล็กเหมือนมดตัวเล็ก ๆ ที่เดินเรียงแถวยาวอยู่ริมถนนซึ่งกว้างใหญ่และยาวสุดลูกหูลูกตา โลกนี้ช่างกว้างใหญ่นัก ยังมีเรื่องราวอีกมากมายที่ต้องเรียนรู้ เธอรู้สึกสงสารประเทศชาติเสียเหลือเกินและเกิดความรักประเทศจีนอย่างไม่เคยรู้สึกและเป็นมาก่อน

(ฟาลีซิด: จากชั่วเถาสู่สยาม, 2565, น. 42-43)

จากตัวอย่างเห็นว่า ความรู้สึก “สงสาร” และ “รัก” ประเทศจีน ที่ปะทุขึ้นมาอย่างรุนแรงนี้ แสดงถึงรากฐานทางวัฒนธรรมและค่านิยมของกลุ่มชาติพันธุ์แต่จิ๋วที่ให้ความสำคัญสูงสุดกับการไม่ลืมรากเหง้า ดังที่ Ye Chunsheng และ Lin Lunlun (2553, น. 475) ได้ระบุว่า ชาวแต่จิ๋วโพ้นทะเลมีความผูกพันกับมาตุภูมิอย่างแนบแน่น แม้จะอพยพจากบ้านเกิดไปไกลและเป็นเพียงสามัญชน แต่ก็ยังมีจิตสำนึกรักชาติที่เข้มแข็ง ดังจะเห็นได้จากประวัติศาสตร์การส่ง “เกี้ยวพ่าย” (侨批 - จดหมายและเงินตรา) กลับมาช่วยเหลือครอบครัวและกอบกู้ประเทศชาติในยามวิกฤต การตื่นรู้ต่อชะตากรรมของบ้านเมืองจึงเป็นอัตลักษณ์เฉพาะที่หล่อหลอมให้ชาวจีนแต่จิ๋วมีความโดดเด่นด้านความรักและหวงแหนแผ่นดินเกิด

3. อัตลักษณ์ด้านประเพณีความเชื่อ อัตลักษณ์ของชาวแต้จิ๋วมีความผูกพันกับความเชื่อและขนบธรรมเนียมประเพณีอย่างแยกไม่ออก ในนวนิยายเรื่องนี้ได้ปรากฏภาพสะท้อนของพิธีกรรมและวิถีปฏิบัติที่สำคัญ 3 ลักษณะ คือ ความเชื่อเรื่องการบนบานศาลกล่าวเพื่อขอบุตรสืบสกุล ความละเอียดอ่อนแฝงนัยยะมงคลในพิธีสมรส และการแสดงความเคารพรักและรำลึกถึงบรรพบุรุษในเทศกาลเซ็งเม้ง โดยสามารถจำแนกอธิบายได้ดังนี้

3.1 ความเชื่อเรื่องบนขอบุตร นวนิยายเรื่องนี้ได้ถ่ายทอดอัตลักษณ์ความเป็นแต้จิ๋วที่ให้ความสำคัญสูงสุดกับการสืบทอดวงศ์ตระกูล ซึ่งถือเป็นหน้าที่หลักของลูกหลานชาวจีน โดยเฉพาะความเชื่อเรื่องการขอพรจากสิ่งศักดิ์สิทธิ์เมื่อไม่สามารถมีทายาทได้ตามธรรมชาติ สะท้อนให้เห็นถึงวิถีพึ่งพาอำนาจเหนือธรรมชาติเพื่อความมั่นคงของครอบครัว ดังตัวอย่าง

บางครั้งเศรษฐีบางครอบครัวที่ไม่มีลูกพอมานขอลูกกับเจ้าในศาลเมื่อได้ลูกก็ดีใจกันยกใหญ่ [...] จะมีคนพูดกันปากต่อปากระหว่างทางที่ผ่านไป ไม่นานนัก ผู้คนก็แห่กันไปศาลเจ้าจนแน่นไปหมด บรรยากาศครึกครื้นมีชีวิตชีวา ต่างไปร่วมแสดงความยินดีกับพ่อแม่ที่เพิ่งมีลูกอ่อน ผู้คนพูดคุยกันเสียงดังจ๊อแจจ๊อแจ

(ฟ้าลิขิต: จากชั่วเถาสู่สยาม, 2565, น. 14)

จากตัวอย่างเห็นว่า ผู้เขียนได้สะท้อนอัตลักษณ์ความเป็นแต้จิ๋วผ่านค่านิยมที่ยึดมั่นในระบบอาวุโสและวงศ์ตระกูลอย่างเข้มข้น การที่เศรษฐีผู้เพียบพร้อมด้วยทรัพย์สินยังต้องมาพึ่งพาสักดิ์สิทธิ์เพื่อขอบุตร แสดงให้เห็นว่าในโลกทัศน์ของชาวแต้จิ๋ว ความมั่งคั่งทางวัตถุไม่อาจเทียบเท่าความมั่งคั่งทางสายเลือด หรือการมีทายาทสืบสกุล

3.2 พิธีสมรส ในฉากพิธีมงคลสมรส ผู้เขียนได้บรรยายรายละเอียดองค์ประกอบต่าง ๆ ไว้อย่างประณีต ตั้งแต่เครื่องแต่งกาย ไปจนถึงขั้นตอนการประกอบพิธีกรรม ซึ่งทุกขั้นตอนล้วนแฝงนัยยะทางสัญลักษณ์ที่สะท้อนวัฒนธรรมแต้จิ๋ว ดังตัวอย่าง

บักล้งอยู่ในชุดเจ้าสาวสีแดงช่วยขับผิวขาวให้ดูผ่องและเด่นสวย มีปิ่นปักผมอักษรจีน “ยู่อี้” เสียบไว้เป็นสัญลักษณ์ของความเป็นสิริมงคล อาไฉ่หาใบทับทิมเขียวสดมาติดผมให้เจ้าสาว [...] พิธีเริ่มจากไหว้ฟ้าดิน ไหว้เจ้าที่ ไหว้เทพเจ้าเตาไฟและไหว้บรรพบุรุษ และทำพิธียกน้ำชาให้กับคุณชายและคุณนายเล็ก “บ้านตระกูลตั้งยินดีต้อนรับบักล้งมาเป็นสะใภ้”

(ฟาลีซิด: จากชั่วเถาสู่สยาม, 2565, น. 171)

จากตัวอย่างเห็นว่า พิธีสมรสของชาวแต้จิ๋วยังคงสะท้อนอัตลักษณ์ทางความเชื่อและค่านิยมที่เข้มข้นผ่านสัญลักษณ์วัตถุและลำดับพิธีกรรมอย่างชัดเจน โดยเริ่มจากการให้ความสำคัญกับเครื่องแต่งกายและสิ่งของมงคล เช่น การที่เจ้าสาวประดับปิ่นปักผมอักษร “ยู่อี้”(如意) ซึ่งแปลว่า สมปรารถนา และการแซม “ใบทับทิม” ไว้ที่ผมตามคติความเชื่อโบราณเพื่อขจัดสิ่งชั่วร้ายและนำพาสิริมงคลมาสู่ชีวิตคู่

3.3 เทศกาลชิงเม้ง ในนวนิยายเรื่องนี้ ผู้เขียนได้ฉายภาพขั้นตอนการประกอบพิธีกรรมที่เรียบง่าย แต่ครบถ้วนตามขนบธรรมเนียมดั้งเดิม ตั้งแต่การเตรียมของไหว้ การทำความสะอาดสุสาน ไปจนถึงการสื่อสารกับดวงวิญญาณ ดังตัวอย่าง

บักลั้งตื่นแต่เช้าเข้าครัวไปเตรียมข้าว ๑ ถ้วย กับอาหารที่เอาไปทำไว้แล้วอีกอย่าง มีส้มอีก ๔ ลูก ทุกอย่างเป็นไปอย่างเรียบง่าย [...] ไม่ลืมคว่ำไม้กวาดอันเล็ก ๆ ติดมือไปทำความสะอาดหน้าหลุมฝังศพ [...] เป็นฮวงซุ้ยหลังเล็กๆ คงเป็นเงินที่บักลั้งขายตัวให้เจ๊กป่าเพื่อเอาไปทำศพให้ย่าอย่างที่ยังคมเคยเล่าให้ฟังอย่างเนิ่นนอน [...] เธอก็คุกเข่าอยู่ตรงนั้นเป็นนานสองนาน มือลูบบนแผ่นหินที่สลักชื่อของย่า ปากขยับพูดคุยกับย่า

(ฟาลีซิด: จากชั่วเถาสู่สยาม, 2565, น. 149)

จากตัวอย่างเห็นว่า ผู้เขียนได้นำเสนออัตลักษณ์ความเป็นแต้จิ๋วผ่านวิถีปฏิบัติในเทศกาลชิงเม้งที่ยึดโยงกับรากศัพท์คำว่า “清明” (qingming) ซึ่งหมายถึงความสะอาดบริสุทธิ์และการแจ่มใสชัดเจน สะท้อนผ่านการกระทำของตัวละครที่เน้นการลงมือทำความสะอาดฮวงซุ้ยด้วยตนเองเป็นลำดับแรกเพื่อแสดงถึงความใส่ใจ กล่าวโดยสรุป วิถีปฏิบัติทางความเชื่อทั้ง 3 ประการข้างต้น ไม่ว่าจะเป็นการขอขมา พิธีสมรส หรือเทศกาลชิงเม้ง ถือเป็นภาพสะท้อนอัตลักษณ์ที่ผูกติดกับวัฒนธรรมแต้จิ๋วอย่างเฉพาะเจาะจง สาเหตุสำคัญสามารถอธิบายได้ผ่านมุมมองของ Ye Chunsheng และ Lin Lunlun (2553, น. 3) ที่ระบุว่า รากฐานประเพณีพื้นบ้านของชาวแต้จิ๋วนั้นถูกขับเคลื่อนและยึดโยงอยู่กับ “ความผูกพันทางสายเลือดและระบบตระกูล” (宗族血缘) ที่มีความเข้มข้นและเหนียวแน่นกว่ากลุ่มชาติพันธุ์อื่นอย่างมีนัยสำคัญ ดังนั้น การขอขมาเพื่อสืบทอด

สายเลือด พิธีสมรสที่อัดแน่นด้วยสัญญามงคลเพื่อความเจริญรุ่งเรืองของครอบครัว และการไหว้เซ่งเม้งเพื่อแสดงความกตัญญูสูงสุดต่อบรรพบุรุษ จึงเป็นเอกลักษณ์เฉพาะถิ่นที่ชาวแต้จิ๋วสร้างขึ้นเพื่อหล่อหลอมความเป็นปึกแผ่นของวงศ์ตระกูล

4. อรรถลักษณะด้านภาษา ในนวนิยายเรื่องนี้ พบการนำเสนอลักษณะเฉพาะของชาวแต้จิ๋วผ่าน 2 มิติหลัก ได้แก่ การสอดแทรกคติสอนใจผ่านสำนวนสุภาษิตแต้จิ๋วที่แฝงปรัชญาชีวิต และวัฒนธรรมการตั้งชื่อลูกหลานที่อาศัยการเล่นเสียงคำพ้องและความหมายที่เป็นมงคลเพื่อสืบทอดเจตนารมณ์ของตระกูล โดยสามารถจำแนกอธิบายได้ดังนี้

4.1 การสอดแทรกคติสอนใจผ่านการใช้สำนวนแต้จิ๋ว ในนวนิยายเรื่องนี้ ผู้เขียนได้หยิบยกสำนวนสุภาษิตแต้จิ๋วมาสอดแทรกไว้ในบทสนทนาและห้วงความคิดของตัวละครอย่างแนบเนียน เพื่อทำหน้าที่เป็นคติสอนใจและเครื่องยึดเหนี่ยวจิตใจในยามที่ชีวิตต้องเผชิญกับความผันผวน ดังตัวอย่าง

“เขาห้ามลูกสาวมาพบเรา ใจมันร้อนรุ่มและทรมานจริง ๆ เราถูกพิษรักเล่นงานเข้าแล้วจ้ะ ๆ อย่างนี้คงเรียกว่าอกหัก คำพูดของย่าได้ว่า “เตียมฉ่งໂຂ້ตั้งไล่ หกฉ่งหัวตั้งแซ-หวานมาจากขม สุขมาจากทุกข์”

(ฟ้าลิขิต: จากชั่วเถาสู่สยาม, 2565, น. 138)

สำนวนแต้จิ๋วที่ว่า “เตียมฉ่งໂຂ້ตั้งไล่ หกฉ่งหัวตั้งแซ” เขียนเป็นภาษาจีนว่า 甜从苦中来, 福从祸中生 มีความหมายว่า ความหวานขึ้นย่อมกลั่นออกมาจากความขมขึ้น และโชคลาภวาสนามักก่อกำเนิดขึ้นท่ามกลางเคราะห์ภัย ซึ่งสะท้อนความเป็นแต้จิ๋วอย่างชัดเจนในเรื่องความมองโลกในแง่บวก ไม่ย่อท้อต่อความลำบาก และมีความเชื่อที่เข้มแข็งว่าภายใต้ความโชคร้าย ย่อมมีเส้นทางไปสู่ความเจริญรุ่งเรืองได้หากเราไม่ยอมแพ้

4.2 การตั้งชื่อบุตรหลานชาวแต้จิ๋ว การตั้งชื่อบุตรหลานในนวนิยายเรื่องนี้เป็นกระบวนการทางวัฒนธรรมที่ผู้อาวุโสใช้สืบทอดรากเหง้า ความเชื่อ และความคาดหวังไปยังคนรุ่นหลัง ดังตัวอย่าง

“อาม่าเป็นคนตั้งชื่อให้อี้ว เพราะอาม่าชอบ ฮวยบั๊กลั้ง ที่เก่งกล้าออกรบอย่างผู้ชาย” ความประหม่าค่อย ๆ ลดลง [...] “ส่วน หลักมิ่ง อาม่าอี้วเป็นคนตั้งให้เหมือนกัน “หลัก” หรือ “ลัก” ในภาษา

แต่จื๋อมีตัวอักษรต่างกันหลายตัว แต่พ้องเสียงเดียวกัน แปลว่าหกหรือเลข ๖ ก็ได้ ลักที่หมายถึงพละกำลัง ลักที่แปลว่าขยันก็ได้เหมือนกัน แต่ต่อมาเลือกตัวอักษรจีนกลางที่เสียงออกว่า “ไชว์เล่อ” แต่จื๋อคือ “ไคว่ ลัก” ที่หมายถึงความสุข มิ่งหมายถึงประชาชน [...] “ถ้าลูกคนแรกเป็นผู้ชาย อี๊จะตั้งชื่อให้ว่า **“ป้อมิ่ง”** จะได้คล้องจองกับป้า ป้อ-หนังสือตัวที่มีความหมายว่าปกป้องรักษา ป้อ-พ้องเสียงอักษร อีกตัวมีความหมายว่ามีค่าและเป็นที่รัก ป้อมิ่งตัวแรกหมายถึงปกป้องประชาชน ป้อมิ่ง ตัวหลังมีความหมายว่าประชาชนที่มีคุณค่าหรือประชาชนอันเป็นที่รักยิ่ง ลูกชายของเราชื่อ ตั้งป้อมิ่ง จะเขียนด้วยอักษรตัวไหนก็ได้”

(ฟ้าลิขิต: จากชั่วเถาสู่สยาม, 2565, น. 173)

จากตัวอย่างเห็นว่า อัตลักษณ์ความเป็นแต่จื๋อปรากฏชัดเจนผ่านการให้ความสำคัญกับสำเนียงภาษาถิ่นและบทบาทของผู้อาวุโส ในการกำหนดตัวตนของสมาชิกในครอบครัว โดยตัวละครเลือกใช้วรรณกรรมหรืออุปรากรจีนที่เป็นที่นิยมในหมู่ชาวแต่จื๋ออย่าง “ฮวยบั๊กลั้ง” (ฮวู่หลาน) มาเป็นต้นแบบในการตั้งชื่อเพื่อสื่อถึงความกล้าหาญ อีกทั้งยังมีการแบ่งแยกอัตลักษณ์ทางภาษาอย่างชัดเจนระหว่างจีนกลางและจีนแต่จื๋อ ดังที่ปรากฏการแปลงเสียงจาก “ไชว์เล่อ”(快乐) ในจีนกลางมาเป็น “ไคว่ลัก” ในสำเนียงแต่จื๋อเพื่อรักษาความหมายเรื่องความสุขตามรากเหง้าของตน

กล่าวโดยสรุป การใช้ภาษาแต่จื๋อทั้งในรูปแบบสำนวนสุภาษิตและการตั้งชื่อ ล้วนเป็นเครื่องหมายบ่งบอกอัตลักษณ์ที่ชัดเจนที่สุด สอดคล้องกับ Ye Chunsheng และ Lin Lunlun (2553, น. 501) ได้ระบุว่า ภาษาถิ่นแต่จื๋อเป็นพาหะทางวัฒนธรรมที่บรรจุภูมิปัญญาและค่านิยมดั้งเดิม การสืบทอดภาษาจึงเปรียบเสมือนการรักษารหัสพันธุกรรมทางชาติพันธุ์ที่เป็นเอกลักษณ์เฉพาะ ซึ่งช่วยธำรงความเป็นพวกพ้องและรากเหง้าของชาวแต่จื๋อไว้ได้อย่างเหนียวแน่น

5. อัตลักษณ์ด้านศิลปะการแสดง ในนวนิยายเรื่องนี้ผู้เขียนได้นำเสนออัตลักษณ์ด้านศิลปะการแสดงจื๋อผ่าน 3 องค์ประกอบหลักที่ยึดโยงกัน ได้แก่ อุปกรณ์การแสดงที่สะท้อนระเบียบวินัยอันเข้มงวด ทักษะการแสดงที่ต้องอาศัยความเพียรพยายามในการฝึกฝนเพื่อสืบทอดภูมิปัญญา และบทบาทการแสดงที่ทำหน้าที่เป็นสื่อกลางในการปลูกฝังคติธรรมและความจงรักภักดี โดยสามารถจำแนกอธิบายได้ดังนี้

5.1 อุปกรณ์การแสดงจิ้ง ผู้เขียนได้ฉายภาพเบื้องหลังของจิ้งแต่จิ้ง โดยเริ่มจากรากฐานที่จับต้องได้ นั่นคือความพร้อมทางด้านอุปกรณ์และสถานที่ฝึกซ้อม ดังตัวอย่าง

[...] นักแสดงหน้าใหม่และเด็กฝึกหัดก็ไปรวมตัวอยู่ตรงลานกว้างกลางบ้าน ฝั่งหนึ่งเป็นที่วางอาวุธต่าง ๆ หลากหลายเรียงรายเป็นหมวดหมู่ มี ทวน หอก ง้าว กระบี่ดาบใหญ่ ดาบเล็ก เกาทัณฑ์ ลูกธนู และยังมีไม้ที่พันด้วยเส้นผ้าขึ้นเล็ก ๆ ยาวหลากสีเอาไว้กวัดแกว่งขณะเดิน

(ฟาลิซิด: จากชั่วเถาสู่สยาม, 2565, น. 32)

จากตัวอย่างเห็นว่า อัตลักษณ์ของจิ้งแต่จิ้งนั้นมีรากฐานมาจากกระบวนการฝึกฝนที่เข้มข้น การบรรยายรายละเอียดของอาวุธจำลองที่เรียงรายเป็นหมวดหมู่ เช่น ทวน หอก และง้าว สะท้อนให้เห็นว่า ศิลปะการแสดงนี้เปรียบเสมือนสถาบันทางสังคมที่ทำหน้าที่ขัดเกลาผู้เรียนให้มีระเบียบวินัยและมีความอดทน

5.2 ทักษะการแสดงจิ้ง นวนิยายเรื่องนี้ได้เจาะลึกถึงแก่นแท้ภายในของจิ้งแต่จิ้ง ผ่านการถ่ายทอดภูมิปัญญาจากรุ่นสู่รุ่น โดยเน้นย้ำความสำคัญของความเข้าใจในศาสตร์แห่งการแสดงและการขับร้องที่ลึกซึ้ง ดังตัวอย่าง

“บัลลังก์ จิ้งเป็นศาสตร์และศิลป์ที่ต้องใช้ให้ผสมผสานกัน” เพ็กเง็กพูดขึ้น เมื่อเห็นเด็กหญิงพร้อมจะเรียนรู้ “จิ้งเป็นการขับร้องผสมการพูดเจรจาและร่ายรำไปด้วย แต่จะมีบทร้องมากกว่าพูดคุยกัน เสียงก็มีความสำคัญไม่ยิ่งหย่อนไปกว่าอย่างอื่น ฟังทันมั๊ย”

(ฟาลิซิด: จากชั่วเถาสู่สยาม, 2565, น. 36)

จากตัวอย่างเห็นว่า บทสนทนาที่สะท้อนหัวใจสำคัญของอัตลักษณ์จิ้งแต่จิ้งที่ว่า เป็นการหลอมรวมศาสตร์และศิลป์เข้าด้วยกันอย่างลงตัว ผู้เขียนต้องการสื่อว่า จิ้งไม่ใช่เพียงการร่ายรำประกอบเพลง แต่เป็นทักษะขั้นสูงที่ต้องอาศัยความเข้าใจในการผสมผสานระหว่างการขับร้อง การเจรจา และการร่ายรำ

5.3 บทการแสดงจิ้ง ในนวนิยายเรื่องนี้ ผู้เขียนได้ใช้บทจิ้งและตัวละครในจิ้งเป็นเครื่องมือสำคัญในการสื่อสาร อัตลักษณ์ ซึ่งทำหน้าที่หล่อหลอมโลกทัศน์ของตัวละครให้ตระหนักถึงค่านิยมความขยันหมั่นเพียร ดังตัวอย่าง

คณะจิ้งกำลังปั้นจิ้งลึงลูกชายเพื่อเป็นตัว “เชียเซ็ง” หรือพระเอกในวันข้างหน้า เขาเป็นอนาคตของคณะและเป็นความภาคภูมิใจของพ่อแม่ตัวแสดงชายยังมี ตัวพระรอง ฮ่องเต้ กลุ่มขุนนางที่มี

ยศถาบรรดาศักดิ์ตงฉิน กังฉิน ผู้สูงวัย ชายสูงศักดิ์คหบดี ตัวโก่ง ทหาร คนธรรมดาสามัญชน ตัวตลก ซึ่งแต่งกายไม่เหมือนกัน แม้กระทั่งหมวกที่สวมใส่บนศีรษะก็แตกต่างกันสิ้นเชิง การลงสีแต่งหน้าก็คนละเฉดสี การขับร้องเปล่งคำพูดก็คนละโทนเสียง [...] หลี่เกียต้งความหวังไว้สูงอย่างไม่ยอมปรายตามองต่ำ หรือเดินลงล่างแม้แต่ก้าวเดียว เธออยากเล่นบทเป็น “ฮวยตั้ว” หรือบทนางเอกและต้องเป็นบทที่เด่นกว่าตัวนางทุกคนในเรื่องนั้น

(พัลลิดิต: จากชั่วเถาสู่สยาม, 2565, น. 37-38)

จากตัวอย่างเห็นว่า จิ้วทำหน้าที่เป็นกลไกทางวัฒนธรรมที่เชื่อมโยงสุนทรียศาสตร์เข้ากับจริยธรรมของชาวแต้จิ๋วได้อย่างแนบเนียน โดยเริ่มจากการแบ่งแยกบทบาทตัวละครอย่าง “เซี่ยเซ็ง” หรือ “ฮวยตั้ว” ที่มีความวิจิตรบรรจงในเครื่องแต่งกายและทักษะการแสดง ซึ่งแสดงถึงระเบียบวินัยทางศิลปะ ควบคู่ไปกับการนำเสนอเนื้อเรื่องหน้าศาลเจ้าที่เน้นความขัดแย้งระหว่างขุนนาง “ตงฉิน” ผู้จงรักภักดีกับขุนนาง “กังฉิน” ผู้ชั่วร้าย เพื่อปกป้องราชบัลลังก์ฮ่องเต้ อันเป็นกุศโลบายในการปลูกฝังความจงรักภักดีและแยกแยะผิดชอบชั่วดีให้แก่คนในชุมชน

กล่าวโดยสรุป จิ้วแต้จิ๋วถือเป็นสัญลักษณ์ทางสุนทรียศาสตร์ที่เป็นเอกลักษณ์เฉพาะตัวของชาวแต้จิ๋ว สอดคล้องกับ Ye Chunsheng และ Lin Lunlun (2553, น. 355) ได้อธิบายว่า จิ้วแต้จิ๋วเป็นศิลปะที่บูรณาการทั้งภาษาถิ่น ดนตรี และวิถีชีวิตพื้นบ้านเข้าด้วยกันอย่างสมบูรณ์ มหรสพนี้จึงก้าวข้ามขอบเขตของความบันเทิงสู่การเป็นสถาบันทางสังคมประจำชาติพันธุ์ที่ทำหน้าที่ปลูกฝังคตินิยมและหล่อหลอมจิตวิญญาณความเป็นแต้จิ๋วจากรุ่นสู่รุ่นอย่างเป็นรูปธรรม

สรุปผลการวิจัย

จากการวิเคราะห์นวนิยายเรื่อง พัลลิดิต: จากชั่วเถาสู่สยาม ผลการศึกษาวิจัยชี้ให้เห็นว่าวรรณกรรมเรื่องนี้ได้ประกอบสร้างและนำเสนออัตลักษณ์ความเป็นแต้จิ๋วใน 5 ด้านที่ยึดโยงกันอย่างเป็นระบบ ดังนี้

1. ด้านอาหารการกิน สะท้อนความพิถีพิถันในการคัดสรรวัตถุดิบที่เน้นรสชาติธรรมชาติ ตลอดจนการใช้อาหารเป็นสัญลักษณ์ทางวัฒนธรรมเพื่อสื่อถึงความเป็นสิริมงคลในพิธีกรรมสำคัญ

2. ด้านค่านิยม สะท้อนให้เห็นถึงจิตวิญญาณแห่งการต่อสู้ ควบคู่ไปกับการยึดมั่นในความกตัญญูต่อบรรพบุรุษที่เป็นเสมือนพันธะสัญญาทางศีลธรรมสูงสุด แม้ต้องแลกด้วยความเสียสละส่วนตน นอกจากนี้ยังแฝงไว้ด้วยจิตสำนึกรักในมาตุภูมิที่ยังคงผูกพันแน่นแฟ้นแม้ตัวจะจากบ้านเกิดมาไกล

3. ด้านประเพณีความเชื่อ แสดงให้เห็นถึงวิถีชีวิตที่ยึดโยงกับความเชื่อและพิธีกรรมตลอดวงจรชีวิต เริ่มตั้งแต่การบวชบวชศาลกล่าวเพื่อขอบุตรสืบสกุล การประกอบพิธีมงคลสมรสที่แฝงไปด้วยความละเอียดอ่อนและนัยยะอันเป็นมงคล ตลอดจนการแสดงความรักและรำลึกถึงบรรพบุรุษผู้ล่วงลับอย่างเรียบง่ายในเทศกาลชิงแมง

4. ด้านภาษา ทำหน้าที่เป็นสื่อกลางการถ่ายทอดภูมิปัญญา ผ่านการใช้สำนวนสุภาพเพื่อเป็นคติสอนใจ และวัฒนธรรมการตั้งชื่อลูกหลานด้วยคำพ้องเสียงที่มีความหมายมงคลเพื่อสืบทอดปณิธานของวงศ์ตระกูล

5. ด้านศิลปะการแสดง สะท้อนผ่านจ๊วแต้จ๊ว ซึ่งถือเป็นมรดกและหัวใจสำคัญที่รวบรวมทั้งศาสตร์และศิลป์เข้าด้วยกันอย่างลงตัว ศิลปะการแสดงแขนงนี้ไม่ได้เป็นเพียงความบันเทิง แต่ยังทำหน้าที่เป็นกลไกในการขัดเกลาระเบียบวินัย ปลูกฝังศีลธรรม และหล่อหลอมโลกทัศน์รวมถึงจิตวิญญาณของชาวแต้จิ๋วไว้อย่างครบถ้วนสมบูรณ์

อภิปรายผลการวิจัย

การที่องค์ประกอบทั้ง 5 ด้านที่วิเคราะห์มาข้างต้นถือว่าเป็นอัตลักษณ์ของชาวแต้จิ๋วอย่างเด่นชัดได้นั้น สาเหตุสำคัญมาจากกระบวนการประกอบสร้างตัวตนที่ผู้เขียนตั้งใจผูกโยงเข้ากับปมหลังของตัวละครหลักและบริบททางภูมิศาสตร์สังคมของเมืองแต้จิ๋วโดยตรง ลักษณะเฉพาะเหล่านี้ไม่ได้เกิดขึ้นอย่างลอย ๆ แต่เป็นผลผลิตจากเงื่อนไขทางประวัติศาสตร์ที่บีบคั้น ความยากไร้และภัยสงครามได้หล่อหลอมให้ความมูมานะบากบั่นและความกตัญญูต่อบรรพบุรุษกลายเป็นกฎเกณฑ์สูงสุดในการเอาชีวิตรอด ในขณะที่อาหาร ภาษา และศิลปะการแสดงถูกใช้เป็นเครื่องหมายทางวัฒนธรรมเพื่อสร้างความผูกพันและแยกแยะความเป็นพวกพ้องของชาวแต้จิ๋วออกจากกลุ่มอื่น ด้วยเหตุนี้ สิ่งที่ผู้เขียนนำเสนอจึงเป็นการเน้นย้ำว่า “ความเป็นแต้จิ๋ว” เป็นอัตลักษณ์ที่ทำงานสอดประสานกันในฐานะเครื่องมือและเกราะป้องกันทางจิตวิญญาณที่ชาวไทยเชื้อสายจีนใช้เป็นหลักยึดเหนี่ยว เพื่อให้สามารถรักษาตัวตนของชาติพันธุ์ตนเองไว้ได้ท่ามกลางมรสุมแห่งการเปลี่ยนแปลง ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของฉลาดชาย รมิตานนท์ (2545, น. 155)

ได้กล่าวถึงอัตลักษณ์ว่า เป็นสิ่งที่ทำให้เรารู้สึกว่าเป็นตัวเราหรือพวกเราที่แตกต่างจากคนอื่น โดยไม่จำเป็นต้องมีเพียงหนึ่ง แต่อาจมีหลายอัตลักษณ์ที่ประกอบขึ้นมา อัตลักษณ์ไม่ใช่สิ่งที่มีอยู่ตามธรรมชาติ แต่เป็นสิ่งที่ถูกสร้างขึ้นและสามารถเปลี่ยนแปลงได้

ในตำนานวิจัยสอดคล้องกับวิทยานิพนธ์เรื่อง *ความเป็นจีนในนวนิยายและเรื่องสั้นของประภัสสร เสวิกุล* (เพ็ญประภา เหล่าพะนนท์, 2564) ผลการวิจัยพบความเป็นจีนในมิติด้านอุดมการณ์ชาติพันธุ์ที่ยึดโยงกับปรัชญาขงจื้อและความรักในมาตุภูมิ มิติด้านวิถีชีวิตที่แสดงการผสมผสานระหว่างวัฒนธรรมดั้งเดิมกับบริบทสมัยใหม่ และมิติด้านภาษาที่เป็นเครื่องมือแสดงความเป็นพวกพ้อง นอกจากนี้ การศึกษาครั้งนี้ยังชี้ให้เห็นจุดเด่นว่า สำนวนแต่จิวมีบทบาทสำคัญในการสืบทอดจิตวิญญาณของชาวแต้จิ๋ว ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ Huang Weiqun (2555, น. 14-15) ที่กล่าวไว้อย่างน่าสนใจว่า สำนวนแต่จิวเป็นเครื่องหมายทางวัฒนธรรมอันสำคัญยิ่งในการระบุตัวตนของกลุ่มชาติพันธุ์และเป็นฐานรากที่ค้ำจุนมิติอื่น ๆ ของอัตลักษณ์ความเป็นแต้จิ๋วให้ดำรงอยู่ได้อย่างมีเอกภาพ

ข้อเสนอแนะ

1. ควรศึกษากลวิธีการนำเสนออัตลักษณ์ความเป็นแต้จิ๋วในนวนิยายเรื่อง *ฟ้าลิขิต: จากชั่วเถาสู่สยาม*
2. ควรมีการศึกษาวิจัยเชิงเปรียบเทียบอัตลักษณ์ระหว่างกลุ่มชาติพันธุ์จีนกลุ่มอื่น ๆ ในวรรณกรรมไทยร่วมสมัย เช่น กลุ่มจีนฮกเกี้ยน หรือจีนแคะ เพื่อให้เห็นพลวัตของความหลากหลายทางวัฒนธรรมจีนโพ้นทะเลในสยาม

เอกสารอ้างอิง

- งามพรรณ เวชชาชีวะ. (2565). รีวิว “ฟ้าลิขิต: จากชั่วเถาสู่สยาม”. ค้นคืนจาก <https://www.facebook.com/share/p/16ayHSN2Wf/?mibextid=wwXlfr>
- ฉลาดชาย รมิตานนท์. (2545). *แนวคิดในการศึกษาอัตลักษณ์ความเป็นไทย*. กรุงเทพมหานคร: อมรินทร์พริ้นติ้งแอนด์พับลิชชิ่ง.
- ธัญกรณ์ สังขพิพัฒน์กุล. (2564). “วัฒนธรรมจีนแต้จิ๋ว” ตัวแทนวัฒนธรรมจีนในสังคมไทย. *วารสารวิชาการภาษาและวัฒนธรรมจีน*, 8(1), 87-102.

นันท์ภักขอร ภูมิธรรมรัตน์. (2566). *การเมืองวัฒนธรรมของอัตลักษณ์ไทย-จีนในนวนิยายโรมานซ์ชาติพันธุ์โดยนักเขียน*

สตรี. วิทยานิพนธ์ปริญญาดุษฎีบัณฑิต. นครปฐม: มหาวิทยาลัยศิลปากร.

ปรีดา เณิมเฝ้า กอนันตกุล. (2546). *ชาติพันธุ์และมายาคติ*. กรุงเทพมหานคร: กระทรวงวัฒนธรรม.

พินวิไล ปริบุญณะ. (2555). *การปรับเปลี่ยนอัตลักษณ์ของคนจีนในไทย : กรณีศึกษาตัวละครคนจีนอพยพในนวนิยาย*

เรื่องลวดลายมังกร. วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบัณฑิต. นครปฐม: มหาวิทยาลัยศิลปากร.

เพ็ญประภา เหล่าทะนันท. (2564). *ความเป็นจีนในนวนิยายและเรื่องสั้นของประภัสสร เสวิกุล*. วิทยานิพนธ์ปริญญา

ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต. มหาสารคาม: มหาวิทยาลัยมหาสารคาม.

ภัทรภรณ์ สดากิรมย์. (2562). *การศึกษาอัตลักษณ์ของนักธุรกิจไทยเชื้อสายจีนที่ปรากฏในหนังสืองานศพช่วง*

ทศวรรษ 2450 ถึง 2540. วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต. กรุงเทพมหานคร: มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.

ราชบัณฑิตยสถาน. (2546). *พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2542*. กรุงเทพมหานคร: นานมีบุ๊คส์

พับลิเคชั่นส์.

ส.เทพรำเพย. (2565). *ฟ้าลิขิต: จากชั่วเถาสู่สยาม*. กรุงเทพมหานคร: แสงดาว.

ส.เทพรำเพย. (2565). Shine A Light EP.174 ตัวหนังสือที่ มีความหวังและกำลังใจ. ค้นคืนจาก

<https://www.youtube.com/watch?v=eKYqreYFY3g>

สุรสิทธิ์ อมรวณิชศักดิ์. (2567). *ความสัมพันธ์ไทย-จีน : ว่าด้วยเรื่องการกลมเกลียวและกลืนกลายทางวัฒนธรรม*.

วารสารจีนศึกษา มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์, 17(2), 1-18.

อภิญา เพ็ญฟูสกุล. (2543). *อัตลักษณ์ (Identity) : การทบทวนทฤษฎีและกรอบแนวคิด*. กรุงเทพมหานคร:

คณะกรรมการสภาวิจัยแห่งชาติ สาขาสังคมวิทยา สำนักงานคณะกรรมการสภาวิจัยแห่งชาติ.

Guo Yanhong. (2558). *The Root of Teochew: Characteristics and Morphology of Teochew Culture*

[*潮汕之根：潮州文化特色与形态*]. ปักกิ่ง: โมเดิร์นเพรส.

Huang Weiqun. (2555). *On the Teochew Folk-custom in the Thai-Sino Literature Works* [论泰华

文学中的潮汕民俗风情]. วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารศิลป. ชานตง: มหาวิทยาลัยจีหนาน.

Ye Chunsheng และ Lin Lunlun. (2553). *Encyclopedia of Teochew Folk Customs* [潮汕民俗大

典]. กวางตุ้ง: ประชาชนกวางตุ้ง.

การวิเคราะห์ความรุนแรงต่อสตรีในภาพยนตร์ไทยเรื่อง พนอ

Analysis of Violence Against Women in the Thai Film Phanor

Li Ruiyan*, วีรวัฒน์ อินทรพร

คณะศิลปศาสตรมหาวิทาลัยหัวเฉียวเฉลิมพระเกียรติ

*Email : 603634987@qq.com

บทคัดย่อ

การวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อวิเคราะห์รูปแบบและลักษณะความรุนแรงที่กระทำต่อผู้หญิงในภาพยนตร์ไทยเรื่อง พนอ โดยศึกษาความรุนแรงใน 3 มิติ ได้แก่ ความรุนแรงทางกาย จิตใจ และเพศ รวมถึงวิเคราะห์ผลกระทบที่มีต่อพฤติกรรมและกระบวนการทางจิตใจของตัวละคร ผ่านกรอบแนวคิดสตรีนิยมและทฤษฎีจิตวิเคราะห์ของฟรอยด์ ผลการศึกษาพบว่า ตัวละครพนอเผชิญความรุนแรงอย่างต่อเนื่องจากโครงสร้างอำนาจแบบปิตาธิปไตย ทั้งการถูกควบคุมร่างกาย การใช้ภาษาเป็นเครื่องมือกดทับและลดทอนคุณค่า รวมถึงการตีตราและกีดกันทางสังคม ส่งผลให้เธอถูกผลักให้อยู่ชายขอบ ขาดการยอมรับ และเกิดความรู้สึกด้อยค่าในตนเอง ขณะเดียวกัน ความรุนแรงทางเพศยังตอกย้ำการสูญเสียอำนาจในการกำหนดตนเอง ภายใต้แรงกดดันดังกล่าว พนอจึงตอบโต้ด้วยความรุนแรงเพื่อช่วงชิงอำนาจและความเป็นธรรม โดยพฤติกรรมดังกล่าวสะท้อนการทำงานของ id ego และ superego กล่าวคือ พฤติกรรมรุนแรงของผู้หญิงได้รับอิทธิพลทั้งจากความต้องการและอารมณ์ภายใน รวมถึงโครงสร้างสังคมที่กดขี่ อีกทั้งยังสะท้อนถึงอำนาจและการต่อสู้ทางจิตใจของผู้หญิงในสังคมด้วย

คำสำคัญ : ความรุนแรงต่อผู้หญิง ภาพยนตร์ไทย สตรีนิยม ฟรอยด์

Abstract

This study aims to analyze the forms and characteristics of violence against women in the Thai film *Panor*, focusing on three dimensions: physical, psychological, and sexual violence. It further examines the impacts of such violence on the character's behavior and psychological processes through feminist theory and Freudian psychoanalysis. The findings indicate that Phanom is subjected to continuous violence rooted in patriarchal power structures, including bodily control, linguistic oppression, and social stigmatization. These forces marginalize her, deny her social acceptance, and produce a sense of self-devaluation. Sexual violence further reinforces her loss of autonomy. Under such pressures, she responds with violence in an attempt to reclaim power and justice. Her actions reflect the dynamic interplay of the id, ego, and superego: women's violent behavior is influenced by inner desires and emotions, as well as oppressive social structures. It also reflects women's power dynamics and psychological struggles within society.

Keywords : Violence against women, Thai cinema, Feminism, Freudian psychoanalysis

บทนำ

ในสังคมไทยร่วมสมัย ประเด็นความรุนแรงต่อผู้หญิงยังคงเป็นหัวข้อที่ได้รับความสนใจอย่างต่อเนื่องและมีความซับซ้อนหลายชั้น โดยครอบคลุมทั้งมิติด้านสังคม วัฒนธรรม ประวัติศาสตร์ และพฤติกรรม การสื่อสารในระดับครัวเรือนและระดับประเทศชาติ ตามนิยามในรายงาน เรื่อง *Report of the Fourth World Conference on Women: Beijing, 4–15 September 1995* ฉบับภาษาจีน (1996, น. 51) ความรุนแรงต่อสตรี หมายถึง การกระทำรุนแรงใด ๆ อันเนื่องมาจากเหตุแห่งเพศ ซึ่งส่งผลหรืออาจส่งผลให้สตรีได้รับอันตรายหรือความทุกข์ทรมานทางร่างกาย จิตใจ หรือทางเพศ ทั้งในชีวิตสาธารณะและชีวิตส่วนตัว รวมถึงการข่มขู่ การบังคับ หรือการลิดรอนเสรีภาพโดยพลการ

ปัญหาดังกล่าวสะท้อนให้เห็นผ่านเหตุการณ์จริงในสังคมไทยที่ได้รับความสนใจอย่างกว้างขวางจากสื่อมวลชน เช่น คดีการใช้ความรุนแรงในครอบครัว การล่อลวงละเมิดทางเพศ หรือการฆาตกรรมผู้หญิง ซึ่งมักเผยให้เห็นความไม่เท่าเทียมทางเพศและอำนาจที่กดทับผู้หญิงในสังคม เหตุการณ์เหล่านี้จึงไม่เพียงปรากฏในข่าวสารเท่านั้น แต่ยังถูกนำไปถ่ายทอดและตีความผ่านงานวรรณกรรมและสื่อบันเทิงในหลากหลายรูปแบบ โดยเฉพาะภาพยนตร์ที่มักนำเสนอภาพผู้หญิงทั้งในฐานะเหยื่อ ผู้ถูกกดขี่ หรือผู้ลุกขึ้นต่อสู้กับความรุนแรงและอำนาจในสังคม ทำให้สื่อภาพยนตร์กลายเป็นพื้นที่สำคัญในการสะท้อนความเป็นจริงทางสังคม รวมถึงการผลิตซ้ำหรือท้าทายความไม่เสมอภาคทางเพศในสังคมไทยร่วมสมัย

ภาพยนตร์เรื่อง *พนอ* เป็นตัวอย่างหนึ่งที่สะท้อนชะตากรรมและประสบการณ์ของผู้หญิงซึ่งต้องเผชิญแรงกดดันจากหลายระดับ ทั้งจากความสัมพันธ์ภายในครอบครัว ระเบียบวินัยทางสังคม เงื่อนไขทางเศรษฐกิจ และบทบาทความเป็นหญิงที่มีฐานะด้อยในสังคม ภาพยนตร์นำเสนอความรุนแรงหลายรูปแบบ ทั้งความรุนแรงทางร่างกายที่เกิดจากการทำร้ายโดยตรง ความรุนแรงทางวาจาและอารมณ์ที่ปั่นทอนศักดิ์ศรีของผู้หญิง และความรุนแรงเชิงโครงสร้างที่เกิดจากกฎเกณฑ์และค่านิยมที่ไม่เป็นธรรมต่อเพศหญิง การดำเนินเรื่องของภาพยนตร์ยังสะท้อนให้เห็นว่าสังคมในหลายช่วงเวลามีแบบแผนความสัมพันธ์เชิงอำนาจที่ฝังลึก ทำให้ผู้หญิงต้องรับผลกระทบทั้งโดยรู้ตัวและไม่รู้ตัว ผู้วิจัยเห็นว่าการทำความเข้าใจปรากฏการณ์เหล่านี้มีความสำคัญต่อการอธิบายว่าภาพยนตร์สร้างภาพแทนของผู้หญิงอย่างไร และทำให้ผู้ชมมองเห็นความไม่เสมอภาคทางเพศผ่านสื่อภาพยนตร์ได้อย่างชัดเจนเพียงใด

ด้วยเหตุนี้ งานศึกษาครั้งนี้จึงมุ่งเน้นการวิเคราะห์รูปแบบและลักษณะของความรุนแรงต่อผู้หญิงในภาพยนตร์เรื่อง *พนอ* โดยมองว่าภาพยนตร์เป็นพื้นที่สำคัญในการถ่ายทอดประสบการณ์ทางสังคมและการสร้างภาพแทนเกี่ยวกับบทบาทเพศหญิง การศึกษานี้ใช้วิธีการวิเคราะห์ด้วยบท เพื่อสำรวจว่าภาษา ภาพ การตัดต่อ และกลวิธีการเล่าเรื่องถูกนำไปใช้ในการสร้างความหมายเกี่ยวกับตัวละครหญิงอย่างไร รวมทั้งตรวจสอบว่าภาพยนตร์นิยามความรุนแรง การถูก กดทับ และสถานะทางสังคมของผู้หญิงอย่างไร ควบคู่กับการวิเคราะห์เนื้อหา เพื่อจำแนกรูปแบบและลักษณะความรุนแรงที่ปรากฏในเรื่องอย่างเป็นระบบ ทั้งในเชิงร่างกาย เชิงอารมณ์ และเชิงโครงสร้าง ผู้วิจัยคาดหวังว่าผลการศึกษานี้จะช่วยให้เข้าใจภาพแทนผู้หญิงในสื่อไทยได้ลึกซึ้งยิ่งขึ้น อีกทั้งยังทำให้เห็นความสัมพันธ์

ระหว่างสื่อ วัฒนธรรม และโครงสร้างความไม่เท่าเทียมทางเพศในสังคมไทยร่วมสมัยอย่างเป็นเหตุเป็นผลและรอบด้าน

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

เพื่อวิเคราะห์รูปแบบและลักษณะความรุนแรงที่กระทำต่อผู้หญิงในภาพยนตร์ไทยเรื่อง *พนอ*

ขอบเขตการวิจัย

การวิจัยนี้มุ่งวิเคราะห์รูปแบบและลักษณะความรุนแรงต่อผู้หญิงในภาพยนตร์ไทยเรื่อง *พนอ* ผู้วิจัยจึงเลือกศึกษาตัวละครนางเอก ในภาพยนตร์เรื่องนี้ ได้แก่ พนอ บุญสุข (พนอ) ซึ่งเข้าฉายในประเทศไทยเมื่อเดือนมกราคม พ.ศ. 2568

กรอบแนวคิดการวิจัย

งานวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยจะใช้ทฤษฎีสตรีนิยม (Feminism) และจิตวิเคราะห์ของฟรอยด์ (Sigmund Freud) เป็นกรอบแนวคิดหลักในการวิเคราะห์ โดยมีรายละเอียดดังต่อไปนี้

สตรีนิยม คือแนวคิดและขบวนการที่มุ่งส่งเสริมความเสมอภาคระหว่างเพศในมิติทางสังคม เศรษฐกิจ และการเมือง โดยวิพากษ์การกดทับจากโครงสร้างปิตาธิปไตยและการเลือกปฏิบัติทางเพศ ตามที่กาญจนา แก้วเทพ (2541, น. 146) ได้สรุปไว้ สตรีนิยมประกอบด้วยหลายแนวคิดสำคัญ ได้แก่ สตรีนิยมเสรีนิยมที่เน้นการพัฒนาสตรีให้เท่าเทียมกับสังคมที่เปลี่ยนแปลง สตรีนิยมหัวรุนแรงที่วิจารณ์ระบบชายเป็นใหญ่ สตรีนิยมมาร์กซิสต์ที่มองความไม่เท่าเทียมผ่านโครงสร้างทุนนิยมและชนชั้น และสตรีนิยมเชิงวัฒนธรรมที่เน้นบทบาทของอุดมการณ์ทางวัฒนธรรมในการกำหนดเพศสภาพ ดังนั้น สตรีนิยมจึงเป็นกรอบแนวคิดที่หลากหลายซึ่งอธิบายสาเหตุของการกดขี่ผู้หญิงในหลายระดับ และสะท้อนความซับซ้อนของความไม่เท่าเทียมทางเพศในสังคมอย่างเป็นระบบ

จิตวิเคราะห์ สามารถอธิบายได้ผ่านทฤษฎีของ Sigmund Freud (Das Ich und das Es, ค.ศ. 1923, น. 3–28) ซึ่งเสนอว่าโครงสร้างจิตของมนุษย์ประกอบด้วยสามส่วน ได้แก่ Id (Es) ซึ่งเป็นจิตไร้สำนึกที่ขับเคลื่อนด้วยสัญชาตญาณและหลักความพึงพอใจ Ego (Ich) ทำหน้าที่ไกล่เกลี่ยระหว่างแรงขับของ Id กับข้อจำกัดของความเป็น

จริง และ Superego (Über-Ich) ซึ่งเป็นกลไกทางศีลธรรมที่ควบคุม ตรวจสอบ และตัดสินพฤติกรรมของบุคคลตามบรรทัดฐานทางสังคม

วิธีดำเนินการวิจัย

การศึกษาวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยใช้วิธีวิจัยเอกสาร (Documentary Research) การวิเคราะห์ตัวบทละคร (Textual Analysis) และวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) โดยดำเนินการวิจัยตามขั้นตอนต่อไปนี้

1. ศึกษาแนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับความรุนแรงต่อสตรีในภาพยนตร์เพื่อนำมาใช้เป็นแนวทางในการศึกษาวิจัย
2. รวบรวมและคัดเลือกศึกษาตัวละครหญิงภาพยนตร์ไทยเรื่อง *พนอ*
3. ศึกษาและวิเคราะห์บทสนทนาของนักแสดงอย่างเป็นระบบ
4. วิเคราะห์ศึกษาความรุนแรงต่อสตรีในภาพยนตร์ไทยเรื่อง *พนอ* โดยใช้ทฤษฎีสตรีนิยมและจิตวิทยา
5. นำเสนอผลการวิจัยแบบพรรณนาวิเคราะห์ (Descriptive Analysis)

ผลการวิจัย

งานวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยมุ่งศึกษารูปแบบและลักษณะความรุนแรงในสามมิติ ได้แก่ กาย จิตใจ และเพศ ควบคู่การวิเคราะห์ผลกระทบต่อพฤติกรรมและกระบวนการทางจิตใจของตัวละคร ผ่านกรอบสตรีนิยมและทฤษฎีจิตวิเคราะห์ของฟรอยด์ ผลการศึกษาพบว่า ตัวละครเอก พนอ เผชิญความรุนแรงอย่างต่อเนื่องภายใต้โครงสร้างอำนาจแบบปิตาธิปไตย ทั้งการควบคุมร่างกาย การกดทับผ่านภาษา และการตีตราทางสังคม ส่งผลให้เธอถูกผลักสู่ชายขอบ และเกิดความรู้สึกด้อยค่า ขณะเดียวกัน ความรุนแรงทางเพศยิ่งตอกย้ำการสูญเสียอำนาจในการกำหนดตนเอง นำไปสู่การตอบโต้ด้วยความรุนแรงเพื่อช่วงชิงอำนาจ โดยสะท้อนพลวัตของ id ego และ superego อย่างชัดเจน ทั้งนี้ ความรุนแรงของพนอจึงมิใช่เพียงผลจากปัจเจก หากเป็นผลผลิตของโครงสร้างสังคมที่กดทับและความสัมพันธ์เชิงอำนาจที่ซับซ้อน โดยมีรายละเอียดดังต่อไปนี้

1. เรื่องย่อของภาพยนตร์ การนำเสนอเรื่องย่อดังกล่าว เพื่อให้เข้าใจเนื้อเรื่องอันจะนำไปสู่การวิเคราะห์ ความรุนแรงต่อสตรีในภาพยนตร์เรื่องนี้

ภาพยนตร์เรื่องนี้เป็นเรื่องราวของ พนอ เด็กหญิงที่ได้รับพลังไสยศาสตร์มาตั้งแต่อยู่ในครรภ์ เดิมโตมาท่ามกลางความหวาดกลัวและการรังเกียจจากผู้คน เนื่องจากลัทธิเทพสามตาต้องการใช้เธอเป็นส่วนหนึ่งของพิธีเพื่อสืบทอดอำนาจ ต่อมาพนอต้องเผชิญกับการกลั่นแกล้ง การใส่ร้าย และการพยายามทำร้ายจากหลายฝ่าย จนในที่สุดเธอเริ่มตอบโต้และตามล้างแค้นผู้ที่เคยทำร้ายตนเอง

ท้ายที่สุด พนอได้บุกเข้าไปในลัทธิเพื่อยุติทุกอย่าง และพบว่าครูที่เคารพตลอดซึ่งเป็นผู้นำลัทธินั้น แท้จริงแล้วคือพ่อแท้ ๆ ของตน ความจริงนี้ทำให้พนอทั้งโกรธ เจ็บปวด และสับสนอย่างมาก ก่อนที่เธอจะต่อสู้กับพ่อและฆ่าเขาเพื่อหยุดพิธีกรรมชั่วร้าย แต่ก่อนที่ทุกอย่างจะจบ พนอต้องดูพลังไสยศาสตร์และคำสาปทั้งหมดเข้าสู่ร่างกายเอง ทำให้เธอต้องแบกรับความเจ็บปวดและความชั่วร้ายเอาไว้ แม้สุดท้ายเธอจะรอดชีวิต แต่ก็สูญเสียความทรงจำทั้งหมดไป ตอนจบของเรื่องมีเพียงเพียงปีกที่คอยอยู่ดูแลเธอ ขณะที่พนอต้องใช้ชีวิตต่อไปพร้อมบาดแผลทั้งทางร่างกายและจิตใจ

จากเรื่องย่อข้างต้น สามารถสรุปได้ว่า ความรุนแรงที่ปรากฏในภาพยนตร์เรื่อง พนอ อย่างโดดเด่น ได้แก่ ความรุนแรงทางกาย ความรุนแรงทางจิตใจ และความรุนแรงทางเพศ ดังนั้น ผู้วิจัยจึงมุ่งศึกษาที่มาและสาเหตุของพฤติกรรมความรุนแรง ตลอดจนผลกระทบที่เกิดขึ้นต่อผู้หญิงในเรื่อง เพื่อทำความเข้าใจพลวัตของความรุนแรงและความสัมพันธ์เชิงอำนาจที่ส่งผลต่อบทบาทและสถานะของผู้หญิงในบริบทของสังคมไทยร่วมสมัย

2. ที่มาหรือสาเหตุพฤติกรรม

2.1 ความรุนแรงทางกาย ความรุนแรงทางกาย หมายถึง การกระทำที่ใช้กำลังหรือแรงกดดันต่อร่างกายของผู้อื่นอย่างไม่เหมาะสม จนก่อให้เกิดการบาดเจ็บ การจำกัดเสรีภาพ หรืออันตรายต่อชีวิต ซึ่งในภาพยนตร์เรื่อง พนอ สามารถจำแนกความรุนแรงทางกายออกเป็นประเด็นสำคัญได้ ดังนี้

2.1.1 ความรุนแรงที่เกิดจากโครงสร้างอำนาจแบบปิตาธิปไตย ภาพยนตร์นำเสนอความรุนแรงทางกายผ่านการควบคุมร่างกายของผู้หญิงโดยกลุ่มลัทธิสามตา ซึ่งมองผู้หญิงเป็นเพียงเครื่องมือในการสืบพันธุ์

ตัวอย่างเช่น ตอนที่ลัทธิใช้สายเวทฉีกกระชากใบหน้าที่ยับยั้งของพนออกจากร่าง เพื่อปรับเปลี่ยนรูปลักษณ์ให้ตรงตามความต้องการ

ในเรื่อง *พนอ* พนอเป็นเด็กหญิงที่มีรูปลักษณ์อัปลักษณ์มาก แต่เมื่อเธอมีประจำเดือนครั้งแรก ซึ่งเป็นสัญญาณว่าเธอได้เติบโตจนพร้อมต่อการสืบพันธุ์แล้ว ไม่นานแม่พนอผู้หญิงที่ซื่อสัตย์ได้รับจดหมายจากลัทธิสามตาที่เขียนว่า “ลูกมีประจำเดือนแล้ว ถึงเวลาของมันแล้ว ดูแลมันให้ดี” ซึ่งหมายความว่าพนสามารถถูกนำไปใช้เป็นเครื่องกำเนิดทายาทตามแผนของลัทธิได้ เพื่อเดินทางแผนการนี้ ลัทธิจึงใช้สายเวทฉีกกระชากเอาใบหน้าที่ยับยั้งของพนออกจากร่าง ทำให้เธอต้องเผชิญกับความเจ็บปวดทั้งทางกายและจิตใจอย่างรุนแรง ดังภาพที่ 1

ภาพที่ 1 ฉากที่ใบหน้าพนอแตกและมีเนื้อใหม่งอกขึ้นมา

เหตุการณ์นี้เผยให้เห็นถึงความโหดร้ายเย็นชาและทัศนคติลดทอนคุณค่าผู้หญิงของลัทธิอย่างเด่นชัด หลังจากใบหน้าอัปลักษณ์ของพนอโดนฉีกออกไป พนอก็กลายเป็นหญิงสาวที่มีรูปลักษณ์งดงามสะกดตาอย่างน่าประหลาด ดังภาพที่ 2

ภาพที่ 2 ฉากที่พนอสวยขึ้นแล้วกลับไปโรงเรียน

จากตัวอย่างข้างต้นสามารถเห็นได้ว่า ภาพยนตร์เรื่อง *พนอ* ได้นำเสนอความรุนแรงต่อสตรีในลักษณะที่เชื่อมโยงกับโครงสร้างอำนาจแบบชายเป็นใหญ่ โดยลัทธิสามตาทำหน้าที่เป็นตัวแทนของอำนาจดังกล่าวที่ควบคุมและกำหนดคุณค่าของผู้หญิงอย่างเบ็ดเสร็จ พนอในฐานะตัวละครหญิงถูกลดทอนสถานะจากมนุษย์ให้กลายเป็นเพียงวัตถุที่สามารถปรับเปลี่ยนและใช้งานได้ตามความต้องการของกลุ่มผู้มีอำนาจ ทั้งในมิติของร่างกายและการสืบพันธุ์

การบังคับเปลี่ยนแปลงรูปลักษณ์ของพนอนแต่ต้องแลกมาด้วยความเจ็บปวดอย่างรุนแรง สะท้อนให้เห็นว่ามาตรฐานความงามถูกยกระดับเหนือคุณค่าและศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ของผู้หญิงอย่างชัดเจน ทั้งนี้ สถานการณ์ดังกล่าวสอดคล้องกับแนวคิดสตรีนิยมที่วิพากษ์ระบบปิตาธิปไตยซึ่งมักทำให้ผู้หญิงกลายเป็นวัตถุที่ใช้ตอบสนองความต้องการของตนเอง เช่น ต้องสวยเพื่อเอาใจผู้ชาย หรือเป็นเครื่องมือในการสืบทอดตระกูลและทายาท และถูกควบคุม และสูญเสียอำนาจในการกำหนดตนเองภายใต้อำนาจควบคุมของลัทธิสามตา

2.1.2 ความรุนแรงระหว่างผู้หญิงภายใต้แรงกดดันทางสังคม ความรุนแรงระหว่างผู้หญิงภายใต้

แรงกดดันทางสังคม หมายถึง การที่ผู้หญิงกระทำ ความรุนแรงต่อตนเอง อันเป็นผลจากค่านิยมและการแข่งขันทางสังคมที่กดทับและกำหนดบทบาทของผู้หญิง โดยมีรายละเอียดดังนี้

นอกจากความรุนแรงจากฝ่ายชายแล้ว ภาพยนตร์ยังสะท้อนความรุนแรงทางกายระหว่างผู้หญิงด้วยกันเอง ผ่านตัวละครจีบที่ใช้ทั้งอำนาจทางสังคมและไสยเวททำร้ายพนอน ภายหลังจากสูญเสียความสนใจและอำนาจจากผู้ชาย เมื่อความอิจฉาทวีความรุนแรง จีบจึงพึ่งพาผู้มีวิชาอาคมเพื่อโจมตีพนอนโดยตรง หวังทำลายทั้งร่างกายและจิตใจ อย่างไรก็ตาม เนื่องจากพนอนเติบโตเป็นผู้ใหญ่และถูกลัทธิสามตาให้ความสำคัญในฐานะเครื่องมือสืบพันธุ์ อำนาจของลัทธิจึงเข้ามาแทรกแซงและปกป้องเธอ ทำให้การโจมตีดังกล่าวไม่บรรลุผลตามที่จีบคาดหวัง ดังภาพที่ 3

ภาพที่ 3 ฉากที่จีบใช้ไสยเวทเพื่อทำร้ายกับพนอน

จากตัวอย่างข้างต้นสามารถเห็นได้ว่า ความรุนแรงไม่ได้เกิดจากความขัดแย้งส่วนบุคคลเพียงอย่างเดียว แต่เป็นผลจากแรงกดดันของโครงสร้างสังคมที่ทำให้ผู้หญิงต้องแข่งขันกันเองเพื่อการยอมรับความรุนแรงทางกายระหว่างผู้หญิงเป็นผลผลิตของการซึมซับค่านิยมแบบปิตาธิปไตย ซึ่งผลักดันให้ผู้หญิงบางส่วนกลายเป็นผู้กระทำ ความรุนแรงต่อตนเอง

2.1.3 ความรุนแรงเพื่อการควบคุมและช่วงชิงอำนาจ ความรุนแรงเพื่อการควบคุมและช่วงชิง

อำนาจ หมายถึง การใช้ความรุนแรงเป็นเครื่องมือในการกดทับ ควบคุม หรือแย่งชิงอำนาจเหนือผู้อื่น เพื่อรักษาหรือสร้างความได้เปรียบในความสัมพันธ์เชิงอำนาจ โดยมีรายละเอียดดังนี้

ภาพยนตร์นำเสนอความรุนแรงทางกายในฐานะเครื่องมือควบคุมและช่วงชิงอำนาจ ผ่านเหตุการณ์ที่ลุงตริพยายามใช้สายเวทิตึงพลังจากร่างของพนอ หลังตระหนักว่าเธอเริ่มต่อต้านและไม่ยอมเป็นเพียงเครื่องมือของลัทธิกระบวนกรดั่งกล่าวสร้างความเจ็บปวดรุนแรงและเสี่ยงต่อชีวิต ขณะที่พนอพยายามเอาตัวรอดด้วยการปลุกพลังภายในเพื่อต่อสู้ ท่ามกลางสถานการณ์คับขัน แม้ผู้ใหญ่จะพยายามปลอบและห้ามปราม แต่ความรุนแรงกลับทวีขึ้น จนพนอที่สิ้นหวังต้องยอมรับการใช้พลังนั้น แม้ต้องแลกด้วยผลกระทบถาวร สุดท้ายเธอตัดสินใจตอบโต้ และประกาศยอมเป็นปีศาจเพื่อต่อกรกับผู้กดขี่ สะท้อนการเปลี่ยนผ่านจากความหวาดกลัวสู่ความโกรธและความมุ่งมั่นเด็ดเดี่ยว

จากตัวอย่างข้างต้นสามารถเห็นได้ว่า ความรุนแรงทางกายในภาพยนตร์เรื่อง *พนอ* ถูกใช้เป็นเครื่องมือในการควบคุมและช่วงชิงอำนาจ โดยฝ่ายชายใช้ความรุนแรงเพื่อกดทับและรักษาอำนาจเหนือผู้หญิง ขณะเดียวกัน การที่พนอเลือกต่อสู้กลับสะท้อนการเปลี่ยนสถานะจากผู้ถูกกระทำไปสู่ผู้กระทำการ ซึ่งแสดงให้เห็นถึงพลังของอำนาจและการต่อต้านภายใต้โครงสร้างสังคมชายเป็นใหญ่

จากการวิเคราะห์ข้างต้นสามารถสรุปได้ว่า ภาพยนตร์เรื่อง *พนอ* นำเสนอความรุนแรงทางกายในหลายมิติ ทั้งในฐานะเครื่องมือของอำนาจชายเป็นใหญ่ กลไกของการแข่งขันทางสังคมระหว่างผู้หญิง และวิธีการควบคุมอำนาจของกลุ่มผู้มีอิทธิพล ซึ่งล้วนสะท้อนให้เห็นถึงการลดทอนคุณค่าของผู้หญิงในสังคม และสอดคล้องกับแนวคิดสตรีนิยมที่วิพากษ์โครงสร้างปิตาธิปไตยอย่างชัดเจน

2.2 ความรุนแรงทางจิตใจ ความรุนแรงทางจิตใจ หมายถึง การกระทำที่ไม่ได้เกี่ยวข้องกับการทำร้ายทาง

ร่างกายโดยตรง แต่เป็นการกดดันหรือควบคุมทางอารมณ์อย่างต่อเนื่องผ่านการตำหนิ ดุถูก ทำให้อับอาย แยกผู้ถูกกระทำออกจากสังคม หรือใช้คำขู่เพื่อควบคุม ส่งผลให้ผู้หญิงรู้สึกด้อยค่า สูญเสียความมั่นใจ และเกิดปัญหาด้านสุขภาพจิตในระยะยาว

ในภาพยนตร์เรื่อง *พนอ* สามารถวิเคราะห์ความรุนแรงทางจิตใจได้เป็นประเด็นสำคัญ ดังนี้

2.2.1 การใช้ภาษาเป็นเครื่องมือกดทับและลดทอนคุณค่า

หลังจากตัวถูกลัทธิตามฆ่าเนื่องจากความเกี่ยวข้องกับพนอ พ่อของแก้วซึ่งเป็นตำรวจแม้จะโศกเศร้าจากการสูญเสียลูกสาว แต่ยังคงใช้เหตุผลและเชื่อว่าพนออาจไม่ใช่ผู้กระทำผิด จึงปล่อยตัวเธอกลับบ้าน อย่างไรก็ตาม เมื่อพนอกลับถึงบ้าน แม่กลับมองว่าเธอเป็นต้นเหตุของความโชคร้ายและเรียกว่า “ตัวชวย” พร้อมทั้งตำหนิและผลักไสเธอ บทสนทนาดังกล่าวสะท้อนความขัดแย้งในครอบครัว การไม่ยอมรับ และการตีตรา ขณะที่พนอพยายามยืนยันความบริสุทธิ์ของตนแต่ไม่ได้รับความเชื่อถือ สุดท้ายเธอจึงถูกปฏิเสธและตกอยู่ในสภาวะโดดเดี่ยวและสิ้นหวัง

จากตัวอย่างข้างต้นสามารถเห็นได้ว่า ภาพยนตร์นำเสนอความรุนแรงทางจิตใจผ่านการใช้ถ้อยคำดูหมิ่นและการกดทับภายในครอบครัว โดยผู้เป็นแม่ใช้ภาษาเป็นเครื่องมือในการตำหนิและลดทอนคุณค่าของพนอ เช่น การเรียกว่า “ตัวชวย” ซึ่งทำให้พนอรู้สึกผิดและด้อยค่า และความรุนแรงดังกล่าวมิได้เป็นเพียง ความขัดแย้งส่วนบุคคล แต่สะท้อนแรงกดดันและความเชื่อทางสังคมที่โยนความผิดให้ผู้หญิง ส่งผลให้ผู้หญิงบางส่วนซึมซับค่านิยมดังกล่าวและกระทำความรุนแรงต่อกันเองในเชิงจิตใจ

2.2.2 การตีตราและการกีดกันทางสังคม

นอกจากความรุนแรงทางวาจาแล้ว ภาพยนตร์ยังสะท้อนความรุนแรงทางจิตใจผ่านการตีตราและการปฏิเสธจากสังคม โดยแม้พนอจะเคยมีความสัมพันธ์ที่ดีกับเป๊ยกในวัยเด็ก แต่ด้วยความเชื่อของคนในหมู่บ้านที่มองว่าเธอเป็นตัวนำความโชคร้าย ทำให้เธอถูกกีดกันและดูหมิ่น เมื่อพนอพยายามช่วยแม่ของเป๊ยกที่ถูกลัทธิทำร้าย กลับไม่ได้รับความเชื่อถือ ซ้ำยังถูกกล่าวโทษและขับไล่

จากตัวอย่างข้างต้นสามารถเห็นได้ว่า การตีตราดังกล่าวเป็นรูปแบบหนึ่งของความรุนแรงเชิงสัญลักษณ์ที่ส่งผลให้พนอถูกกีดกันออกจากสังคม และถูกปฏิเสธความเป็นมนุษย์ในระดับหนึ่ง ทั้งนี้ สถานการณ์ดังกล่าวสะท้อนโครงสร้างสังคมที่ให้ความสำคัญกับเพศชายเป็นศูนย์กลาง ซึ่งทำให้ผู้หญิงที่ถูกมองว่าไม่เป็นไปตามค่านิยม ถูกลดทอนคุณค่าและถูกผลักออกไปเป็นชายขอบ

จากการวิเคราะห์ข้างต้นสามารถสรุปได้ว่า ความรุนแรงทางจิตใจในภาพยนตร์เรื่อง *พนอ* ปรากฏทั้งในรูปแบบของการใช้ภาษา การดูถูก และการกีดกันทางสังคม ซึ่งล้วนเป็นกลไกในการควบคุมและลดทอนคุณค่าของ

ผู้หญิง โดยสะท้อนให้เห็นอิทธิพลของโครงสร้างสังคมแบบปิตาธิปไตยที่กำหนดบทบาทและสถานะของผู้หญิงอย่างชัดเจน

2.3 ความรุนแรงทางเพศ ความรุนแรงทางเพศในงานวิจัยครั้งนี้ มีลักษณะแตกต่างจากความรุนแรงทางกายทั่วไป เพราะเป็นการกระทำที่เกี่ยวข้องกับพฤติกรรมทางเพศ ซึ่งเกิดขึ้นโดยไม่มีคามยินยอมจากผู้ถูกระทำ ไม่ว่าจะอยู่ในรูปของ การบังคับ ช่มชู้ การใช้อำนาจที่เหนือกว่า หรือการหลอกลวงเพื่อให้เกิดการร่วมเพศหรือการสัมผัสทางเพศในรูปแบบต่าง ๆ แก่นสำคัญของความรุนแรงทางเพศคือ การละเมิดสิทธิในเนื้อตัวร่างกายและเจตจำนงของผู้หญิง โดยผู้กระทำมักใช้พลังอำนาจหรือแรงกดดันเพื่อทำให้ผู้ถูกระทำไม่สามารถปฏิเสธหรือหลีกเลี่ยงสถานการณ์ได้

ในภาพยนตร์เรื่อง *พนอ* สามารถวิเคราะห์ความรุนแรงทางเพศได้เป็นประเด็นสำคัญ ดังนี้

2.3.1 ความรุนแรงทางเพศในฐานะเครื่องมือของอำนาจและผลประโยชน์ ภาพยนตร์นำเสนอความรุนแรงทางเพศในฐานะผลจากการใช้อำนาจเชิงเครือข่ายและสถานะทางสังคม โดยจับอาศัยอิทธิพลของครอบครัวและความเป็นผู้นำในโรงเรียน วางแผนลอบใช้ป้อมเพื่อล่อพนอไปยังสถานที่ลับ และชักจูงผู้อื่นให้ร่วมกระทำ ความรุนแรง โดยใช้เงื่อนไขผลประโยชน์เป็นแรงจูงใจ แม้ป้อมเชื่อว่าการกระทำดังกล่าวจะช่วยปลดหนี้ให้ครอบครัว แต่กลับถูกหักหลัง ขณะเดียวกัน พนอถูกควบคุมด้วยกำลัง สถานการณ์สะท้อนการเอาเปรียบ การบงการ และความไม่สมดุลของอำนาจ ซึ่งนำไปสู่ความรุนแรงทางเพศอย่างเป็นระบบ

จากตัวอย่างข้างต้นสามารถเห็นได้ว่า ความรุนแรงทางเพศมิได้เกิดจากแรงขับส่วนบุคคลเพียงอย่างเดียว แต่เชื่อมโยงกับโครงสร้างอำนาจและผลประโยชน์ทางสังคมที่ทำให้ร่างกายของผู้หญิงถูกใช้เป็นเครื่องมือในการต่อรองและแลกเปลี่ยน

2.3.2 ความรุนแรงทางเพศภายใต้โครงสร้างปิตาธิปไตยและการสืบพันธุ์ ภาพยนตร์สะท้อนความรุนแรงทางเพศในบริบทของการควบคุมการสืบพันธุ์ โดยนางนวลถูกลัทธิหลอกลวงและลวงละเมิดเพื่อให้กำเนิดทายาท โดยปราศจากความยินยอม แต่แผนล้มเหลวเมื่อลูกที่เกิดไม่เป็นไปตามที่คาด ลัทธิจึงควบคุมตัวเธอและบังคับให้เลี้ยงดู

พนอเพื่อรอใช้เป็นเครื่องมือสืบพันธุ์รุ่นถัดไป เมื่อพนอเติบโต ลัทธิพยายามดำเนินแผนเดิมอีกครั้ง พร้อมทั้งปฏิเสธความเป็นแม่ของนางนวลและบังคับให้พนอเข้ามาทำหน้าที่แทน สร้างความตกใจและแรงกดดันอย่างรุนแรงต่อเธอ

จากตัวอย่างข้างต้นสามารถเห็นได้ว่า ผู้หญิงถูกลดทอนให้เหลือเพียงเครื่องมือในการให้กำเนิดภายใต้ระบบชายเป็นใหญ่ ซึ่งไม่ยอมรับสิทธิในการตัดสินใจเหนือร่างกายของตนเอง และทำให้ความรุนแรงทางเพศถูกทำให้เป็นเรื่องปกติในเชิงโครงสร้าง

จากการวิเคราะห์ข้างต้นสามารถสรุปได้ว่า ความรุนแรงทางเพศในภาพยนตร์เรื่อง พนอ ปรากฏในหลายมิติ ทั้งในฐานะเครื่องมือของอำนาจ กลไกของการควบคุมการสืบพันธุ์ และการตอบสนองความต้องการของผู้ชาย ซึ่งล้วนสะท้อนการลดทอนคุณค่าของผู้หญิงและสอดคล้องกับข้อวิพากษ์ของแนวคิดสตรีนิยมต่อโครงสร้างสังคมแบบปิตาธิปไตยอย่างชัดเจน

3. ผลจากความรุนแรง เพื่อให้สอดคล้องกับการจำแนกประเภทของความรุนแรงในส่วนก่อนหน้า ผลกระทบของความรุนแรงในภาพยนตร์เรื่อง พนอ สามารถแบ่งออกเป็น 3 มิติหลัก ได้แก่ ผลกระทบทางกาย ทางจิตใจ และทางเพศ ซึ่งส่งผลให้ผู้หญิงต้องใช้ความรุนแรงในการตอบโต้เพื่อแสวงหาความเป็นธรรม เนื่องจากไม่สามารถพึ่งพาอำนาจตามกฎหมายหรือสถาบันรัฐได้อย่างมีประสิทธิภาพ โดยมีรายละเอียดดังนี้

3.1 ผลกระทบจากความรุนแรงทางกาย ผลกระทบจากความรุนแรงทางกาย หมายถึง ผลที่เกิดจากการถูกระทำต่อร่างกาย ซึ่งก่อให้เกิดความเจ็บปวด บาดแผล หรือความเสียหายต่อสุขภาพ และอาจส่งผลต่อเนื่องไปยังสภาพจิตใจและการดำเนินชีวิตของบุคคล ทั้งนี้ ผลกระทบดังกล่าวมีความเชื่อมโยงกับบริบทของความรุนแรงที่เกิดจากโครงสร้างอำนาจแบบปิตาธิปไตย ความรุนแรงระหว่างผู้หญิงภายใต้แรงกดดันทางสังคม และความรุนแรงเพื่อการควบคุมและช่วงชิงอำนาจ โดย ความรุนแรงทางกายที่พนอเผชิญไม่เพียงสร้างความเจ็บปวดทางร่างกายเท่านั้น แต่ยังนำไปสู่ผลกระทบเชิงจิตวิทยาและความสัมพันธ์เชิงอำนาจในระยะยาว กล่าวคือ การถูกควบคุมร่างกายและถูกใช้เป็นเครื่องมือของลัทธิ ส่งผลให้พนอสูญเสียอำนาจในการกำหนดตนเอง และถูกบีบบังคับให้อยู่ภายใต้ความสัมพันธ์เชิงอำนาจที่ไม่เท่าเทียม ดังตัวอย่างต่อไปนี้

ภาพยนตร์นำเสนอจุดโคลแมกซ์ของความขัดแย้ง เมื่อพณอค้นพบว่าครูที่ตนเคารพคือหัวหน้าลัทธิและเป็นพ่อแท้ ๆ ของเธอ อีกฝ่ายใช้เปียกเป็นตัวประกันเพื่อบีบบังคับให้เธอยอมจำนน นำไปสู่การเผชิญหน้าอย่างรุนแรงท้ายที่สุด พณอตัดสินใจส่งพลังในตัวกลับคืนสู่ลัทธิเพื่อยุติทุกอย่าง แม้จะรอดชีวิต แต่ต้องสูญเสียความทรงจำเกี่ยวกับลัทธิไป สะท้อนการแลกเปลี่ยนระหว่างการเอาชีวิตรอดกับการสูญเสียตัวตนบางส่วน

จากตัวอย่างข้างต้นสามารถเห็นได้ว่า การตัดสินใจของพณอไม่ได้เกิดขึ้นอย่างโดดเดี่ยว หากแต่เป็นผลสะสมจากความรุนแรงภายใต้โครงสร้างอำนาจแบบปิตาธิปไตย การกดทับระหว่างผู้หญิงในสังคม และความสัมพันธ์เชิงอำนาจที่ไม่เท่าเทียม ซึ่งล้วนบีบคั้นให้เธอต้องตอบโต้เพื่อช่วงชิงอำนาจและความเป็นธรรมกลับคืนมา ภายใต้แรงกดดันดังกล่าว พฤติกรรมของพณอสะท้อนการทำงานร่วมกันของ id ego และ superego โดย id แสดงถึงแรงขับทางอารมณ์และความต้องการแก้แค้น ego ทำหน้าที่ตัดสินใจและจัดการสถานการณ์ภายใต้ข้อจำกัดของ ความเป็นจริง ขณะที่ superego ปรากฏผ่านการยอมเสียสละตนเองเพื่อยุติอำนาจของลัทธิ ดังนั้น ฉากนี้จึงสะท้อนให้เห็นว่าความรุนแรงของพณอเป็นผลจากโครงสร้างสังคมที่กดทับ และนำไปสู่การตัดสินใจตอบโต้ภายใต้ภาวะวิกฤตอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้

ภายใต้แรงกดดันและความรุนแรงที่พณอเผชิญอย่างต่อเนื่องจากจ๊อบ ป้อง และกลุ่มนักเรียนชาย เธอตัดสินใจตอบโต้ด้วยความรุนแรง โดยเริ่มจากทำร้ายจ๊อบและซังไว้ ก่อนล่อป้อมเข้ามา จากนั้นใช้ทั้งกำลังและพลังจากลัทธิเชื่อมทั้งสองเข้าด้วยกันอย่างโหดร้าย เหตุการณ์เต็มไปด้วยความหวาดกลัวและความสิ้นหวัง ก่อนที่ทั้งคู่จะเสียชีวิตร่วมกัน

จากตัวอย่างข้างต้นสามารถเห็นได้ว่า พฤติกรรมของพณอสะท้อนความรุนแรงทางกายอย่างชัดเจน ผ่านการกระทำที่ก่อให้เกิดความเจ็บปวดและการทำลายร่างกายของผู้อื่นโดยตรง อีกทั้งยังเป็นการควบคุมและช่วงชิงอำนาจเหนือร่างกายของผู้อื่น ทำให้ผู้ถูกกระทำสูญเสียอำนาจในการกำหนดตนเอง ขณะเดียวกัน พฤติกรรมดังกล่าวสะท้อนการทำงานของ id ที่ขับเคลื่อนด้วยความโกรธและความแค้น โดยมี ego ทำหน้าที่ควบคุมและจัดการสถานการณ์เพื่อให้บรรลุเป้าหมาย ในขณะที่ superego ถูกกดทับทลายลงอย่างมาก จึงส่งผลให้ความรุนแรงถูกแสดงออกอย่างรุนแรงและสุดขีด

3.2 ผลกระทบจากความรุนแรงทางจิตใจ ผลกระทบจากความรุนแรงทางจิตใจ หมายถึง ผลที่เกิดจากการถูกรบกวนที่ส่งผลต่อสภาพจิตใจและอารมณ์ เช่น การถูกดูถูกเหยียดหยาม ตีตรา หรือกีดกันทางสังคม ซึ่งก่อให้เกิดความเครียด ความหวาดกลัว ความรู้สึกด้อยค่า และอาจส่งผลต่อพฤติกรรมและการดำเนินชีวิตของบุคคลในระยะยาว โดยมีรายละเอียดดังนี้

หลังหนีออกจากเกาะ พนอพยายามไปแก้แค้นจิบที่โรงเรียน แต่ภายหลังกลับรู้สึกสำนึกผิดเมื่อเกือบทำร้ายผู้อื่นจากการควบคุมอารมณ์ไม่ได้ เธอจึงไปหาพระสงฆ์เพื่อสารภาพ ขอขมา และขอให้ช่วยชำระล้างสิ่งไม่ดีในตัว เพื่อแสวงหาความสงบและหลุดพ้นจากความทุกข์

จากตัวอย่างข้างต้นสามารถเห็นได้ว่า พฤติกรรมของพนอเป็นผลจากการถูกกดทับทางสังคมอย่างต่อเนื่อง ทั้งในรูปแบบของการใช้ภาษาเป็นเครื่องมือกดทับและลดทอนคุณค่า รวมถึงการตีตราและการกีดกันทางสังคม ซึ่งทำให้เธอถูกผลักให้อยู่ชายขอบ ขาดความสัมพันธ์ทางสังคม และเกิดความรู้สึกด้อยค่า ภายใต้แรงกดดันดังกล่าว การตอบโต้ด้วยความรุนแรงสะท้อนการทำงานของ id ขณะที่ความรู้สึกผิดและการแสวงหาการชำระจิตใจแสดงถึงการทำงานของ superego โดยมี ego ทำหน้าที่ไกล่เกลี่ยความขัดแย้งภายใน ดังนั้น ความรุนแรงของพนอจึงเป็นผลจากโครงสร้างสังคมที่กดทับ และนำไปสู่กระบวนการต่อรองทางจิตใจระหว่างอารมณ์และศีลธรรมอย่างชัดเจน

3.3 ผลกระทบจากความรุนแรงทางเพศ ผลกระทบจากความรุนแรงทางเพศ หมายถึง ผลที่เกิดจากการถูกรบกวนที่ละเมิดสิทธิในร่างกายและความยินยอมทางเพศ ซึ่งส่งผลทั้งทางร่างกายและจิตใจ เช่น ความเจ็บปวด ความหวาดกลัว ความอับอายการสูญเสียคุณค่าในตนเอง และอาจนำไปสู่การสูญเสียอำนาจในการกำหนดร่างกายและการดำเนินชีวิตในระยะยาว

ภาพยนตร์สะท้อนการตอบโต้ต่อความรุนแรงทางเพศของพนอ โดยเธอเลือกไม่ยอมจำนนและพยายามต่อสู้อย่างเต็มที่ หลังได้รับการช่วยเหลือและนึกถึงคำสอนของตัวเรื่องการเข้มแข็งเพื่อปกป้องตนเอง พนอตัดสินใจเผชิญหน้ากับผู้กระทำผิดที่โรงเรียน โดยพกกรรไกรไปเพื่อข่มขู่และยับยั้งไม่ให้ถูกรังแกอีก สะท้อนการเปลี่ยนจากผู้ถูกรบกวนสู่การลุกขึ้นปกป้องตนเอง

จากตัวอย่างข้างต้นสามารถเห็นได้ว่า พฤติกรรมของพนอสะท้อนการเปลี่ยนผ่านจากสถานะผู้ถูกระทำไปสู่การเป็นผู้ตอบโต้ความรุนแรงอย่างชัดเจน โดยประสบการณ์ความรุนแรงทางเพศไม่ได้ทำให้เธอรู้สึกอับอายหรือยอมจำนน แต่กลับกระตุ้นให้เกิดการต่อต้านและปกป้องตนเอง พฤติกรรมดังกล่าวสะท้อนการทำงานของ id ที่ขับเคลื่อนด้วยความโกรธและสัญชาตญาณการเอาตัวรอด ขณะที่ ego ทำหน้าที่กำหนดวิธีการตอบโต้ให้เหมาะสมกับสถานการณ์ ส่วน superego ถูกลบลบบาทลง ส่งผลให้การแสดงออกของพนอมีลักษณะรุนแรงและมุ่งช่วงชิงอำนาจกลับคืนมาอย่างเด่นชัด

โดยสรุป ผลกระทบจากความรุนแรงในภาพยนตร์เรื่อง พนอ ปรากฏอย่างชัดเจนในทั้งสามมิติ ได้แก่ ทางกาย ทางจิตใจ และทางเพศ ซึ่งล้วนเชื่อมโยงกับโครงสร้างอำนาจที่กดทับและไม่เป็นธรรมในสังคม ความรุนแรงที่พนอเผชิญไม่เพียงสร้างบาดแผลต่อร่างกายและจิตใจเท่านั้น แต่ยังผลักดันให้เธอต้องตอบโต้เพื่อช่วงชิงอำนาจและความเป็นธรรมกลับคืนมา กระบวนการดังกล่าวสะท้อนการทำงานร่วมกันของ id ego และ superego ซึ่งแสดงให้เห็นถึงความซับซ้อนของการต่อรองทางจิตใจภายใต้แรงกดดันทางสังคม และชี้ให้เห็นว่าความรุนแรงของตัวละครมิได้เกิดจากปัจเจกเพียงลำพัง หากแต่เป็นผลจากโครงสร้างที่หล่อหลอมและบีบคั้นอย่างต่อเนื่อง

อภิปรายผลการวิจัย

จากการวิเคราะห์เรื่อง การวิเคราะห์ความรุนแรงต่อสตรีในภาพยนตร์ไทยเรื่อง พนอ มีประเด็นการอภิปรายผลดังนี้ ตัวละครชายในเรื่อง พนอ ไม่ว่าจะเป็นลุงตริ ป้อง หรือผู้นำลัทธิ ล้วนแสดงพฤติกรรมการใช้อำนาจ ควบคุม และใช้ความรุนแรงต่อผู้หญิงอย่างชัดเจน ซึ่งสามารถตีความได้ว่าเป็นการตอกย้ำอำนาจความเป็นชายภายใต้โครงสร้างปิตาธิปไตย ขณะเดียวกัน พฤติกรรมดังกล่าวก็อาจสะท้อนความหวาดกลัวต่อการสูญเสียอำนาจ หรือความไม่มั่นคงในสถานะของตนเองในเชิงจิตวิทยา นอกจากนี้ แนวคิดเรื่อง “ความเป็นชายที่ล้นเกิน” ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของทำนอง วงศ์พุทธ (2567) ในเรื่อง การศึกษานวนิยายเรื่อง แผลเก่า โดยใช้ทฤษฎีวรรณกรรมวิจารณ์แนวจิตวิทยา ที่พบว่า การใช้ความรุนแรง การควบคุมร่างกายของผู้หญิง และการมองผู้หญิงเป็นวัตถุ ล้วนเป็นการแสดงออกของอัตลักษณ์ความเป็นชายที่ถูกสร้างขึ้นเพื่อรักษาอำนาจของตนในสังคม ดังนั้น ความรุนแรงต่อผู้หญิงมิได้เป็นเพียง

พฤติกรรมเฉพาะบุคคล แต่มีรากฐานมาจากทั้งโครงสร้างสังคมแบบปิตาธิปไตย และกลไกทางจิตวิทยาที่เกี่ยวข้องกับการสร้างและปกป้องอัตลักษณ์ของความเป็นชาย ซึ่งสอดคล้องกับข้อค้นพบจากงานศึกษาวรรณกรรมไทยเรื่อง แผลเก่า และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องก่อนหน้านี้ และสอดคล้องกับงานวิจัยของ ททัยรัตน์ มาประณีต (2552) ในเรื่อง ความรุนแรงต่อสตรีในชุมชนเมือง ที่พบว่า ความรุนแรงต่อสตรีในสังคมไทยแสดงถึงความสัมพันธ์ทางอำนาจที่ไม่เท่าเทียมกันระหว่างสตรีและบุรุษ ส่งผลให้สตรีถูกครอบงำ ถูกเลือกปฏิบัติ กีดขวางความก้าวหน้า บั่นทอนจิตใจและร่างกายในการดำรงอยู่ ซึ่งเป็นการตอกย้ำการต้อยสถานะของสตรีในสังคม

ข้อเสนอแนะ

1. ควรมีการศึกษาวจัยเพิ่มเติมเกี่ยวกับความรุนแรงต่อผู้หญิงในภาพยนตร์ไทยเรื่องอื่นๆ เพื่อเปรียบเทียบรูปแบบ ความเหมือน และความแตกต่างของการนำเสนอความรุนแรง
2. ควรนำกรอบแนวคิดทางทฤษฎีอื่นๆ มาร่วมวิเคราะห์ควบคู่กับทฤษฎีจิตวิเคราะห์ เพื่อให้ได้มุมมองที่ลึกซึ้งและครอบคลุมมากยิ่งขึ้น
3. ควรส่งเสริมการใช้ภาพยนตร์เป็นสื่อในการกระตุ้นการวิพากษ์วิจารณ์ทางสังคม เพื่อเปิดพื้นที่ให้เกิดการถกเถียงและการตระหนักรู้เกี่ยวกับปัญหาความรุนแรงต่อผู้หญิงในสังคมไทยอย่างสร้างสรรค์

เอกสารอ้างอิง

- กาญจนา แก้วเทพ. (2545). *สตรีศึกษา: แนวคิดพื้นฐานและวิธีการศึกษา*. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์
- ทำนอง วงศ์พุทธ. (2567). *การศึกษานวนิยายเรื่อง แผลเก่า โดยใช้ทฤษฎีวรรณกรรมวิจารณ์แนวจิตวิทยา*. มหาวิทยาลัยอุบลราชธานี, จังหวัดอุบลราชธานี
- นิรมล บางพระ. (2560). ความรุนแรงต่อสตรีในสื่อมวลชน. *วารสารวิจัยราชภัฏธนบุรี* รัชใช้สังคม, 3(1), 86–106.
- พรจันทร์ เสียงสอน. (2557). การนำเสนอผู้หญิงและความรุนแรงในภาพยนตร์ไทย. (วิทยานิพนธ์ปริญญา
- มหาบัณฑิต). สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์, กรุงเทพมหานคร.

ภูษิตา มุกตาสนิท. (2565). การวิเคราะห์ผู้หญิงในภาพยนตร์ดิสนีย์แอนิเมชันและไลฟ์-แอ็กชันเจ้าหญิงดิสนีย์.

(วิทยานิพนธ์ปริญญาโท). มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, กรุงเทพมหานคร.

หทัยรัตน์ มาประณีต. (2552). *ความรุนแรงต่อสตรีในชุมชนเมือง*. มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ, กรุงเทพมหานคร.

องค์การสหประชาชาติ. (2539). *Report of the Fourth World Conference on Women: Beijing, 4–15*

September 1995 (ฉบับภาษาจีน). New York: United Nations.

Freud, S. (1923). *Das Ich und das Es*. Wien: Internationaler Psychoanalytischer Verlag. (Fischer

Taschenbuch Ausgabe).

จากความเป็นแม่สู่การค้นหาตัวตน: การเปรียบเทียบบทบาทผู้หญิงในภาพยนตร์เรื่อง
Miss Granny ฉบับภาษาไทยและภาษาจีน

From Motherhood to the Search for Self-Identity: A Comparative Study of
 Women's Roles in the Thai and Chinese Versions of the Film *Miss Granny*

Yanmi Wang*, จันทร์สุตา ไชยประเสริฐ

คณะศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยหัวเฉียวเฉลิมพระเกียรติ

*Email: alisalawang@gmail.com

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อเปรียบเทียบบทบาทของตัวละครหญิงในภาพยนตร์เรื่อง *Miss Granny* ฉบับภาษาไทยและภาษาจีน โดยใช้การวิเคราะห์ตัวบทภาพยนตร์ภายใต้กรอบทฤษฎีสตรีนิยม ผลการศึกษาพบว่า ผู้หญิงทั้งสองฉบับมีบทบาทหลัก 3 ด้าน ได้แก่ การดูแลความเรียบร้อยของบ้าน การสั่งสอนลูกหลาน และการสนับสนุนสมาชิกในครอบครัว สะท้อนให้เห็นว่าผู้หญิงเป็นศูนย์กลางของครอบครัว อย่างไรก็ตาม ความแตกต่างทางสังคมวัฒนธรรมพบ 4 ด้าน ได้แก่ บทบาทในการดูแลและควบคุมครอบครัว อำนาจในครอบครัว การทำตามความฝัน และความคิดทางสังคม โดยฉบับไทยเน้นความอบอุ่น ความสัมพันธ์ และความสุขภายใน ส่วนฉบับจีนเน้นระเบียบ อำนาจ ความรับผิดชอบ และการยอมรับทางสังคม งานวิจัยนี้สะท้อนให้เห็นว่าบทบาทของผู้หญิงไทยและจีนเป็นการผสมผสานระหว่างค่านิยมดั้งเดิมกับความเป็นสมัยใหม่

คำสำคัญ : บทบาทผู้หญิง ครอบครัว เปรียบเทียบ ภาพยนตร์

Abstract

This research article aims to compare the roles of female protagonists in the Thai and Chinese versions of *Miss Granny* through textual film analysis under the framework of feminist theory. The findings reveal that women in both versions share three main roles: maintaining household order, educating younger generations, and supporting family members, reflecting women's central position within the family. However, socio-cultural differences are found in four aspects: family care and control, family authority, pursuit of personal dreams, and social values. The Thai version

emphasizes warmth, emotional relationships, and inner happiness, while the Chinese version highlights discipline, authority, responsibility, and social recognition. This study reflects that the roles of Thai and Chinese women are a combination of traditional values and modernity, providing a clearer understanding of women's roles in different cultural contexts.

Keywords : Women's roles, family, comparison, movies.

บทนำ

ภาพยนตร์เป็นสื่อมวลชนที่มีอิทธิพลอย่างยิ่งต่อการสะท้อนและสร้างความหมายทางสังคม วัฒนธรรม และอุดมการณ์ ภาพยนตร์ไม่ได้เป็นเพียงสื่อเพื่อความบันเทิงเท่านั้น แต่ยังทำหน้าที่เป็นพื้นที่ทางวาทกรรมที่ถ่ายทอดคงไว้และต่อรองความหมายเกี่ยวกับค่านิยมและความเชื่อของสังคมในแต่ละยุคสมัย ภาพยนตร์สื่อสารข้อมูล และความคิดแสดงสถานที่ และแนวทางใช้ชีวิตแบบที่เราอาจไม่เคยคาดคิด ทั้งยังนำเสนอประสบการณ์และความรู้สึกที่เราพึงพอใจ (Bordwell & Thompson, 2017 p. 2)

ภาพยนตร์จากต้นฉบับเดียวกันเมื่อมีการผลิตใหม่ในบริบทสังคมวัฒนธรรมปลายทางที่แตกต่างกัน ภาพยนตร์จะมีการนำเสนอเนื้อหาเชิงสังคมวัฒนธรรม โดยเฉพาะประเด็นด้านบทบาทผู้หญิง อาจมีทั้งส่วนที่คงเดิมและส่วนที่เปลี่ยนแปลงไปตามบริบทของสังคมปลายทาง ภาพยนตร์เรื่อง *Miss Granny* ซึ่งมีเนื้อหาเกี่ยวกับผู้หญิงสูงอายุที่มีโอกาสย้อนวัยกลับไปสู่วัยหนุ่มสาว ถูกนำไปสร้างใหม่ในหลายประเทศ รวมถึงประเทศไทย ในเรื่อง *20 ใหม่ ยูเทิร์นวัย หัวใจรีเทิร์น* (พ.ศ. 2559) และประเทศจีนในเรื่อง *重返二十岁* [Chóng fǎn èrshí suì] (ค.ศ. 2015) จึงเป็นกรณีศึกษาที่น่าสนใจในการวิเคราะห์เปรียบเทียบบทบาทของผู้หญิงในบริบทต่างวัฒนธรรม

แม้ว่าภาพยนตร์เรื่อง *20 ใหม่ ยูเทิร์นวัย หัวใจรีเทิร์น* และ *重返二十岁* [Chóng fǎn èrshí suì] จะเป็นภาพยนตร์ที่สร้างนานแล้วถึง 10 ปี แต่ในยุคดิจิทัล ภาพยนตร์มีอิทธิพลผ่านการเผยแพร่บนแพลตฟอร์มสื่อสังคมออนไลน์ต่าง ๆ เช่น TikTok ซึ่งเป็นช่องทางที่ได้รับความนิยมและสามารถทำให้ภาพยนตร์เข้าถึงผู้ชมได้ตลอดเวลา และทุกช่วงวัย ทำให้ภาพยนตร์หลายเรื่องแม้ออกฉายหลายปีแล้วถูกนำมาตีความใหม่ในบริบทสังคมร่วมสมัย ภาพยนตร์เรื่อง *20 ใหม่ ยูเทิร์นวัย หัวใจรีเทิร์น* และ *重返二十岁* [Chóng fǎn èrshí suì] ก็เช่นเดียวกันที่ปัจจุบันยังคงมีผู้ใช้นำฉากสำคัญจากภาพยนตร์มาตัดต่อและเผยแพร่บน TikTok อย่างต่อเนื่อง และได้รับความสนใจและการติดตามจากผู้ชมจำนวนมาก ดังภาพที่ 1 และภาพที่ 2

ดั่งภาพที่ 1 ยอดการกดไลก์ภาพยนตร์เรื่อง

ที่มา: แอปพลิเคชัน TikTok ของไทย

ภาพที่ 2 ภาพยนตร์ฉบับจีน

ที่มา: แอปพลิเคชัน TikTok ของไทย

เรื่อง 20 ใหม่ ยูเทิร์นวัย หัวใจรีเทิร์นฉบับไทย ในปี 2024 เรื่อง 重返二十岁 [Chóng fǎn èrshí suì] ฉบับจีน ในปี 2026

จากการทบทวนวิจัยที่เกี่ยวข้องพบว่า มีงานวิจัยที่ศึกษาเกี่ยวกับผู้หญิงในหลายมิติ ทั้งการศึกษาที่เกี่ยวข้องกับทัศนคติของผู้หญิง เช่น เอกธิดา เสริมทอง (2551) ศึกษาเจตคติของผู้ชมสตรีต่อการนำเสนอภาพลักษณ์สตรีในรายการข่าวและรายการโทรทัศน์ การศึกษาเกี่ยวกับ อัตลักษณ์ บทบาท และภาพแทนผู้หญิง เช่น Xiaomei Chen (2567) ศึกษาภาพลักษณ์ตัวละครหญิงชาวจีนและความสัมพันธ์กับสังคมวัฒนธรรมจีนในพระราชนิพนธ์แปลจากวรรณกรรมจีน ในสมเด็จพระกนิษฐาธิราชเจ้า กรมสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี วรรณิดา ศรีสุทธิ (2562) ศึกษาบทบาทและตัวตนของพนักงานหญิงในที่ทำงานงาน และ ละอองดาว จิตต์พิริยะการ (2562) หญิงม่าย: ภาพแทนนางเอกชายขอบในนวนิยายไทยร่วมสมัย นอกจากนี้ งานวิจัยที่ศึกษาเกี่ยวกับการข้ามเวลาของตัวละครและโครงสร้างการเล่าเรื่องในสื่อบันเทิง เช่น Yang Chan (2566) ศึกษาภาพแทนหญิงไทยในละครข้ามภพ Jinlu Song (2566) ศึกษาวิเคราะห์โครงสร้างการเล่าเรื่องในภาพยนตร์วัยรุ่นไทยจีน และ ยี่ฉิน จู (2563) ศึกษาทฤษฎีการแตงนวนิยายแนวจินโบราณทะลุมิติของนักเขียนไทย โดยในการวิจัยนี้ ผู้วิจัยได้นำภาพยนตร์เรื่อง 20 ใหม่ ยูเทิร์นวัย หัวใจรีเทิร์น (พ.ศ. 2559) และเรื่อง 重返二十岁 [Chóng fǎn èrshí suì] (2015) มาเปรียบเทียบโครงสร้างการถ่ายทำ อย่างไรก็ตาม แม้งานวิจัยดังกล่าวจะมีส่วนเกี่ยวข้องกับประเด็นผู้หญิงและสื่อบันเทิง แต่ยังไม่พบงานวิจัยที่มุ่งเน้นการศึกษาเชิงเปรียบเทียบบทบาทของผู้หญิงในภาพยนตร์เรื่อง 20 ใหม่ ยูเทิร์นวัย หัวใจรีเทิร์น และ 重返二十岁 [Chóng fǎn èrshí suì] โดยตรง

ดังนั้น ผู้วิจัยในฐานะผู้ศึกษาด้านการสื่อสารภาษาไทยในฐานะภาษาที่สอง จึงสนใจศึกษาเปรียบเทียบบทบาทของผู้หญิงในภาพยนตร์ทั้งสองฉบับ โดยการวิเคราะห์ตัวบทภาพยนตร์ภายใต้กรอบแนวคิดสตรีนิยม เพื่อทำความเข้าใจความเหมือนและความแตกต่างของบทบาทผู้หญิงในบริบทสังคมไทยและจีน การศึกษาค้นคว้านี้จะช่วยให้เข้าใจถึงการสร้างความหมายเกี่ยวกับบทบาทของผู้หญิงในสื่อร่วมสมัย และเป็นแนวทางในการต่อยอดการศึกษาด้านสตรีนิยมและการวิเคราะห์สื่อในบริบทข้ามวัฒนธรรมต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

เพื่อเปรียบเทียบบทบาทของตัวละครหญิงในภาพยนตร์เรื่อง Miss Granny ฉบับภาษาไทยและภาษาจีน

ขอบเขตการวิจัย

ขอบเขตของการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยเลือกศึกษาวิเคราะห์เฉพาะตัวละครนางเอก 4 ตัวละคร ฉบับละ 2 ตัวละคร คือนางเอกที่ยังเป็นวัยรุ่นอายุและวัยรุ่นหลังกลับไปสู่วัย 20 ทั้งที่ปรากฏในภาพยนตร์เรื่อง 20 ใหม่ ยูเทิร์นวัย หัวใจรีเทิร์น (พ.ศ. 2559) และเรื่อง 重返二十岁 [Chóng fǎn èrshí suì] (ค.ศ. 2015) จากต้นฉบับเกาหลีเรื่อง Miss Granny (2014 ฉบับเกาหลี)

กรอบแนวคิดในการวิจัย

งานวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยได้ใช้ทฤษฎีสตรีนิยม (Feminism) เป็นกรอบแนวคิดหลักในการวิเคราะห์ ทฤษฎีสตรีนิยมเป็นแนวคิดที่มุ่งเน้นความเสมอภาคระหว่างหญิงและชายในด้านสังคม การเมือง และเศรษฐกิจ โดยมองว่าสถานภาพของผู้หญิงในสังคมถูกกำหนดผ่านโครงสร้างอำนาจและค่านิยมทางสังคม (Humm, 1995,p 14) ซึ่งเกี่ยวข้องกับทั้งในระดับ สิทธิของผู้หญิง (Women's Rights) และ การปลดปล่อยผู้หญิง (Women's Emancipation) (Lerner, 1978,pp.3-5) นอกจากนี้ Beauvoir Simone de (1949,p.295) ได้กล่าวไว้ว่า ผู้หญิงไม่ได้เกิดมาเป็นผู้หญิง แต่ถูกทำให้เป็นผู้หญิง ซึ่งสะท้อนว่าบทบาทของผู้หญิงในครอบครัวและสังคมเป็นผลจากการประกอบสร้างทางสังคม (social construction) มากกว่าธรรมชาติ

ในการศึกษานี้ ผู้วิจัยเลือกใช้แนวคิดสตรีนิยม 2 แนวทางหลัก ได้แก่ สตรีนิยมเสรีนิยม (Liberal Feminism) คือ แนวคิดที่มุ่งเน้นความเท่าเทียมกันทางเพศผ่านการปฏิรูปกฎหมาย สังคม และการศึกษา เพื่อให้ผู้หญิงมีสิทธิ เสรีภาพ และโอกาสในการพัฒนาศักยภาพของตนเองอย่างเท่าเทียมกับผู้ชาย โดยเน้นการพึ่งพาตนเองทางเศรษฐกิจ เชื่อในเรื่องความสามารถของปัจเจกบุคคล และการปรับปรุงระบบจากภายในมากกว่าการปฏิวัติโครงสร้าง (ทางอีสาน, ม.ป.ป.) และสตรีนิยมสังคมนิยม (Socialist Feminism) คือ แนวคิดที่เชื่อว่าการกดขี่ผู้หญิงเกิดจากทั้งระบบทุนนิยมและระบบชายเป็นใหญ่ (Patriarchy) ร่วมกัน โดยมองว่าความไม่เท่าเทียมทางเพศไม่สามารถแก้ไขได้หากไม่รื้อถอนโครงสร้างทางเศรษฐกิจที่ผู้หญิงเสียเปรียบ ทั้งนี้ เน้นการต่อสู้เพื่อความเท่าเทียมในพื้นที่ส่วนตัวและสาธารณะไปพร้อมกัน (เซอร์ริสา อินทร์พิมพ์, 2567 น.338)

ทั้งนี้ภาพยนตร์ทั้งสองฉบับที่นำมาศึกษามีเนื้อหาเกี่ยวข้องกับการประพจน์ปฏิบัติของผู้หญิงที่แตกต่างกันตามช่วงวัยและบริบททางสังคม ผู้วิจัยจึงเลือกสองแนวคิดนี้มาเป็นแนวทางในการวิเคราะห์บทบาทของตัวละคร เพื่อให้ได้ผลวิจัยเชิงเปรียบเทียบที่สามารถเข้าใจบทบาทของตัวละครเอกฝ่ายหญิงในภาพยนตร์เรื่อง 20 ใหม่ ยูเทิร์นวัย หัวใจรีเทิร์น (พ.ศ. 2559) 重返二十岁 [Chóng fǎn èrshí suì] (ค.ศ. 2015) ได้ลึกซึ้งมากยิ่งขึ้น

วิธีการวิจัย

การศึกษานี้ ผู้วิจัยใช้วิธีวิจัยเอกสาร (Documentary Research) ร่วมกับการวิเคราะห์ตัวบทภาพยนตร์ (Film Analysis) เรื่อง 20 ใหม่ ยูเทิร์นวัย หัวใจรีเทิร์น (พ.ศ. 2559) และ 重返二十岁 [Chóng fǎn èrshí suì] (ค.ศ. 2015) ซึ่งเผยแพร่ผ่านทางอินเทอร์เน็ต โดยดำเนินการวิจัยตามขั้นตอนต่อไปนี้

1. ศึกษาแนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับสตรีนิยมเพื่อนำมาใช้เป็นแนวทางในการศึกษาวิจัย

2. คัดเลือกเฉพาะตัวละครเอกฝ่ายหญิงในภาพยนตร์เรื่อง 20 ใหม่ ยูเทิร์นวัย หัวใจรีเทิร์น (พ.ศ. 2559) และ 重返二十岁 [Chóng fǎn èrshí suì] (ค.ศ. 2015) รวมทั้งสิ้น 4 ตัวละคร แบ่งเป็นเรื่องละ 2 ตัวละคร ได้แก่นางเอกในเป็นวัยสูงอายุและนางเอกในร่างวัยสาว ซึ่งเป็นผลจากการย้อนวัยกลับไปสู่วัย 20
3. ศึกษาเปรียบเทียบบทบาทของตัวละครเอกหญิงในภาพยนตร์ทั้งสองเรื่อง ในด้านบทบาทการดูแลและควบคุมครอบครัว อำนาจภายในครอบครัว การทำตามความฝัน และความคิดทางสังคม
4. นำเสนอผลการวิจัยแบบพรรณนาวิเคราะห์ (Descriptive Analysis)

ผลการวิจัย

ผู้วิจัยได้ศึกษาเปรียบเทียบบทบาทของตัวละครเอกฝ่ายหญิงในภาพยนตร์เรื่อง 20 ใหม่ ยูเทิร์นวัย หัวใจ รีเทิร์น และเรื่อง 重返二十岁 [Chóng fǎn èrshí suì] พบบทบาทหลักของผู้หญิงไทยและจีน 3 ด้าน คือ 1) ดูแลความเรียบร้อยของบ้าน 2) สั่งสอนลูกหลาน และ 3) ให้การสนับสนุนสมาชิกในครอบครัว ซึ่งเป็นบทบาทหลักเหมือนกันเพราะมีการดัดแปลงมาจากต้นแบบเรื่องเดียวกัน ส่วนความแตกต่างของผู้หญิงไทยและจีนโดยมีบริบททางสังคมวัฒนธรรมเป็นตัวกำหนดมี 4 ด้าน คือ 1) บทบาทในการดูแลและควบคุมครอบครัว 2) อำนาจในครอบครัว 3) การทำตามความฝัน และ 4) ความคิดทางสังคม โดยมีรายละเอียดดังต่อไปนี้

1. บทบาทหลักของผู้หญิงไทยและจีน ภาพยนตร์ฉบับภาษาไทยและฉบับภาษาจีนต่างนำเสนอบทบาทหลักของผู้หญิงในฐานะแม่ ภรรยา และผู้ดูแลครอบครัว จากการศึกษาค้นพบบทบาทหลักของผู้หญิงไทยและจีนในภาพยนตร์เรื่อง 20 ใหม่ ยูเทิร์นวัย หัวใจรีเทิร์น และเรื่อง 重返二十岁 [Chóng fǎn èrshí suì] ในฐานะแม่ ย่า และผู้ดูแลครอบครัว โดยมีรายละเอียดดังต่อไปนี้

1.1 ดูแลความเรียบร้อยของบ้านจากการศึกษาพบว่า ภาพยนตร์ทั้งฉบับไทยและฉบับจีน ตัวละครเอกฝ่ายหญิงเป็นผู้ดูแลความเรียบร้อยภายในบ้าน ซึ่งครอบคลุมทั้ง การเตรียมอาหาร การดูแลสุขภาพของสมาชิกในครอบครัว ไปจนถึงใส่ใจช่วยเตรียมรองเท้า ตลอดจนการควบคุมระเบียบในการใช้ชีวิตประจำวัน ดังตัวอย่างต่อไปนี้

ฉบับภาษาไทย ย่าปานเป็นผู้ดูแลชีวิตประจำวันของสมาชิกในบ้าน ได้แก่ การเอาใจใส่ลูกชายอย่างใกล้ชิด การเตรียมอาหาร และ การดูแลความเรียบร้อยของบ้าน ฉากที่ย่าปานช่วยเช็ดรองเท้าและเตรียมความพร้อมให้ลูกชายก่อนออกไปทำงาน พร้อมกล่าวตักเตือนลูกสะใภ้ว่า “เมียภาษาอะไร สามีจะไปทำงานทำไมไม่รู้จักมาส่ง” (20 ใหม่ ยูเทิร์นวัย หัวใจรีเทิร์น) สะท้อนให้เห็นค่านิยมแบบดั้งเดิมของสังคมไทยที่กำหนดให้ภรรยา ต้องมีหน้าที่ดูแลสามีอย่างใกล้ชิด และถือเป็นความรับผิดชอบสำคัญของภรรยาในฐานะแม่บ้าน ยังสะท้อนให้เห็นถึงอำนาจของผู้หญิงสูงวัยในฐานะผู้ที่มีสิทธิในการตัดสินใจว่าอะไรถูกหรือผิด โดยเฉพาะในเรื่องงานบ้านและการดูแลครอบครัว ซึ่งเป็นพื้นที่ที่สังคมมอบอำนาจให้แก่ผู้หญิงรุ่นแม่

ฉบับภาษาจีน เส้นเมิงจวินแสดงบทบาทแม่สามีที่ควบคุมครอบครัวของลูกชายเช่นเดียวกัน ผ่านการตักเตือนลูกสะใภ้เรื่องสุขภาพ ดังตัวอย่างต่อไปนี้ “ถ้าเธอใส่ใจเรื่องกินบ้าง ร่างกายคงไม่อ้วนแบบนี้ โรคหัวใจอะไรนั่นนะจริง ๆ ก็เพราะขาดสารอาหาร” 重返二十岁 [Chóng fǎn èrshí suì] สะท้อนให้เห็นถึงบทบาทการดูแลสมาชิกในครอบครัวของเส้นเมิงจวิน มีการตักเตือนลูกสะใภ้เรื่องการดูแลสุขภาพ โดยเป็นการเตือนให้ลูกสะใภ้ดูแลร่างกายของตนโดยทางอ้อม กล่าวได้ว่า เส้นเมิงจวินเป็นภาพแทนของผู้หญิงจีนที่มีอำนาจสูงในครอบครัว เป็นทั้ง

ผู้ดูแล ผู้ควบคุม และผู้ตัดสินความถูกต้อง แม้จะดูเหมือนมีอำนาจ แต่ในอีกด้านหนึ่งก็สะท้อนภาระของผู้หญิงที่ต้องรับผิดชอบต่อความสมบูรณ์ของครอบครัวอย่างต่อเนื่อง

1.2 สั่งสอนลูกหลานและกำหนดบรรทัดฐานพฤติกรรม จากการศึกษาพบว่า เรื่อง 20 ใหม่ ยูเทิร์นวัย หัวใจรีเทิร์น และ重返二十岁 [Chóng fǎn èrshí sui] ย่าปานและเส้นเมิงจวินมีบทบาทสำคัญในการสั่งสอนลูกหลาน และทำหน้าที่เป็นผู้กำหนดบรรทัดฐานทางพฤติกรรม ศีลธรรม และความเหมาะสมภายในครอบครัว โดยเฉพาะในฐานะแม่และย่า ผู้หญิงสูงวัยไม่ได้เป็นเพียงผู้ดูแลด้านกายภาพเท่านั้น แต่ยังเป็นผู้ถ่ายทอดค่านิยม และผู้ควบคุมความถูกต้องของสมาชิกในบ้าน ดังตัวอย่างต่อไปนี้

ฉบับภาษาไทย ย่าปานสั่งสอนลูกสะใภ้เกี่ยวกับการทำอาหาร และมีการวิจารณ์เรื่องแต่งกายของหลานสาว “จะใส่ปลาต้องรอเนื้อเดือดก่อน บอกแล้วกี่ล้านครั้งก็ไม่เคยจำได้เลย สมอทึบจริง ๆ แต่งตัวให้มันมิดชิดหน่อย กางเกงจะสั้นไปถึงไหน” (20 ใหม่ ยูเทิร์นวัย หัวใจรีเทิร์น) สะท้อนให้เห็นว่า ตัวละครเอกฝ่ายหญิงในฉบับภาษาไทยมีบทบาทสำคัญในฐานะผู้สั่งสอนและกำหนดบรรทัดฐานภายในครอบครัว โดยย่าปานไม่ได้เพียงทำหน้าที่ดูแลงานบ้านเท่านั้น แต่ยังถ่ายทอดประสบการณ์ชีวิตและค่านิยมดั้งเดิมให้แก่ลูกหลาน ผ่านการสอนลูกสะใภ้เรื่องการทำอาหารที่ถูกต้องตามแบบแผนครอบครัว และการตักเตือนหลานสาวเรื่องการแต่งกายที่เหมาะสมตามมุมมองของผู้ใหญ่

ส่วนในภาพยนตร์ฉบับภาษาจีน เส้นเมิงจวินแสดงบทบาทการสั่งสอนอย่างชัดเจนและตรงไปตรงมา ดังที่เธอตำหนิและประชดประชันลูกสะใภ้ว่า “จิตไม่ได้หมายความว่าไม่น่ากินนะ นี่เธอก็แค่หาข้ออ้างเท่านั้นเอง มา ๆ ไม่ต้องทำแล้ว ฉันทำเอง ถ้าเธอใส่ใจเรื่องกินบ้าง ร่างกายคงไม่อ่อนแอแบบนี้ ดูลิ เธอยังสู้ฉันไม่ได้เลย โรคหัวใจอะไรนั่นนะ จริง ๆ ก็เพราะขาดสารอาหาร ถึงแม้ฉันเรียนมาไม่สูงเท่าแก แต่ฉันเลี้ยงลูกออกมาเป็นถึงศาสตราจารย์มหาวิทยาลัย แล้วเธอล่ะ” 重返二十岁 [Chóng fǎn èrshí sui] จากตัวอย่างสะท้อนให้เห็นว่า ตัวละครเอกฝ่ายหญิงในฉบับภาษาจีนมีบทบาทเด่นชัดในฐานะผู้สั่งสอนและควบคุมพฤติกรรมของสมาชิกภายในครอบครัว โดยเส้นเมิงจวินใช้คำพูดที่ตรงไปตรงมาและเข้มงวดในการตำหนิลูกสะใภ้ ทั้งในเรื่องการทำอาหาร การดูแลสุขภาพ และการปฏิบัติตนอย่างเหมาะสมในฐานะแม่บ้านและสมาชิกของครอบครัว

กล่าวได้ว่า ผู้หญิงสูงวัยมีบทบาทสำคัญในฐานะผู้สั่งสอนลูกหลานและผู้กำหนดบรรทัดฐานภายในครอบครัวอย่างชัดเจน โดยไม่ได้ทำหน้าที่เพียงดูแลสมาชิกในด้านร่างกายหรือการจัดการงานบ้านเท่านั้น แต่ยังทำหน้าที่ถ่ายทอดค่านิยม ประสบการณ์ชีวิต และควบคุมความประพฤติของสมาชิกในครอบครัวให้เป็นไปตามความเหมาะสมของสังคม

1.3 ให้การสนับสนุนสมาชิกในครอบครัว จากการศึกษาเรื่อง 20 ใหม่ ยูเทิร์นวัย หัวใจรีเทิร์น และเรื่อง重返二十岁 [Chóng fǎn èrshí sui] พบว่านางเอกทั้งในภาพยนตร์ฉบับภาษาไทยและภาษาจีนมีบทบาทสำคัญในการให้การสนับสนุนสมาชิกในครอบครัว ทั้งในด้านร่างกาย จิตใจ อารมณ์ และการดำเนินชีวิตประจำวัน โดยเฉพาะในฐานะแม่และย่า ดังตัวอย่างต่อไปนี้

ในฉบับภาษาไทย ย่าปานแสดงบทบาทการสนับสนุนอย่างชัดเจนผ่านการดูแลลูกชายอย่างใกล้ชิด ฉากที่ย่าปานช่วยลูกชายเตรียมรองเท้าก่อนทำงาน ช่วยเตรียมอาหารในห้องครัวและสนับสนุนด้านการให้เงินแก่หลานชาย คำพูดว่า “1,000 พอใช้ไหมถ้าไม่พอบอกย่านะ” (20 ใหม่ ยูเทิร์นวัย หัวใจรีเทิร์น) สะท้อนให้เห็นว่าย่าปานสนับสนุนครอบครัวด้วยความรัก ความเอาใจใส่ และความผูกพันอันเป็นลักษณะเด่นของครอบครัวไทย

ในฉบับภาษาจีนมีการแสดงออกถึงการสนับสนุนไม่แตกต่างคือ เส้นเมอจวินสนับสนุนสมาชิกในครอบครัว ผ่านการดูแลสุขภาพ การจัดการอาหาร และการควบคุมวิถีชีวิตของลูกหลาน ดังเช่นเมื่อเป็นเวลาร้างงานของ หลานชาย ช่วยหลานชายล้างและยังให้เงินไปเล่นดนตรี แม้การแสดงออกจะมีลักษณะเข้มงวดและตรงไปตรงมา ดังว่า “หลานชายสุดที่รัก เดี่ยวอย่าล้างเอง จานใคร ๆ ก็ล้างได้ แต่ร้องเพลงไม่ใช่ว่าทุกคนจะร้องได้” 重返二十岁 [Chóng fǎn èrshí suì] พฤติกรรมของตัวละครเอกฝ่ายหญิงในฉบับภาษาจีนมีบทบาทสำคัญในการให้การสนับสนุนสมาชิกในครอบครัว ด้วยความเอาใจใส่และความปรารถนาดี นอกจากนี้ การยอมล้างจานแทนและการสนับสนุนให้ หลานชายได้ทำในสิ่งที่ตนรักอย่างการร้องเพลง ยังสะท้อนให้เห็นถึงบทบาทของผู้หญิงสูงวัยในฐานะผู้ส่งเสริม ศักยภาพและความฝันของลูกหลาน โดยให้ความสำคัญกับการพัฒนาความสามารถเฉพาะตัวมากกว่าการยึดติดกับ หน้าที่ภายในบ้านเพียงอย่างเดียว

กล่าวได้ว่า การให้การสนับสนุนสมาชิกในครอบครัวสะท้อนให้เห็นว่าผู้หญิงเป็นศูนย์กลางของความมั่นคง ทางอารมณ์และการดำเนินชีวิตของครอบครัว แม้รูปแบบการแสดงออกจะแตกต่างกัน โดยไทยเน้นความอบอุ่นและ การดูแลเชิงอารมณ์ ส่วนจีนเน้นความรับผิดชอบและการสนับสนุนผ่านการควบคุมระเบียบ แต่ทั้งสองต่างสะท้อน บทบาทของผู้หญิงในฐานะผู้เสียสละและผู้ค้ำจุนครอบครัวอย่างชัดเจน โดยมีรายละเอียดเล็กน้อยที่แตกต่างกัน ดัง ตารางที่ 1

ตารางที่ 1: ผลการวิจัยบทบาทหลักของผู้หญิงในครอบครัวไทยและจีน

ประเด็นที่พบ	20 ใหม่ ยูเทิร์นวัย หัวใจรีเทิร์น	重返二十岁 [CHÓNG FǎN ÈRSHÍ SUÌ]
ดูแลความเรียบร้อย ของบ้าน	ดูแลลูก หลาน เตรียมอาหาร และรักษา ความอบอุ่นในครอบครัว	ดูแลอาหาร สุขภาพ ควบคุมระเบียบภายใน บ้าน และกำหนดมาตรฐานการใช้ชีวิต
สั่งสอนลูกหลาน และกำหนดบรรทัด ฐานพฤติกรรม	สอนการใช้ชีวิต การทำอาหาร การแต่ง กาย และถ่ายทอดค่านิยมแบบดั้งเดิม	ตำหนิและควบคุมพฤติกรรมลูกหลาน เน้น ระเบียบวินัย ความรับผิดชอบ และลำดับ อาวุโส
ให้การสนับสนุน สมาชิกใน ครอบครัว	สนับสนุนด้วยความรัก ความห่วงใย การ ปกป้อง และช่วยเหลือด้านการเงิน	สนับสนุนผ่านการดูแลสุขภาพ การช่วยแบ่ง เบาภาระ และส่งเสริมความสามารถของ ลูกหลาน

โดยสรุป พฤติกรรมของตัวละครเอกหญิงทั้ง 3 ด้านสะท้อนกรอบสตรีนิยมที่ชี้ว่าผู้หญิงถูกกำหนดบทบาทให้เป็น ผู้ดูแลครอบครัว เป็นผู้ถ่ายทอดค่านิยมและควบคุมพฤติกรรม และเป็นผู้สนับสนุนศักยภาพของครอบครัว แม้จะมี อำนาจในครอบครัว แต่ยังคงอยู่ภายใต้ข้อจำกัดของระบบปิตาธิปไตย

2. ความแตกต่างของผู้หญิงไทยและจีนทางสังคมวัฒนธรรม ผู้หญิงไทยและจีนมีความแตกต่างกันทาง สังคมวัฒนธรรม ซึ่งสะท้อนผ่านการดำเนินชีวิตและการตัดสินใจของตัวละครในภาพยนตร์ทั้ง 2 ฉบับ จากการศึกษา ความแตกต่างของผู้หญิงไทยและจีนทางสังคมวัฒนธรรมในเรื่อง 20 ใหม่ ยูเทิร์นวัย หัวใจรีเทิร์น และเรื่อง 重返二十岁 [Chóng fǎn èrshí suì] มี 4 ด้าน คือ 1) การดูแลและควบคุมครอบครัว 2) อำนาจในครอบครัว 3) การทำตามความฝัน และ 4) ความคิดทางสังคม โดยมีรายละเอียดดังต่อไปนี้

2.1 การดูแลและควบคุมครอบครัว จากการศึกษาความแตกต่างของผู้หญิงไทยและจีนทางสังคมวัฒนธรรมในภาพยนตร์เรื่อง 20 ใหม่ ยูเทิร์นวัย หัวใจรีเทิร์น และ 重返二十岁 [Chóng fǎn èrshí suì] พบว่า การดูแลและควบคุมครอบครัวมีความแตกต่างกันเล็กน้อย ดังตัวอย่างต่อไปนี้

ในฉบับภาษาไทย ย่าปานมีบทบาทเป็นผู้ดูแลครอบครัวผ่านความรัก เห็นได้จากฉากที่ย่าปานตัดสินใจย้ายไปอยู่ศูนย์ดูแลผู้สูงอายุเพื่อให้ลูกสะใภ้สบายใจ สุขภาพร่างกายจะดีขึ้น ก่อนไปมีการทำอาหารให้ลูกชายและหลานสาวรับประทาน พร้อมพูดกำชับว่า “กินเยอะ ๆ ต่อกินดูแลเขาให้ดีขึ้น” (20 ใหม่ ยูเทิร์นวัย หัวใจรีเทิร์น) พฤติกรรมและคำพูดดังกล่าวสะท้อนให้เห็นว่า ค่านิยมของสังคมไทยที่ให้ความสำคัญกับความอบอุ่น ความเกรงใจ และการรักษาความกลมกลืนภายในครอบครัว ผู้หญิงจึงทำหน้าที่เป็นทั้งผู้ดูแลและผู้ประคับประคองความสัมพันธ์ระหว่างสมาชิกในครอบครัว

ขณะที่ในภาพยนตร์ฉบับภาษาจีน เส้นเมอริเดียนมีบทบาทเป็นผู้ดูแลครอบครัวในลักษณะที่เข้มงวดและชัดเจนมากกว่า ฉากก่อนย้ายไปอยู่ศูนย์ดูแลผู้สูงอายุเหมือนกัน เส้นเมอริเดียนพาลูกชายและหลานสาวไปรับประทานอาหารเย็นในร้านอาหาร ลูกชาย: “พอเขาสุขภาพดีขึ้น ผมรีบไปรับแม่กลับมา” เส้นเมอริเดียน: “ดูแลเขาให้ดี ถ้ารอบหน้าแม่ของลูกเธอเป็นอะไรไป อย่ามาโทษฉันแล้วนะ” 重返二十岁 [Chóng fǎn èrshí suì] จากตัวอย่างสะท้อนให้เห็นว่า วัฒนธรรมจีนให้ความสำคัญกับการคุ้ยเขี่ยเรื่องสำคัญบนโต๊ะอาหาร ความมีระเบียบวินัย และการเคารพผู้สูงอายุ ผู้หญิงสูงวัยสามารถใช้อำนาจในการกำหนดทิศทางของครอบครัวได้อย่างชัดเจน

เมื่อเปรียบเทียบทั้งฉบับภาษาไทยและฉบับภาษาจีนจะเห็นว่า ผู้หญิงไทยเน้นการดูแลครอบครัวผ่านความสัมพันธ์ทางอารมณ์และความเสียสละ ขณะที่ผู้หญิงจีนเน้นการควบคุมครอบครัวผ่านอำนาจ การกำกับ และการกำหนดหน้าที่อย่างชัดเจน ฉบับภาษาไทยให้ความสำคัญกับการรักษาความสงบและความอบอุ่นภายในบ้าน ส่วนฉบับภาษาจีนให้ความสำคัญกับระเบียบ ความรับผิดชอบ และการรักษาโครงสร้างของครอบครัว

กล่าวโดยสรุป ความแตกต่างด้านบทบาทในการดูแลและควบคุมครอบครัวสะท้อนให้เห็นถึงพื้นฐานทางสังคมวัฒนธรรมที่ต่างกันของไทยและจีนอย่างชัดเจน โดยสังคมไทยเน้นความสัมพันธ์เชิงอารมณ์และความกลมกลืนในครอบครัว ส่วนสังคมจีนเน้นลำดับชั้น อำนาจ และความรับผิดชอบเชิงโครงสร้าง แม้ผู้หญิงทั้งสองสังคมจะมีบทบาทสำคัญในฐานะศูนย์กลางของครอบครัวเหมือนกัน แต่รูปแบบของการแสดงบทบาทกลับสะท้อน อัตลักษณ์ทางวัฒนธรรมที่ต่างกันอย่างเด่นชัด

2.2 อำนาจในครอบครัว จากการศึกษาอำนาจของตัวละครเอกฝ่ายหญิงในภาพยนตร์เรื่อง 20 ใหม่ ยูเทิร์นวัย หัวใจรีเทิร์น และ 重返二十岁 [Chóng fǎn èrshí suì] พบว่า ในภาพยนตร์ทั้งฉบับภาษาไทยและจีน บทบาทของตัวละครเอกฝ่ายหญิงไม่ได้สะท้อนเพียงหน้าที่ของการเป็นแม่ หรือ ย่าเท่านั้น แต่ยังแสดงให้เห็นถึงอำนาจในครอบครัวที่เกิดจากความรับผิดชอบ ความเสียสละ และการตัดสินใจเพื่อสมาชิกในบ้าน ดังตัวอย่างต่อไปนี้

ฉบับภาษาไทย ฉากที่ย่าปานอยู่ในรูปร่างวัย 20 เมื่อหลานชายประสบอุบัติเหตุต้องการกรู๊ปเลือดพิเศษ ซึ่งในครอบครัวมีเฉพาะย่าปานกับหลานชาย ถ้าให้เลือดกับหลานชายก็จะกลับมาเป็นหญิงในรูปร่างผู้สูงวัยเหมือนเดิม ลูกชาย: “แม่ไปใช้ชีวิตของแม่เถอะครับ แม่อย่าทำอะไรให้ลูกเลย ๆ อย่างผมอีกเลย ปุ่มเป็นลูกผม ผมจะทำทุกวิถีทางช่วยลูกผมเอง แม่ไปเถอะ” ย่าปาน: “แถมจะให้ฉันไปไหน ทำไมแกชอบไล่ฉันอยู่เรื่อย ต่อให้ฉันต้องตายและเกิดใหม่สักกี่ครั้ง ฉันก็จะทำเหมือนเดิม เพราะว่าสิ่งที่ฉันอยากเป็นมากที่สุดก็คือเป็นแม่ของแก” (20 ใหม่ ยูเทิร์นวัย หัวใจรีเทิร์น) จากตัวอย่างสะท้อนให้เห็นว่า แม้มีโอกาสได้ใช้ชีวิตเพื่อตนเองอีกครั้ง แต่เมื่อหลานชายประสบอุบัติเหตุและ

ต้องการเลือดพิเศษ ย่าปานกลับเลือกเสียสละโอกาสของตนเองเพื่อช่วยหลาน ซึ่งหมายถึงการกลับไปเป็นหญิงชราอีกครั้ง อีกประการหนึ่งยังสะท้อนให้เห็นว่า อำนาจของผู้หญิงไทยไม่ได้อยู่ที่การควบคุมหรือการสั่งการโดยตรง แต่อยู่ที่บทบาทของความเป็นแม่ การเสียสละ และความรักที่มีต่อครอบครัว

ขณะที่ในฉบับภาษาจีน ฉากเดียวกัน ลูกชายกลับเป็นฝ่ายที่แสดงความรักความกตัญญู ส่วนแม่กลับมีคำพูดที่เข้มแข็งมั่นคงขาดการสื่อสารทางอารมณ์ ดังบทสนทนาว่า เส้นเมิงจวิน: “ไปให้เลือดเถอะ” ลูกชาย: “อย่ากลับมาที่บ้านหลังนี้อีกเลย อย่าแต่งงานกับผู้ชายอายุสั้นคนนั้น อย่ามีลูกอกตัญญูคนนี้เลย ถ้าชีวิตเริ่มต้นใหม่ได้อีกครั้ง อย่าตัดสินใจแบบเดิมอีกเลย คุณไปเถอะ ลูกของผม ผมจะช่วยเอง” เส้นเมิงจวิน: “เป็นไปไม่ได้ ถ้าชีวิตของเธอเริ่มต้นใหม่ได้อีกครั้ง ฉันก็จะเลือกเหมือนเดิม เพราะแบบนี้ ฉันถึงจะได้เป็นแม่ของแก และแกถึงจะได้เป็นลูกของฉัน” 重返

二十岁 [Chóng fǎn èrshí suì]

จากตัวอย่างสะท้อนให้เห็นว่า อำนาจของผู้หญิงจีนไม่ได้อยู่เพียงในบทบาทของการควบคุมหรือการสั่งการภายในครอบครัวเท่านั้น แต่ยังอยู่ในความรับผิดชอบที่ลึกซึ้งต่อสถานะของความเป็นแม่และการตัดสินใจเพื่อครอบครัว แม้ลูกชายจะพยายามผลักดันและบอกให้เธอไปใช้ชีวิตของตนเอง แต่เส้นเมิงจวินยังคงยืนยันบทบาทของตนในฐานะแม่อย่างหนักแน่น แสดงให้เห็นว่าความเป็นแม่ในสังคมจีนไม่ใช่เพียงหน้าที่ แต่เป็นอัตลักษณ์ที่ไม่สามารถแยกออกจากชีวิตได้ คำพูดของลูกชาย ยังสะท้อนให้เห็นถึงค่านิยมของสังคมจีนที่ให้ความสำคัญกับความกตัญญู การเสียสละของแม่ และความรับผิดชอบต่อครอบครัว ผู้หญิงสูงวัยจึงมีอำนาจในฐานะผู้สร้างและรักษาครอบครัวให้มั่นคง

กล่าวได้ว่า ความแตกต่างด้านอำนาจในครอบครัวสะท้อนให้เห็นถึงพื้นฐานทางสังคมวัฒนธรรมที่แตกต่างกันอย่างชัดเจน โดยสังคมไทยให้อำนาจแก่ผู้หญิงผ่านความสัมพันธ์และความเสียสละ ขณะที่สังคมจีนให้อำนาจแก่ผู้หญิงผ่านหน้าที่ ความรับผิดชอบ และสถานะทางครอบครัว แม้ทั้งสองสังคมจะมองผู้หญิงเป็นศูนย์กลางของบ้านเหมือนกัน แต่รูปแบบของอำนาจกลับสะท้อนอัตลักษณ์ทางวัฒนธรรมที่แตกต่างกันอย่างเด่นชัด

2.3 การทำตามความฝัน จากการศึกษาการทำตามความฝันของตัวละครเอกฝ่ายหญิงในภาพยนตร์เรื่อง

20 ใหม่ ยูเทิร์นวัย หัวใจ รีเทิร์น และ 重返二十岁 [Chóng fǎn èrshí suì] พบว่าการทำตามความฝันเป็นประเด็นสำคัญที่สะท้อนการเปลี่ยนผ่านของผู้หญิงจากบทบาทเดิมในฐานะแม่ ย่า และผู้ดูแลครอบครัว ไปสู่การกลับมาค้นหาตัวตนและคุณค่าของตนเองอีกครั้ง โดยการย้อนวัยทำหน้าที่เป็นกลไกสำคัญที่เปิดโอกาสให้ตัวละครหญิงได้เริ่มต้นชีวิตใหม่ และกลับไปเติมเต็มความฝันที่เคยถูกละทิ้งในอดีต ดังตัวอย่างต่อไปนี้

ในฉบับภาษาไทย ย่าปานกลับไปสู่วัย 20 ปีเริ่มมีโอกาสกลับไปใช้ชีวิตเพื่อตนเอง มีการทำตามความฝันในอดีต คือการเป็นนักร้อง ดังฉากที่ย่าปานคุยกับลุงหลี่ ว่า “ฉันอยากไปร้องเพลง เองก็รู้ใช่ไหมว่าฉันอยากเป็นนักร้อง สมัยก่อนพ่อฉันก็ไม่อนุญาต ตอนนี้ได้กลับมาเป็นสาวอีกครั้ง ฉันจะไปตามฝัน ” (20 ใหม่ ยูเทิร์นวัย หัวใจ รีเทิร์น) คำพูดของตัวละครสะท้อนให้เห็นว่า การทำตามความฝันของผู้หญิงไทยมีความเชื่อมโยงกับการแสวงหาความสุขส่วนตัว การเยียวยาความรู้สึกในอดีต และการสร้างสมดุลระหว่างตนเองกับครอบครัว มากกว่าการแสวงหาชื่อเสียงหรือความสำเร็จในระดับสังคม พื้นที่สาธารณะ เช่น เวทีร้องเพลง จึงเป็นพื้นที่ของการปลดปล่อยทางอารมณ์และการค้นพบคุณค่าของตนเอง

ฉบับภาษาจีน เส้นเมิงจวินสู่วัย 20 ปีภายใต้ชื่อเมิ่งลี่จวินก็ได้กล่าวถึงความฝันของตนเช่นเดียวกันและยังแสดงให้เห็นสภาพสังคมด้วยว่า “ฉันอยากไปร้องเพลงบนเวทีที่ใหญ่กว่านี้ สมัยก่อนที่ยังเป็นสาวฉันอยากร้องเพลง

มาก แต่สมัยนั้นจะไปร้องที่ไหนได้ละ ตอนนี้อยู่สมัยมันดีขึ้นแล้ว ก็มีคนยอมฟังแล้วด้วย 重返二十岁 [Chóng fǎn èrshí suì] จากตัวอย่างสะท้อนให้เห็นว่า การทำตามความฝันของผู้หญิงจีนมีความเชื่อมโยงกับการแสวงหาความสำเร็จ การยืนยันคุณค่าของตนเอง และการได้รับสถานะทางสังคม พื้นที่สาธารณะ เช่น เวทีการแสดงและวงการบันเทิง จึงเป็นพื้นที่แห่งการแข่งขัน การพิสูจน์ศักยภาพ และการสร้างตัวตนใหม่ในสังคมสมัยใหม่

กล่าวได้ว่า ความแตกต่างด้านการทำตามความฝันคือ แม้ผู้หญิงไทยและจีนจะต่างพยายามก้าวออกจากบทบาทดั้งเดิมของความเป็นแม่และผู้ดูแลครอบครัวเหมือนกัน แต่เส้นทางการสร้างตัวตนกลับแตกต่างกันตามบริบททางวัฒนธรรม โดยสังคมไทยเน้นความสุขภายใน การเฝ้ายามทางอารมณ์ และความสมดุลของชีวิต ส่วนสังคมจีนเน้นความสำเร็จภายนอก การพิสูจน์ตนเอง และการได้รับการยอมรับจากสังคม ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดสตรีนิยมเสรีนิยม (Liberal Feminism) ที่มองว่าผู้หญิงควรมีสิทธิและเสรีภาพในการเลือกเส้นทางชีวิตของตนเอง ไม่ถูกจำกัดอยู่เพียงบทบาทภายในครอบครัว

2.4 ความคิดที่มีต่อสังคม จากการศึกษาความคิดทางสังคมของตัวละครเอกฝ่ายหญิงในภาพยนตร์เรื่อง 20 ใหม่ ยูเทิร์นวัย หัวใจ รีเทิร์น และ 重返二十岁 [Chóng fǎn èrshí suì] พบว่าความคิดทางสังคม มีอิทธิพลอย่างมากต่อการกำหนดบทบาทของผู้หญิง ดังตัวอย่างต่อไปนี้

ฉบับภาษาไทย ฉากฉลองหลังวงดนตรีได้ขึ้นไปร้องเพลงบนเวที มีการไปส่วนสนุกกัน เมื่อลู่งชื่อเป็นห่วงนางเอก นางได้ตอบไปว่า “นี่มาเล่นน้ำ ไม่ได้ไปรบ แล้วไม่ต้องไปห่วงคนอื่น ห่วงตัวเองเถอะ” (20 ใหม่ ยูเทิร์นวัย หัวใจรีเทิร์น) สะท้อนให้เห็นว่า ชีวิตไม่จำเป็นต้องเต็มไปด้วยการต่อสู้หรือแรงกดดันจากสังคม แต่ควรให้ความสำคัญกับการดูแลตนเอง การใช้ชีวิตอย่างสบายใจ และการอยู่กับปัจจุบัน ขณะเดียวกันยังสะท้อนค่านิยมของสังคมไทยที่เน้นความพอดี ความอบอุ่น และการรักษาความกลมกลืนของความสัมพันธ์มากกว่าการแข่งขันเพื่อสถานะหรือชื่อเสียง พื้นที่สาธารณะ เช่น เวทีการร้องเพลง จึงไม่ได้เป็นเพียงพื้นที่ของการแสดงความสามารถ แต่เป็นพื้นที่ของการปลดปล่อยทางอารมณ์ การเฝ้ายามความรู้สึกในอดีต และการกลับมาค้นพบคุณค่าของตนเองอีกครั้ง

ฉบับภาษาจีน ฉากเดียวกัน มีการไปเลี้ยงฉลองเหมือนกัน แต่ต่างกันจากฉาก ฉบับจีนไปร้านร้องเพลง ซึ่งมีกลุ่มชายหนุ่มเข้ามาหาเรื่อง นางเอกได้พูดไปว่า “ เธอเคยเป็นทหารไหม เคยจับปืนจริงไหม เคยขับรถถังไหม แค่นี้จริงยังไม่เคยจับเลยใช่ไหม คนนี้เขาเคยเป็นกองปืนใหญ่ภาคสนามระดับวีรชน ได้รับเหรียญกล้าหาญชั้นหนึ่ง เธออย่ามาทำเป็นอวดเก่ง ทูบขวดโซว้อะไรอยู่ตรงนี้ ถ้าเก่งจริงก็ไปปกป้องชาติสิ” 重返二十岁 [Chóng fǎn èrshí suì] จากตัวอย่างสะท้อนให้เห็นว่า ความคิดทางสังคมของผู้หญิงจีนให้ความสำคัญกับความสามารถ ความรับผิดชอบต่อส่วนรวม และการพิสูจน์คุณค่าของตนเองผ่านความสำเร็จในระดับสังคม คำพูดของเมิ่งหลี่จวินที่ว่า “ถ้าเก่งจริงก็ไปปกป้องชาติสิ” ได้แสดงให้เห็นว่าความสำเร็จไม่ได้ถูกวัดเพียงจากความสุขส่วนตัว แต่ต้องเชื่อมโยงกับการสร้างประโยชน์ต่อสังคม เกียรติยศ และความรับผิดชอบต่อส่วนรวมอย่างชัดเจน การอ้างถึงการเป็นทหาร การจับปืนจริง การขับรถถัง และการได้รับเหรียญกล้าหาญชั้นหนึ่ง สะท้อนวัฒนธรรมจีนที่ให้ความสำคัญกับลำดับชั้นทางสังคม ความมีวินัย และการยอมรับจากสังคมผ่านผลงาน

สรุป ความแตกต่างด้านความคิดทางสังคมและวัฒนธรรมของผู้หญิงไทยและผู้หญิงจีนคือ ผู้หญิงไทยให้ความสำคัญกับความสุขภายใน ความเรียบง่ายของชีวิต และความสมดุลทางอารมณ์ มากกว่าการแข่งขันหรือการแสวงหาความสำเร็จในระดับสังคม พื้นที่สาธารณะจึงเป็นพื้นที่ของการเฝ้ายาม การค้นหาตัวตน และการใช้ชีวิตอย่าง

มีความสุข ส่วนผู้หญิงให้ความสำคัญกับความสามารถ การพิสูจน์ตนเอง ความรับผิดชอบต่อส่วนรวม และการได้รับการยอมรับจากสังคม พื้นที่สาธารณะจึงเป็นพื้นที่ของการแข่งขัน การสร้างคุณค่า และการยืนยันสถานะทางสังคม ซึ่งสะท้อนแนวคิดสตรีนิยมสังคมนิยม (Socialist Feminism) ที่ชี้ให้เห็นว่าผู้หญิงยังต้องต่อกรกับโครงสร้างสังคมที่ทำให้ความสำคัญกับสถานะ ความสำเร็จ และบทบาทต่อส่วนรวม จึงแสดงให้เห็นว่าภาพแทนของผู้หญิงยุคใหม่ในสังคมเอเชียเป็นการผสมผสานระหว่างอิสรภาพส่วนบุคคลกับค่านิยมดั้งเดิมทางสังคมอย่างชัดเจนดังตารางที่ 2

ตารางที่ 2: ผลการวิจัยความแตกต่างของผู้หญิงไทยและจีนทางสังคมวัฒนธรรม

ประเด็นที่พบ	20 ใหม่ ยูเทิร์นวัย หัวใจรีเทิร์น	重返二十岁 [Chóng fǎn èrshí suì]
บทบาทในการดูแลและควบคุมครอบครัว	ความรัก ความอบอุ่น ความเกรงใจ และการรักษาความกลมกลืนภายในบ้าน	อำนาจ ความเข้มงวด ระเบียบวินัย และการกำหนดหน้าที่อย่างชัดเจน
อำนาจในครอบครัว	อำนาจเชิงอ้อมผ่านความเป็นแม่ ความเสียสละ ความรัก และความผูกพันทางอารมณ์	อำนาจเชิงโครงสร้างผ่านหน้าที่ ความรับผิดชอบ สถานะของแม่ และการตัดสินใจที่สมาชิกต้องยอมรับ
การทำตามความฝัน	ความสุขส่วนตัว การเฝ้ายาวอดีต และการสร้างสมดุลระหว่างตนเองกับครอบครัว	ความสำเร็จ การพิสูจน์ตนเอง และการได้รับการยอมรับทางสังคม
ความคิดทางสังคม	ความพอดี ความสุขภายใน ความเรียบง่าย และความสัมพันธ์ที่อบอุ่นมากกว่าการแข่งขัน	ความสามารถ ความรับผิดชอบต่อส่วนรวม การแข่งขัน และการสร้างสถานะทางสังคม

โดยสรุป พฤติกรรมของตัวละครเอกหญิงทั้ง 4 ประเด็นสะท้อนกรอบสตรีนิยม (Feminism) อย่างชัดเจน กล่าวคือ ความแตกต่างด้านการดูแลครอบครัวและอำนาจในบ้านเชื่อมโยงกับสตรีนิยมเชิงโครงสร้างและสังคมนิยมที่ชี้ให้เห็นอิทธิพลของวัฒนธรรมและระบบปิตาธิปไตย ขณะที่การทำตามความฝันสะท้อนสตรีนิยมเสรีนิยมที่เน้นสิทธิและการเลือกชีวิตของผู้หญิง และความคิดทางสังคมแสดงให้เห็นการต่อกรระหว่างอัตลักษณ์ส่วนบุคคลกับความคาดหวังของสังคม ดังนั้น ตัวละครเอกหญิงจึงเป็นทั้งผู้ถูกกำหนดและผู้ต่อรองอำนาจภายใต้บริบทไทย-จีนที่ต่างกัน

อภิปรายผลการวิจัย

จากการศึกษาเปรียบเทียบบทบาทของผู้หญิงในภาพยนตร์เรื่อง 20 ใหม่ ยูเทิร์นวัย หัวใจรีเทิร์น และ 重返二十岁 พบว่า ภาพยนตร์ไม่ได้เป็นเพียงสื่อบันเทิง แต่เป็นพื้นที่ทางวาทกรรมที่สะท้อนบทบาทและความคาดหวังของสังคมที่มีต่อผู้หญิง สอดคล้องกับแนวคิดของ Bordwell & Thompson (2017) ที่มองว่าภาพยนตร์เป็นสื่อในการถ่ายทอดความหมายทางสังคมและวัฒนธรรม ผู้หญิงทั้งสองฉบับถูกนำเสนอในฐานะแม่ ย่า และศูนย์กลาง

ของครอบครัว โดยมีบทบาทหลักในการดูแลบ้าน สอนลูกหลาน และสนับสนุนสมาชิกในครอบครัว สอดคล้องกับแนวคิดของ Simone de Beauvoir (1949) และสตรีนิยมสังคมนิยม (Socialist Feminism) ที่ชี้ว่าบทบาทผู้หญิงถูกสร้างขึ้นผ่านโครงสร้างสังคมและวัฒนธรรม นอกจากนี้ยังสอดคล้องกับงานวิจัยของ วรณิดา ศรีสุทธิ์ (2562) ที่พบว่าผู้หญิงในบริบทการทำงานยังคงถูกคาดหวังให้รับผิดชอบทั้งบทบาทในครอบครัวและหน้าที่ทางสังคม ซึ่งสะท้อนภาระซ้อนทับของผู้หญิงในหลายมิติอย่างชัดเจน อย่างไรก็ตาม ความแตกต่างสะท้อนชัดในด้านการใช้อำนาจ การทำตามความฝัน และความคิดทางสังคม โดยฉบับไทยเน้นความรัก ความอบอุ่น ความเสียสละ และความสุภาพใน ขณะที่ฉบับจีนเน้นอำนาจ หน้าที่ ความรับผิดชอบ และความสำเร็จทางสังคม ส่วนการย้อนวัยสะท้อนการกลับมาค้นหาตัวตนและสิทธิในการเลือกชีวิตของผู้หญิง ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดสตรีนิยมเสรีนิยมที่เน้นเสรีภาพและโอกาสในการกำหนดชีวิตตนเอง และยังสอดคล้องกับงานของ Yang Chan (2566) ที่เผยให้เห็นว่าการเล่าเรื่องแบบข้ามเวลาในสื่อบันเทิงเปิดพื้นที่ให้ผู้หญิงได้ต่อรองอัตลักษณ์และบทบาทของตนในสังคมสมัยใหม่อย่างมีนัยสำคัญ

ข้อเสนอแนะ

1. ควรเปิดโอกาสให้ผู้หญิงมีบทบาทหลากหลายมากขึ้น ทั้งในครอบครัวและสังคม พร้อมทั้งส่งเสริมสื่อให้นำเสนอภาพผู้หญิงอย่างเท่าเทียมและลดอคติทางเพศ
2. ควรศึกษาสื่อและบริบทข้ามวัฒนธรรมที่หลากหลายขึ้น รวมถึงมุมมองของผู้ชม และประยุกต์ใช้ทฤษฎีสตรีนิยมหลายแนวเพื่อเพิ่มความลึกซึ้งในการวิเคราะห์

เอกสารอ้างอิง

- เชอริศา อินทร์พิมพ์. (2567). แนวคิดความเป็นแม่กับปิตาธิปไตยทุนนิยม: แม่ในสังคมไทย. *วารสารสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยนครสวรรค์*, 20 (1), 333–358.
- เอกธิดา เสริมทอง. (2551). เจคติของผู้ชมสตรีต่อการนำเสนอภาพลักษณ์สตรีในรายการข่าวและรายการโทรทัศน์. (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารธุรกิจ). มหาวิทยาลัยศรีปทุม, กรุงเทพมหานคร.
- ทางอีสาน. (ม.ป.ป.). *ความรู้เบื้องต้นเกี่ยวกับแนวคิดสตรีนิยม นักคิดสตรีนิยม และสตรีนิยมสายต่าง ๆ*. สืบค้นจากเว็บไซต์
- ยี่ฉิน จู. (2563). *กลวิธีการแตงนวนิยายแนวจินโพรานทะเลลุมิตของนักเขียนไทย*. (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารธุรกิจ). มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, กรุงเทพมหานคร.
- ละอองดาว จิตต์พิริยะการ. (2562). *หญิงม่าย: ภาพแทนนางเอกชายขอบในนวนิยายไทยร่วมสมัย*. (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารธุรกิจ). มหาวิทยาลัยมหาสารคาม, มหาสารคาม.
- วรณิดา ศรีสุทธิ์. (2562). *บทบาทและตัวตนของพนักงานหญิงในที่ทำงาน*. (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารธุรกิจ). มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, กรุงเทพมหานคร.
- Beauvoir, S. de. (1949). *The Second Sex*. Paris: Gallimard.
- Bordwell, D., Thompson, K., & Smith, J. (2017). *Film Art: An Introduction* (11th ed.). New York: McGraw-Hill.
- Humm, M. (1995). *The Dictionary of Feminist Theory*. Ohio: Ohio State University Press.

Jinlu Song. (2566). *วิเคราะห์โครงสร้างการเล่าเรื่องในภาพยนตร์วัยรุ่นไทย-จีน*.

(วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารธุรกิจ). มหาวิทยาลัยรังสิต, ปทุมธานี.

Lerner, G. (1978). *The Creation of Patriarchy*. New York: Oxford University Press.

Yang Chan. (2566). *ภาพแทนหญิงไทยในละครข้ามภพ พ.ศ. 2551–2566*. (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารธุรกิจ).

มหาวิทยาลัยหัวเฉียวเฉลิมพระเกียรติ, สมุทรปราการ.

Xiaomei Chen. (2567). *ศึกษาภาพลักษณ์ตัวละครหญิงชาวจีนและความสัมพันธ์กับสังคมวัฒนธรรมจีนในพระราช*

นิพนธ์แปลจากวรรณกรรมจีน ในสมเด็จพระกนิษฐาธิราชเจ้า กรมสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรม
ราชกุมารี. (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารธุรกิจ). มหาวิทยาลัยบูรพา, ชลบุรี.

ปัจจัยที่ส่งผลต่อการตัดสินใจเข้ารับบริการเทคโนโลยีช่วยการเจริญพันธุ์

ในประเทศไทยของคู่สมรสชาวจีน

Factors Influencing Chinese Couples' Decision to Seek Assisted

Reproductive Technology Services in Thailand

LIANG CHUNYUAN*, ชีรโชติ เกิดแก้ว

คณะศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยหัวเฉียวเฉลิมพระเกียรติ

*E-mail: liangcyuan@gmail.com

บทคัดย่อ

บทความนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อวิเคราะห์ปัจจัยที่ส่งผลต่อการตัดสินใจเข้ารับบริการเทคโนโลยีช่วยการเจริญพันธุ์ในประเทศไทยของคู่สมรสชาวจีนในบริบทสังคมและวัฒนธรรม ใช้วิธีวิจัยเชิงคุณภาพ เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยคือแบบสัมภาษณ์เชิงลึกที่สร้างขึ้นตามวัตถุประสงค์ของการวิจัย โดยเก็บรวบรวมข้อมูลจากคู่สมรสชาวจีนและผู้เกี่ยวข้องที่สมัครใจให้ข้อมูล จำนวน 30 คน ซึ่งคัดเลือกด้วยวิธีแบบเจาะจงจากโรงพยาบาลเอกชนและศูนย์รักษาผู้มีบุตรยากเอกชนในเขตกรุงเทพมหานคร วิเคราะห์ข้อมูลด้วยการวิเคราะห์เชิงเนื้อหา และนำเสนอผลการศึกษาแบบพรรณนาวิเคราะห์ ผลการวิจัยพบปัจจัยสำคัญ 4 ด้าน ได้แก่ 1) ปัจจัยส่วนบุคคล คือ ปัญหาสุขภาพด้านการเจริญพันธุ์และความต้องการมีบุตร 2) ปัจจัยด้านครอบครัว คือ ความกดดันจากผู้ใหญ่ ค่านิยมการสืบสกุล และความกตัญญูต่อบิดามารดา 3) ปัจจัยด้านบริบททางสังคมจีน คือ ค่านิยมการสืบทอดวงศ์ตระกูล ข้อจำกัดเชิงนโยบายด้านการเจริญพันธุ์ และค่านิยมของคนรุ่นใหม่ และ 4) ปัจจัยด้านการให้บริการในประเทศไทย คือ ชื่อเสียง ความเชี่ยวชาญ อัตราความสำเร็จของการรักษา การสนับสนุนเชิงนโยบาย และบริการที่เอื้อต่อผู้ป่วยต่างชาติ ผลการวิจัยสะท้อนให้เห็นว่า การตัดสินใจดังกล่าวมิได้เกิดจากปัจจัยทางการแพทย์เพียงด้านเดียว หากแต่เป็นผลจากปฏิสัมพันธ์ระหว่างเงื่อนไขส่วนบุคคล ความคาดหวังของครอบครัว ค่านิยมทางสังคมและวัฒนธรรม และโอกาสในการเข้าถึงบริการสุขภาพข้ามพรมแดน ข้อเสนอแนะจากงานวิจัย คือ สถานพยาบาลควรพัฒนาระบบบริการที่คำนึงถึงความ

แตกต่างทางภาษา วัฒนธรรม และค่านิยมครอบครัวของผู้ป่วยชาวจีน เพื่อส่งเสริมคุณภาพการดูแลผู้ป่วยต่างชาติ
อย่างเหมาะสม

คำสำคัญ : เทคโนโลยีช่วยการเจริญพันธุ์ คู่สมรสชาวจีน การดูแลด้านการเจริญพันธุ์ข้ามพรมแดน การท่องเที่ยวเชิง
การแพทย์ ปัจจัยทางสังคมและวัฒนธรรม

Abstract

This article aims to analyze the factors influencing the decision of Chinese couples to receive assisted reproductive technology services in Thailand within socio-cultural contexts. Employing a qualitative research approach, the research instrument used in this study was an in-depth interview guideline developed by the researcher in accordance with the research objectives. Data were collected from 30 key informants who voluntarily participated in the study and were selected through purposive sampling from private hospitals and private fertility centers in Bangkok. The data were analyzed through content analysis and presented in a descriptive-analytical form. The findings revealed four major factors: 1) personal factors, namely reproductive health problems and the desire to have children; 2) family factors, namely pressure from elders, the value of lineage continuation, and filial piety toward parents; 3) factors related to the Chinese social context, namely the value placed on family lineage continuation, policy constraints concerning reproduction, and the values of younger generations; and 4) factors related to services in Thailand, namely reputation, expertise, treatment success rates, policy support, and services that facilitate foreign patients. The findings reflect that the decision of Chinese couples to travel to Thailand to receive assisted reproductive technology services is not determined by medical factors alone. Rather, it results from the interaction among personal conditions, family expectations, social and cultural values, and opportunities to

access cross-border health services. The recommendation of this study is that healthcare institutions should develop service systems that take into account linguistic differences, cultural differences, and the family values of Chinese patients in order to appropriately enhance the quality of care for foreign patients.

Keywords : Assisted Reproductive Technology (ART), Chinese Couples, Cross-border Reproductive Care (CBRC), Medical Tourism, Socio-cultural Factors

บทนำ

วัฒนธรรมครอบครัวของชาวจีนมีลักษณะเฉพาะที่เน้นความสำคัญของการมีทายาท การสืบทอดสายเลือด และความกตัญญูต่อบรรพบุรุษ ซึ่งส่งผลต่อทัศนคติและพฤติกรรมในการสร้างครอบครัวอย่างมีนัยสำคัญ การใช้เทคโนโลยีช่วยการเจริญพันธุ์จึงไม่ใช่เพียงการแก้ปัญหาทางการแพทย์ แต่ยังเป็นการตอบสนองต่อความคาดหวังทางสังคมและวัฒนธรรม ดังที่ พืพัฒน์ กระแจะจันทร์ (2559, น. 231) กล่าวว่า ชาวจีนมีความเชื่อในเรื่องเทพเจ้าและได้จัดแบ่งแยกเพศสภาพให้กับองค์เทพเจ้าที่ตนเองนับถือด้วยระบบความคิดหรือวิธีการในการแบ่งตามหน้าที่ที่ผู้ศรัทธามุ่งหวัง สังคมจีนโบราณมองว่า หญิงใดไม่สามารถให้กำเนิดบุตร โดยเฉพาะบุตรชายได้ หญิงผู้นั้นถือว่า ไม่ได้ทำหน้าที่ภรรยาและลูกสะใภ้ที่สมบูรณ์ สามีสติที่ว่าจะแต่งหญิงอื่นเข้าบ้านได้ เพื่อหวังให้หญิงที่แต่งเข้ามาใหม่นั้นให้กำเนิดบุตรชายเพื่อสืบสายโลหิตแห่งวงศ์สกุล การไม่มีบุตรจึงเป็นภาวะกดดันอย่างหนึ่งของสตรีจีนในอดีต ดังนั้นชาวจีนจึงได้เกิดความเชื่อในเรื่องจุ๋เซิงเหนียงเหนียง (注生娘娘) เจ้าแม่ประทานบุตรขึ้น เพื่อให้สตรีได้คลายความทุกข์และสมหวังในเรื่องดังกล่าว ซึ่งเทพเจ้าที่ดูแลหรือให้พรด้านนี้จึงควรมีเพศสภาพเช่นเดียวกันกับผู้ร้องขอ คือเป็นเทพสตรีด้วย เพราะจะได้เข้าใจหัวอกสตรีด้วยกัน ธัญญารัตน์ มะลาศรี (2562, น. 140-142) ได้สรุปว่า ในสังคมจีนโบราณหลังแต่งงานคู่สามีภรรยาจำเป็นต้องมีทายาทไว้สืบสกุล โดยเฉพาะบุตรชาย ดังสำนวนจีนว่า “传宗接代”(chuán zōng jiē dài) ซึ่งหมายถึงการสืบทอดวงศ์ตระกูลจากรุ่นหนึ่งไปสู่อีกรุ่นหนึ่ง ความเชื่อนี้สะท้อนให้เห็น

ว่าชาวจีนให้ความสำคัญกับบุตรชายมากกว่าบุตรสาว เนื่องจากบุตรชายถูกมองว่าเป็นผู้สืบสกุลและดำรงความต่อเนื่องของสายเลือดครอบครัว อีกทั้งการมีทายาทไว้สืบสกุลยังถือเป็นการตอบแทนบุญคุณบิดามารดาประการหนึ่ง

สังคมจีนให้ความสำคัญกับผู้ชายมากกว่าผู้หญิง ส่งผลให้สิทธิและบทบาทของผู้หญิงไม่เท่าเทียมกับผู้ชาย โดยผู้หญิงมักถูกกำหนดให้เป็น “แม่และเมียที่ดี” ตามจารีตของสังคมจีน อีกทั้งครอบครัวจีนยังมีลักษณะเป็นระบบอำนาจที่สมาชิกต้องเชื่อฟังหัวหน้าครอบครัว และมีการอบรมบทบาทของเพศชายและเพศหญิงแตกต่างกัน เด็กชายเรียนรู้หน้าที่เกี่ยวกับการศึกษา อาชีพ และการบูชาบรรพบุรุษ ส่วนเด็กหญิงเรียนรู้หน้าที่ภายในบ้าน เช่น การเย็บปักถักร้อย การทำครัว และการดูแลบ้าน (พิพัฒน์ กระแจะจันทร์, 2559, น. 249) คนจีนให้ความสำคัญกับครอบครัวอย่างมาก แต่โครงสร้างและขนาดของครอบครัวจีนได้เปลี่ยนแปลงจากครอบครัวขนาดใหญ่ไปสู่ครอบครัวขนาดเล็ก โดยเฉพาะหลังการก่อตั้งรัฐบาลใหม่ในปี ค.ศ. 1949 และการดำเนินนโยบายคุมกำเนิดในช่วงปลายทศวรรษ 1970 ซึ่งทำให้ขนาดครอบครัวจีนเล็กลงเรื่อยมา ในครอบครัวจีน การมีบุตร โดยเฉพาะบุตรชาย ถือเป็นองค์ประกอบสำคัญ เพราะเกี่ยวข้องกับการสืบทอดนามสกุลและความสัมพันธ์ทางสายเลือดฝ่ายบิดา อีกทั้งในอดีตสามีมักมีสถานะและสิทธิในครอบครัวมากกว่าภรรยา แม้ภายหลังการก่อตั้งสาธารณรัฐประชาชนจีน ผู้หญิงจะได้รับการยกย่องและมีโอกาสทางสังคม การทำงาน และบทบาทในครอบครัวมากขึ้น แต่ในการตัดสินใจเรื่องสำคัญภายในครอบครัว ส่วนใหญ่สามียังคงมีอำนาจตัดสินใจมากกว่าภรรยา (Xu Feng และ Yang Jianjun, 2020, น. 22-29) การสังสรรค์และการช่วยเหลือกันภายในหมู่เครือญาติและครอบครัวใหญ่เป็นลักษณะสำคัญของครอบครัวจีนดั้งเดิมที่ยังคงปรากฏในปัจจุบัน แม้ครอบครัวจีนร่วมสมัยจำนวนมากจะเป็นครอบครัวเดี่ยว โดยเฉพาะครอบครัวที่อาศัยอยู่ในอพาร์ทเมนต์ แต่สมาชิกก็ยังไม่ไกลจากพ่อแม่หรือพี่น้อง จึงยังสามารถไปมาหาสู่และช่วยเหลือเกื้อกูลกันได้อย่างใกล้ชิด ครอบครัวจีนจึงมิได้ตัดขาดจากระบบครอบครัวใหญ่ หากยังคงมีความสัมพันธ์และความรับผิดชอบระหว่างเครือญาติ เช่น ปู่ย่าตายายช่วยเลี้ยงดูหลาน และลูกหลานมีหน้าที่ดูแลพ่อแม่ที่แก่ชรา ขณะเดียวกัน การที่สามีและภรรยาออกไปทำงานนอกบ้านกลายเป็นบทบาทปกติ ทำให้การดูแลเด็กเล็กในช่วงที่มารดาทำงานเป็นหน้าที่สำคัญของปู่ย่าหรือตายาย อย่างไรก็ตาม ในบางครอบครัว โดยเฉพาะครอบครัวที่มีฐานะดีในเมืองใหญ่ ผู้หญิงจีนบางส่วนค่อย ๆ กลับมามีบทบาทเป็นแม่บ้านมากขึ้น โดยบทบาทของมารดาไม่ได้จำกัดเพียงการดูแลการศึกษาของบุตรเท่านั้น แต่ยังรวมถึงการ

ดูแลด้านอารมณ์และความรู้สึกของบุตรด้วย อีกทั้งในปัจจุบัน ผู้ชายจีนก็เริ่มมีบทบาทในการทำงานบ้านและเลี้ยงดูบุตรมากขึ้น (อะมิโกะ โอะชิอะอิ และ คะโยะโกะ อุเอะโนะ, 2554, น. 26-68) ความสัมพันธ์ระหว่างสมาชิกในครอบครัว โดยเฉพาะความสัมพันธ์ระหว่างรุ่น เป็นองค์ประกอบสำคัญของโครงสร้างครอบครัวในสังคมสมัยใหม่ ความสัมพันธ์ดังกล่าวครอบคลุมทั้งมิติทางอารมณ์ เศรษฐกิจ และสังคมที่เชื่อมโยงกันอย่างซับซ้อน ในสังคมจีนร่วมสมัย ความสัมพันธ์ระหว่างพ่อแม่และบุตรมีลักษณะเป็นการสนับสนุนและการแลกเปลี่ยน พ่อแม่มักให้การสนับสนุนทางเศรษฐกิจ ขณะที่บุตรตอบแทนด้วยความกตัญญู ความสัมพันธ์ระหว่างรุ่นยังสะท้อนกระบวนการเจรจาต่อรองระหว่างเหตุผลและอารมณ์ การตัดสินใจในครอบครัวจึงเป็นผลจากการผสมผสานระหว่างความผูกพันและการคำนวณเชิงเหตุผล ในด้านทรัพยากร ครอบครัวมีแนวโน้มกระจายไปสู่คนรุ่นหลัง โดยเฉพาะบุตรและหลาน ลักษณะดังกล่าวสะท้อนแนวคิดครอบครัวแบบไหลลงล่าง อย่างไรก็ตาม รูปแบบความสัมพันธ์แตกต่างกันตามชนชั้นทางสังคมโดยรวม ความสัมพันธ์ในครอบครัวของชาวจีน เป็นระบบเชิงพลวัตที่เปลี่ยนแปลงตามบริบททางสังคมและเศรษฐกิจ (Ma, 2025, p. 43-44)

ในวันที่ 28 ธันวาคม 2013 รัฐบาลจีนได้ดำเนินนโยบายผ่อนปรนให้คู่สมรสที่เป็นบุตรคนเดียวสามารถมีบุตรคนที่สองได้ ส่งผลให้คู่สามีภรรยาที่มีลูกคนเดียว สามารถมีลูกคนที่สองได้ และตั้งแต่วันที่ 1 มกราคม 2016 เป็นต้นมา รัฐบาลจีนประกาศใช้นโยบายให้ครอบครัวสามารถมีบุตรได้สองคนอย่างเป็นทางการ และในวันที่ 31 พฤษภาคม 2021 รัฐบาลจีนก็ประกาศนโยบายใหม่ อนุญาตให้ชาวจีนมีบุตรสามคนได้ (จรัสศรี จิรภาส, 2566 น. 54-57) เนื่องจากทางรัฐบาลจีนยกเลิกนโยบายลูกคนเดียว จึงทำให้ชาวจีนมีโอกาสในการมีบุตรหลายคนได้ส่งผลให้ชาวจีนที่มีบุตรยากหรือผู้ที่ต้องการได้บุตรชายตามวัฒนธรรมหรือค่านิยมของสังคมจีนเดิมหาวิธีการที่จะทำให้ครอบครัวสมหวังเรื่องนี้ หนึ่งในวิธีที่นิยมใช้กันก็คือ การใช้เทคโนโลยีช่วยการเจริญพันธุ์ จึงส่งผลให้ความต้องการด้านการแพทย์เจริญพันธุ์เพิ่มสูงขึ้นอย่างรวดเร็ว Frost & Sullivan (2022) ยังชี้ว่า ปัจจุบันจีนได้ก้าวเข้าสู่กลุ่มประเทศที่มีอัตราการภาวะมีบุตรยากค่อนข้างสูง การสำรวจประชากรแห่งชาติครั้งล่าสุดในปี 2020 พบว่า ประเทศจีนมีประชากรทั้งสิ้น 1.412 พันล้านคน มีเด็กเกิดใหม่เพียง 12 ล้านคน และอัตราการเกิดเฉลี่ยอยู่ที่ 8.50‰ ซึ่งเป็นระดับต่ำสุดนับแต่ปี ค.ศ. 1952 เพื่อชะลอแนวโน้มนี้ รัฐบาลจีนจึงทยอยผ่อนคลายนโยบายจำกัดเรื่องจำนวนบุตร ตั้งแต่การเปิดให้มีบุตรได้สองคนใน

ปี 2015 จนถึงการส่งเสริมให้มีบุตรได้สามคนในปี 2021 ซึ่งเป็นนโยบายที่ส่งเสริมต่อการพัฒนาอุตสาหกรรมเทคโนโลยีช่วยเจริญพันธุ์อย่างมาก แต่การเข้าถึงเทคโนโลยีขั้นสูงยังมีข้อจำกัด โดยเฉพาะบริการด้านพันธุศาสตร์ก่อนการฝังตัวอ่อน (PGT) ซึ่ง ณ วันที่ 31 ธันวาคม 2020 มีสถานพยาบาลที่ได้รับอนุญาตเพียง 78 แห่ง สะท้อนให้เห็นถึงข้อจำกัดของทรัพยากรทางการแพทย์เฉพาะทางในระบบบริการสุขภาพของจีน ดังที่ National Health Commission of the People's Republic of China (2022) กล่าวว่า ห้ามทำการตรวจเพศของทารกในครรภ์หรือยุติการตั้งครรภ์ตามเพศโดยไม่มีเหตุผลทางการแพทย์ โดยทุกหน่วยงานและบุคคล ห้ามทั้งการแนะนำ การจัดหาหรือการจัดองค์กรให้หญิงตั้งครรภ์เข้ารับการตรวจเพศหรือการยุติการตั้งครรภ์เช่นนี้ หน่วยงานสาธารณสุขและหน่วยงานควบคุมยาฯ ต้องร่วมมือกันตั้งกลไกตรวจสอบและบังคับใช้กฎหมายนี้ กำหนดให้หน่วยงานระดับอำเภอขึ้นไปมีหน้าที่ควบคุมสถานพยาบาลและบุคลากรทางการแพทย์ ส่งเสริมข้อบังคับ และจัดเก็บข้อมูลประชากร มีข้อยกเว้นเฉพาะกรณีทางการแพทย์ แต่การบริการในจีนยังมีข้อจำกัด ทำให้ชาวจีนจำนวนมากหันมาเลือกประเทศไทย ประเทศไทยเป็น 5 ประเทศแรกที่ชาวจีนให้ความสนใจที่จะมาใช้บริการทางการแพทย์มากที่สุด ปัจจุบันประเทศไทยมีผู้ใช้บริการต่างชาติทั้งในประเทศและต่างประเทศ โดยมาใช้บริการรักษาโรคซับซ้อนต่าง ๆ คนจีนส่วนใหญ่เข้ามารักษาในประเทศไทยเป็นผู้ป่วยที่มีภาวะมีบุตรยาก และกลุ่มผู้สูงอายุ สำหรับตลาดบริการรักษาภาวะมีบุตรยากด้วยเทคโนโลยีช่วยเจริญพันธุ์ทางการแพทย์ ศูนย์วิจัยธนาคารกรุงไทย (Krungthai Compass) มองว่า ตลาดบริการรักษาภาวะมีบุตรยากด้วยวิธี IVF ของไทยจะมีมูลค่าประมาณ 3.3 พันล้านบาทในปี 2570 คิดเป็นอัตราการเติบโตเฉลี่ยปีละ 6.0% เพิ่มขึ้นจากปี 2563 เป็น 1.5 เท่า ปัจจัยสนับสนุนสำคัญของตลาดบริการรักษาภาวะมีบุตรยากด้วยวิธี IVF คือ การขยายตัวของตลาดท่องเที่ยวสำหรับผู้มีบุตรยากที่คาดว่าจะได้รับอานิสงส์จากนโยบายของจีนที่อนุญาตให้มีบุตร 3 คน โดยทางการจีนได้ประกาศอย่างเป็นทางการเมื่อวันที่ 31 พ.ค. 2564 (กรุงเทพธุรกิจ, 2566)

เทคโนโลยีช่วยการเจริญพันธุ์เป็นหนึ่งในบริการทางการแพทย์สมัยใหม่ที่มีความสำคัญอย่างยิ่งในบริบทของสังคมโลกปัจจุบัน ซึ่งเผชิญกับปัญหาภาวะมีบุตรยากที่เพิ่มสูงขึ้น ทั้งจากปัจจัยด้านอายุ วิถีชีวิต ความเครียด สิ่งแวดล้อม และโครงสร้างครอบครัวที่เปลี่ยนแปลง ในขณะเดียวกัน ความก้าวหน้าทางเทคโนโลยีช่วยการเจริญพันธุ์ทำให้การรักษาภาวะมีบุตรยากมีประสิทธิภาพมากขึ้น และเปิดโอกาสให้คู่สมรสจำนวนมากสามารถมีบุตรได้ตาม

ความต้องการ ประเทศไทยถือเป็นหนึ่งในจุดหมายปลายทางสำคัญของการรักษาด้านเด็กหลอดแก้วในระดับภูมิภาค เอเชียตะวันออกเฉียงใต้ เนื่องจากมีความพร้อมทั้งด้านคุณภาพการแพทย์ เทคโนโลยีที่ทันสมัย บุคลากรที่มีความเชี่ยวชาญ และต้นทุนการรักษาที่เหมาะสมเมื่อเทียบกับประเทศพัฒนาแล้ว เช่น สหรัฐอเมริกา ญี่ปุ่น หรือยุโรป นอกจากนี้ ประเทศไทยยังมีระบบบริการทางการแพทย์ที่เป็นมิตรต่อผู้ป่วยต่างชาติ มีการจัดเตรียมล่าม บุคลากรที่สามารถสื่อสารภาษาอังกฤษและภาษาจีน รวมถึงสภาพแวดล้อมที่เอื้อต่อการพักผ่อน ทำให้ผู้ป่วยรู้สึกปลอดภัยและสะดวกสบายตลอดกระบวนการรักษา สำหรับผู้ป่วยชาวจีน การเลือกมาทำเด็กหลอดแก้วในประเทศไทยมีความน่าสนใจเป็นพิเศษ เนื่องจากข้อจำกัดด้านกฎหมาย ค่าใช้จ่าย และการแข่งขันในการเข้ารับบริการในประเทศจีน อีกทั้งยังมีแรงกดดันจากครอบครัว เครือญาติทั้งสองฝ่าย และคนในสังคมตามวัฒนธรรมหรือค่านิยมของครอบครัวแบบดั้งเดิมของชาวจีนที่ต้องการมีบุตรโดยเฉพาะบุตรชายไว้สืบสกุล รวมถึงความต้องการความเป็นส่วนตัวและคุณภาพการรักษาที่สูงขึ้น ประเทศไทยจึงกลายเป็นทางเลือกที่ตอบโจทย์ทั้งด้านคุณภาพ ราคา และประสบการณ์การรักษา ทำให้มีจำนวนชาวจีนเดินทางมารับบริการด้าน ART เพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่อง

ที่ผ่านมา มีงานวิจัยเกี่ยวกับวัฒนธรรมครอบครัวชาวจีนโดยเฉพาะค่อนข้างน้อย ส่วนใหญ่นับบทบาทสมาชิกในครอบครัวคนไทยเชื้อสายจีน ภาพสะท้อนวัฒนธรรมสังคมจีนในนิทาน วัฒนธรรมครอบครัวจีนในอดีตที่สื่อผ่านละครหรือภาพยนตร์ และงานวิจัยด้านปัจจัยที่ส่งผลต่อคนไทยที่เข้ารับการรักษาอาการการมีบุตรยาก และปัจจัยทางด้านคุณภาพของโรงพยาบาลที่ดึงดูดนักท่องเที่ยวชาวจีน เช่น ภูษนิศา พุ่มมณี, สุรัตนา วิลัยรัตน์ และนิธิตยา สุนทรธรรมนิติ (2567) ได้ศึกษาเรื่องการศึกษาภาพสะท้อนปัญหาครอบครัวในสังคมจีนผ่านซีรีส์รักที่ปลายฝัน 《以家人之名》 และ Li Sheng (2558) ศึกษาเรื่อง ภาพสะท้อนสังคมและวัฒนธรรมในนิทานจีนที่แปลเป็นภาษาไทย และ ณัฐชานันท์ ไตรวัฒนวงศ์ (2561) ได้ศึกษาเรื่อง ภาพมีบุตรยากกับความเหลื่อมล้ำในการเข้าถึงการรักษา และนฤมล เจริญใจ (2560) ได้ศึกษาเรื่อง ประสบการณ์การมีบุตรยากและการเข้ารับบริการช่วยการเจริญพันธุ์ของผู้หญิงไทย แต่ยังไม่พบงานวิจัยที่ศึกษาจากด้านปัจจัยที่ส่งผลต่อการตัดสินใจเข้ารับบริการใช้เทคโนโลยีช่วยการเจริญพันธุ์ในประเทศไทยของกลุ่มสมรสชาวจีนในสังคมไทยเชิงวัฒนธรรมอย่างชัดเจน

ด้วยเหตุผลดังกล่าว ผู้วิจัยจึงสนใจศึกษาปัจจัยที่ส่งผลต่อการตัดสินใจเข้ารับบริการเทคโนโลยีช่วยการเจริญพันธุ์ในประเทศไทยของคู่สมรสชาวจีนในบริบททางสังคมและวัฒนธรรม ซึ่งการศึกษาครั้งนี้เป็นประเด็นที่มีความสำคัญ ทั้งในด้านการเข้าใจวัฒนธรรม แรงจูงใจและความคาดหวังของผู้รับบริการ การพัฒนาระบบบริการสุขภาพให้สอดคล้องกับบริบทข้ามวัฒนธรรม และการส่งเสริมความเข้าใจระหว่างประเทศในยุคโลกาภิวัตน์

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

เพื่อวิเคราะห์ปัจจัยที่ส่งผลต่อการตัดสินใจเข้ารับบริการเทคโนโลยีช่วยการเจริญพันธุ์ในประเทศไทยของคู่สมรสชาวจีน

กรอบแนวคิดของการวิจัย

การศึกษานี้ ผู้วิจัยใช้กรอบแนวคิดในการดำเนินการวิจัย 3 ด้าน ได้แก่ แนวคิดเกี่ยวกับวัฒนธรรม แนวคิดเกี่ยวกับครอบครัว และแนวคิดเกี่ยวกับปัจจัยที่ส่งผลต่อการตัดสินใจ

1. แนวคิดเกี่ยวกับวัฒนธรรม แนวคิดเกี่ยวกับวัฒนธรรมเป็นแนวทางที่มองถึงวัฒนธรรมในฐานะระบบความคิด ความเชื่อ ค่านิยม บรรทัดฐาน และรูปแบบการปฏิบัติที่มนุษย์สร้างขึ้นและถ่ายทอดจากรุ่นสู่รุ่น ซึ่งกำหนดวิถีการดำเนินชีวิต ความสัมพันธ์ทางสังคม และบทบาทหน้าที่ของบุคคลในสังคม โดยในกรอบของทฤษฎีวัฒนธรรม ครอบครัวจะเน้นการศึกษาค่านิยม ความเชื่อ บทบาทหน้าที่ และความสัมพันธ์ระหว่างสมาชิกในครอบครัว รวมถึงวิธีที่ครอบครัวถ่ายทอดความคิดและพฤติกรรมทางวัฒนธรรมให้แก่สมาชิกในรุ่นถัดไป

2. แนวคิดเกี่ยวกับครอบครัว แนวคิดเกี่ยวกับครอบครัวเป็นมุมมองที่กล่าวถึงจุดเริ่มต้นของครอบครัวที่มาจากหญิงและชายมาอยู่ร่วมกันเป็นพ่อ แม่ และมีลูก บางกรณีอาจจะมีญาติผู้ใหญ่อยู่ร่วมกัน เช่น ปู่ ย่า ตา ยายหรือพี่น้อง ครอบครัวเป็นสถาบันที่เล็กที่สุดและเป็นรากฐานที่สำคัญที่สุดของสังคม ครอบครัวมีโครงสร้างที่เปลี่ยนไปตามยุคสมัยและความต้องการของคนในครอบครัว ซึ่งหมายถึงความต้องการของคู่สมรส ครอบครัวยังขึ้นอยู่กับความสัมพันธ์ของสมาชิกในครอบครัว บทบาทของสมาชิก ค่านิยมและความเชื่อของครอบครัว ซึ่งเหล่านี้ประกอบเป็นวัฒนธรรม

ของครอบครัว วัฒนธรรมของครอบครัวมีอิทธิพลต่อครอบครัว ซึ่งเป็นการนำทางของการเจริญเติบโตสำหรับครอบครัวด้วย

3. แนวคิดเกี่ยวกับปัจจัยที่ส่งผลต่อการตัดสินใจ แนวคิดเกี่ยวกับปัจจัยที่ส่งผลต่อการตัดสินใจเป็นแนวคิดที่ว่าด้วยแรงจูงใจที่ส่งผลสำหรับบุคคล หรือครอบครัว แบ่งออกมาเป็น 2 ด้านใหญ่ คือ ตัวบุคคล และสภาพของสังคม เช่น ในด้านตัวบุคคลส่วนมากจะขึ้นอยู่กับความต้องการ และความสามารถ ซึ่งในด้านสภาพสังคมเป็นปัจจัยรองที่ส่งผลต่อการตัดสินใจของตัวบุคคลด้วย เช่น วัฒนธรรมครอบครัว ค่านิยม ความเชื่อ และเศรษฐกิจ สรุปคือปัจจัยที่ส่งผลต่อการตัดสินใจขึ้นอยู่กับตัวบุคคล และปัจจัยด้านสภาพสังคมก็มีอิทธิพลต่อการตัดสินใจของตัวบุคคลนั้น

วิธีดำเนินงานวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ ใช้วิธีวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) โดยมีขั้นตอนดังนี้

1. ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

1.1 ประชากรที่ใช้ในการวิจัย กลุ่มชาวจีนที่เข้ารับบริการเทคโนโลยีช่วยเจริญพันธุ์ กลุ่มบุคคลที่เป็นล่ามที่เคยดูแลชาวจีนที่เข้ารับบริการเทคโนโลยีช่วยเจริญพันธุ์ และกลุ่มชาวจีนที่เป็นตัวแทนด้านการตลาดที่เคยติดต่อกับชาวจีนที่เข้ารับบริการเทคโนโลยีช่วยเจริญพันธุ์ในเขตกรุงเทพมหานคร

1.2 กลุ่มตัวอย่าง ผู้วิจัยได้คัดเลือกกลุ่มตัวอย่างจากกลุ่มชาวจีนที่เข้ารับบริการเทคโนโลยีช่วยการเจริญพันธุ์ ล่ามที่เคยดูแลชาวจีนที่เข้ารับบริการเทคโนโลยีช่วยเจริญพันธุ์ และตัวแทนด้านการตลาดชาวจีนที่เคยติดต่อกับชาวจีนที่เข้ารับบริการเทคโนโลยีช่วยเจริญพันธุ์ในเขตกรุงเทพมหานคร โดยใช้วิธีการคัดเลือกแบบเจาะจง (Purposive Sample) เฉพาะผู้ที่สมัครใจให้ข้อมูลสำคัญ ได้กลุ่มตัวอย่างทั้งสิ้น 30 คน ประกอบด้วยผู้รับบริการชาวจีน 22 คน ล่ามผู้แปลภาษา 6 คน และตัวแทนการตลาดชาวจีน (เอาเจนซี) 2 คน

2. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย เครื่องมือที่ผู้วิจัยนำไปใช้เก็บข้อมูลในงานวิจัยนี้ คือ การสัมภาษณ์แบบเจาะลึก (In-depth Interview) โดยผู้วิจัยจะสัมภาษณ์เก็บข้อมูลจากกลุ่มตัวอย่างที่กำหนดไว้ข้างต้นจนกว่าจะได้ข้อมูลที่อิ่มตัวตามวัตถุประสงค์ที่กำหนดไว้ และเพื่อปกป้องและรักษาความเป็นส่วนตัวของผู้ให้สัมภาษณ์ ผู้วิจัยได้

กำหนดใช้ตัวอักษรภาษาอังกฤษและตัวเลขแทนชื่อ นามสกุลจริงและข้อมูลส่วนตัวของผู้ให้สัมภาษณ์ โดยใช้ตัวอักษร A-C แทนกลุ่มตัวอย่าง 1-3 ส่วนตัวเลขจะนำไว้หลังอักษร A-C ไปไปตามลำดับของผู้ให้คำสัมภาษณ์แต่ละกลุ่ม ตัวอย่างเช่น คุณ A-1 หมายถึง ผู้รับบริการชาวจีนคนที่ 1 คุณ B-1 หมายถึง ล่ามชาวจีน คนที่ 1 และคุณ C-1 หมายถึง ผู้ดูแลด้านการตลาด คนที่ 1 ไปตามลำดับ กระทั่งถึงคนสุดท้ายในแต่ละกลุ่ม

3. การเก็บรวบรวมข้อมูล การวิจัยนี้ใช้การสัมภาษณ์เชิงลึกเป็นวิธีหลัก โดยผู้วิจัยสร้างแบบสัมภาษณ์ทั้งโครงสร้างให้ครอบคลุมวัตถุประสงค์ ได้แก่ ปัจจัยส่วนบุคคล บริบทครอบครัวและวัฒนธรรมจีน ค่านิยมการมีบุตร ปัจจัยทางสังคม กฎหมาย และนโยบายที่มีผลต่อการตัดสินใจใช้เทคโนโลยีช่วยการเจริญพันธุ์ในประเทศไทยของคู่สมรสชาวจีน เครื่องมือวิจัยได้รับการตรวจสอบและปรับแก้ตามข้อเสนอแนะของผู้ทรงคุณวุฒิ ก่อนนำไปใช้ภาคสนาม โดยผู้วิจัยได้อธิบายวัตถุประสงค์ ขอความยินยอม และรักษาความลับของข้อมูลตามหลักจริยธรรมการวิจัย

4. ความน่าเชื่อถือได้ของเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย การวิจัยเชิงคุณภาพนี้ให้ความสำคัญกับความน่าเชื่อถือของข้อมูล โดยผู้วิจัยได้ถอดความและจัดระเบียบข้อมูลจากการสัมภาษณ์เชิงลึก ตรวจสอบความครบถ้วน และเปรียบเทียบประเด็นสำคัญเพื่อพิจารณาความสอดคล้องของข้อมูลในภาพรวม ผลการวิเคราะห์เบื้องต้นได้รับคำแนะนำจากอาจารย์ที่ปรึกษาเพื่อลดอคติและเพิ่มความถูกต้องในการนำเสนอผล ผู้วิจัยใช้ถ้อยคำจากผู้ให้ข้อมูลสะท้อนความคิดเห็นและประสบการณ์ พร้อมปกปิดชื่อและข้อมูลส่วนบุคคลด้วยรหัสแทน เพื่อรักษาความลับและจริยธรรมการวิจัย

5. การวิเคราะห์ข้อมูล หลังการสัมภาษณ์เชิงลึก ผู้วิจัยได้ถอดความ ตรวจสอบ และจัดระเบียบข้อมูลตามวัตถุประสงค์ของการวิจัย อ่านทบทวนเพื่อคัดแยกประเด็นสำคัญที่สะท้อนปัจจัยต่อการตัดสินใจใช้เทคโนโลยีช่วยการเจริญพันธุ์ของคู่สมรสชาวจีน การวิเคราะห์เชิงเนื้อหาจัดกลุ่มข้อมูลเป็นประเด็นหลัก ได้แก่ ปัจจัยบุคคล ครอบครัว และวัฒนธรรมจีน ค่านิยมการมีบุตรและการสืบทอดวงศ์ตระกูล กฎหมายและนโยบายบริการทางการแพทย์ และสังคมวัฒนธรรม จากนั้นเชื่อมโยงข้อมูลกับแนวคิดและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง เพื่ออธิบายพลวัตทางวัฒนธรรมในการตัดสินใจเข้ารับบริการ

6. จริยธรรมในการวิจัย การวิจัยนี้ให้ความสำคัญกับจริยธรรมการวิจัย โดยผู้วิจัยได้จัดทำเอกสารชี้แจง และหนังสือยินยอมเพื่อให้ผู้ให้ข้อมูลทราบวัตถุประสงค์ วิธีการ ระยะเวลา ประโยชน์ และสิทธิในการเข้าร่วม การเข้าร่วมเป็นไปโดยสมัครใจ ผู้ให้ข้อมูลสามารถปฏิเสธหรือถอนตัวได้ตลอดเวลา ก่อนสัมภาษณ์ ผู้วิจัยได้ขอความยินยอมและให้ลงนามในเอกสาร พร้อมรักษาความลับโดยใช้รหัสแทนชื่อ เช่น A-1, B-1, C1...ซึ่งข้อมูลที่ได้จะนำมาใช้เพื่อวัตถุประสงค์ทางวิชาการเท่านั้น และจัดเก็บอย่างระมัดระวังตามหลักจริยธรรมการวิจัย

7. ผลการวิจัยและการอภิปรายผล การนำเสนอผลการวิจัยและการอภิปรายผลในการศึกษาค้นคว้าครั้งนี้ ผู้วิจัยนำเสนอข้อมูลตามวัตถุประสงค์ของการวิจัยและประเด็นหลักที่ได้จากการวิเคราะห์ข้อมูล โดยใช้การพรรณนาเชิงวิเคราะห์ร่วมกับการยกตัวอย่างคำให้สัมภาษณ์ของผู้ให้ข้อมูลหลัก

ผลการวิจัย

ผลการศึกษาพบปัจจัยที่ส่งผลต่อการตัดสินใจเข้ารับบริการเทคโนโลยีช่วยการเจริญพันธุ์ในประเทศไทยของคู่สมรสชาวจีนในบริบททางสังคมและวัฒนธรรม จำแนกได้ 4 ด้าน ได้แก่ 1) ปัจจัยด้านบุคคล 2) ปัจจัยด้านครอบครัว 3) ปัจจัยด้านสังคมจีน 4) ปัจจัยด้านการให้บริการในประเทศไทย ดังต่อไปนี้

1. ปัจจัยด้านบุคคล การตัดสินใจเข้ารับบริการเทคโนโลยีช่วยเจริญพันธุ์มิได้เกิดจากเหตุผลทางการแพทย์เพียงประการเดียว หากยังสัมพันธ์กับเงื่อนไขส่วนบุคคลของคู่สมรส ทั้งด้านสุขภาพ ความพร้อมทางจิตใจ และการวางแผนครอบครัวในระยะยาว ซึ่งล้วนเป็นจุดเริ่มต้นของการตัดสินใจดังกล่าว โดยพบปัจจัยด้านบุคคลที่ส่งผลต่อการตัดสินใจเข้ารับบริการเทคโนโลยีช่วยเจริญพันธุ์ของคู่สมรสชาวจีนที่สำคัญ 2 ประการ ดังนี้

1.1 ปัจจัยด้านสภาวะทางร่างกาย สภาวะสุขภาพทางร่างกายและความผิดปกติของระบบสืบพันธุ์เป็นปัจจัยสำคัญที่ผลักดันให้คู่สมรสแสวงหาทางเลือกทางการแพทย์ เทคโนโลยีช่วยเจริญพันธุ์จึงถูกมองว่าเป็นความหวังในการแก้ไขข้อจำกัดทางชีวภาพดังตัวอย่าง คนไข้ผู้หญิงชาวจีนที่มาปรึกษาเด็กหลอดแก้วในโรงพยาบาลเอกชนไทยแห่งหนึ่ง ได้กล่าวถึงสาเหตุที่มาทำการรักษาเด็กหลอดแก้วของตนว่า

“ฉันแต่งงานตอนอายุ 33 ซึ่งก็ถือว่าค่อนข้างช้าในสายตาคนจีน พอเตรียมมีลูก

เกือบสองปีและไม่สำเร็จ เราก็เริ่มไปหาหมอที่โรงพยาบาลในจีน หมอบอกว่าไข่น้อย

คุณภาพไม่ดี และมีปัญหาถุงน้ำในรังไข่ หมอเลยแนะนำให้ทำเด็กหลอดแก้ว”

(A-1, สัมภาษณ์, 21 มิถุนายน 2568)

สอดคล้องกับสาเหตุของการมาเข้ารับบริการบริการทำเด็กหลอดแก้วของคนไข้วจีนอีกคนหนึ่งที่ว่า

“ผมเองตรวจพบว่าสเปิร์มมีปริมาณน้อยกว่าปกติ และเคลื่อนที่ช้า หมอแนะนำให้

ทำ ICSI (ฉีดสเปิร์มเข้าไข่โดยตรง)”

(A-2, สัมภาษณ์, 21 มิถุนายน

2568)

จากตัวอย่างที่ยกมาแสดงให้เห็นว่า ปัจจัยส่วนบุคคลที่มีผลต่อการตัดสินใจทำเด็กหลอดแก้วในกรณีของผู้ให้สัมภาษณ์นี้คือ อายุที่มากขึ้น ระยะเวลาพยายามมีบุตรที่ยาวนาน ปัญหาสุขภาพด้านการเจริญพันธุ์ และคำแนะนำจากแพทย์ ทั้งหมดนี้สะท้อนให้เห็นว่า การตัดสินใจเข้ารับบริการไม่ได้เกิดจากปัจจัยเดียว แต่เป็นการผสมผสานของ สภาพร่างกาย ประสบการณ์ชีวิต และการรับข้อมูลจากผู้เชี่ยวชาญ แต่ปัจจัยที่เป็นจุดเริ่มต้นของการตัดสินใจมาจากปัญหาด้านสุขภาพด้านการเจริญพันธุ์ส่วนบุคคล

ผลการศึกษาข้างต้น ผู้วิจัยสรุปได้ว่า ปัจจัยส่วนบุคคลเป็นเงื่อนไขสำคัญที่มีอิทธิพลต่อการตัดสินใจของคู่สมรสชาวจีนในการเข้ารับบริการเทคโนโลยีช่วยการเจริญพันธุ์ โดยไม่ได้เกิดจากสาเหตุด้านใดด้านหนึ่งเพียงลำพัง หากแต่เป็นผลจากการผสมผสานของหลายปัจจัย ได้แก่ อายุที่เพิ่มขึ้น ระยะเวลาการพยายามมีบุตรที่ยาวนาน ปัญหาสุขภาพด้านการเจริญพันธุ์ ตลอดจนการรับรู้ข้อมูลและคำแนะนำจากแพทย์ผู้เชี่ยวชาญ ปัจจัยเหล่านี้สะท้อนให้เห็นว่าการตัดสินใจเข้ารับบริการมิได้ขึ้นอยู่กับข้อจำกัดทางร่างกายเท่านั้น แต่ยังเชื่อมโยงกับประสบการณ์ชีวิต ความกังวลส่วนบุคคล และการประเมินโอกาสความสำเร็จในการมีบุตรของแต่ละคู่สมรสด้วย อย่างไรก็ตาม ปัญหาสุขภาพด้านการเจริญพันธุ์ยังคงเป็นปัจจัยหลักที่กระตุ้นให้ผู้ให้สัมภาษณ์เริ่มต้นตัดสินใจแสวงหาทางเลือกทางการแพทย์ผ่านเทคโนโลยีช่วยการเจริญพันธุ์

1.2 การวางแผนการมีบุตรของคู่สมรส การวางแผนครอบครัวอย่างเป็นระบบ สะท้อนถึงการตัดสินใจที่ผ่านการพิจารณาอย่างรอบคอบ ทั้งด้านเวลา อายุ และความพร้อมในชีวิตคู่ ซึ่งส่งผลต่อการเลือกใช้เทคโนโลยีช่วยเจริญพันธุ์ ดังตัวอย่างคนไข้ชาวจีนที่มาปรึกษาเด็กหลอดแก้วในโรงพยาบาลเอกชนไทยแห่งหนึ่ง ได้กล่าวถึงครอบครัวของตนว่า

“จริง ๆ แล้วสำหรับผม จะมีลูกหรือไม่ก็ได้ เพราะในสมัยนี้ก็ได้มีใครมาว่าถ้าไม่มีลูก แต่ภรรยาผมอยากมีลูกมาก หลังจากเราการทำธุรกิจที่กัมพูชา อยู่กันสองคนและไกลจากบ้านที่จีน เขาก็เริ่มคิดมากขึ้นเรื่องการมีครอบครัว โดยเฉพาะเมื่ออายุมากขึ้น เขารู้สึกว่าอยากมีลูกสักคน ผมก็เลยคุยกับภรรยาและเห็นด้วยว่าเราควรวางแผนมีบุตรด้วยกัน พอเราลองเตรียมมีบุตรเอง แต่ผ่านไปช่วงหนึ่งแล้วยังไม่สำเร็จ ก็เลยตัดสินใจมาทำเด็กหลอดแก้วที่ประเทศไทย”

(A-10, สัมภาษณ์, 21 มิถุนายน 2568)

สอดคล้องกับสาเหตุของการมาเข้ารับบริการการทำเด็กหลอดแก้วของคนไข้ชาวจีนอีกคนหนึ่งที่ว่า

“ฉันแต่งงานกับสามี 10 กว่าปีแล้ว ช่วงแรกไม่อยากมีลูก เมื่อ 3 ปีที่แล้วเราย้ายมาทำธุรกิจที่กัมพูชา ฉันอยากมีลูกมากขึ้นทุกวัน ฉันเห็นลูกของเพื่อนบ้านแล้ว ยิ่งท้อมใจไม่ได้ ฉันกับสามีจึงร่วมกันวางแผนที่จะมีบุตรและตัดสินใจมาเข้ารับบริการทำเด็กหลอดแก้วในไทย”

(A-5, สัมภาษณ์, 21 มิถุนายน 2568)

จากตัวอย่างที่ยกมาทั้งสองกรณีแสดงให้เห็นว่า ปัจจัยที่มีผลต่อการตัดสินใจเข้ารับบริการทำเด็กหลอดแก้วของผู้ให้สัมภาษณ์คือ การวางแผนการมีบุตรร่วมกันของคู่สมรส โดยกรณีแรกสะท้อนว่า แม้ฝ่ายชายจะมีได้ให้ความสำคัญกับการมีบุตรมากนักในระยะแรก แต่เมื่อภรรยามีความต้องการมีบุตรอย่างชัดเจน ประกอบกับการใช้ชีวิตร่วมกันในต่างประเทศและการตระหนักถึงอายุที่เพิ่มมากขึ้น จึงนำไปสู่การพูดคุยและตกลงร่วมกันในการวางแผนมีบุตร ขณะที่กรณีที่สองแสดงให้เห็นว่า แม้คู่สมรสจะยังไม่มี ความตั้งใจมีบุตรในช่วงแรก แต่เมื่อบริบทชีวิตเปลี่ยนไป

จากการย้ายมาดำเนินธุรกิจในประเทศ ความรู้สึกอยากมีบุตรก็ค่อย ๆ เพิ่มขึ้น โดยมีประสบการณ์รอบตัวเป็นปัจจัยกระตุ้นทางอารมณ์ ดังนั้น การตัดสินใจเข้ารับบริการในกรณีนี้จึงมิได้เกิดจากปัจจัยเพียงด้านเดียว หากแต่เป็นผลจากการผสมผสานของการเปลี่ยนแปลงเป้าหมายชีวิตคู่ การตัดสินใจร่วมกันของสามีภรรยา ความต้องการมีบุตรที่ชัดเจนขึ้นตามช่วงวัยและบริบทชีวิต อย่างไรก็ตาม ปัจจัยที่เป็นจุดเริ่มต้นของการตัดสินใจมาจากการที่คู่สมรสเริ่มมีการวางแผนการมีบุตรร่วมกันอย่างจริงจังภายใต้ความพร้อมของชีวิตครอบครัว

ผลการศึกษาข้างต้นผู้วิจัยสรุปได้ว่า การวางแผนการมีบุตรของคู่สมรสเป็นเงื่อนไขสำคัญที่มีอิทธิพลต่อการตัดสินใจของคู่สมรสชาวจีนในการเข้ารับบริการเทคโนโลยีช่วยการเจริญพันธุ์ โดยการตัดสินใจดังกล่าวมิได้เกิดขึ้นอย่างฉับพลัน หากแต่เป็นผลจากกระบวนการพิจารณาร่วมกันของคู่สมรสเกี่ยวกับช่วงเวลา ความพร้อมของชีวิตคู่ และความต้องการมีบุตรที่ค่อย ๆ ชัดเจนมากขึ้นตามบริบทชีวิตที่เปลี่ยนแปลงไป จึงกล่าวได้ว่า การตัดสินใจทำเด็กหลอดแก้วในกรณีนี้เป็นผลจากการผสมผสานระหว่างการวางแผนชีวิตครอบครัว โดยมีการวางแผนการมีบุตรร่วมกันของคู่สมรสเป็นจุดเริ่มต้นสำคัญของการตัดสินใจเข้ารับบริการ

2. ปัจจัยด้านครอบครัว ครอบครัวมีบทบาทสำคัญในการกำหนดทิศทางการคิดและการตัดสินใจของคู่สมรส โดยเฉพาะในสังคมจีนที่ให้ความสำคัญกับโครงสร้างครอบครัวและความคาดหวังระหว่างรุ่น โดยพบปัจจัยด้านครอบครัวที่ส่งผลต่อการตัดสินใจเข้ารับบริการเทคโนโลยีช่วยเจริญพันธุ์ของคู่สมรสชาวจีนที่สำคัญ 2 ประการ ดังนี้

2.1 ความคาดหวัง และความกดดันให้มียาจากสมาชิกในครอบครัวหรือญาติ ความคาดหวังจากบิดามารดาและผู้ใหญ่ในครอบครัว กลายเป็นแรงกดดันทางสังคมที่มีอิทธิพลต่อการตัดสินใจมีบุตร และผลักดันให้คู่สมรสแสวงหาทางเลือกทางการแพทย์ ดังตัวอย่างคนไข้ชาวจีนที่มารักษาเด็กหลอดแก้วในโรงพยาบาลเอกชนไทยแห่งหนึ่ง ได้กล่าวถึงสาเหตุที่มาทำเด็กหลอดแก้วในประเทศไทยของตนว่า

“แม่ฉันร้องให้ทุกครั้งที่เราโทรมาหา บอกว่าคนอื่นเขามีหลานกันหมดแล้ว ทำไมฉัน

ยังไม่มีสักคน แม่สามีไม่เคยทำแบบแม่ฉัน แต่สามีชอบพูดว่าปู่กับย่าอยากเจอหน้าหลานชาย

แล้ว”

(A-4, สัมภาษณ์, 21 มิถุนายน 2568)

สอดคล้องกับสาเหตุของการเข้ารับบริการเทคโนโลยีช่วยเจริญพันธุ์ของคนไข้หญิงอีกคนหนึ่งที่ได้กล่าวใน
ทำนองเดียวกันว่า

“ฉันไม่อยากแต่งงานและก็ไม่อยากมีลูก แต่แม่บ่นทุกวัน และบอกว่าถ้าไม่แต่งงาน

ไม่มีหลาน ร้านค้าที่บ้านจะทำยังงัยต่อ เพื่อนแม่จะหัวเราะเยาะแม่ไม่หยุด”

(A-14, สัมภาษณ์, 21 มิถุนายน 2568)

จากตัวอย่างที่ยกมาแสดงให้เห็นว่า ปัจจัยที่มีผลต่อการตัดสินใจเข้ารับบริการทำเด็กหลอดแก้วของผู้ให้
สัมภาษณ์คือ ความคาดหวังและความกดดันจากสมาชิกในครอบครัวหรือญาติ โดยในกรณีแรก ผู้ให้สัมภาษณ์ได้รับ
แรงกดดันจากมารดาของตนเองที่แสดงความเสียใจและเปรียบเทียบกับครอบครัวอื่น รวมทั้งยังมีการสื่อสารผ่านสามี
เกี่ยวกับความคาดหวังของปู่และย่าที่ต้องการเห็นหน้าหลานชาย ขณะที่กรณีที่สองสะท้อนให้เห็นชัดเจนยิ่งขึ้นว่า แม้
ผู้ให้สัมภาษณ์จะไม่มีความต้องการแต่งงานและมีบุตรด้วยตนเอง แต่กลับถูกมารดากดดันอย่างต่อเนื่อง ทั้งในเรื่องการ
มีหลานไว้สืบทอดกิจการของครอบครัว และความกังวลต่อสายตาของครอบครัวข้าง ปัจจัยเหล่านี้สะท้อนให้เห็นว่า การ
ตัดสินใจเข้ารับบริการมีได้เกิดจากความต้องการส่วนบุคคลเพียงอย่างเดียว แต่เป็นการผสมผสานของแรงกดดันจาก
ครอบครัว ความคาดหวังเรื่องการมีทายาท การสืบทอดครอบครัวหรือกิจการ และค่านิยมทางสังคมที่ผูกโยงการมีบุตร
เข้ากับหน้าที่ของบุตรหลาน อย่างไรก็ตาม ปัจจัยที่เป็นจุดเริ่มต้นของการตัดสินใจในกรณีนี้มาจากความคาดหวังและ
แรงกดดันจากครอบครัว โดยเฉพาะจากบิดามารดาและผู้ใหญ่ในครอบครัวที่ต้องการให้ผู้ให้สัมภาษณ์มีบุตร

นอกจากนี้ ยังพบว่า คู่สมรสบางคู่ถูกกดดันหรือบังคับจากครอบครัวทั้งสองฝ่ายที่ต้องการให้ได้ทายาท
ไว้สืบทอด จำยอมต้องเดินทางมาเข้ารับบริการเทคโนโลยีช่วยเจริญพันธุ์ที่ประเทศไทย ดังตัวอย่างคำให้สัมภาษณ์ของ
ล่ามชาวจีนที่ว่า

“คนไข้คู่นี้ถูกที่บ้านบังคับมาทำเด็กหลอดแก้ว ทั้งคู่ไม่อยากมีลูก แต่พ่อแม่ทั้งสอง

ฝ่ายไม่ยอม โดยเฉพาะแม่ของสามีเป็นคนบังคับและเร่งให้ทั้งคู่เดินทางมาทำเด็กหลอดแก้วที่

ประเทศไทย”

(B-4, สัมภาษณ์, 29 มิถุนายน 2568)

จากตัวอย่างที่ยกมาแสดงให้เห็นว่า ปัจจัยที่มีผลต่อการตัดสินใจเข้ารับบริการทำเด็กหลอดแก้วในกรณีของผู้ให้สัมภาษณ์นี้คือ ความกดดันโดยตรงจากครอบครัวฝ่ายชาย โดยเฉพาะมารดาของสามีที่มีบทบาทสำคัญในการผลักดันให้คู่สมรสเข้ารับบริการ ทั้งที่ตัวคู่สมรสเองมิได้มีความต้องการมีบุตรอย่างชัดเจน ปัจจัยดังกล่าวสะท้อนให้เห็นว่า การตัดสินใจเข้ารับบริการในบางกรณีมิได้เกิดจากความพร้อมหรือความสมัครใจของคู่สมรสโดยตรง หากแต่เป็นผลจากอำนาจและอิทธิพลของครอบครัวที่เข้ามากำหนดทิศทางการตัดสินใจเรื่องการสืบทอดทายาทภายในครอบครัว ดังนั้น การเข้ารับบริการทำเด็กหลอดแก้วในกรณีนี้จึงไม่ได้เกิดจากปัจจัยด้านสุขภาพหรือความต้องการส่วนบุคคลเป็นหลัก แต่เป็นการผสมผสานของความคาดหวังเรื่องการมีทายาท อำนาจการตัดสินใจของผู้ใหญ่ในครอบครัว และแรงกดดันทางวัฒนธรรมเกี่ยวกับการสืบสกุล อย่างไรก็ตาม ปัจจัยที่เป็นจุดเริ่มต้นของการตัดสินใจมาจากการกดดันของครอบครัวฝ่ายชายที่ต้องการให้คู่สมรสมีบุตร

ผลการศึกษาข้างต้นผู้วิจัยสรุปได้ว่า ความคาดหวังและความกดดันให้มีทายาทจากสมาชิกในครอบครัวหรือญาติเป็นเงื่อนไขสำคัญที่มีอิทธิพลต่อการตัดสินใจของคู่สมรสชาวจีนในการเข้ารับบริการเทคโนโลยีช่วยการเจริญพันธุ์ โดยแรงกดดันดังกล่าวปรากฏได้ทั้งในรูปของการเรียกร้องจากบิดามารดา ความคาดหวังของผู้ใหญ่ในครอบครัวต่อการมีหลานไว้สืบสกุล การสืบทอดกิจการของครอบครัว ตลอดจนความกังวลต่อสายตาและความคิดเห็นของสังคมรอบข้าง ปัจจัยเหล่านี้สะท้อนให้เห็นว่า การตัดสินใจเข้ารับบริการมิได้เกิดจากความต้องการส่วนบุคคลของคู่สมรสเพียงอย่างเดียว แต่เป็นผลจากการผสมผสานของค่านิยมครอบครัว บทบาทอำนาจของผู้ใหญ่ในครอบครัว และแรงกดดันทางสังคมที่เชื่อมโยงการมีบุตรเข้ากับหน้าที่ของบุตรหลาน อย่างไรก็ตาม ปัจจัยที่เป็นจุดเริ่มต้นของการตัดสินใจในประเด็นนี้มาจากความคาดหวังและแรงกดดันจากครอบครัวหรือญาติที่ต้องการให้คู่สมรสมีบุตรเพื่อสืบทอดสายตระกูลและตอบสนองต่อบรรทัดฐานของครอบครัวและสังคม

2.2 การสืบทอดตระกูล และค่านิยมของครอบครัวชาวจีน ค่านิยมเรื่องการสืบทอดนามสกุลและ

สายเลือด เป็นรากฐานทางวัฒนธรรมที่สำคัญ ซึ่งยังคงมีอิทธิพลต่อแนวคิดเรื่องการมีบุตรของครอบครัวชาวจีนในปัจจุบัน ดังตัวอย่างเจ้าหน้าที่โรงพยาบาลเอกชนไทยแห่งหนึ่งที่เป็นล่ามแปลภาษาไทยจีนระหว่างคนไข้และแพทย์ ได้กล่าวถึงข้อมูลเกี่ยวกับครอบครัวชาวจีนที่มาทำเด็กหลอดแก้วในไทยว่า

“คนไข้ฝ่ายหญิงบางคนไม่yantก้องอีก แต่สามี และพ่อแม่สามีyantได้ลูกชาย

คนไข้ฝ่ายหญิงก็ทำอะไรไม่ได้ ก็ต้องมาทำเด็กหลอดแก้วที่ไทย”

(B-4, สัมภาษณ์, 29 มิถุนายน 2568)

สอดคล้องกับคำให้สัมภาษณ์ของเจ้าหน้าที่โรงพยาบาลเอกชนไทยแห่งหนึ่งอีกคนหนึ่งที่เป็นลุ่ม
แปลภาษาได้กล่าวถึงสาเหตุที่ทำให้คู่สมรสบางรายมาทำเด็กหลอดแก้วในประเทศไทยว่า

“คนไข้ชาวจีนที่มาทำเด็กหลอดแก้วที่ไทย ส่วนมากเพื่อให้ได้ลูกชาย คนไข้มักชอบ

ถามหมว่ามีวิธีแบบไหนช่วยสร้างอสุจิ Y เพิ่มขึ้น หรือไม่ถามว่ากินอะไรช่วยให้เพิ่มโอกาส

ได้ลูกชาย และถ้าเคสไหนตรวจโครโมโซมแล้วไม่มีตัวอ่อนเพศชายสามารถใส่ตัวอ่อนได้

มักจะมาสอบถามหมว่าทำไม เกิดอะไรขึ้น น้อยมากที่เป็นเคสที่มาทำเด็กหลอดแก้วเพื่อ

oyantได้ลูกสาว หรือเลือกใส่ตัวอ่อนลูกสาว”

(B-6, สัมภาษณ์, 29 มิถุนายน 2568)

จากตัวอย่างที่ยกมาแสดงให้เห็นว่า ปัจจัยที่มีผลต่อการตัดสินใจเข้ารับบริการทำเด็กหลอดแก้วของคู่
สมรสชาวจีนคือ ค่านิยมเรื่องการสืบทอดตระกูลและการให้ความสำคัญกับการมีบุตรชายในครอบครัวชาวจีน โดยใน
กรณีแรกสะท้อนให้เห็นว่า แม้ฝ่ายหญิงบางรายจะไม่มีความต้องการตั้งครรภ์อีก แต่เนื่องจากสามีและพ่อแม่ของสามี
ต้องการบุตรชายไว้สืบทอดสายเลือดและนามสกุล จึงทำให้ฝ่ายหญิงจำต้องเข้ารับบริการทำเด็กหลอดแก้วในประเทศ
ไทย ขณะที่กรณีที่สองแสดงให้เห็นอย่างชัดเจนยิ่งขึ้นว่า คู่สมรสชาวจีนจำนวนมากมิได้มุ่งเพียงการมีบุตรเท่านั้น
หากแต่ให้ความสำคัญกับการได้บุตรชายเป็นพิเศษ โดยมีการสอบถามแพทย์เกี่ยวกับวิธีเพิ่มโอกาสในการได้บุตรชาย
และเมื่อไม่พบตัวอ่อนเพศชายก็มักตั้งข้อสงสัยว่าต้องมีความผิดปกติเกิดขึ้น ปัจจัยเหล่านี้สะท้อนให้เห็นว่า การ
ตัดสินใจเข้ารับบริการมิได้เกิดจากความต้องการมีบุตรในเชิงทั่วไปเพียงอย่างเดียว แต่เป็นการผสมผสานของค่านิยม
ทางวัฒนธรรม ความเชื่อเรื่องการสืบทอดสายเลือดและนามสกุล บทบาทอำนาจของสามีและครอบครัวฝ่ายชาย
ตลอดจนความคาดหวังที่ให้ความสำคัญกับบุตรชายมากกว่าบุตรหญิง อย่างไรก็ตาม ปัจจัยที่เป็นจุดเริ่มต้นของการ

ตัดสินใจในกรณีนี้มาจากค่านิยมของครอบครัวชาวจีนที่ให้ความสำคัญกับการมีบุตรชายเพื่อสืบทอดตระกูลอย่างเด่นชัด

ผลการศึกษาข้างต้นผู้วิจัยสรุปได้ว่า การสืบทอดตระกูลและค่านิยมของครอบครัวชาวจีนเป็นเงื่อนไขสำคัญที่มีอิทธิพลต่อการตัดสินใจของคู่สมรสชาวจีนในการเข้ารับบริการเทคโนโลยีช่วยการเจริญพันธุ์ โดยเฉพาะค่านิยมที่ให้ความสำคัญกับการมีบุตรชายในฐานะผู้สืบทอดนามสกุล สายเลือด และบทบาทของครอบครัวในอนาคต ค่านิยมดังกล่าวส่งผลให้การมีบุตรมิได้เป็นเพียงเรื่องของความต้องการส่วนบุคคลของคู่สมรสเท่านั้น แต่เชื่อมโยงกับความคาดหวังของสามีและครอบครัวฝ่ายชายอย่างใกล้ชิด อีกทั้งยังสะท้อนถึงโครงสร้างความคิดทางวัฒนธรรมที่ให้คุณค่ากับบุตรชายมากกว่าบุตรหญิง จึงกล่าวได้ว่า การตัดสินใจเข้ารับบริการทำเด็กหลอดแก้วในกรณีนี้เป็นผลจากการผสมผสานระหว่างความต้องการมีทายาท การยึดถือค่านิยมเรื่องการสืบทอดตระกูล และแรงกดดันจากครอบครัวที่มุ่งหวังให้ได้บุตรชายเป็นสำคัญ โดยมีค่านิยมเรื่องการสืบทอดสายเลือดและนามสกุลเป็นจุดเริ่มต้นสำคัญของการตัดสินใจเข้ารับบริการ

3. ปัจจัยด้านสังคมจีน ผลการศึกษาพบว่า บริบททางสังคมจีนทั้งด้านวัฒนธรรม ความเชื่อ และนโยบายรัฐล้วนส่งผลต่อทัศนคติและทางเลือกในการจัดการปัญหาภาวะมีบุตรยาก โดยพบปัจจัยด้านบริบทสังคมจีนที่ส่งผลต่อการตัดสินใจเข้ารับบริการเทคโนโลยีช่วยเจริญพันธุ์ของคู่สมรสชาวจีนที่สำคัญ 2 ประการ ดังนี้

3.1 วัฒนธรรมและความเชื่อของสังคมจีน วัฒนธรรมจีนให้ความสำคัญกับการมีทายาทสืบสกุล ความเชื่อและค่านิยมดั้งเดิมจึงยังคงมีบทบาทในการกำหนดทัศนคติของคู่สมรสต่อการมีบุตร ดังตัวอย่างคนไข้ชาวจีนที่มารักษาคัดลอกแล้วในโรงพยาบาลเอกชนไทยแห่งหนึ่ง ได้กล่าวถึงสาเหตุที่มาทำการรักษาเด็กหลอดแก้วในประเทศไทยของตนว่า

“ไม่มีใครรู้ว่าเรามาทำเด็กหลอดแก้ว เราแค่บอกว่าไปเที่ยวไทย เพราะเรื่องนี้มัน

อายเพื่อน และรู้สึกถูกกดดัน เราเคยท้องตามธรรมชาติ แต่แท้งเมื่ออายุครรภ์ 4 เดือน หมอ

จีนบอกว่าสาเหตุอยู่ที่พันธุกรรมเกิดความผิดปกติ”

(A-3, สัมภาษณ์, 21 มิถุนายน 2568)

สอดคล้องกับคำให้สัมภาษณ์ของคนใช้ชาวจีนอีกคนหนึ่งที่ได้กล่าวถึงสาเหตุที่มีทำเด็กหลอดแก้วในประเทศไทยในทำนองเดียวกันว่า

“แม่นั้นชอบพูดว่าหลังแต่งงานรีบท้องเลย ถ้าไม่ฉันจะถูกคนอื่นมองว่าครอบครัวมี

ปัญหา ส่วนตัวเองก็อยากท้องเร็ว ๆ หลังแต่งงาน เนื่องจากคนรอบข้างชอบถามว่าท้องหรือยัง”

(A-4, สัมภาษณ์, 21 มิถุนายน 2568)

จากตัวอย่างที่ยกมาแสดงให้เห็นว่า สะท้อนให้เห็นถึงวัฒนธรรมและความเชื่อในสังคมจีนว่า การมีลูกไม่ใช่แค่เรื่องส่วนตัว แต่เป็นเรื่องของครอบครัวและหน้าตาทางสังคม ส่งผลให้คู่สมรสจีนมักถูกคาดหวังให้มีลูกเพื่อสืบสกุล การไม่สามารถมีลูกตามธรรมชาติอาจถูกมองว่าเป็นความล้มเหลว อีกทั้งการแท้งลูกยังถูกมองว่าเกิดจากพันธุกรรมผิดพลาด แสดงถึงความเชื่อที่เชื่อมโยงกับความสมบูรณ์ของสายเลือดและการสืบสกุล แม้เทคโนโลยีช่วยเจริญพันธุ์จะเป็นทางออก แต่ยังคงถูกมองว่าเป็นเรื่องที่ไม่ควรเปิดเผยต่อสังคม เพราะอาจกระทบต่อภาพลักษณ์ครอบครัว แต่ถึงกระนั้นก็ยังคงชี้ให้เห็นถึงอิทธิพลทางวัฒนธรรมและความเชื่อของสังคมจีนว่า การมีลูกไว้สืบสกุลยังคงเป็นหน้าที่สำคัญของคู่สมรส เพื่อรักษาเกียรติและความต่อเนื่องของตระกูลในสังคมร่วมสมัยไว้ได้อย่างดี

ผลการศึกษาข้างต้นผู้วิจัยสรุปได้ว่า วัฒนธรรมและความเชื่อของสังคมจีนเป็นเงื่อนไขสำคัญที่มีอิทธิพลต่อการตัดสินใจของคู่สมรสชาวจีนในการเข้ารับบริการเทคโนโลยีช่วยการเจริญพันธุ์ โดยเฉพาะค่านิยมที่ให้ความสำคัญกับการมีบุตรในฐานะผู้สืบทอดตระกูลและเป็นเครื่องสะท้อนความสมบูรณ์ของชีวิตครอบครัว ค่านิยมดังกล่าวทำให้การมีบุตรมิได้เป็นเพียงเรื่องส่วนบุคคลของสามีภรรยาเท่านั้น หากแต่เชื่อมโยงกับเกียรติ หน้าตาทางสังคม และความคาดหวังของครอบครัวและคนรอบข้างอย่างใกล้ชิด เมื่อคู่สมรสไม่สามารถมีบุตรได้ตามธรรมชาติหรือประสบภาวะแท้งบุตร จึงอาจถูกตีความว่าเป็นความผิดปกติหรือความไม่สมบูรณ์ของสายเลือดและชีวิตครอบครัว ส่งผลให้เกิดแรงกดดันทั้งจากภายในและภายนอกครอบครัว แม้เทคโนโลยีช่วยการเจริญพันธุ์จะเป็นทางเลือกในการแก้ไขปัญหา แต่การเข้ารับบริการดังกล่าวก็ยังถูกมองว่าเป็นเรื่องละเอียดอ่อนที่ไม่ควรเปิดเผยต่อสังคม เนื่องจากอาจกระทบต่อภาพลักษณ์ของคู่สมรสและครอบครัวได้ ดังนั้น การตัดสินใจเข้ารับบริการในกรณีนี้จึงเป็นผลจากการ

ผสมผสานของค่านิยมเรื่องการสืบสกุล ความเชื่อเกี่ยวกับความสมบูรณ์ของสายเลือด และแรงกดดันทางสังคมที่ยังคงฝังรากอยู่ในวัฒนธรรมจีนร่วมสมัย โดยมีความคาดหวังให้คู่สมรสมีบุตรเพื่อรักษาความต่อเนื่องของตระกูลเป็นจุดเริ่มต้นสำคัญของการตัดสินใจ

3.2 นโยบายการมีบุตรรัฐบาลจีน และการเปลี่ยนแปลงของสังคมจีน นโยบายด้านการเจริญพันธุ์ของรัฐบาลจีนในอดีตและปัจจุบัน มีส่วนกำหนดพฤติกรรมการวางแผนครอบครัว และการแสวงหาทางเลือกในการมีบุตรนอกประเทศ ดังตัวอย่างคนไข้ชาวจีนที่มารักษาเด็กหลอดแก้วในโรงพยาบาลเอกชนไทยแห่งหนึ่ง ได้กล่าวถึงสาเหตุที่มาทำการรักษาเด็กหลอดแก้วในประเทศไทยของตนว่า

“เราเลือกมาทำเด็กหลอดแก้วที่ไทยก็เพราะว่าไทยตรวจเพศของตัวอ่อนได้ก่อนใส่

ตัวอ่อน เราอยากได้ลูกแฝดเป็นชายหนึ่งหญิงหนึ่ง”

(A-6, สัมภาษณ์, 21 มิถุนายน 2568)

สอดคล้องกับคำให้สัมภาษณ์ของคนไข้อีกคนหนึ่งที่ได้กล่าวถึงสาเหตุที่มาทำเด็กหลอดแก้วในประเทศไทยว่า

“ลูกสาวผมปีนี้อายุ 16 ปี ลูกโตแล้ว เราไม่ต้องดูแลเขาอะไรมาก เมื่อนโยบายจีน

ผ่อนคลายนุญาตให้มีลูกคนที่สองได้ เราสองคนก็พยายามเตรียมมีลูกคนที่สอง คุณปู่อยาก

เห็นหน้าหลานชาย เราเองก็อยากมีลูกอีกคนอยู่ข้างตัว”

(A-8, สัมภาษณ์, 21 มิถุนายน 2568)

จากตัวอย่างที่ยกมาทั้งสองกรณีแสดงให้เห็นว่า จากตัวอย่างที่ยกมาทั้งสองกรณีแสดงให้เห็นว่า ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการตัดสินใจเข้ารับบริการทำเด็กหลอดแก้วในประเทศไทยของผู้ให้สัมภาษณ์ ได้แก่ นโยบายการมีบุตรของรัฐบาลจีน ข้อจำกัดด้านกฎหมายและแนวปฏิบัติทางการแพทย์ในประเทศจีนเกี่ยวกับการใช้เทคโนโลยีช่วยการเจริญพันธุ์ รวมทั้งการเปลี่ยนแปลงของบริบทครอบครัวและค่านิยมเรื่องการมีบุตรในสังคมจีน โดยกรณีแรกสะท้อนให้เห็นว่า ข้อจำกัดเกี่ยวกับการเข้าถึงบริการบางประเภท เช่น การคัดเลือกเพศของตัวอ่อน เป็นปัจจัยสำคัญที่ทำให้คู่สมรสต้องแสวงหาทางเลือกในการรักษาในต่างประเทศ ขณะที่กรณีที่สองชี้ให้เห็นว่า การผ่อนคลายนโยบายการมีบุตร

ของรัฐบาลจีนมีส่วนกระตุ้นให้คู่สมรสวางแผนมีบุตรคนที่สอง โดยมีทั้งความต้องการส่วนตัวและความคาดหวังของครอบครัวเข้ามาเกี่ยวข้อง

ผลการศึกษาข้างต้นสะท้อนให้เห็นว่า นโยบายด้านการเจริญพันธุ์ของจีน ข้อจำกัดทางกฎหมายและแนวปฏิบัติทางการแพทย์ภายในประเทศ รวมทั้งค่านิยมครอบครัวและความคาดหวังเรื่องการสืบสกุล ทำหน้าที่เป็นแรงผลักดันที่ทำให้ผู้ให้สัมภาษณ์บางส่วนไม่สามารถตอบสนองความต้องการด้านการมีบุตรได้อย่างสมบูรณ์ภายในประเทศจีน จึงเลือกแสวงหาทางเลือกในการเข้ารับบริการเทคโนโลยีช่วยการเจริญพันธุ์ในประเทศไทย โดยเฉพาะในโรงพยาบาลเอกชนหรือศูนย์รักษาผู้มีบุตรยากเอกชนที่สามารถตอบสนองต่อความต้องการของครอบครัวได้มากกว่า

4. ปัจจัยด้านการให้บริการในประเทศไทย ศักยภาพของระบบบริการทางการแพทย์ในประเทศไทย เป็นอีกแรงดึงดูดสำคัญที่ทำให้คู่สมรสชาวจีนตัดสินใจเดินทางเข้ามาใช้บริการ โดยพบปัจจัยด้านการให้บริการในประเทศไทยที่ส่งผลต่อการตัดสินใจเข้ารับบริการเทคโนโลยีช่วยการเจริญพันธุ์ของคู่สมรสชาวจีนที่สำคัญ 3 ประการ ดังนี้

4.1 อัตราความสำเร็จ และคุณภาพการให้บริการของการรักษาเด็กหลอดแก้ว ผลการศึกษพบว่าชื่อเสียง ความเชี่ยวชาญของแพทย์ และอัตราความสำเร็จของการรักษา เป็นปัจจัยหลักที่สร้างความเชื่อมั่นให้แก่ผู้รับบริการ ดังตัวอย่างคนไข้ชาวจีนที่มารักษารักษาเด็กหลอดแก้วในโรงพยาบาลเอกชนไทยแห่งหนึ่ง ได้กล่าวถึงสาเหตุที่มาทำการรักษาเด็กหลอดแก้วในประเทศไทยของตนว่า

“เราเคยทำ IVF ที่จีน 1 ครั้ง แต่กระบวนการเร่งรีบ และไม่มีการติดตามผลที่ดี พอ

ล้มเหลวหลังฝังตัวอ่อน เราก็ลังเลว่าจะทำต่ออีกไหม เมื่อศึกษาเด็กหลอดแก้วของ

ต่างประเทศ เราเปรียบเทียบทั้งราคา อัตราความสำเร็จ และความต้องการส่วนตัวแล้ว เรา

จึงตัดสินใจมาทำที่ไทยเนื่องจากราคาถูก และอัตราความสำเร็จมีสูง”

(A-7, สัมภาษณ์, 21 มิถุนายน 2568)

จากตัวอย่างที่ยกมาแสดงให้เห็นว่า ประสบการณ์การรักษาในจีนที่กระบวนการเร่งรีบและการติดตามผลไม่ต่อเนื่อง ส่งผลต่อความเชื่อมั่นหลังความล้มเหลวในการฝังตัวอ่อน เมื่อผู้ให้สัมภาษณ์เปรียบเทียบข้อมูลระหว่าง

ประเทศ ทั้งด้านราคา อัตราความสำเร็จ และความต้องการส่วนบุคคล จึงตัดสินใจเลือกประเทศไทย สะท้อนว่า “อัตราความสำเร็จ” ควบคู่กับ “คุณภาพการดูแล” เป็นเกณฑ์สำคัญในการตัดสินใจเลือกสถานพยาบาล ดังคำให้สัมภาษณ์ของเจ้าหน้าที่โรงพยาบาลเอกชนไทยแห่งหนึ่งที่ว่า

“เทคนิคการรักษาเด็กหลอดแก้วของโรงพยาบาล เราได้รับการพัฒนาอย่างต่อเนื่องจนก้าวสู่ระดับสากล เราพัฒนาในทุกขั้นตอนของกระบวนการรักษา ทั้งในด้านบุคลากรทางการแพทย์และเครื่องมือที่ใช้ เช่น การส่งแพทย์และนักวิทยาศาสตร์เข้าร่วมประชุมวิชาการ ESHRE ประจำปี การใช้เทคโนโลยีทางการแพทย์รุ่นใหม่ และการจัดอบรมให้กับเจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้องอย่างสม่ำเสมอ จุดเด่นเหล่านี้ทำให้โรงพยาบาลของเราสามารถรักษาอัตราความสำเร็จได้ในระดับที่เทียบเคียงมาตรฐานสากล”

(B-2, สัมภาษณ์, 29 มิถุนายน 2568)

จากตัวอย่างที่ยกมาแสดงให้เห็นว่า การพัฒนาอย่างเป็นระบบของโรงพยาบาล ทั้งการยกระดับองค์ความรู้บุคลากร การนำเทคโนโลยีทางการแพทย์สมัยใหม่มาใช้ และการอบรมทีมงานอย่างต่อเนื่อง เพื่อรักษามาตรฐานการรักษาให้อยู่ในระดับสากล จุดเด่นดังกล่าวสร้างความเชื่อมั่นด้านคุณภาพบริการและอัตราความสำเร็จที่ทัดเทียมนานาชาติ ภาพรวมของปัจจัยด้านการให้บริการทางการแพทย์ไทยในคำให้สัมภาษณ์ข้างต้น การบูรณาการบุคลากร เทคโนโลยี และมาตรฐานสากล เพื่อสร้างความเชื่อมั่นและรักษาอัตราความสำเร็จในระดับที่แข่งขันได้กับนานาชาติ ที่สร้างความเชื่อมั่นและการตัดสินใจเข้ารับบริการการบำบัดรักษาเด็กหลอดแก้วในไทยของคู่สมรสชาวจีน

ผลการศึกษาข้างต้นผู้วิจัยสรุปได้ว่า อัตราความสำเร็จของการรักษาและคุณภาพการให้บริการเป็นปัจจัยสำคัญที่ดึงดูดคู่สมรสชาวจีนให้ตัดสินใจเข้ารับบริการในประเทศไทย ประสพการณ์เชิงลบจากระบบบริการเดิม ประกอบกับภาพลักษณ์ความเชี่ยวชาญ เทคโนโลยีที่ทันสมัย และการดูแลอย่างเป็นระบบของสถานพยาบาลไทย ล้วนเสริมสร้างความเชื่อมั่นและมีอิทธิพลต่อการตัดสินใจอย่างชัดเจน

4.2 ระบบสาธารณสุขของภาคเอกชน ผลการศึกษาพบว่า โครงสร้างระบบสาธารณสุขที่ได้มาตรฐานและการสนับสนุนจากภาครัฐ เอื้อต่อการพัฒนาบริการด้านเทคโนโลยีช่วยเจริญพันธุ์อย่างมีประสิทธิภาพ ดังตัวอย่างคนไข้ชาวจีนที่มาทำเด็กหลอดแก้วในโรงพยาบาลเอกชนไทยแห่งหนึ่ง ได้กล่าวถึงสาเหตุที่มาทำเด็กหลอดแก้วในประเทศไทยของตนว่า

“โรงพยาบาลที่เรารักษายู่’ หมอตรวจละเอียดมาก และให้คำอธิบายอย่างละเอียด ไม่มีข้อจำกัดในเรื่องเวลาที่เข้าพบแพทย์ เราสามารถถามหมอโดยไม่ต้องห่วงว่าจะถูกเจ้าหน้าที่มาตัดหน้า หมอก็อารมณ์ดี ไม่ดูคนไข้ เรารู้สึกประทับใจ”

(A-2, สัมภาษณ์, 21 มิถุนายน 2568)

จากตัวอย่างที่ยกมาแสดงให้เห็นว่า คุณภาพการให้บริการในมิติของปฏิสัมพันธ์ระหว่างแพทย์กับผู้ป่วย แพทย์ให้เวลา ตรวจละเอียด อธิบายชัดเจน และเปิดโอกาสให้ซักถามโดยไม่เร่งรัด บรรยากาศที่เป็นมิตรและไม่กดดัน ทำให้ผู้ป่วยรู้สึกได้รับความใส่ใจเป็นรายบุคคล สะท้อนจุดเด่นของระบบบริการเอกชนที่เน้นประสบการณ์ผู้ป่วยและความพึงพอใจควบคู่กับการรักษา สอดคล้องกับคำให้สัมภาษณ์ของเจ้าหน้าที่โรงพยาบาลเอกชนไทยอีกแห่งหนึ่งที่ว่า

“โรงพยาบาลของเรามีระบบการรักษาภาวะมีบุตรยากอย่างครบวงจร โดยมีศูนย์ผู้มีบุตรยากเฉพาะทางที่มีประสบการณ์ยาวนานกว่าสิบปี มีห้องปฏิบัติการที่ครบวงจร มีทีมนักวิทยาศาสตร์ประจำห้องปฏิบัติการ และมีห้องปฏิบัติการตรวจยีนตัวอ่อนรวมถึงตรวจโรคทางพันธุกรรมด้วย โรงพยาบาลของเราเป็นโรงพยาบาลเอกชนขนาดใหญ่ที่มีศูนย์รักษาเกือบทุกสาขา ซึ่งสะท้อนถึงความน่าเชื่อถือและมาตรฐานความปลอดภัยของระบบการรักษา นอกจากนี้ ในด้านการบริการ เรายังมีระบบดูแลชาวต่างชาติอย่างครบวงจร โดยเฉพาะคนไข้ VIP เช่น คนไข้ชาวจีนที่มารักษาคีร์หลอดแก้ว เรามีทีมงานประสานงานกับคนไข้โดยตรง มีล่ามดูแลทั้งระหว่างการรักษาในโรงพยาบาลและนอกเวลาการรักษา มีบริการรถรับส่งสำหรับคนไข้กลุ่มนี้โดยเฉพาะ และมีห้องพักร้อนสำหรับคนไข้ระหว่างรอผล

ตรวจก่อนเข้าพบแพทย์ คนไข้จึงไม่ต้องใช้เวลาอนาน เนื่องจากเรามีทีมงานวางแผนการ
ให้บริการไว้อย่างเป็นระบบ”

(B-3, สัมภาษณ์, 29 มิถุนายน 2568)

จากตัวอย่างคำให้สัมภาษณ์ข้างต้นแสดงถึงภาพรวมของระบบสาธารณสุขของภาคเอกชนที่ว่า
โรงพยาบาลและศูนย์ให้บริการผู้มีบุตรยากเอกชนไทยสามารถผสมผสานคุณภาพการรักษาที่ครบวงจรและมาตรฐานสากล
เข้ากับการบริการที่ใส่ใจรายละเอียดและความสะดวกสบายของผู้ป่วย ทำให้เกิดความเชื่อมั่นทั้งในด้านความปลอดภัย
ประสิทธิภาพการรักษา และเป็นสาเหตุสำคัญที่ทำให้คู่สมรสชาวจีนเข้ามาใช้บริการการทำเด็กหลอดแก้วในประเทศไทย
ไทย

ผลการศึกษาข้างต้นผู้วิจัยสรุปได้ว่า ระบบสาธารณสุขของภาคเอกชนไทยเป็นปัจจัยสำคัญที่มีอิทธิพล
ต่อการตัดสินใจของคนไข้ชาวจีนในการเข้ารับบริการเทคโนโลยีช่วยการเจริญพันธุ์ในประเทศไทย โดยจุดเด่นสำคัญอยู่
ที่คุณภาพการรักษาที่ได้มาตรฐาน ความพร้อมของแพทย์ผู้เชี่ยวชาญ บุคลากรและห้องปฏิบัติการเฉพาะทาง ตลอดจน
การให้บริการที่เอื้อต่อความสะดวกและความพึงพอใจของผู้ป่วย โดยเฉพาะการสื่อสารที่ชัดเจน การดูแลอย่างใกล้ชิด
และการจัดระบบบริการสำหรับผู้ป่วยต่างชาติอย่างครบวงจร ปัจจัยเหล่านี้ส่งผลให้คนไข้เกิดความเชื่อมั่นทั้งในด้าน
ความปลอดภัย ประสิทธิภาพการรักษา และคุณภาพการบริการ จึงกล่าวได้ว่า ระบบสาธารณสุขของภาคเอกชนไทย
เป็นองค์ประกอบสำคัญที่สนับสนุนให้ประเทศไทยเป็นจุดหมายปลายทางในการรักษาภาวะมีบุตรยากของคนไข้ชาว
จีน

4.3 ความยืดหยุ่นทางกฎหมายของรัฐบาลไทย ผลการศึกษพบว่า ความยืดหยุ่นทางกฎหมายในการ
ให้บริการ ความสะดวกในการประสานงาน และค่าใช้จ่ายที่เหมาะสม เป็นปัจจัยสนับสนุนการตัดสินใจของผู้ป่วย
ต่างชาติ ดังตัวอย่างคนไข้ชาวจีนที่มารักษาคีร์กหลอดแก้วในโรงพยาบาลเอกชนไทยแห่งหนึ่ง ได้กล่าวถึงสาเหตุที่มาทำ
การรักษาคีร์กหลอดแก้วในประเทศไทยของตนว่า

“เรามาประเทศไทยสะดวกอยู่แล้ว ตัวเครื่องบินก็ไม่แพง แถมมีฟรีวีซ่าอีก ทำให้

เข้ามารักษาได้ง่าย ไม่ค่อยยุ่งยาก เราก็ชอบมาเที่ยวประเทศไทยอยู่แล้ว รัฐบาลจีนก็

สนับสนุนการท่องเที่ยวไทย-จีน รู้สึกว่าสองประเทศเหมือนเป็นพี่น้องกัน พอมาถึงไทยก็
เหมือนมาประเทศเพื่อนบ้าน รู้สึกคุ้นเคย เหมือนมาเที่ยวอีกเมืองหนึ่งของจีนเอง”

(A-7, สัมภาษณ์, 21 มิถุนายน 2568)

จากตัวอย่างที่ยกมาแสดงให้เห็นว่าความสะดวกในการเดินทาง ค่าใช้จ่ายไม่สูง และมาตรการยกเว้นวีซ่าช่วยลดอุปสรรคในการเข้าประเทศ ประกอบกับความคุ้นเคยทางการท่องเที่ยวและความรู้สึกเป็นมิตรระหว่างสองประเทศ ทำให้การเดินทางมาับการรักษาในไทยเป็นเรื่องง่ายและไม่ซับซ้อนในมุมมองของผู้ป่วย และเป็นส่วนหนึ่งของการตัดสินใจเดินทางมาทำเด็กหลอดแก้วในประเทศไทย ดังคำให้สัมภาษณ์ของเจ้าหน้าที่โรงพยาบาลหนึ่งที่ว่า

“ก่อนยุคโควิด รัฐบาลไทยมีนโยบายสำหรับนักท่องเที่ยวชาวจีน มีนโยบายฟรีวีซ่า
15 วัน ในยุคโควิด มีมาตรการวีซ่าทางการแพทย์ (Medical Visa) สำหรับชาวต่างชาติที่
ประสงค์จะเข้ามาับการรักษาในโรงพยาบาลไทยที่ขึ้นทะเบียนกับกระทรวงสาธารณสุขไทย
หลังยุคโควิด ณ ปัจจุบัน รัฐบาลไทยเปิดประเทศต้อนรับนักท่องเที่ยวชาวจีนอย่างกว้างขวาง
ซึ่งทำให้คนไข้จีนมีเวลาอยู่ไทยนานขึ้น สำหรับกลุ่มคนไข้ที่ต้องใช้เวลารักษามากกว่า 15
วัน”

(B-1, สัมภาษณ์, 29 มิถุนายน 2568)

จากตัวอย่างที่ยกมาแสดงให้เห็นว่า บทบาทเชิงนโยบายของไทย ทั้งมาตรการยกเว้นวีซ่าในช่วงก่อนโควิด นโยบายวีซ่าทางการแพทย์ (Medical Visa) ในช่วงโควิด และการเปิดประเทศภายหลังโควิด ซึ่งเอื้อต่อผู้ป่วยต่างชาติที่ต้องใช้เวลาพำนักรักษาพยาบาลนานกว่าปกติ สะท้อนความยืดหยุ่นของกรอบกฎหมายและการบริหารจัดการที่สนับสนุนการเข้าถึงบริการทางการแพทย์

ผลการศึกษาข้างต้นผู้วิจัยสรุปได้ว่า ความยืดหยุ่นทางกฎหมายและมาตรการด้านวีซ่าของรัฐบาลไทยมีส่วนสำคัญในการเอื้ออำนวยให้คู่สมรสชาวจีนสามารถเดินทางเข้ามาับบริการได้อย่างสะดวก ลดข้อจำกัดด้านระยะเวลาและขั้นตอนทางกฎหมาย จึงเป็นปัจจัยสนับสนุนที่สำคัญต่อการตัดสินใจเลือกประเทศไทยเป็นจุดหมายของการรักษาด้วยเทคโนโลยีช่วยเจริญ

การอภิปรายผล

ผลการศึกษาพบว่า การตัดสินใจของครอบครัวชาวจีนในการเดินทางมารับบริการเทคโนโลยีเด็กหลอดแก้วในประเทศไทย มิได้เกิดจากเหตุผลทางการแพทย์เพียงประการเดียว แต่เป็นผลจากการบรรจบกันของ 4 ปัจจัยสำคัญ ได้แก่ ปัจจัยด้านบุคคล ปัจจัยด้านครอบครัว ปัจจัยด้านสังคมจีน และปัจจัยด้านการให้บริการในประเทศไทย ซึ่งสัมพันธ์เชื่อมโยงกันอย่างเป็นระบบ

ปัจจัยด้านบุคคลที่พบคือ ด้านสภาวะทางร่างกาย และการวางแผนการมีบุตรของคู่สมรส ผลการศึกษาสะท้อนให้เห็นว่า ปัจจัยด้านบุคคลเป็นเงื่อนไขสำคัญที่ส่งผลต่อการตัดสินใจของคู่สมรสชาวจีนในการเข้ารับบริการเทคโนโลยีช่วยการเจริญพันธุ์ในประเทศไทย โดยเฉพาะปัจจัยด้านสภาวะทางร่างกายและการวางแผนการมีบุตรของคู่สมรส ซึ่งทั้งสองปัจจัยมิได้แยกออกจากกันโดยสิ้นเชิง หากแต่มีความสัมพันธ์กันในกระบวนการตัดสินใจของคู่สมรส ในด้านสภาวะทางร่างกาย พบว่า อายุที่เพิ่มขึ้น ระยะเวลาการพยายามมีบุตรที่ยาวนาน และปัญหาสุขภาพด้านการเจริญพันธุ์ เป็นปัจจัยสำคัญที่ทำให้คู่สมรสเริ่มตระหนักถึงข้อจำกัดของตนเองในการมีบุตรตามธรรมชาติ ปัจจัยเหล่านี้ทำให้ผู้ให้สัมภาษณ์เกิดความกังวลต่อโอกาสในการมีบุตร และนำไปสู่การแสวงหาทางเลือกทางการแพทย์ผ่านเทคโนโลยีช่วยการเจริญพันธุ์ ดังนั้น สภาวะทางร่างกายจึงมิได้เป็นเพียงข้อจำกัดทางชีวภาพเท่านั้น แต่ยังเป็นแรงกระตุ้นสำคัญที่ทำให้คู่สมรสประเมินสถานการณ์ของตนเองและตัดสินใจเข้าสู่กระบวนการรักษา ขณะเดียวกัน การวางแผนการมีบุตรของคู่สมรสก็เป็นอีกปัจจัยหนึ่งที่มีบทบาทสำคัญต่อการตัดสินใจดังกล่าว การตัดสินใจเข้ารับบริการทำเด็กหลอดแก้วมิได้เกิดขึ้นอย่างฉับพลัน หากแต่เป็นผลจากกระบวนการพิจารณาร่วมกันของคู่สมรสเกี่ยวกับช่วงเวลา ความพร้อมของชีวิตคู่ ความต้องการมีบุตร และเป้าหมายของครอบครัวในอนาคต เมื่อคู่สมรสมีความต้องการมีบุตรที่ชัดเจนมากขึ้น ประกอบกับข้อจำกัดด้านอายุหรือสุขภาพ การใช้เทคโนโลยีช่วยการเจริญพันธุ์จึงกลายเป็นทางเลือกที่สอดคล้องกับการวางแผนครอบครัวของคู่สมรส กล่าวโดยสรุป ปัจจัยด้านสภาวะทางร่างกายเป็นแรงกระตุ้นให้คู่สมรสตระหนักถึงความจำเป็นในการเข้ารับการรักษา ขณะที่การวางแผนการมีบุตรของคู่สมรสเป็นเงื่อนไขที่ทำให้การตัดสินใจดังกล่าวมีทิศทางและความชัดเจนมากขึ้น ปัจจัยทั้งสองจึงร่วมกันส่งผลให้คู่สมรสชาวจีนเลือกเข้ารับบริการเทคโนโลยีช่วยการเจริญพันธุ์ในประเทศไทย ข้อค้นพบดังกล่าวสอดคล้องกับงานวิจัยของ Gan

Qiuting (2565) เรื่องการตัดสินใจของนักท่องเที่ยวชาวจีนในการเลือกใช้บริการด้านการรักษาภาวะมีบุตรยากด้วยเทคโนโลยีช่วยเจริญพันธุ์ของโรงพยาบาลเอกชนแห่งหนึ่งในอำเภอศรีราชา จังหวัดชลบุรี ที่พบปัจจัยทำให้นักท่องเที่ยวชาวจีนเลือกมาใช้บริการด้านการรักษาภาวะมีบุตรยากด้วยเทคโนโลยีช่วยเจริญพันธุ์ของโรงพยาบาลเอกชนไทย คือ ปัจจัยส่วนบุคคลที่มาจากความต้องการมีบุตร และยังสอดคล้องกับงานวิจัยของ จุฬารรรณ สุขอนันต์ (2563) เรื่อง ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการตัดสินใจมีบุตรของสตรีวัยเจริญพันธุ์ที่สมรส จังหวัดนครราชสีมาที่พบปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการตัดสินใจมีบุตรของสตรีวัยเจริญพันธุ์ที่สมรส คือ ทักษะคิดต่อการมีบุตร การเข้าถึงบริการศูนย์เด็กเล็ก/สถานรับเลี้ยงเด็ก อีกทั้งยังสอดคล้องกับงานวิจัยของ ณัฐชานันท์ ไตรวัฒน์วงศ์ (2561) เรื่อง ภาวะมีบุตรยากกับความเหลื่อมล้ำในการเข้าถึงการรักษาที่พบว่า สตรีที่มีบุตรยากที่เข้ารับการรักษาจะให้ความสำคัญกับการวางแผนครอบครัว และจำนวนปีที่สมรส

ปัจจัยด้านครอบครัวที่พบคือ ความคาดหวังและความกดดันให้มีทายาทจากสมาชิกในครอบครัวหรือญาติ และการสืบทอดตระกูลค่านิยมของครอบครัวชาวจีน ผลการศึกษาสะท้อนให้เห็นว่า ปัจจัยด้านครอบครัวเป็นเงื่อนไขสำคัญที่มีอิทธิพลต่อการตัดสินใจของคู่สมรสชาวจีนในการเข้ารับบริการเทคโนโลยีช่วยการเจริญพันธุ์ในประเทศไทย โดยเฉพาะความคาดหวังและแรงกดดันจากบิดามารดา ญาติ และผู้ใหญ่ในครอบครัวที่ต้องการให้คู่สมรสมีบุตรเพื่อสืบทอดสายตระกูล ความคาดหวังดังกล่าวทำให้การมีบุตรมิได้เป็นเพียงเรื่องส่วนตัวของคู่สมรสเท่านั้น แต่ยังเกี่ยวข้องกับหน้าที่ของบุตรหลาน บทบาทของครอบครัวฝ่ายชาย และค่านิยมเรื่องการสืบทอดนามสกุล สายเลือด และกิจการของครอบครัว โดยเฉพาะค่านิยมที่ให้ความสำคัญกับการมีทายาทหรือบุตรชายในฐานะผู้สืบทอดตระกูล ดังนั้น ความคาดหวังของครอบครัวและค่านิยมเรื่องการสืบทอดตระกูลจึงเป็นแรงผลักดันสำคัญที่ทำให้คู่สมรสตัดสินใจแสวงหาทางเลือกทางการแพทย์ผ่านเทคโนโลยีช่วยการเจริญพันธุ์ ข้อค้นพบดังกล่าวสอดคล้องกับงานวิจัยของ Li Sheng (2558) เรื่อง ภาพสะท้อนสังคมและวัฒนธรรมในนิทานจีนที่แปลเป็นภาษาไทยที่พบว่า นิทานจีนที่แปลเป็นภาษาไทยได้สะท้อนภาพสังคมและวัฒนธรรมจีนในด้านวิถีชีวิตและความเป็นอยู่ของชาวจีนที่มีฐานะแตกต่างกัน 3 ชั้น ครอบครัวชาวจีนมีลักษณะเป็นครอบครัวใหญ่ มีค่านิยมความขยัน การเคารพเชื่อฟังผู้ใหญ่ และสอดคล้องกับงานวิจัยของนฤมล เจริญใจ (2560) เรื่อง ประสบการณ์การมีบุตรยากและการเข้ารับบริการช่วยการเจริญพันธุ์ของผู้หญิงไทย

ที่พบว่า ผู้หญิงที่มีบุตรยากต้องการมีบุตรเพื่อตอบสนองสามีและครอบครัวทั้งสองฝ่าย อีกทั้งยังสอดคล้องกับภูษณิศา พุ่มมณี, สุรัตน์ วิไลรัตน์ และนิธิตยา สุนทรธรรมนิติ (2567) เรื่อง การศึกษาภาพสะท้อนปัญหาครอบครัวในสังคมจีนผ่านซีรีส์รักที่ปลายฝัน 《以家人之名》 ได้กล่าวถึงครอบครัวในสังคมจีนมีลักษณะเป็นการให้ความสำคัญกับบุตรชาย อาชีพที่มั่นคง และการแต่งงาน

ปัจจัยด้านสังคมจีนที่พบคือ วัฒนธรรมและความเชื่อของสังคมจีน นโยบายการมีบุตรรัฐบาลจีน และการเปลี่ยนแปลงของสังคมจีน ผลการศึกษาสะท้อนให้เห็นว่า ปัจจัยด้านสังคมจีนเป็นเงื่อนไขสำคัญที่มีอิทธิพลต่อการตัดสินใจของคู่สมรสชาวจีนในการเข้ารับบริการเทคโนโลยีช่วยการเจริญพันธุ์ในประเทศไทย โดยเฉพาะวัฒนธรรมและความเชื่อที่ให้ความสำคัญกับการมีบุตร การสืบทอดตระกูล และการรักษาหน้าตาทางสังคม ค่านิยมดังกล่าวทำให้การมีบุตรมิได้เป็นเพียงเรื่องส่วนตัวของคู่สมรสเท่านั้น แต่ยังเกี่ยวข้องกับเกียรติของครอบครัว ความต่อเนื่องของสายเลือด และความคาดหวังของสังคมรอบข้าง ขณะเดียวกัน นโยบายด้านการเจริญพันธุ์ของรัฐบาลจีนและข้อจำกัดทางกฎหมายหรือแนวปฏิบัติทางการแพทย์ภายในประเทศ ก็เป็นปัจจัยที่ทำให้ผู้ให้สัมภาษณ์บางส่วนไม่สามารถตอบสนองความต้องการด้านการมีบุตรได้อย่างสมบูรณ์ภายในประเทศจีน จึงกลายเป็นแรงผลักดันที่ทำให้คู่สมรสแสวงหาทางเลือกในการเข้ารับบริการเทคโนโลยีช่วยการเจริญพันธุ์ในต่างประเทศ โดยเฉพาะประเทศไทย นอกจากนี้ การเปลี่ยนแปลงของสังคมจีนร่วมสมัย เช่น การปรับเปลี่ยนนโยบายการมีบุตร การเปลี่ยนแปลงรูปแบบครอบครัว และค่านิยมของคนรุ่นใหม่ ยังทำให้การตัดสินใจมีบุตรมีความซับซ้อนมากขึ้น กล่าวโดยสรุป ปัจจัยด้านสังคมจีนจึงเป็นการผสมผสานระหว่างวัฒนธรรมดั้งเดิม นโยบายของรัฐ และบริบทสังคมที่เปลี่ยนแปลงไป ซึ่งร่วมกันผลักดันให้คู่สมรสชาวจีนบางส่วนเลือกเข้ารับบริการเทคโนโลยีช่วยการเจริญพันธุ์ในประเทศไทย ผลการศึกษานี้สอดคล้องกับงานวิจัยของ Tang and Ge (2023) เรื่อง Policy Recommendations for China's Response to Gender-Biased Sex Selection and Son Preference ที่พบปัจจัยสำคัญต่อความต้องการมีบุตรโดยสามารถเลือกเพศได้ คือ การสืบทอดตระกูลทางฝ่ายชาย การคาดหวังให้บุตรชายดูแลบิดามารดายามชรา และเงื่อนไขทางประชากรที่บีบให้ครอบครัวต้องการมีบุตรชายภายในจำนวนบุตรที่จำกัด และสอดคล้องกับงานวิจัยของ Jin Yihong and Catrina Schlager (2014) ที่พบว่า ครอบครัวจีนสมัยใหม่มีการประนีประนอมระหว่างค่านิยมดั้งเดิมกับวิถีชีวิตสมัยใหม่ โดยมีเป้าหมาย

เพื่อรักษาสถานภาพของครอบครัวในเชิงวัฒนธรรม สะท้อนถึงความสามารถของครอบครัวชาวจีนในการปรับตัว ภายใต้บริบทใหม่ภายใต้นโยบายของรัฐบาลจีน ความต้องการมีบุตรตามค่านิยมจีนสอดคล้องกับความสามารถทางการแพทย์ของไทย ทำให้เกิดปรากฏการณ์การย้ายข้ามพรมแดนเพื่อรักษาวัฒนธรรมครอบครัว อีกทั้งยังสอดคล้องกับแนวคิดของ Yi (2013) ที่กล่าวว่า ชาวจีนมีรากฐานสำคัญมาจากคติแบบขงจื๊อที่เน้นความกตัญญู การสืบทอดวงศ์สกุล และการเคารพบูชาบรรพบุรุษ ทั้งนี้ วัฒนธรรมดังกล่าวมิได้สะท้อนเพียงค่านิยมทางครอบครัวเท่านั้น หากยังแสดงถึงความสำคัญของความต่อเนื่องทางประชากรและการดำรงอยู่ของอารยธรรมจีนในระยะยาวด้วย

ปัจจัยด้านการให้บริการในประเทศไทยที่พบคือ อัตราความสำเร็จ และคุณภาพการให้บริการของการรักษาเด็กหลอดแก้ว ระบบสาธารณสุขของภาคเอกชน และความยืดหยุ่นทางกฎหมายของรัฐบาลไทย ผลการศึกษาสะท้อนให้เห็นว่า ปัจจัยด้านการให้บริการในประเทศไทยเป็นเงื่อนไขสำคัญที่ดึงดูดให้คู่สมรสชาวจีนตัดสินใจเข้ารับบริการเทคโนโลยีช่วยเจริญพันธุ์ โดยเฉพาะอัตราความสำเร็จของการรักษา คุณภาพการให้บริการ ความเชี่ยวชาญของแพทย์ และความพร้อมของเทคโนโลยีทางการแพทย์ ปัจจัยเหล่านี้ช่วยสร้างความเชื่อมั่นให้แก่ผู้เข้ารับบริการทั้งในด้านความปลอดภัย ประสิทธิภาพ และโอกาสความสำเร็จในการมีบุตร ขณะเดียวกัน ระบบสาธารณสุขของไทยยังมีจุดเด่นด้านการให้บริการที่เป็นระบบ การดูแลผู้ป่วยต่างชาติอย่างครบวงจร การสื่อสารที่ชัดเจน และการอำนวยความสะดวกทำให้ผู้ป่วยชาวจีนรู้สึกได้รับการดูแลอย่างใกล้ชิดและเกิดความพึงพอใจต่อบริการ นอกจากนี้ ความยืดหยุ่นทางกฎหมายและมาตรการด้านวีซ่าของรัฐบาลไทยยังช่วยลดข้อจำกัดด้านการเดินทาง ระยะเวลา และขั้นตอนการเข้ารับบริการ กล่าวโดยสรุป ปัจจัยด้านการให้บริการในประเทศไทยจึงทำหน้าที่เป็นแรงดึงดูดที่ทำให้ประเทศไทยกลายเป็นจุดหมายปลายทางสำคัญของคู่สมรสชาวจีนในการเข้ารับบริการเทคโนโลยีช่วยการเจริญพันธุ์ โดยเฉพาะในโรงพยาบาลเอกชนหรือศูนย์รักษาผู้มีบุตรยากเอกชนที่สามารถตอบสนองความต้องการด้านการรักษาและการบริการได้อย่างครบถ้วน ประเทศไทยมีความพร้อมทั้งด้านเทคโนโลยี มาตรฐานการรักษา ต้นทุนที่เหมาะสม และนโยบายส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงการแพทย์ โดยเฉพาะโรงพยาบาลเอกชนในกรุงเทพมหานครที่มีชื่อเสียงในกลุ่มชาวจีน ผลการศึกษานี้สอดคล้องกับแนวทางเวชปฏิบัติภาวะมีบุตรยาก (ฉบับ พ.ศ. 2566) ที่โอภาส การ์ยกวินพงศ์ (2566) กล่าวว่า ประเทศไทยมีการพัฒนาแนวทางการให้บริการรักษาภาวะมีบุตรยากสำหรับโรงพยาบาลและสถานพยาบาลในระดับต่าง ๆ เพื่อใช้เป็น

ข้อพิจารณาและคำแนะนำในการดูแลผู้ที่ต้องการมีบุตร ประเด็นดังกล่าวสะท้อนให้เห็นว่า ระบบบริการด้านการรักษาภาวะมีบุตรยากของไทยมีกรอบมาตรฐานทางการแพทย์และได้รับการสนับสนุนเชิงนโยบาย ซึ่งช่วยเสริมสร้างคุณภาพการรักษา ความปลอดภัย และความเชื่อมั่นของผู้รับบริการ จึงสอดคล้องกับผลการศึกษาที่พบว่า คุณภาพการให้บริการ ระบบสาธารณสุขของไทย และความพร้อมของสถานพยาบาลเป็นปัจจัยสำคัญที่ดึงดูดคู่สมรสชาวจีนให้เลือกเข้ารับบริการในประเทศไทย และสอดคล้องกับงานวิจัยของ Gan Qiuting (2565) เรื่อง การตัดสินใจของนักท่องเที่ยวชาวจีนในการเลือกใช้บริการด้านการรักษาภาวะมีบุตรยากด้วยเทคโนโลยีช่วยเจริญพันธุ์ของโรงพยาบาลเอกชนแห่งหนึ่งในอำเภอศรีราชา จังหวัดชลบุรี ที่พบว่า ปัจจัยทำให้นักท่องเที่ยวชาวจีนเลือกมาใช้บริการด้านการรักษาภาวะมีบุตรยากด้วยเทคโนโลยีช่วยเจริญพันธุ์ของโรงพยาบาลเอกชนไทย คือ การให้บริการที่มีมาตรฐานสากลของโรงพยาบาลไทย ทำให้การรักษาภาวะมีบุตรยากด้วยเทคโนโลยีช่วยการเจริญพันธุ์ในไทยได้รับความนิยมและความเชื่อมั่นจากผู้ป่วยชาวจีนอย่างต่อเนื่อง แม้ในช่วงสถานการณ์โควิดก็ตาม

องค์ความรู้ และข้อเสนอแนะ

งานวิจัยนี้ก่อให้เกิดองค์ความรู้เกี่ยวกับการตัดสินใจของคู่สมรสชาวจีนในการเดินทางมารับบริการเทคโนโลยีช่วยการเจริญพันธุ์ในประเทศไทย โดยชี้ให้เห็นว่า การตัดสินใจดังกล่าวมิได้เกิดจากปัจจัยทางการแพทย์เพียงด้านเดียว หากแต่เป็นผลจากการผสมผสานของปัจจัยส่วนบุคคล ปัจจัยด้านครอบครัว บริบททางสังคมและวัฒนธรรมจีน ตลอดจนข้อจำกัดเชิงนโยบาย กฎหมาย และแนวปฏิบัติทางการแพทย์ภายในประเทศจีน ขณะเดียวกัน ประเทศไทยได้รับความเชื่อมั่นจากผู้ป่วยชาวจีนในด้านคุณภาพการรักษา ความเชี่ยวชาญของบุคลากรทางการแพทย์ เทคโนโลยีที่ทันสมัย ระบบบริการของโรงพยาบาลเอกชน และการบริการที่เอื้อต่อผู้ป่วยต่างชาติ ปรากฏการณ์ดังกล่าวจึงสะท้อนให้เห็นพลวัตของครอบครัวชาวจีนร่วมสมัยที่ต้องต่อรองระหว่างค่านิยมดั้งเดิม ความคาดหวังของครอบครัว ความต้องการส่วนบุคคล และทางเลือกทางการแพทย์ข้ามพรมแดน อีกทั้งยังชี้ให้เห็นศักยภาพของประเทศไทยในฐานะจุดหมายสำคัญของการรักษาภาวะมีบุตรยากในระดับนานาชาติ

สำหรับข้อเสนอแนะ งานวิจัยนี้เสนอว่า สถานพยาบาลไทยควรพัฒนาระบบบริการที่คำนึงถึงความแตกต่างทางภาษา วัฒนธรรม และค่านิยมครอบครัวของผู้ป่วยชาวจีน โดยเฉพาะการให้คำปรึกษา การสื่อสารข้อมูลทางการแพทย์ และการดูแลผู้ป่วยต่างชาติอย่างเป็นระบบ ส่วนการวิจัยครั้งต่อไปควรขยายขอบเขตการศึกษาไปยังบริการทางการแพทย์ประเภทอื่นของชาวจีนในประเทศไทย เช่น การผ่าตัดแปลงเพศ การแช่แข็งไข่ของสตรีโสด และการทำศัลยกรรมความงาม รวมทั้งศึกษามุมมองของบุคลากรทางการแพทย์ ล่าม และผู้ประสานงานผู้ป่วยต่างชาติ เพื่อวิเคราะห์ปัจจัยทางสังคม วัฒนธรรม นโยบายรัฐ แรงจูงใจส่วนบุคคล และเงื่อนไขข้ามพรมแดนในบริบทไทย-จีนได้อย่างรอบด้านและลึกยิ่งขึ้น

เอกสารอ้างอิง

คณะผู้จัดทำแนวทางเวชปฏิบัติภาวะมีบุตรยาก (ฉบับ พ.ศ. 2566) ราชวิทยาลัยสูตินรีแพทย์แห่งประเทศไทย. (2566).

แนวทางเวชปฏิบัติภาวะมีบุตรยาก (ฉบับ พ.ศ. 2566). กรุงเทพมหานคร: พี.เอ.ลีฟวิ่ง.

จรัสศรี จิราภส. (2566). *จีนโต ฉันทามติ (แทบไม่ทัน)*. กรุงเทพมหานคร: สุขภาพใจ.

จุฬารรรณ สุขอนันต์. (2563). *ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการตัดสินใจมีบุตรของสตรีวัยเจริญพันธุ์ที่สมรส จังหวัด*

นครศรีธรรมราช (วิทยานิพนธ์วิทยาศาสตรมหาบัณฑิต). คณะสาธารณสุขศาสตร์มหาวิทยาลัยมหิดล, นครปฐม.

ณัฐชานันท์ ไตรวัฒนวงศ์. (2561). *ภาวะมีบุตรยากกับความเหลื่อมล้ำในการเข้าถึงการรักษา* (ดุชนิพนธ์ศิลปศาสตร

ดุชนิพนธ์). จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, กรุงเทพมหานคร.

ธัญญรัตน์ มะลาศรี. (2562). *เปรียบเทียบทัศนคติที่เกี่ยวกับความรักและการแต่งงาน กรณีศึกษาสำนวนสุภาษิตไทย-*

จีน. วารสารวิจัย มหาวิทยาลัยขอนแก่น (ฉบับบัณฑิตศึกษา) สาขามนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์. 7(2), 135-144.

นฤมล เจริญใจ. (2560). *ประสบการณ์การมีบุตรยากและการเข้ารับบริการช่วยการเจริญพันธุ์ของผู้หญิงไทย*

(วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต). มหาวิทยาลัยมหิดล, กรุงเทพมหานคร.

พิพัฒน์ กระแจะจันทร์. (บรรณาธิการ). (2559). *พลังผู้หญิง แม่เมีย และเทพสตรี: ความจริงและภาพแทน*.

กรุงเทพมหานคร: พระพุทธศาสนาแห่งชาติ.

ไม่ใช่แค่ท้องเที่ยว !"ธุรกิจสุขภาพ" พร้อมรับ "นักท่องเที่ยวจีน". (2023). กรุงเทพธุรกิจ. ค้นคืนจาก

<https://www.bangkokbiznews.com/health/public-health/1047361>.

อะมิโกะ โอะชิอะอิ และ คะโยะโกะ อุเอะโนะ, (บรรณาธิการ). *วรเวศม์ สุวรรณระดา และ อรรถยา สุวรรณระดา, (ผู้แปล).* (2554). *วิธีครอบครัวยุคใหม่ในศตวรรษที่ 21*. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

Frost & Sullivan. (2022). *中国辅助生殖行业产业现状与未来发展白皮书* [White Paper on the Current Status and Future Development of China's Assisted Reproduction Industry]. ค้นคืนจาก <https://www.frostchina.com/content/insight/detail/62f1d1ec3a1cb46c9a9fd2fe>.

Gan Qiuting. (2565). *การตัดสินใจของนักท่องเที่ยวชาวจีนในการเลือกใช้บริการด้านการรักษาภาวะมีบุตรยากด้วยเทคโนโลยีช่วยเจริญพันธุ์ของโรงพยาบาลเอกชนแห่งหนึ่งในอำเภอศรีราชา จังหวัดชลบุรี* (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารธุรกิจ). วิทยาลัยพาณิชยศาสตร์ มหาวิทยาลัยบูรพา, ชลบุรี.

<https://www.nhc.gov.cn/wjw/c100305/202201/705e47ae9b3345248aaf37f02559f52a.shtml>

Jin Yihong และ Catrina Schlager, (บรรณาธิการ). (2014). *中国家庭变迁和国际视野下的家庭公共政策研究* [Family Changes in China and Comparative Research of Family Policies]. Nanjing: Nanjing Normal University Press.

Li Sheng. (2558). *ภาพสะท้อนสังคมและวัฒนธรรมในนิทานจีนที่แปลเป็นภาษาไทย* (วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต). มหาวิทยาลัยหัวเฉียวเฉลิมพระเกียรติ, สมุทรปราการ.

Ma, C. H. (2025). *家庭与性别评论 (第 14 辑): 中美家庭社会学研究及其呈现——兼与〈婚姻与家庭杂志〉对谈*. [Family and Gender Review, Vol. 14: Family

Sociology Research in China and the United States and Its Representation — In Dialogue with the Journal of Marriage and Family (JMF). Beijing: Social Sciences Academic Press.

National Health Commission of the People's Republic of China. (2022). *禁止非医学需要的胎儿性别鉴定和选择性别人工终止妊娠的规定* [Regulations prohibiting non-medical sex determination of fetuses and sex-selective termination of pregnancy]. ค้นคืนจาก

Tang, M., & Ge, S. (2023). *Policy recommendations for China's response to gender-biased sex selection and son preference: Based on UNFPA conceptual framework on son preference and daughter aversion*. Beijing: UNFPA China.

Xu Feng และ Yang Jianjun, (บรรณาธิการ). Chen Shi และ Lin Xiumei, (ผู้แปล). (2020). *นี่คือจีน: วัฒนธรรมสมัยนิยมของจีน*. Beijing: Foreign Language Teaching and Research Press.

Yi, F. (2013). *大国空巢：反思中国计划生育政策* [The empty nest of a great nation: Reflections on China's family planning policy]. Beijing: China Development Press.

การสื่อสารและการปรับตัวทางวัฒนธรรมของคนจีนที่ทำงานบริษัทในประเทศไทย

Cross-Cultural Communication and Cultural Adaptation among Chinese Employees in Thailand

Yuanyuan Lu*, พัชรินทร์ บุรณะกร

คณะศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยหัวเฉียวเฉลิมพระเกียรติ

E-mail: luyuanyuan980424@gmail.com

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อวิเคราะห์การสื่อสารและการปรับตัวทางวัฒนธรรมของคนจีนที่ทำงานบริษัทในประเทศไทย โดยใช้ระเบียบวิธีวิจัยเชิงคุณภาพ เก็บรวบรวมข้อมูลด้วยการสัมภาษณ์เชิงลึกจากผู้ให้ข้อมูลสำคัญจำนวน 5 คน ซึ่งเป็นพนักงานชาวจีนที่ทำงานในบริษัทอเมริกันในกรุงเทพมหานคร ได้แก่ บริษัท Flash Express และบริษัท Simplus และนำเสนอผลการวิจัยในแบบการวิเคราะห์เชิงพรรณนา ผลการวิจัยพบว่า การสื่อสารข้ามวัฒนธรรมมีความแตกต่างทั้งในด้านภาษาและรูปแบบการสื่อสาร โดยผู้ให้ข้อมูลมีการใช้ภาษาจีน ภาษาอังกฤษ และภาษาไทยร่วมกันในการทำงาน ขณะเดียวกัน คนจีนมีแนวโน้มในการสื่อสารแบบตรงไปตรงมาและเน้นผลลัพธ์ ในขณะที่คนไทยให้ความสำคัญกับความสัมพันธ์ ในด้านวัฒนธรรมการทำงาน พบว่าคนจีนมุ่งเน้นประสิทธิภาพและความรวดเร็ว ส่วนคนไทยให้ความสำคัญกับความยืดหยุ่นและความสัมพันธ์ในองค์กร ซึ่งความแตกต่างดังกล่าวส่งผลต่อกระบวนการทำงานและการตัดสินใจ ปัจจัยสำคัญที่ส่งผลต่อการปรับตัว ได้แก่ ภาษา ประสบการณ์ ทักษะ และสภาพแวดล้อมในการทำงาน ทั้งนี้ ผู้ให้ข้อมูลสามารถผสมผสานวัฒนธรรมจีนและวัฒนธรรมไทยเข้าด้วยกัน โดยนำจุดเด่นของทั้งสองวัฒนธรรมมาใช้ในการทำงานร่วมกัน ซึ่งช่วยเพิ่มประสิทธิภาพในการทำงานในองค์กรข้ามวัฒนธรรม

คำสำคัญ : การสื่อสารข้ามวัฒนธรรม การปรับตัวทางวัฒนธรรม คนจีนในประเทศไทย

Abstract

This research aims to analyze cross-cultural communication and cultural adaptation among Chinese employees working in companies in Thailand. A qualitative research methodology was employed, with data collected through in-depth interviews with five key informants who are Chinese employees working in e-commerce companies in Bangkok, namely Flash Express and Simplus. The research findings are presented using a descriptive analytical approach. The results indicate that cross-cultural communication differs in both language use and communication styles. The informants reported using a combination of Chinese, English, and Thai in their work. Meanwhile, Chinese employees tend to adopt a direct and results-oriented communication style, whereas Thai employees place greater emphasis on politeness and interpersonal relationships. In terms of workplace culture, Chinese employees prioritize efficiency and speed, while Thai employees value flexibility and harmonious relationships within the organization. These differences have a significant impact on work processes and decision-making. Key factors influencing adaptation include language proficiency, prior experience, attitudes, and the working environment. The findings also reveal that the informants are able to integrate Chinese and Thai cultural elements, leveraging the strengths of both cultures to enhance work efficiency in a cross-cultural organizational context.

Keywords: cross-cultural communication, cultural adaptation, Chinese employees in Thailand

บทนำ

ในช่วงหลายปีที่ผ่านมา ความสัมพันธ์ทางเศรษฐกิจระหว่างประเทศจีนและประเทศไทยมีการพัฒนาอย่างต่อเนื่อง ส่งผลให้เกิดการลงทุนและความร่วมมือทางธุรกิจเพิ่มมากขึ้น โดยเฉพาะในอุตสาหกรรมอีคอมเมิร์ซและเทคโนโลยี ซึ่งนำไปสู่การเพิ่มจำนวนของแรงงานชาวจีนที่เข้ามาทำงานในบริษัทต่าง ๆ ในประเทศไทย อย่างไรก็ตาม

งานวิจัยด้านการสื่อสารข้ามวัฒนธรรมชี้ให้เห็นว่า ความแตกต่างทางวัฒนธรรมสามารถส่งผลต่อรูปแบบการสื่อสาร การทำงาน และความสัมพันธ์ในองค์กรอย่างมีนัยสำคัญ (Hofstede, 2011, น. 7-8; Hall, 1976, น. 91) โดยเฉพาะในบริบทที่บุคคลจากวัฒนธรรมที่แตกต่างกันต้องทำงานร่วมกันในองค์กรเดียวกัน Hall (1976, น. 101-113) อธิบายว่า วัฒนธรรมสามารถแบ่งออกเป็น High-context และ Low-context ซึ่งส่งผลโดยตรงต่อรูปแบบการสื่อสาร กล่าวคือ วัฒนธรรมแบบ Low-context มักเน้นความชัดเจนและการสื่อสารแบบตรงไปตรงมา ขณะที่วัฒนธรรมแบบ High-context ให้ความสำคัญกับบริบท ความสัมพันธ์ และความหมายโดยนัย ซึ่งอาจนำไปสู่ความคลาดเคลื่อนในการตีความสารระหว่างบุคคลจากต่างวัฒนธรรม

ในขณะเดียวกัน Hofstede (2011, น. 12-15) ได้เสนอว่าความแตกต่างด้านค่านิยมทางวัฒนธรรม เช่น การมุ่งเน้นผลลัพธ์หรือความสัมพันธ์ สามารถส่งผลต่อพฤติกรรมการทำงานและการตัดสินใจในองค์กร นอกจากนี้ Kim (2001, น. 31-35) ยังระบุว่า การปรับตัวทางวัฒนธรรมเป็นกระบวนการที่ต่อเนื่องและต้องอาศัยการเรียนรู้ การสื่อสาร และประสบการณ์ในการปรับตัวเข้าสู่สภาพแวดล้อมใหม่แม้ว่าจะมีงานวิจัยจำนวนมากที่ศึกษาการสื่อสารข้ามวัฒนธรรมในบริบททั่วไป (Wu, 2022, น. 10-15; Ma, 2024, น. 45-48) แต่ยังไม่พบว่าการศึกษาในบริบทขององค์กรอิตาลีมาร์เชสในประเทศไทย โดยเฉพาะกรณีของพนักงานชาวจีนที่ทำงานร่วมกับพนักงานชาวไทย ยังมีอยู่อย่างจำกัด

ดังนั้น จึงเกิดคำถามวิจัยว่า การสื่อสารข้ามวัฒนธรรมและกระบวนการปรับตัวของชาวจีนที่ทำงานในบริษัทในประเทศไทยมีลักษณะอย่างไร และปัจจัยใดที่มีผลต่อความสำเร็จในการทำงานร่วมกันในองค์กรข้ามวัฒนธรรม ด้วยเหตุผลดังกล่าว ผู้วิจัยจึงสนใจศึกษา “การสื่อสารและการปรับตัวทางวัฒนธรรมของชาวจีนที่ทำงานในบริษัทใน

ประเทศไทย” เพื่อทำความเข้าใจลักษณะของการสื่อสาร ความแตกต่างทางวัฒนธรรม และกระบวนการปรับตัว ซึ่งสามารถนำไปใช้เป็นแนวทางในการพัฒนาการทำงานในองค์กรข้ามวัฒนธรรมได้ต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

เพื่อวิเคราะห์การสื่อสารและการปรับตัวทางวัฒนธรรมของชาวจีนที่ทำงานบริษัทในประเทศไทย

ทบทวนวรรณกรรม

การศึกษาเรื่องการสื่อสารและการปรับตัวทางวัฒนธรรมของพนักงานชาวจีนในบริบทองค์กรไทย ผู้วิจัยได้สังเคราะห์แนวคิดและทฤษฎีสำคัญเพื่อเป็นรากฐานในการวิเคราะห์ข้อมูล ดังนี้

1. บริบทวัฒนธรรมกับการสื่อสาร (High and Low Context Culture) Hall (1976, น. 91-101) ได้เสนอแนวคิดเกี่ยวกับบริบททางวัฒนธรรมที่ส่งผลต่อการสื่อสาร โดยแบ่งเป็นวัฒนธรรมแบบบริบทสูง (High-context) และบริบทต่ำ (Low-context) โดยวัฒนธรรมแบบบริบทสูง เช่น วัฒนธรรมจีนและไทย มักเน้นการสื่อสารโดยนัย ความสัมพันธ์ระหว่างบุคคล และการใช้ภาษาท่าทางมากกว่าถ้อยคำที่ชัดเจน อย่างไรก็ตาม ในบริบทการทำงานที่ต้องใช้ความรวดเร็ว เช่น ธุรกิจอีคอมเมิร์ซ อาจเกิดความขัดแย้งเมื่อต้องเลือกระหว่างการสื่อสารแบบตรงไปตรงมาเพื่อประสิทธิภาพ (Low-context) กับการรักษาน้ำใจตามวิถีวัฒนธรรมเดิม (Hall, 1976, น. 113)

2. มิติวัฒนธรรมในระดับองค์กร (Cultural Dimensions) Hofstede (2011, น. 7-10) อธิบายว่าความแตกต่างของค่านิยมทางวัฒนธรรมส่งผลโดยตรงต่อพฤติกรรมในที่ทำงาน เช่น ระยะห่างของอำนาจ (Power Distance) และการรวมกลุ่ม (Collectivism) ซึ่งทั้งจีนและไทยต่างมีคะแนนด้านการยอมรับลำดับชั้นและเน้นพวกพ้องสูง แต่จะมีรายละเอียดที่ต่างกันในเรื่องของการมุ่งเน้นผลลัพธ์ระยะยาว (Long-term Orientation) โดยชาวจีนมักมีความมุ่งมั่นต่อเป้าหมายในอนาคตและการประหยัดอดออมสูงกว่า (Hofstede, 2011, น. 13-15) ซึ่งอาจเป็นปัจจัยที่ส่งผลต่อความคาดหวังในการทำงานร่วมกับพนักงานชาวไทย

3. การปรับตัวข้ามวัฒนธรรมและปัจจัยเกื้อหนุน Kim (2001, น. 35-40) ระบุว่า การปรับตัวเป็นกระบวนการสื่อสารที่มีปัจจัยสนับสนุนสำคัญคือ ทักษะภาษาไทย/อังกฤษเพื่อลดความกังวล (น. 72) การสะสมประสบการณ์ตรงในพื้นที่ (น. 118) ทักษะการเปิดรับความแตกต่าง (น. 85) และการสนับสนุนจากสภาพแวดล้อมในองค์กร (น. 147) ซึ่งปัจจัยเหล่านี้ช่วยให้พนักงานชาวจีนก้าวข้ามอุปสรรคทางวัฒนธรรมและปรับตัวเข้ากับบริบทการทำงานในประเทศไทยได้อย่างราบรื่น

4. แนวคิดการผสมผสานวัฒนธรรม (Cultural Synergy) การผสมผสานวัฒนธรรมคือการนำจุดแข็งของสองวัฒนธรรมมาสร้างแนวทางใหม่ โดย Adler (1997, น. 107-110) เชื่อว่าพนักงานสามารถผสมผสานความรวดเร็วเน้น

ผลลัพธ์แบบจีนเข้ากับความคิดหยุนและการเน้นความสัมพันธ์แบบไทย (น. 115) นำไปสู่การทำงานแบบลูกผสม (Hybridization) ที่มีประสิทธิภาพสูงและลดความขัดแย้งข้ามวัฒนธรรมได้ดีกว่าการยึดติดเพียงวัฒนธรรมเดียว (Harris & Moran, 2000, น. 12)

กรอบแนวคิดการวิจัย

ในการวิจัยเชิงคุณภาพครั้งนี้ ผู้วิจัยได้กำหนดกรอบแนวคิดเพื่อศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยด้านวัฒนธรรมและกระบวนการปรับตัว ดังนี้

ปัจจัยต้นทาง (Input):

- พื้นฐานวัฒนธรรมจีน (เน้นผลลัพธ์, การสื่อสารตรงไปตรงมา)
- บริบทวัฒนธรรมการทำงานไทย (เน้นความสัมพันธ์, ความยืดหยุ่น)

กระบวนการสื่อสารและการปรับตัว (Process):

- ลักษณะการสื่อสาร: การใช้ภาษาที่ยืดหยุ่น (จีน อังกฤษ ไทย) และการปรับรูปแบบการสื่อสาร (ตรง vs อ้อม)
- วัฒนธรรมการทำงาน: การปรับจังหวะการทำงาน (ความเร็ว vs ความละเอียดรอบคอบ) และการตัดสินใจ
- ปัจจัยสนับสนุนการปรับตัว: (1) ทักษะทางภาษา (2) ประสบการณ์สะสม (3) ทักษะการเปิดใจ และ (4) สภาพแวดล้อมที่เอื้อหนุน

ผลลัพธ์ (Outcome):

- การผสมผสานทางวัฒนธรรม (Cultural Integration): การนำจุดเด่นของวัฒนธรรมจีน (ความเร็ว/ประสิทธิภาพ) และไทย (ความสัมพันธ์/การทำงานเป็นทีม) มาประยุกต์ใช้
- แนวทางการทำงานร่วมกันในองค์กรข้ามวัฒนธรรมอย่างมีประสิทธิภาพ

วิธีดำเนินงานวิจัย

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) โดยมีขั้นตอนการดำเนินงานดังนี้

1. ศึกษาแนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการสื่อสารข้ามวัฒนธรรม วัฒนธรรมการทำงาน และการปรับตัวทางวัฒนธรรม เช่น แนวคิดของ Hall (1976), Hofstede (2011) และ Kim (2001) เพื่อนำมาเป็นกรอบแนวคิดในการวิจัย

2. กำหนดกลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ คนสัญชาติจีนจำนวน 5 คน ที่ทำงานในบริษัทอีคอมเมิร์ซในกรุงเทพมหานคร ประกอบด้วยบริษัท Flash Express และบริษัท Simplus โดยใช้วิธีการเลือกแบบเจาะจง (Purposive Sampling)

3. เครื่องมือในการวิจัย คือ การสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) โดยกำหนดแนวคำถามตามประเด็นการสื่อสารข้ามวัฒนธรรม และการปรับตัวทางวัฒนธรรม

4. เก็บรวบรวมข้อมูลจากกลุ่มตัวอย่าง โดยผู้ให้ข้อมูลมีประสบการณ์การทำงานในประเทศไทยไม่น้อยกว่า 3 ปี

5. วิเคราะห์ข้อมูลในรูปแบบการวิเคราะห์เชิงพรรณนา (Descriptive Analysis)

6. สรุปและนำเสนอผลการวิจัยในรูปแบบการวิเคราะห์เชิงพรรณนา

ขอบเขตการวิจัย

การศึกษานี้มุ่งศึกษาการสื่อสารและการปรับตัวทางวัฒนธรรมของคนจีนที่ทำงานในบริษัทในประเทศไทย โดยกำหนดขอบเขตการวิจัยดังนี้

1) **ขอบเขตด้านเนื้อหา** มุ่งศึกษาลักษณะการสื่อสารข้ามวัฒนธรรม ความแตกต่างทางวัฒนธรรมในการทำงาน และกระบวนการปรับตัวของคนจีนที่ทำงานร่วมกับพนักงานชาวไทยในองค์กร

2) **ขอบเขตด้านประชากรและกลุ่มตัวอย่าง** กลุ่มประชากร ได้แก่ คนสัญชาติจีนที่ทำงานในบริษัทในประเทศไทย กลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ คนสัญชาติจีนจำนวน 5 คน ที่ทำงานในบริษัทอีคอมเมิร์ซในกรุงเทพมหานคร ประกอบด้วยบริษัท Flash Express จำนวน 3 คน และบริษัท Simplus จำนวน 2 คน โดยคัดเลือกแบบเฉพาะเจาะจง และเก็บรวบรวมข้อมูลด้วยการสัมภาษณ์เชิงลึก

3) **ขอบเขตด้านพื้นที่** พื้นที่ศึกษา คือ กรุงเทพมหานคร ประเทศไทย ซึ่งเป็นศูนย์กลางทางเศรษฐกิจและมีความหลากหลายทางวัฒนธรรม

4) **ขอบเขตด้านระยะเวลา** ผู้ให้ข้อมูลต้องมีประสบการณ์การทำงานในประเทศไทยไม่น้อยกว่า 3 ปี เพื่อให้สามารถสะท้อนประสบการณ์ด้านการสื่อสารและการปรับตัวทางวัฒนธรรมได้อย่างชัดเจน

ผลการวิจัย

จากการวิเคราะห์ข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์เชิงลึกของผู้ให้ข้อมูลจำนวน 5 คน ซึ่งประกอบด้วยพนักงานชาวจีนจากบริษัท Flash Express จำนวน 3 คน และบริษัท Simplus จำนวน 2 คน พบว่า การสื่อสารและการปรับตัวทางวัฒนธรรมในการทำงานมีลักษณะที่ซับซ้อนและมีความเชื่อมโยงกันในหลายมิติ ผลการวิจัยมีรายละเอียดดังต่อไปนี้

1. การสื่อสารข้ามวัฒนธรรมในการทำงาน จากการศึกษาพบว่า การสื่อสารข้ามวัฒนธรรมในการทำงานของคนจีนในบริษัทในประเทศไทยมีลักษณะที่ซับซ้อนและหลากหลาย โดยเฉพาะในด้านการใช้ภาษาและรูปแบบการสื่อสารที่แตกต่างกันระหว่างคนจีนและ

คนไทย

ในด้านการใช้ภาษา ผู้ให้ข้อมูลส่วนใหญ่ระบุว่าใช้ภาษาจีนเป็นหลักในการทำงานร่วมกับเพื่อนร่วมงานชาวจีน และใช้ภาษาอังกฤษหรือภาษาไทยเมื่อต้องสื่อสารกับเพื่อนร่วมงานชาวไทย ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับสถานการณ์และระดับความเข้าใจทางภาษา

“ในการทำงานประจำวัน ส่วนใหญ่จะใช้ภาษาจีนเป็นหลักแต่ถ้าสื่อสารกับคนไทย

ก็จะใช้ภาษาอังกฤษ หรือบางครั้งก็ใช้ภาษาไทยง่าย ๆ ช่วย”

(ผู้ให้ข้อมูลคนที่ 2, สัมภาษณ์, 30 มีนาคม 2026)

จากตัวอย่างข้างต้นแสดงให้เห็นว่า ผู้ให้ข้อมูลมีพฤติกรรม "การเลือกใช้ภาษาแบบยืดหยุ่น" โดยสลับใช้ภาษาจีน ภาษาอังกฤษ และภาษาไทยตามบริบทของกลุ่มสนทนาเพื่อประสิทธิภาพสูงสุดในการสื่อสาร ซึ่งสะท้อนถึงโครงสร้างความสัมพันธ์ในองค์กรที่ใช้ภาษาจีนในกลุ่มเพื่อนร่วมชาติ และใช้ภาษาอังกฤษหรือไทยเป็นภาษากลางกับพนักงานไทย นอกจากนี้ยังแสดงถึงกระบวนการปรับตัวเชิงการสื่อสารเพื่อลดความคลาดเคลื่อน และส่งเสริมความร่วมมือในทีมที่มีความหลากหลายทางวัฒนธรรมได้อย่างเป็นรูปธรรมครบถ้วนนอกจากนี้ ผู้ให้ข้อมูลบางรายยังสะท้อนให้เห็นถึงข้อจำกัดในการใช้ภาษาไทย โดยเฉพาะในด้านการออกเสียงและโครงสร้างไวยากรณ์

“ภาษาไทยค่อนข้างยาก โดยเฉพาะเรื่องการออกเสียง

และไวยากรณ์ที่ซับซ้อน ทำให้บางครั้งสื่อสารผิดพลาด”

(ผู้ให้ข้อมูลคนที่ 3, สัมภาษณ์, 3 เมษายน 2026)

จากข้อความข้างต้นแสดงให้เห็นว่า ความแตกต่างเชิงโครงสร้างระหว่างภาษาไทยและภาษาจีนเป็นอุปสรรคสำคัญที่ส่งผลต่อความแม่นยำในการสื่อสารและการตีความคำสั่งงาน ความยากด้านการออกเสียงและไวยากรณ์ไม่ได้เป็นเพียงปัญหาด้านคำศัพท์ แต่กระทบถึงความสามารถในการสื่อสารให้เหมาะสมตามบริบทซึ่งต้องอาศัยเวลาในการปรับตัว ภาษาจึงเป็นปัจจัยหลักที่กำหนดคุณภาพการทำงานร่วมกัน ความเข้าใจระหว่างบุคคล และประสิทธิภาพโดยรวมขององค์กรในบริบทพหุวัฒนธรรม

ในด้านรูปแบบการสื่อสาร พบว่าคนจีนและคนไทยมีลักษณะการสื่อสารที่แตกต่างกันอย่างชัดเจน โดยคนจีนมักใช้การสื่อสารแบบตรงไปตรงมา เน้นเป้าหมายและผลลัพธ์ของงาน

“คนจีนจะพูดตรง เน้นว่าต้องทำอะไรให้เสร็จ

แต่คนไทยจะพูดอ้อม ๆ และไม่ยากทำให้คนอื่นรู้สึกไม่ดี”

(ผู้ให้ข้อมูลคนที่ 4, สัมภาษณ์, 3 เมษายน 2026)

จากข้อความข้างต้นแสดงให้เห็นว่า ความแตกต่างระหว่างรูปแบบการสื่อสารแบบตรงของคนจีนที่เน้นผลลัพธ์ และการสื่อสารแบบอ้อมของคนไทยที่เน้นการรักษาหน้าใจ เป็นปัจจัยสำคัญที่อาจนำไปสู่ความเข้าใจคลาดเคลื่อนในระยะแรก อย่างไรก็ตาม ผู้ปฏิบัติงานสามารถพัฒนาการปรับตัวทางวัฒนธรรมได้ผ่านการเรียนรู้บริบทของกันและกัน โดยการปรับลดความตึงเครียดในการสื่อสารหรือเพิ่มความชัดเจนให้เหมาะสมกับคู่สนทนา เพื่อลดความขัดแย้งและสร้างความร่วมมือที่มีประสิทธิภาพในองค์กรข้ามวัฒนธรรม

ในขณะที่คนไทยให้ความสำคัญกับความสุภาพ ความสัมพันธ์ และการหลีกเลี่ยงความขัดแย้ง ซึ่งสะท้อนผ่านการใช้ภาษาที่อ้อมค้อมและการแสดงออกทางอารมณ์

“คนไทยจะใช้คำพูดที่นุ่มนวล และบางครั้งไม่พูดตรง ๆ เพื่อรักษาความสัมพันธ์”

“เคยมีความเข้าใจผิด เช่น คำบางคำในภาษาไทยไม่ได้หมายความว่าตรงตัว ทำให้

เข้าใจผิดได้ง่าย”

(ผู้ให้ข้อมูลคนที่ 4, สัมภาษณ์, 3 เมษายน 2026)

เมื่อเกิดปัญหาในการสื่อสาร ผู้ให้ข้อมูลส่วนใหญ่มักใช้วิธีการปรับเปลี่ยนภาษา เช่น การใช้ภาษาอังกฤษ การอธิบายเพิ่มเติม หรือการขอให้คู่สนทนาอธิบายซ้ำ

“ถ้าเข้าใจไม่ตรงกัน ก็จะเปลี่ยนไปใช้ภาษาอังกฤษ หรืออธิบายใหม่ให้ชัดเจนมากขึ้น”

(ผู้ให้ข้อมูลคนที่ 1, สัมภาษณ์, 24 มีนาคม 2026)

จากข้อความและสถานการณ์ข้างต้นสามารถสะท้อนให้เห็นว่า ความเข้าใจผิดในการสื่อสารในบริบทข้ามวัฒนธรรมไม่ได้เกิดจากปัจจัยด้านภาษาเพียงอย่างเดียว แต่ยังมีรากฐานมาจากความแตกต่างในรูปแบบการสื่อสาร และค่านิยมทางวัฒนธรรม (Cultural Values) ของแต่ละประเทศ กล่าวคือ วัฒนธรรมการสื่อสารของคนไทยมักมีลักษณะอ้อมค้อม นุ่มนวล และหลีกเลี่ยงการเผชิญหน้าโดยตรง เพื่อรักษาความสัมพันธ์ระหว่างบุคคล ในขณะที่คนจีนมักให้ความสำคัญกับความชัดเจนและประสิทธิภาพในการสื่อสาร ซึ่งนำไปสู่ความแตกต่างในการตีความสาร (Interpretation Differences)

ความแตกต่างดังกล่าวก่อให้เกิด “ช่องว่างในการสื่อสาร” (Communication Gap) โดยเฉพาะในกรณีที่ข้อความมีความหมายแฝงหรือไม่ได้สื่อสารอย่างตรงไปตรงมา เช่น การใช้ถ้อยคำที่มีนัยทางสังคมหรือวัฒนธรรม ซึ่งอาจทำให้ผู้รับสารที่มาจากวัฒนธรรมที่ต่างกันตีความคลาดเคลื่อนได้ง่าย ส่งผลต่อความเข้าใจในการทำงาน การมอบหมายงาน และความสัมพันธ์ภายในทีมอย่างใดก็ตาม จากข้อมูลพบว่า ผู้ให้ข้อมูลมีการใช้กลยุทธ์ในการลดความเข้าใจผิด เช่น การเปลี่ยนไปใช้ภาษาอังกฤษ การอธิบายเพิ่มเติม หรือการขอให้คู่สนทนาย้ำความเข้าใจ ซึ่งสะท้อนถึงความสามารถในการปรับตัวเชิงการสื่อสาร (Communication Adaptation) และการพยายามสร้างความเข้าใจร่วมกันในทีมงานข้ามวัฒนธรรม

2. วัฒนธรรมการทำงานระหว่างจีนและไทย จากการศึกษาพบว่า วัฒนธรรมการทำงานระหว่างคนจีนและคนไทยมีความแตกต่างกันอย่างชัดเจน ซึ่งส่งผลโดยตรงต่อรูปแบบการทำงาน การตัดสินใจ และความสัมพันธ์ภายในองค์กร

ผู้ให้ข้อมูลส่วนใหญ่สะท้อนให้เห็นว่าคนจีนมักให้ความสำคัญกับประสิทธิภาพ ความรวดเร็ว และผลลัพธ์ของงานเป็นหลัก โดยมีแนวคิดแบบมุ่งเป้าหมาย (goal-oriented)

“คนจีนจะเน้นผลลัพธ์ของงาน และทำงานค่อนข้างเร็ว เมื่อได้รับมอบหมายก็จะลงมือทำทันที”

(ผู้ให้ข้อมูลคนที่ 2, สัมภาษณ์, 30 มีนาคม 2026)

ในขณะที่คนไทยมีแนวโน้มที่จะให้ความสำคัญกับกระบวนการทำงาน ความสัมพันธ์ และความรู้สึกของผู้อื่นมากกว่า

“คนไทยจะให้ความสำคัญกับความสัมพันธ์ และจะไม่ทำให้คนอื่นรู้สึกไม่ดี

แม้ในบางครั้งจะต้องใช้เวลามากขึ้น”

(ผู้ให้ข้อมูลคนที่ 4, สัมภาษณ์, 3 เมษายน 2026)

จากข้อมูลดังกล่าวแสดงให้เห็นว่า แนวคิดในการทำงานของทั้งสองวัฒนธรรมมีความแตกต่างกันอย่างชัดเจน โดยวัฒนธรรมจีนเน้น “ผลลัพธ์” ขณะที่วัฒนธรรมไทยเน้น “ความสัมพันธ์”

ในด้านความสัมพันธ์ภายในองค์กร พบว่าคนไทยมีลักษณะการทำงานที่เป็นมิตร เข้าถึงง่าย และมีบรรยากาศที่ไม่ตึงเครียด

“บรรยากาศการทำงานในไทยค่อนข้างสบาย หัวหน้าก็เป็นกันเอง และดูแลพนักงาน”

ในขณะที่ความสัมพันธ์ในองค์กรจีนมักมีลักษณะเป็นทางการมากกว่า และเน้นลำดับชั้น

“ในบริษัทจีนจะมีลำดับชั้นชัดเจน และบางครั้งหัวหน้าจะพูดตรงและเข้มงวดกว่า”

(ผู้ให้ข้อมูลคนที่ 4, สัมภาษณ์, 3 เมษายน 2026)

ในด้านการทำงานเป็นทีม ผู้ให้ข้อมูลส่วนใหญ่เห็นว่าคนไทยให้ความสำคัญกับการทำงานร่วมกันและการช่วยเหลือกันภายในทีม

“คนไทยทำงานเป็นทีมดี ช่วยเหลือกัน และไม่ค่อยแข่งขันกันมาก”

ในขณะที่การทำงานของคนจีนอาจมีลักษณะเน้นการแข่งขันและประสิทธิภาพ

“คนจีนจะเน้นผลลัพธ์ และบางครั้งมีการแข่งขันในทีมมากกว่า”

(ผู้ให้ข้อมูลคนที่ 4, สัมภาษณ์, 3 เมษายน 2026)

นอกจากนี้ ยังพบว่าความแตกต่างด้านวัฒนธรรมการทำงานส่งผลต่อความเข้าใจในบทบาทหน้าที่ เช่น คนจีนมักมองว่างานสามารถยืดหยุ่นได้ ขณะที่คนไทยให้ความสำคัญกับขอบเขตหน้าที่

“บางครั้งคนไทยจะคิดว่างานนี้ไม่ใช่หน้าที่ของเขา จึงไม่ทำ แต่คนจีนจะมองว่าสามารถช่วยกันได้”

(ผู้ให้ข้อมูลคนที่ 3, สัมภาษณ์, 3 เมษายน 2026)

จากการวิเคราะห์พบว่า ความแตกต่างดังกล่าวอาจนำไปสู่ความเข้าใจผิดและความขัดแย้งในการทำงาน หากไม่มีการสื่อสารและการปรับตัวที่เหมาะสม

อย่างไรก็ตาม เมื่อผู้ให้ข้อมูลมีประสบการณ์มากขึ้น ก็สามารถเข้าใจและยอมรับความแตกต่างดังกล่าวได้

“เมื่อทำงานไปสักระยะ จะเริ่มเข้าใจว่าคนไทยไม่ได้ทำงานช้า แต่เป็นวิธีการทำงานที่แตกต่าง”

(ผู้ให้ข้อมูลคนที่ 5, สัมภาษณ์, 31 มีนาคม 2026)

โดยสรุป วัฒนธรรมการทำงานของคนจีนและคนไทยมีความแตกต่างกันในหลายด้าน ได้แก่ ความเร็วในการทำงาน รูปแบบการตัดสินใจ ความสัมพันธ์ในองค์กร และบทบาทหน้าที่ ซึ่งล้วนส่งผลต่อการทำงานร่วมกันในบริษัทข้ามวัฒนธรรม

จากข้อค้นพบทั้งหมดสามารถสรุปและวิเคราะห์ในเชิงลึกได้ว่า ความแตกต่างด้านวัฒนธรรมการทำงานระหว่างคนจีนและคนไทยสะท้อนถึงความแตกต่างของ “กรอบแนวคิดทางวัฒนธรรม” (Cultural Frameworks) อย่างชัดเจน กล่าวคือ วัฒนธรรมการทำงานของคนจีนมีลักษณะเน้นผลลัพธ์ (Result-oriented) ความรวดเร็ว และประสิทธิภาพในการดำเนินงาน ขณะที่วัฒนธรรมการทำงานของคนไทยให้ความสำคัญกับความสัมพันธ์ระหว่างบุคคล (Relationship-oriented) ความยืดหยุ่น และบรรยากาศในการทำงาน

ความแตกต่างดังกล่าวยังเชื่อมโยงกับมิติทางวัฒนธรรมที่ได้รับการอธิบายอย่างแพร่หลายในงานวิจัยด้านการจัดการข้ามวัฒนธรรม เช่น แนวคิดเรื่อง “High-context และ Low-context Culture” โดยวัฒนธรรมไทยมีแนวโน้มเป็น High-context Culture ซึ่งการสื่อสารและการทำงานมักอาศัยบริบท ความสัมพันธ์ และความเข้าใจโดยนัย

ในขณะที่วัฒนธรรมจีนในบริบทองค์กรธุรกิจสมัยใหม่มีแนวโน้มไปทาง Low-context มากขึ้น โดยเน้นความชัดเจน ความตรงไปตรงมา และเป้าหมายของงาน

3. ปัจจัยที่มีผลต่อการปรับตัวทางวัฒนธรรม จากการศึกษาพบว่า ปัจจัยที่มีผลต่อการปรับตัวทางวัฒนธรรมของคนจีนที่ทำงานในประเทศไทยสามารถแบ่งออกได้เป็นหลายด้าน ได้แก่ ปัจจัยด้านภาษา ปัจจัยด้านประสบการณ์ ปัจจัยด้านทัศนคติส่วนบุคคล และปัจจัยด้านสภาพแวดล้อมในการทำงาน ซึ่งแต่ละปัจจัยล้วนมีบทบาทสำคัญต่อระดับความสำเร็จในการปรับตัว

3.1 ปัจจัยด้านภาษา ภาษาเป็นปัจจัยพื้นฐานที่มีผลโดยตรงต่อการสื่อสารและการปรับตัวของผู้ให้ข้อมูล โดยผู้ให้ข้อมูลส่วนใหญ่ระบุว่าความสามารถในการใช้ภาษาไทยมีผลต่อความเข้าใจในการทำงานและความสัมพันธ์กับเพื่อนร่วมงาน

“ภาษาไทยค่อนข้างยาก โดยเฉพาะการออกเสียง ทำให้บางครั้งสื่อสารผิดพลาด”

“บางครั้งต้องใช้ภาษาอังกฤษแทน เพราะภาษาไทยยังไม่คล่อง”

(ผู้ให้ข้อมูลคนที่ 4, สัมภาษณ์, 3 เมษายน 2026)

จากข้อมูลดังกล่าวแสดงให้เห็นว่า ผู้ที่มีทักษะภาษาไทยที่ดีจะสามารถสื่อสารได้อย่างมีประสิทธิภาพมากขึ้น และสามารถลดความเข้าใจผิดในการทำงาน

อย่างไรก็ตาม ผู้ให้ข้อมูลบางรายได้ใช้วิธีการผสมผสานภาษา เช่น การใช้ภาษาจีน ภาษาอังกฤษ และภาษาไทยร่วมกัน

“ในการทำงานจะใช้หลายภาษา ขึ้นอยู่กับว่าเรากำลังคุยกับใคร”

(ผู้ให้ข้อมูลคนที่ 5, สัมภาษณ์, 31 มีนาคม 2026)

จากข้อค้นพบดังกล่าวสามารถอธิบายได้ว่า ภาษาไม่ได้เป็นเพียงเครื่องมือในการสื่อสารเท่านั้น แต่ยังเป็น “กลไกเชื่อมโยงทางวัฒนธรรม” (Cultural Bridge) ที่ช่วยลดช่องว่างทางความเข้าใจระหว่างบุคคลจากต่างวัฒนธรรม

ความสามารถในการใช้หลายภาษา (Multilingual Competence) โดยเฉพาะการเลือกใช้ภาษาให้เหมาะสมกับบริบทและคู่สนทนา สะท้อนถึงทักษะการปรับตัวเชิงวัฒนธรรมที่สำคัญ ซึ่งช่วยให้ผู้ปฏิบัติงานสามารถสื่อสารได้อย่างมีประสิทธิภาพ ลดความคลาดเคลื่อนในการตีความ และสร้างความไว้วางใจในทีมงาน ดังนั้น ภาษาในบริบทข้ามวัฒนธรรมจึงไม่ได้มีบทบาทเพียงด้านการสื่อสาร แต่ยังเป็นปัจจัยพื้นฐานที่ส่งผลต่อคุณภาพของความสัมพันธ์ การทำงานร่วมกัน และความสำเร็จขององค์กรโดยรวม

3.2 ปัจจัยด้านประสบการณ์

ประสบการณ์ในการทำงานและการใช้ชีวิตในประเทศไทยเป็นอีกปัจจัยสำคัญที่ช่วยให้ผู้ให้ข้อมูลสามารถปรับตัวได้ดีขึ้น

“เมื่อทำงานไปสักระยะ จะเริ่มเข้าใจวิธีการทำงานของคนไทยมากขึ้น”

“ประสบการณ์ช่วยให้รู้ว่าควรสื่อสารอย่างไรกับคนไทย”

(ผู้ให้ข้อมูลคนที่ 2, สัมภาษณ์, 30 มีนาคม 2026)

จากข้อความข้างต้นแสดงให้เห็นว่า ประสบการณ์มีบทบาทในการสร้างความเข้าใจทางวัฒนธรรม และช่วยลดความขัดแย้งในการทำงาน

นอกจากนี้ ผู้ให้ข้อมูลบางรายยังระบุว่า การมีประสบการณ์การเรียนรู้หรือทำงานในประเทศไทยมาก่อน ทำให้สามารถปรับตัวได้ง่ายขึ้น

“เคยอยู่ไทยมาก่อน เลยเข้าใจวัฒนธรรมอยู่แล้ว ทำให้ปรับตัวได้เร็ว”

(ผู้ให้ข้อมูลคนที่ 3, สัมภาษณ์, 3 เมษายน 2026)

ในมุมมองของการปรับตัวทางวัฒนธรรม ประสบการณ์สามารถถูกมองว่าเป็นกระบวนการเรียนรู้เชิงประสบการณ์ (Experiential Learning) ซึ่งช่วยให้บุคคลสามารถพัฒนาความเข้าใจในรูปแบบพฤติกรรม ค่านิยม และวิธีการสื่อสารของวัฒนธรรมที่แตกต่างได้อย่างลึกซึ้ง

ผู้ที่มีประสบการณ์มากขึ้นมักสามารถตีความสถานการณ์ทางวัฒนธรรมได้อย่างแม่นยำ ลดความเข้าใจผิด และสามารถเลือกใช้รูปแบบการสื่อสารที่เหมาะสมในแต่ละบริบทได้ดีขึ้น ดังนั้น ประสบการณ์จึงเป็นปัจจัย

สำคัญที่ช่วยเปลี่ยนจาก “ความไม่เข้าใจ” ไปสู่ “ความเข้าใจเชิงลึก” ซึ่งเป็นพื้นฐานของการทำงานร่วมกันอย่างมีประสิทธิภาพในองค์กรข้ามวัฒนธรรม

3.3 ปัจจัยด้านสภาพแวดล้อมในการทำงาน สภาพแวดล้อมในการทำงาน โดยเฉพาะบทบาทของเพื่อนร่วมงานและองค์กร มีผลต่อการปรับตัวของผู้ให้ข้อมูล

ผู้ให้ข้อมูลส่วนใหญ่ระบุว่าเพื่อนร่วมงานชาวไทยมีบทบาทสำคัญในการช่วยให้เข้าใจวัฒนธรรมไทย

“เพื่อนร่วมงานช่วยอธิบาย และทำให้เข้าใจวัฒนธรรมไทยมากขึ้น”

“คนไทยค่อนข้างเป็นมิตร ทำให้รู้สึกสบายใจในการทำงาน”

(ผู้ให้ข้อมูลคนที่ 1, สัมภาษณ์, 24 มีนาคม 2026)

นอกจากนี้ บรรยากาศในการทำงานที่ไม่ตึงเครียดยังช่วยลดแรงกดดันและทำให้การปรับตัวง่ายขึ้น

“บรรยากาศการทำงานในไทยไม่เครียด ทำให้ปรับตัวได้ง่าย”

(ผู้ให้ข้อมูลคนที่ 2, สัมภาษณ์, 30 มีนาคม 2026)

จากข้อมูลดังกล่าวสามารถเห็นได้ว่า สภาพแวดล้อมในการทำงานมีบทบาทสำคัญในฐานะ “ตัวเร่งการปรับตัว” (Adaptation Facilitator) โดยเฉพาะการสนับสนุนจากเพื่อนร่วมงานและบรรยากาศในองค์กร

สภาพแวดล้อมที่เปิดกว้าง เป็นมิตร และพร้อมให้ความช่วยเหลือ จะช่วยลดความกดดันและสร้างความมั่นใจให้กับบุคคลในการเรียนรู้วัฒนธรรมใหม่ ขณะเดียวกันยังส่งเสริมให้เกิดการแลกเปลี่ยนความรู้และความเข้าใจระหว่างวัฒนธรรมดั่งนั้น องค์กรที่ให้ความสำคัญกับการสร้างบรรยากาศการทำงานที่ดีและสนับสนุนความหลากหลายทางวัฒนธรรม จะสามารถช่วยให้บุคลากรปรับตัวได้รวดเร็ว และเพิ่มประสิทธิภาพในการทำงานร่วมกัน จากการวิเคราะห์โดยรวมพบว่า ปัจจัยต่าง ๆ มีความสัมพันธ์กัน โดยเฉพาะภาษา ประสบการณ์ และทัศนคติ ซึ่งส่งผลร่วมกันต่อความสามารถในการปรับตัว

ผู้ให้ข้อมูลที่มีทักษะภาษา มีประสบการณ์ และมีทัศนคติที่เปิดกว้าง จะสามารถปรับตัวได้รวดเร็วและมีประสิทธิภาพมากกว่าปัจจัยที่มีผลต่อการปรับตัวทางวัฒนธรรมประกอบด้วยหลายมิติ ได้แก่ ภาษา ประสบการณ์ ทัศนคติ และสภาพแวดล้อม ซึ่งล้วนมีบทบาทสำคัญต่อความสำเร็จในการทำงานในบริบทข้ามวัฒนธรรม

4. การผสมผสานทางวัฒนธรรม จากการศึกษาพบว่า ผู้ให้ข้อมูลส่วนใหญ่สามารถผสมผสานวัฒนธรรมจีนและวัฒนธรรมไทยในการทำงานได้ในระดับที่แตกต่างกัน โดยกระบวนการผสมผสานดังกล่าวไม่ได้เกิดขึ้นในทันที แต่เป็นผลมาจากการปรับตัวและการเรียนรู้ในระยะยาว

ในด้านการรักษาวัฒนธรรมเดิม ผู้ให้ข้อมูลส่วนใหญ่ยังคงรักษาลักษณะการทำงานแบบจีน โดยเฉพาะในเรื่องของควมมีประสิทธิภาพ ความรับผิดชอบ และการมุ่งเน้นผลลัพธ์

“ยังคงใช้วิธีการทำงานแบบจีน คือเน้นประสิทธิภาพ และทำงานให้เสร็จตามเป้าหมาย”

“ยังคงรักษานิสัยการทำงานที่จริงจัง และให้ความสำคัญกับผลลัพธ์”

(ผู้ให้ข้อมูลคนที่ 5, สัมภาษณ์, 31 มีนาคม 2026)

จากข้อความดังกล่าวแสดงให้เห็นว่า แม้ผู้ให้ข้อมูลจะอยู่ในสภาพแวดล้อมใหม่ แต่ยังคงยึดถือคุณค่าทางวัฒนธรรมเดิมในบางด้าน

ในขณะเดียวกัน ผู้ให้ข้อมูลก็มีการปรับตัวให้สอดคล้องกับวัฒนธรรมไทย โดยเฉพาะในด้านการสื่อสารและความสัมพันธ์ในที่ทำงาน

“จะพยายามพูดให้สุภาพมากขึ้น และไม่พูดตรงเกินไปเหมือนตอนอยู่จีน”

“ต้องเรียนรู้ที่จะสื่อสารแบบอ้อม และเข้าใจความรู้สึกของคนไทยมากขึ้น”

(ผู้ให้ข้อมูลคนที่ 2, สัมภาษณ์, 30 มีนาคม 2026)

จากข้อมูลดังกล่าวแสดงให้เห็นว่าการผสมผสานทางวัฒนธรรมไม่ได้เป็นเพียงการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรม แต่ยังรวมถึงการเปลี่ยนแปลงทัศนคติและมุมมอง

ในด้านการแลกเปลี่ยนวัฒนธรรม ผู้ให้ข้อมูลหลายรายระบุว่ามีการแนะนำวัฒนธรรมจีนให้กับเพื่อนร่วมงานชาวไทย

“เคยแนะนำวัฒนธรรมจีน เช่น เทศกาล หรืออาหาร ให้เพื่อนร่วมงานชาวไทย”

“บางครั้งจะเล่าเรื่องเกี่ยวกับวัฒนธรรมจีนให้เพื่อนร่วมงานฟัง”

(ผู้ให้ข้อมูลคนที่ 4, สัมภาษณ์, 3 เมษายน 2026)

ในขณะเดียวกัน ผู้ให้ข้อมูลก็เรียนรู้วัฒนธรรมไทยจากเพื่อนร่วมงาน

“เรียนรู้วัฒนธรรมไทยจากเพื่อนร่วมงาน และการใช้ชีวิตประจำวัน”

(ผู้ให้ข้อมูลคนที่ 5, สัมภาษณ์, 31 มีนาคม 2026)

จากการวิเคราะห์พบว่า การผสมผสานทางวัฒนธรรมเป็นกระบวนการสองทาง (two-way process) ที่เกิดจากการแลกเปลี่ยนและการเรียนรู้ร่วมกัน

นอกจากนี้ ยังพบว่าการผสมผสานทางวัฒนธรรมสามารถนำไปสู่รูปแบบการทำงานใหม่ที่มีประสิทธิภาพมากขึ้น

“ใช้ความเร็วแบบจีน และการสื่อสารแบบไทย ทำให้ทำงานได้ดีขึ้น”

(ผู้ให้ข้อมูลคนที่ 5, สัมภาษณ์, 31 มีนาคม 2026)

ข้อความดังกล่าวสะท้อนให้เห็นถึงการสร้าง “รูปแบบการทำงานแบบผสมผสาน” ซึ่งเป็นการนำข้อดีของทั้งสองวัฒนธรรมมาประยุกต์ใช้ร่วมกัน

ในภาพรวม การผสมผสานทางวัฒนธรรมของผู้ให้ข้อมูลสามารถแบ่งออกเป็น 3 ลักษณะ ได้แก่

- 1) การรักษาวัฒนธรรมเดิม (Retention)
- 2) การปรับตัวให้เข้ากับวัฒนธรรมใหม่ (Adaptation)
- 3) การสร้างวัฒนธรรมแบบผสมผสาน (Integration)

จากข้อค้นพบทั้งหมดสามารถสรุปได้ว่า ผู้ให้ข้อมูลในงานวิจัยนี้ถือเป็นตัวอย่างเชิงประจักษ์ (Practical Case) ของการผสมผสานทางวัฒนธรรมที่ประสบความสำเร็จ โดยสะท้อนให้เห็นถึงแนวทางที่ชัดเจนในการทำงานร่วมกันในบริบทข้ามวัฒนธรรมระหว่างคนจีนและคนไทย กล่าวคือ ผู้ให้ข้อมูลสามารถนำจุดแข็งของวัฒนธรรมการทำงานแบบจีน เช่น ความรวดเร็ว ความมีประสิทธิภาพ และการมุ่งเน้นเป้าหมาย มาผสมผสานกับลักษณะเด่นของวัฒนธรรมไทย เช่น ความสุภาพ ความเป็นมิตร และการให้ความสำคัญกับความสัมพันธ์ระหว่างบุคคล ซึ่งก่อให้เกิดรูปแบบการทำงานที่มีทั้งประสิทธิภาพและความยืดหยุ่นการผสมผสานทางวัฒนธรรมจึงไม่ใช่เพียงกระบวนการปรับตัว แต่เป็นกลยุทธ์ในการสร้างคุณค่าใหม่ และเป็นแนวทางสำคัญในการพัฒนาความสามารถในการแข่งขันขององค์กรในบริบทข้ามวัฒนธรรม

สรุปผลการวิจัย

1. ด้านการสื่อสารข้ามวัฒนธรรม การสื่อสารมีความแตกต่างด้านรูปแบบ โดยคนจีนเน้นความตรงไปตรงมา และมุ่งผลลัพธ์ ขณะที่คนไทยให้ความสำคัญกับคุณภาพและการรักษาน้ำใจ มีการใช้ภาษาไทย จีน และอังกฤษ ผสมผสานกันเพื่อลดช่องว่างและสร้างความเข้าใจในการทำงาน

2. ด้านวัฒนธรรมการทำงาน พนักงานชาวจีนมุ่งเน้นความรวดเร็วและประสิทธิภาพในการทำงาน (Result-oriented) เป็นหลัก ส่วนคนไทยให้ความสำคัญกับความยืดหยุ่นและการรักษาความสัมพันธ์อันดีในองค์กร ซึ่งความแตกต่างนี้ส่งผลต่อการปรับจังหวะการทำงานร่วมกันในทีม

3. ด้านปัจจัยที่ส่งผลต่อการปรับตัว ปัจจัยหลักที่ช่วยในการปรับตัวคือ ทักษะทางภาษา ประสบการณ์ในบริบทไทย ทักษะการยืดหยุ่นเปิดรับความหลากหลาย และสภาพแวดล้อมองค์กรที่สนับสนุน ซึ่งช่วยลดอุปสรรคทางวัฒนธรรมและสร้างความมั่นใจในการทำงานให้กับพนักงานชาวจีน

4. ด้านการผสมผสานทางวัฒนธรรม มีการนำจุดแข็งของทั้งสองวัฒนธรรมมาประยุกต์ใช้ร่วมกัน (Cultural Synergy) โดยผสมผสานความเด็ดขาดรวดเร็วแบบจีนเข้ากับความเป็นกันเองและยืดหยุ่นแบบไทย เพื่อสร้างแนวทางการทำงานรูปแบบใหม่ที่มีประสิทธิภาพสูงและเหมาะสมกับองค์กรข้ามวัฒนธรรม

การอภิปรายผล

จากการศึกษาวิจัยเรื่องการสื่อสารและการปรับตัวทางวัฒนธรรมของคนจีนที่ทำงานในบริษัทในประเทศไทย สามารถอภิปรายผลตามประเด็นสำคัญ 4 ด้าน ดังนี้

1. ด้านการสื่อสารข้ามวัฒนธรรม พบว่าพนักงานชาวจีนมีการสื่อสารที่ตรงไปตรงมาและมุ่งเน้นผลลัพธ์ ในขณะที่พนักงานชาวไทยให้ความสำคัญกับคุณภาพและการรักษาน้ำใจ ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของ Hall (1976, น. 85-90) ที่จำแนกวัฒนธรรมแบบบริบทน้อย (Low-context culture) ซึ่งเน้นความชัดเจนของสาร และวัฒนธรรมแบบบริบทสูง (High-context culture) ที่เน้นความสัมพันธ์และบริบท อย่างไรก็ตาม ผลการวิจัยพบความซับซ้อน

กว่าทฤษฎี โดยมีการใช้ภาษาไทย จีน และอังกฤษร่วมกันเพื่อเป็นเครื่องมือในการลดช่องว่างและสร้างความเข้าใจในการทำงานร่วมกัน

2. ด้านวัฒนธรรมการทำงาน พบความแตกต่างระหว่างการมุ่งเน้นประสิทธิภาพและความรวดเร็ว (Result-oriented) ของคนจีน กับการมุ่งเน้นความสัมพันธ์และความยืดหยุ่น (Relationship-oriented) ของคนไทย ซึ่งสอดคล้องกับมิติวัฒนธรรมของ Hofstede (2011, น. 7-10) ที่อธิบายว่าค่านิยมทางวัฒนธรรมกำหนดพฤติกรรมการทำงาน โดยพนักงานชาวจีนมักให้ความสำคัญกับการบรรลุเป้าหมายที่รวดเร็ว ในขณะที่วัฒนธรรมไทยให้ความสำคัญกับบรรยากาศการทำงานที่ราบรื่นและความผูกพันในองค์กร ซึ่งการปรับจังหวะการทำงานเข้าหากันถือเป็นหัวใจสำคัญของความสำเร็จในองค์กรข้ามวัฒนธรรม

3. ด้านปัจจัยที่ส่งผลต่อการปรับตัว ผลการวิจัยชี้ให้เห็นว่าปัจจัยด้านทักษะทางภาษา ประสบการณ์ตรง ทักษะการเปิดกว้าง และสภาพแวดล้อมที่เกื้อหนุน เป็นกลไกสำคัญที่ช่วยให้คนจีนปรับตัวได้ดีขึ้น สอดคล้องกับทฤษฎีการปรับตัวข้ามวัฒนธรรมของ Kim (2001, น. 35-40) ที่มองว่าความสามารถในการสื่อสาร (Communication competence) และความพร้อมทางจิตใจ (Predisposition) ช่วยให้ผู้คลลดความเครียดจากการเผชิญวัฒนธรรมใหม่และพัฒนาไปสู่การอยู่ร่วมกันได้อย่างกลมกลืน

4. ด้านการผสมผสานทางวัฒนธรรม พบว่าพนักงานไม่ได้เพียงแค่ปรับตัวตามวัฒนธรรมใดวัฒนธรรมหนึ่ง แต่มีการนำจุดแข็งของทั้งสองวัฒนธรรมมาใช้ร่วมกัน หรือการเกิด "ร่วมแรงรวมใจทางวัฒนธรรม" (Cultural Synergy) ตามแนวคิดของ Adler (1997, น. 107-110) โดยผสมผสานความเด็ดขาดรวดเร็วแบบจีนเข้ากับความประนีประนอมแบบไทย นำไปสู่การทำงานรูปแบบลูกผสม (Hybridization) ที่เพิ่มประสิทธิภาพการทำงานและลดความขัดแย้ง ซึ่งเป็นการขยายองค์ความรู้ที่ก้าวข้ามเพียงการปรับตัว (Adaptation) ไปสู่การบูรณาการทางวัฒนธรรมอย่างยั่งยืน (Harris & Moran, 2000, น. 12)

เอกสารอ้างอิง

- Adler, N. J. (1997). *International dimensions of organizational behavior* (3rd ed.). Cincinnati, OH: South-Western College Publishing.
- Hall, E. T. (1976). *Beyond culture*. New York, NY: Anchor Press.
- Harris, P. R., & Moran, R. T. (2000). *Managing cultural differences: Leadership strategies for a new world of business* (5th ed.). Houston, TX: Gulf Publishing.
- Hasegawa, M. R. H. (2019). Expatriates in Thailand: Communication strategies and behaviors. มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- Hofstede, G. (2011). Dimensionalizing cultures: The Hofstede model in context. *Online Readings in Psychology and Culture*, 2(1), 1-26. doi:10.9707/2307-0919.1014
- Kim, Y. Y. (2001). *Becoming intercultural: An integrative theory of communication and cross-cultural adaptation*. Thousand Oaks, CA: Sage Publications.
- Ma, C. (2024). Cross-cultural communication misunderstandings between China and Thailand. *Journal of Mae Fah Luang University*. [วารสารมหาวิทยาลัยแม่ฟ้าหลวง].
- Wu, D. (2022). *Cross-cultural diversity challenges: Experience of Chinese employees working in Thailand*. [วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบัณฑิต ไม่ได้ดีพิมพ์]. มหาวิทยาลัยบูรพา, ชลบุรี.

**แนวทางการสอนทักษะการเขียนภาษาไทยในฐานะภาษาต่างประเทศระดับพื้นฐาน
A1 – A2 และวิธีการส่งเสริมการนำไปใช้เพื่อทัศนคติที่ดีต่อสังคมและวัฒนธรรมไทย**
**Instructional Approaches for Foundational Thai Writing Skills as a Foreign
Language at A1-A2 Levels and Methods for Practical Implementation to
Foster Positive Sociocultural Attitudes.**

วนิสา สัมภาวะผล*, อันทิมะ อีราทรกุล

คณะศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยหัวเฉียวเฉลิมพระเกียรติ

*Email: eve_sauy@hotmail.com

บทคัดย่อ

บทความนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อนำเสนอแนวทางการสอนทักษะการเขียนภาษาไทยในฐานะภาษาต่างประเทศระดับพื้นฐาน A1 – A2 ให้แก่ผู้สอนทั้งชาวไทยและชาวต่างชาติ โดยแบ่งออกเป็น ด้านเนื้อหา ด้านการจัดกิจกรรม และด้านการวัดและประเมินผล ตลอดจนวิธีการส่งเสริมการนำไปใช้เพื่อทัศนคติที่ดีต่อสังคมและวัฒนธรรมไทย ซึ่งเนื้อหาที่นำเสนอได้มาจากการประสบการณ์การสอนภาษาไทยสำหรับชาวต่างชาติของผู้เขียนเองเป็นสำคัญ ประกอบการสังเคราะห์จากการศึกษาค้นคว้าเอกสาร ตำรา บทความ และงานวิจัยต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับการสอนภาษาไทยในฐานะภาษาต่างประเทศ

คำสำคัญ : ทักษะการเขียน ภาษาไทยในฐานะภาษาต่างประเทศ วิธีสอน ทัศนคติต่อสังคมและวัฒนธรรมไทย

Abstract

This article aims to present pedagogical guidelines for teaching foundational Thai writing skills (A1–A2 levels) to both Thai and foreign instructors. The proposed framework is organized into three key dimensions: content design, instructional activities, and assessment and evaluation. In addition, the article explores strategies for promoting practical language use in order to foster

positive attitudes toward Thai society and culture. The insights presented are primarily drawn from the author's extensive experience in teaching Thai as a foreign language, synthesized with a comprehensive review of literature, textbooks, and relevant research in the field of Thai language pedagogy.

Keywords : Writing Skills, Thai as a Foreign Language (TFL), pedagogical guidelines, Thai Sociocultural Attitudes

บทนำ

การจัดการเรียนการสอนภาษาไทยในฐานะภาษาต่างประเทศได้รับความนิยมเพิ่มสูงขึ้น สถาบันการศึกษาหลายแห่งเปิดสอนภาษาไทยให้แก่ผู้เรียนชาวต่างชาติ อาทิ โรงเรียนสอนภาษา ศูนย์ภาษา มหาวิทยาลัยทั้งรัฐบาลและเอกชน โดยมีหลักสูตรที่เปิดสอนหลายรูปแบบ ทั้งหลักสูตรระยะสั้น หลักสูตรเฉพาะด้าน หลักสูตรเร่งรัด หลักสูตรระยะยาว 1 – 4 ปี เช่น โครงการ 3 + 1 (ศึกษาที่สาธารณรัฐประชาชนจีน 3 ปี และมาศึกษาที่ประเทศไทย 1 ปี) โครงการ 2 + 2 (ศึกษาที่สาธารณรัฐประชาชนจีน 2 ปี และมาศึกษาที่ประเทศไทย 2 ปี) หลักสูตร 4 ปี หรือหลักสูตรปริญญาบัตร (ศึกษาที่ประเทศไทยตลอดหลักสูตรจนสำเร็จการศึกษาระดับปริญญาตรี) ซึ่งการเปิดหลักสูตรหลากหลายรูปแบบนี้ก็เพื่อตอบสนองความต้องการของผู้เรียน เนื้อหาวิชาในหลักสูตรจึงมีทั้งเนื้อหาเกี่ยวกับการสื่อสารในชีวิตประจำวัน เช่น ฟัง พูด อ่าน เขียน และเนื้อหาเกี่ยวกับการสื่อสารในวัตถุประสงค์เฉพาะ เช่น ภาษาไทยเพื่อธุรกิจ ภาษาไทยเพื่อการท่องเที่ยว ผู้สอนจึงจำเป็นต้องจัดการเรียนการสอนให้เหมาะสม

หนึ่งในกระบวนการเรียนการสอนภาษาไทยในฐานะภาษาต่างประเทศที่สำคัญคือ การจัดการเรียนการสอนทักษะการเขียน ซึ่งเป็นทักษะพื้นฐานที่สำคัญทักษะหนึ่ง เนื่องจากทักษะการเขียนเป็น ทักษะที่ใช้ถ่ายทอดทั้งข้อมูล ความคิด ทศนคติติดต่อปรากฏการณ์ต่าง ๆ รวมไปถึงอารมณ์ความรู้สึก ออกมาเป็นลายลักษณ์อักษร เป็นกระบวนการทางภาษาขั้นสูงที่ผู้เรียนสามารถนำไปใช้ดำเนินชีวิตในสังคมไทยได้ในทุกมิติ โดยเฉพาะอย่างยิ่ง การนำไปใช้ในการทำงาน การที่ผู้เรียนมีทักษะพื้นฐานที่ดีจะทำให้สามารถต่อยอดองค์ความรู้ และทักษะการเขียนอย่าง

มีประสิทธิภาพต่อไป ขณะเดียวกันการสอนการเขียนในภาษาไทยในฐานะภาษาต่างประเทศก็เป็นการสอนทักษะที่มีกระบวนการเรียนที่มีขั้นตอน มีหลักการ ภายใต้การสื่อสารที่มีข้อจำกัดเป็นอย่างมาก ต้องอาศัยประสบการณ์และความชำนาญของผู้สอน ถ่ายทอดไปยังผู้เขียน ผู้เขียนจะเขียนได้ดีหรือไม่นั้น ต้องคำนึงถึงหลักเกณฑ์หลายประการ ไม่ที่จะเป็นการสะกดคำให้ถูกต้อง การเลือกใช้คำให้ตรงความหมาย การเลือกใช้ประโยคให้ถูกต้องตามหลักไวยากรณ์ (รสริน ดิษฐบรรจง 2561, หน้า 41) โดยเฉพาะผู้เรียนชาวต่างชาติที่ไม่ได้ใช้ภาษาไทยเป็นภาษาแม่ แต่เริ่มเรียนเมื่อเข้าศึกษาในระดับมหาวิทยาลัยแล้ว มีระยะเวลาการเรียนไม่นานนัก จึงส่งผลให้มีปัญหาการเขียนเพื่อการสื่อสารค่อนข้างมาก

เมื่อสำรวจข้อมูลจากบทความและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการเขียนพบว่า มีผู้สนใจศึกษาเกี่ยวกับปัญหาการเขียนหลายท่าน โดยปัญหาที่พบ มีตั้งแต่การเขียนรูปพยางค์ สระ วรรณยุกต์ การสะกดคำ การใช้คำ การลำดับคำ และข้อความในประโยค โครงสร้าง ไวยากรณ์ (นิภา กุ้งษ์ศักดิ์. (2555), รสริน ดิษฐบรรจง (2561), ธิดา โมสิกรัตน์ และคณะ. (2561)) ประกอบกับประสบการณ์การสอนภาษาไทยให้ชาวต่างชาติของผู้เขียนเองที่รับผิดชอบสอนรายวิชาที่เกี่ยวข้องกับการเขียนให้กับผู้เรียน ในรายวิชาต่าง ๆ อาทิ การเขียนภาษาไทย 1 การเขียนภาษาไทย 2 การเขียนเพื่อการประชาสัมพันธ์ การเขียนสำหรับการสื่อสารมวลชน ภายใต้หลักสูตรการสอนภาษาไทยเป็นภาษาที่สอง คณะศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยหัวเฉียวเฉลิมพระเกียรติ ที่สังเกตเห็นว่านักศึกษาที่มีผลการเรียนในรายวิชาการเขียนพื้นฐานที่ดี สามารถประยุกต์ ปรับแต่งทักษะการเขียนของตนเองในขั้นที่สูงขึ้นอย่างมีประสิทธิภาพได้ สอดรับกับข้อมูลจากอาจารย์ผู้สอนทักษะการเขียนภาษาไทยให้นักศึกษาชาวมาเลเซีย ในมหาวิทยาลัยราชภัฏยะลา (สุรัสวดี นราพงษ์เกษม. 2569, สัมภาษณ์) ที่ระบุว่า นักศึกษาที่ใช้ภาษาอื่นเป็นภาษาแม่ มักจะเลือกใช้คำเชื่อมไม่หลากหลาย โดยมักจะใช้คำว่า และ เป็นส่วนใหญ่ในการเชื่อมประโยคในงานเขียน โดยผู้สอนสังเกตว่าเกิดจากการที่นักศึกษาขาดทักษะในการอ่านภาษาไทยทำให้มีคลังคำน้อย จึงไม่สามารถใช้คำเชื่อมที่หลากหลายได้ รวมถึงวัฒนธรรมการใช้ภาษาไทยส่งผลต่อการเขียนทางวิชาการและการเขียนเชิงสร้างสรรค์ของนักศึกษา โดยงานเขียนที่เป็นงานเขียนเชิงสร้างสรรค์มักจะเป็นงานเขียนที่นักศึกษาไม่สามารถใช้คำที่มีความหมายแฝงที่ต้องอาศัยบริบทในการทำความเข้าใจหรือตีความ

จากประสบการณ์ตรงในการสอนภาษาไทยให้แก่ชาวต่างชาติของผู้เขียน พบว่าภาษาไทยมีโครงสร้างที่ซับซ้อนอย่างยิ่ง โดยเฉพาะในด้านอักขรวิธีที่มีความสัมพันธ์ระหว่างพยัญชนะต้น สระ และวรรณยุกต์ ซึ่งส่งผลต่อการเขียนและการอ่านอย่างมีนัยสำคัญ เมื่อผู้เรียนก้าวเข้าสู่การเขียนในระดับที่สูงขึ้น การเลือกใช้คำในประโยคจะมีความสลับซับซ้อนตามบริบททางสังคม มีการใช้คำที่มีความหมายเชิงอวัธยาศัย ที่ต้องอาศัยการอนุมานตามสถานการณ์และวัฒนธรรมที่ลุ่มลึก ซึ่งยากต่อการทำความเข้าใจหากเพียงแค่จำความหมายตามพจนานุกรม ตลอดจนปัญหาสำคัญที่วงการวิชาการสอนภาษาไทยในฐานะภาษาต่างประเทศกำลังเผชิญอีกประการ คือ การขาดองค์รกรกลางที่มีหน้าที่กำหนดมาตรฐานและจัดสอบวัดระดับทักษะภาษาไทยที่เป็นเอกภาพ ในระดับสถาบันหรือระดับชาติ ส่งผลให้สถานศึกษาแต่ละแห่งมักจัดทำข้อสอบและเกณฑ์การวัดผลขึ้นเองตามหลักสูตรเฉพาะของตน ความหลากหลายของเกณฑ์นี้ทำให้เกิดความสับสนในการเทียบเคียงมาตรฐานความรู้ของผู้เรียน ด้วยเหตุนี้ แนวทางการแบ่งระดับทักษะภาษาไทยในปัจจุบันจึงจำเป็นต้องอาศัยการอ้างอิงระบบการวัดระดับจากประเทศที่พัฒนาระบบการประเมินผลอย่างเป็นสากลแล้ว เพื่อให้ผลการเรียนรู้มีความน่าเชื่อถือและสามารถเทียบเคียงได้ในระดับนานาชาติ

การวัดสมรรถนะภาษาไทยสำหรับชาวต่างประเทศมีความแตกต่างกับการวัดสมรรถนะภาษาไทยสำหรับชาวไทย เพื่อให้ได้มาตรฐานการวัดสมรรถนะสำหรับชาวต่างประเทศที่เหมาะสมและเป็นที่ยอมรับในระดับสากล รูปแบบประเมินสมรรถนะภาษาไทยของชาวต่างชาติ จึงควรใช้เกณฑ์หรือเครื่องมือที่ได้มีมาตรฐานและเป็นที่ยอมรับในระดับสากล เช่น มาตรฐาน CEFR (อดิสรณ์ ประทุมถิ่น. 2565) ดังนั้นการแบ่งระดับผลลัพธ์การเรียนรู้ภาษาไทย ออกเป็นเพียง 4 - 5 ระดับ ดังที่หลายสถาบันนิยมใช้ อาทิ ใช้การอ้างอิงตามรูปแบบการวัดตามแบบภาษาญี่ปุ่น (JLPT) จึงอาจไม่ครอบคลุมและไม่เพียงพอต่อการสะท้อนพัฒนาการที่แท้จริงของผู้เรียนในมิติด้านศิลปะการใช้ภาษาและการเขียนที่ประณีต ผู้เขียนจึงเล็งเห็นว่าการนำเกณฑ์มาตรฐานสากลของยุโรปหรือ CEFR (Common European Framework of Reference for Languages) ซึ่งแบ่งออกเป็น 6 ระดับ มาประยุกต์ใช้ จะมีความเหมาะสมและมีประสิทธิภาพมากกว่าในการวัดและประเมินผลลัพธ์การเรียนรู้ โดยเฉพาะในทักษะการเขียนที่ต้องอาศัยความละเอียดอ่อนในการถ่ายทอดความคิด

ด้วยเหตุนี้ ผู้เขียนจึงสนใจนำเสนอแนวทางการสอนทักษะการเขียนภาษาไทยระดับพื้นฐานสำหรับผู้เรียนภาษาไทยในฐานะภาษาต่างประเทศ โดยอ้างอิงกระบวนการเรียนการสอน การวัดประเมินผลจากเกณฑ์มาตรฐานสากลของยุโรปหรือ CEFR (Common European Framework of Reference for Languages) ในการสอนสำหรับครูผู้สอนทักษะการเขียนระดับพื้นฐาน สามารถนำไปประยุกต์ใช้ในการจัดการเรียนการสอนได้

มาตรฐานการวัดระดับทักษะการเขียนภาษาไทยในฐานะภาษาต่างประเทศ: การประยุกต์ใช้กรอบ

อ้างอิง CEFR CEFR (Common European Framework of Reference for Languages: Learning, Teaching, Assessment) คือ มาตรฐานการประเมินความสามารถทางภาษาที่สหภาพยุโรปจัดทำขึ้น ในปี ค.ศ. 2001 เนื่องจากพลเมืองในยุโรปมีปัญหาด้านการสื่อสาร การจัดทำมาตรฐานตัวระบบ CEFR จึงกำเนิดขึ้นเพื่อวางมาตรฐานกระบวนการเรียนการสอน การวัดประเมินผลในการเรียนภาษา ให้เป็นไปในทิศทางเดียวกัน เพื่ออำนวยความสะดวกให้กับกลุ่ม องค์กร ที่จัดการเรียนการสอนภาษาที่สอง หรือภาษาอื่นๆ ในฐานะภาษาต่างประเทศ (Council of Europe. 2001)

การประยุกต์ใช้เกณฑ์ CEFR ในทักษะการเขียนภาษาไทยนั้น สามารถแบ่งระดับความสามารถออกเป็น 3 กลุ่มหลัก คือ ระดับพื้นฐาน (A1, A2) ระดับอิสระ (B1, B2) และระดับเชี่ยวชาญ (C1, C2) โดยในแต่ละชั้นจะมีรายละเอียดที่สอดคล้องกับความยากง่ายของไวยากรณ์และคลังคำศัพท์ไทย ดังนี้ ในระดับ A (Basic User) ผู้เรียนจะเน้นการเขียนประโยคพื้นฐานเกี่ยวกับตนเองและสิ่งรอบตัว ต่อมาในระดับ B (Independent User) ผู้เรียนจะต้องสามารถเขียนข้อความที่เชื่อมโยงกันในหัวข้อที่คุ้นเคยหรือหัวข้อที่ตนสนใจ สามารถบรรยายประสบการณ์ เหตุการณ์ ความคาดหวัง และแสดงความคิดเห็นสั้นๆ ได้อย่างเป็นระบบ และในระดับ C (Proficient User) ถือเป็นระดับสูงสุดที่ผู้เขียนจะต้องสามารถผลิตงานเขียนที่ซับซ้อน มีการใช้ภาษาที่สละสลวย เข้าใจนัยประหวัดของคำศัพท์ และสามารถเขียนรายงานหรือบทความเชิงวิชาการที่มีโครงสร้างชัดเจน ถูกต้องตามแบบแผนวัฒนธรรมไทยและการใช้ระดับภาษาที่เหมาะสมกับกาลเทศะ ซึ่งเกณฑ์ทั้ง 6 ระดับนี้ ช่วยให้ผู้สอนสามารถจำแนกพัฒนาการของผู้เรียนได้อย่างละเอียดและมองเห็นจุดบกพร่องในการเขียนได้อย่างชัดเจนมากกว่าระบบการวัดผลแบบเดิม

ในรายละเอียดของทักษะการเขียนระดับพื้นฐาน A1 ผู้เรียนควรมีความสามารถในการเขียนคำศัพท์พื้นฐานที่ใช้ในชีวิตประจำวัน เช่น ข้อมูลส่วนบุคคล ครอบครัว และกิจวัตรประจำวัน โดยใช้รูปแบบประโยคแบบประธาน-กรรม อย่างง่าย คำศัพท์ทางวัฒนธรรมในระดับนี้มักเกี่ยวข้องกับการทักทาย การขอบคุณ และการเรียกชื่ออาหารหรือสถานที่สำคัญ ซึ่งช่วยให้ผู้เรียนดำรงชีวิตขั้นพื้นฐานในสังคมไทยได้ ขณะที่ระดับ A2 ซึ่งเป็นระดับพื้นฐานที่สูงขึ้น ผู้เรียนจะต้องเริ่มเขียนประโยคที่เชื่อมโยงกันมากขึ้น สามารถเขียนบันทึกสั้นๆ หรือจดหมายส่วนตัวที่ไม่ซับซ้อน มีการใช้คำศัพท์ทางวัฒนธรรมที่เกี่ยวข้องกับการแลกเปลี่ยนข้อมูลพื้นฐาน เช่น การบอกทิศทาง การซื้อขายสินค้าที่ต้องมีการต่อรองราคา หรือการอธิบายลักษณะนิสัยของบุคคล โดยระดับ A2 นี้ถือเป็นฐานสำคัญที่จะช่วยให้ผู้เรียนเริ่มเข้าใจโครงสร้างประโยคความรวม และการใช้คำเชื่อมพื้นฐานได้ถูกต้องตามบริบทของเจ้าของภาษา

การพัฒนาทักษะการเขียนภาษาไทยให้มีประสิทธิภาพและได้ผลลัพธ์ที่ดีที่สุดนั้น ครูผู้สอนถือเป็นกลไกสำคัญที่จะต้องมีความเข้าใจอย่างลึกซึ้งในกระบวนการสอนการเขียนตั้งแต่ระดับพื้นฐาน โดยต้องแม่นยำในหลักการขององค์ความรู้หลักภาษาไทย ทั้งในด้านไวยากรณ์ อักษรวิธี และระดับภาษา นอกจากนี้ ผู้สอนจะต้องรู้จักเลือกสรรกิจกรรมการเรียนรู้และวิธีการประเมินผลที่สอดคล้องกับระดับความสามารถของผู้เรียน โดยเฉพาะการวางรากฐานในระดับ A1 และ A2 ให้มั่นคง เพื่อให้ผู้เรียนสามารถต่อยอดไปสู่การเขียนในระดับสูงได้อย่างมีคุณภาพ การใช้เกณฑ์ CEFR จึงไม่เพียงแต่เป็นไม้บรรทัดในการวัดผลเท่านั้น แต่ยังเป็นเข็มทิศที่ช่วยให้ทั้งผู้สอนและผู้เรียนมองเห็นเป้าหมายในการพัฒนาศักยภาพภาษาไทยร่วมกันได้อย่างเป็นสากลและยั่งยืน

แนวทางการสอนทักษะการเขียนภาษาไทยระดับพื้นฐานสำหรับผู้เรียนภาษาไทยในฐานะภาษาต่างประเทศ สาระสำคัญของแนวทางการสอนทักษะการเขียนจะประกอบไปด้วย 4 ด้าน ได้แก่ เนื้อหา การจัดกิจกรรมการเรียนการสอน วิธีการสอน และการวัดผลประเมินผล แบ่งระดับของกระบวนการออกเป็น 2 ระดับตามหลักการของ CEFR ดังนี้

1. แนวทางการสอนทักษะการเขียนภาษาไทยระดับ A1

1.1 เนื้อหา การสอนทักษะการเขียนภาษาไทยระดับพื้นฐานช่วงต้น เนื้อหาที่สอนประกอบด้วย พยัญชนะ สระ และวรรณยุกต์ ดังนี้

1.1.1 พยัญชนะ พยัญชนะไทย มี 44 รูป หากไม่นับ ข ค จะเหลือ 42 ตัว 21 เสียง ผู้สอนควรสอนตามอักษร 3 หมู่ แยกระดับเสียงกลาง สูง ต่ำ เพื่อเป็นพื้นฐานในการสอนผันเสียงวรรณยุกต์ต่อไป เช่น พัก-ผัก, ค่า-ข้า โดยการสอนเขียนรูปพยัญชนะ อาจใช้สัทอักษร (phonetic symbols) มาประกอบ เพื่อเทียบเสียงให้ผู้เรียนเห็นความแตกต่างของเสียงพยัญชนะแต่ละตัว เพราะพยัญชนะไทยบางตัวมีเสียงเหมือนกัน แต่รูปเขียนต่างกัน เช่น /s/ แทนเสียงพยัญชนะ ส ศ ซ, /t/ แทนเสียงพยัญชนะ ท ฐ ฑ, /n/ แทนเสียงพยัญชนะ น ณ

การสอนพยัญชนะต้น ควรสอนพยัญชนะต้นเดี่ยวและพยัญชนะท้ายที่เขียนตรงตามมาตราตัวสะกดก่อน แต่อาจอธิบายพยัญชนะต้นประสมและพยัญชนะท้ายที่เขียนไม่ตรงตามมาตราไปพอสังเขปด้วยได้หากมีผู้เรียนสนใจหรือสงสัย เพียงแต่ยังไม่ควรลงรายละเอียดมากนัก เพราะการเรียนรู้ทักษะการเขียนช่วงต้นนี้ไม่ควรให้ผู้เรียนต้องจำเนื้อหามากเกินไป

การสอนเขียนรูปพยัญชนะ ควรเขียนเทียบให้ผู้เรียนสังเกตการเขียนพยัญชนะหลัก ๆ 3 กลุ่ม คือ กลุ่มที่ 1 กลุ่มพยัญชนะมีหัวคล้ายคลึงกัน เช่น ก - ฦ - ฦ, พ - ฦ, ฦ - ฦ, ด - ค, ท - ฑ, กลุ่มที่ 2 กลุ่มพยัญชนะมีหางระดับทางสูงต่ำแตกต่างกัน เช่น ข - ช - ฦ - ฦ, บ - ป, พ - ฦ - ฦ, ฦ - ฦ และกลุ่มที่ 3 กลุ่มพยัญชนะที่มีเชิงยาวลงมาล่างบรรทัด เช่น ฦ ฦ ฦ ฦ สิ่งเหล่านี้มีผลต่อจดจำการเขียนรูปพยัญชนะที่ถูกต้องในระดับพื้นฐานนี้ เนื่องจากบางภาษาเขียนพยัญชนะทั้งหมดอยู่ในบรรทัดเดียวกัน แต่ภาษาไทยเขียนในตำแหน่งต่าง ๆ ทั้งสูงกว่าบรรทัดและอยู่ล่างบรรทัด หากผู้สอนย้ำสิ่งเหล่านี้ตั้งแต่เริ่มต้น จะทำให้ผู้เรียนเกิดความผิดพลาดในการเขียนได้น้อยลง

1.1.2 สระ สระในภาษาไทยมี 24 รูป 32 เสียง ผู้สอนแบ่งเป็นสระเสียงสั้นและสระยาว โดยใช้สัทอักษรอธิบายเพื่อให้ผู้เรียนเห็นความแตกต่างของเสียง อาจใช้สัทศาสตร์เข้ามาช่วยในการอธิบายให้ผู้เรียนเข้าใจมากขึ้น

การสอนเขียนรูปสระ ผู้สอนควรเน้นเรื่องรูปสระ โ โ ที่มีความสูงกว่าสระอื่น รวมถึงการวางตำแหน่งของสระว่ามีทั้งวางหน้าพยัญชนะ หลังพยัญชนะ บนพยัญชนะ และล่างพยัญชนะ และผู้สอนสามารถสอนคำที่ใช้สระ โ ฦ ฦ 20 คำในส่วนนี้ได้เลย

1.1.3 วรรณยุกต์ วรรณยุกต์ภาษาไทยมี 4 รูป 5 เสียง หลังจากสอนเขียนรูปวรรณยุกต์แล้ว ผู้สอนควรเน้นเรื่อง การวางตำแหน่งรูปวรรณยุกต์ คือ วางรูปวรรณยุกต์เหนือพยัญชนะต้น แต่หากเป็นคำที่สะกดด้วยพยัญชนะต้นประสม ให้วางรูปวรรณยุกต์ที่พยัญชนะต้นตัวที่สอง หากมีสระ อี อื อือ อำ วรรณยุกต์จะวางอยู่เหนือพยัญชนะต้นแล้ว ให้วางรูปวรรณยุกต์เหนือสระนั้น เช่น ชื้อ เสื้อ ช้ำ อีกทั้งควรเน้นย้ำเรื่องการเปลี่ยนแปลงระดับเสียง ซึ่งมีผลต่อ ความหมายของคำ เช่น มา-ม้า, ขาว-ข่าว-ข้าว, ทอง-ท่องเที่ยว

การสอนผันเสียงวรรณยุกต์ในช่วงต้น ผู้สอนควรเริ่มจากสอนผันเสียงวรรณยุกต์แบบที่ไม่มีตัวสะกดก่อน เช่น ปา ปา ป่า ป้า ป๊า เพื่อให้เห็นภาพโดยรวมว่า เมื่อระดับเสียงต่างกัน ความหมายก็ต่างกัน

จากนั้นสอนเรื่องคำเป็น คำตาย แล้วจึงสอนผันเสียงวรรณยุกต์ทั้งหมด โดยเริ่มตั้งแต่ อักษรกลางคำเป็น-คำตาย อักษรสูงคำเป็น-คำตาย และสุดท้ายคืออักษรต่ำคำเป็น-คำตาย โดยไล่ลำดับจากความซับซ้อนน้อยไปยังความซับซ้อน มาก ทั้งนี้ การสอนโดยใช้ตารางสรุปการผันเสียงวรรณยุกต์จะช่วยให้ผู้เรียนเห็นภาพรวมง่ายขึ้น

1.2 การจัดกิจกรรมการเรียนการสอนและสื่อ การสอนทักษะการเขียนภาษาไทยระดับพื้นฐานช่วงต้นนี้ หากผู้สอนรู้ภาษาอื่น เช่น ภาษาแม่ของผู้เรียน หรือภาษากลาง (ภาษาอังกฤษ) ผู้สอนควรสื่อสารด้วยภาษานั้นผสมกับ ภาษาไทยในการสื่อสารกับผู้เรียน โดยเฉพาะในชั้นเรียนที่ผู้เรียนไม่มีพื้นฐานความรู้ทักษะการสื่อสารภาษาไทย จะช่วย สร้างบรรยากาศในชั้นเรียนให้ผ่อนคลาย ลดความกดดันในการเรียนภาษาที่สองได้ดี แต่ควรเลือกใช้การสื่อสารด้วยภาษาอื่นขณะอธิบายภาพรวมให้ผู้เรียนเห็นลักษณะของภาษาไทย เช่น คำ ประกอบด้วยพยัญชนะ สระ วรรณยุกต์ การเขียนสะกดคำมีตำแหน่งต่าง ๆ ซึ่งขณะเดียวกัน ผู้สอนก็ควรใช้ภาษาไทย ในการสื่อสารให้มากที่สุดเช่นกัน เพื่อให้ผู้เรียนคุ้นเคยกับเสียง คำ และความหมายในภาษาไทย

การใช้สัญลักษณ์ (phonetic symbols) มาประกอบการสอนเพื่อเทียบเสียงทั้งเสียงพยัญชนะ สระ และ วรรณยุกต์ จะช่วยให้ผู้เรียนเห็นความแตกต่างของเสียงได้ชัดเจนมากขึ้น

การเขียนรูปพยัญชนะ สระ และวรรณยุกต์ รวมถึงการวางตำแหน่งสระและวรรณยุกต์ หากผู้สอนเขียน บนกระดานมีเส้น จะช่วยให้ผู้เรียนเห็นภาพเปรียบเทียบของอักษรได้ชัดเจนและเข้าใจได้เร็ว

คำที่นำมาสอน ควรเป็นคำชนิดต่าง ๆ ระดับพื้นฐาน ที่ไม่ยากเกินไป และมีประโยชน์ในการสื่อสาร เช่น ฉัน ผม เรา เขา มัน มา กิน นอน ชื้อ ดู ไป กู้ ปล่อย ไขว่ ขา หู ตา บ้าน ร้าน ดำ แดง เขียว ขาว ง่าย ยาก มาก น้อย เร็ว ช้า สาย เทียง เที้ยว แต่ และ ที่ ใน นอก ซ้าย ขวา

สื่อ ผู้สอนควรเลือกใช้สื่อหลากหลายมาประกอบการสอน เช่น บัตรรูปพยัญชนะ บัตรรูปสระ บัตรรูปวรรณยุกต์ รูปภาพ ของจริง

1.3 วิธีสอน การสอนทักษะการเขียนภาษาไทยระดับพื้นฐานช่วงต้น ผู้สอนสามารถใช้วิธีสอนแบบความรู้ความเข้าใจ (The cognitive code learning theory) ผสมผสานกับวิธีสอนแบบไวยากรณ์และแปล (Grammar-translation method)

วิธีสอนแบบความรู้ความเข้าใจ (The cognitive code learning theory) วิธีสอนนี้อิงแนวคิดที่ว่า ภาษาคือระบบที่วิ่งไปตามกฎเกณฑ์ ความเข้าใจ และการแสดงออกทางภาษา ขึ้นอยู่กับความเข้าใจกฎเกณฑ์ เมื่อผู้เรียนเข้าใจรูปแบบของภาษาและความหมายแล้ว ก็จะสามารถใช้ภาษาได้ (รุ่งฤดี แผลงสร, 2561 หน้า 4) ผู้สอนนำวิธีสอนแบบความรู้ความเข้าใจไปใช้ในการอธิบายภาพรวมของเนื้อหาเพื่อให้ผู้เรียนเห็นกฎเกณฑ์ของการเขียนคำในภาษาไทยเบื้องต้น ซึ่งทำให้ผู้เรียนเกิดความเข้าใจเกี่ยวกับการเขียนภาษาไทยก่อนเรียนตามลำดับยากง่าย เช่น ผู้สอนอธิบายให้ผู้เรียนทราบว่ากฎเกณฑ์การเขียนคำไทยประกอบด้วย พยัญชนะ สระ วรรณยุกต์ การสะกดคำ การใช้คำ ลำดับคำในประโยค เพื่อให้เห็นภาพรวมของเนื้อหาที่จะเรียน

วิธีสอนแบบไวยากรณ์และแปล (Grammar-translation method) เป็นแนวคิดที่ว่า ภาษาเป็นสิ่งที่ต้องเรียนรู้ผ่านกระบวนการลอกเลียนแบบและท่องจำตามแนวคิดของกลุ่มโครงสร้างนิยม วิธีสอนแบบนี้ใช้วิธีการแปลเป็นหลัก โดยถือว่า ภาษานั้นประกอบด้วยคำเป็นจำนวนมาก ซึ่งมีความหมายตรงกับภาษาอื่น การสอนไวยากรณ์จะสอนท่องกฎเกณฑ์และข้อศัพท์เฉพาะต่าง ๆ ในไวยากรณ์มากกว่าที่จะเรียนระบบโครงสร้างของภาษานั้น ๆ (รุ่งฤดี แผลงสร, 2561 หน้า 3) ผู้สอนนำวิธีสอนแบบไวยากรณ์และแปลไปใช้ใน ช่วงต้นของการเรียนการสอนเทียบเสียง พยัญชนะต้น พยัญชนะท้าย ตัวสะกด หรือเสียงวรรณยุกต์ เพื่อให้ผู้เรียนสามารถเทียบเคียงภาษาไทยกับภาษาแม่ของตนได้ และสามารถเรียนรู้ภาษาไทยได้เร็วมากขึ้น วิธีสอนแบบไวยากรณ์และแปลนี้มีข้อดีคือ ช่วยให้ผู้เรียนรู้สึกผ่อนคลาย

คล้าย ไม่กังวลกับเนื้อหามากนัก ทำให้เรียนภาษาใหม่ได้เร็วขึ้น แต่วิธีนี้ก็ยังมีข้อจำกัดคือ หากใช้ในการสอนมากเกินไป อาจทำให้ผู้เรียนไม่ได้เรียนรู้ภาษาไทยตามธรรมชาติเท่าที่ควร

1.4 การวัดและประเมินผล ควรมีการทดสอบความรู้ทางด้านการเขียนของผู้เรียนทั้งก่อนเรียน

ระหว่างเรียน และหลังเรียน ประเมินก่อนเรียนเพื่อให้ทราบพื้นฐานความรู้ของผู้เรียน อันจะส่งผลต่อการเตรียมเนื้อหาในการสอนที่เหมาะสม ประเมินระหว่างเรียน เพื่อดูพัฒนาการของผู้เรียน และประเมินหลังเรียน เพื่อทดสอบความรู้ความเข้าใจ และความสามารถในการเขียนของผู้เรียน

การประเมินผลการเรียนการเขียนภาษาไทยระดับพื้นฐานช่วงต้นนี้ อาจประเมินจากการสังเกต งานเขียนคัดลายมือ และการบ้านต่าง ๆ ผู้สอนควรมีการวัดผลย่อย ๆ หลายครั้งเพื่อให้เห็นปัญหาการเขียน และสามารถแก้ไขปัญหานั้นได้ทันการตั้งแต่ต้น การบ้านต่าง ๆ เน้นเรื่องความจำและความเข้าใจก่อน เช่น เขียนตามคำบอก จับคู่คำกับภาพ เติมพยัญชนะที่ขาดไป เป็นต้น

2. แนวทางการสอนทักษะการเขียนภาษาไทยระดับพื้นฐาน A2

2.1 เนื้อหา

ในระดับพื้นฐาน A2 นี้ เนื้อหาจะเพิ่มระดับความซับซ้อนขึ้นตามลำดับ จากการเน้นคำศัพท์ไปสู่วิธีการสร้างประโยค ระดับคำและสัญลักษณ์ เน้นพยัญชนะสะกดไม่ตรงมาตรา สระแปลงรูป เปลี่ยนรูป ลดรูปพยัญชนะต้น ประสม อักษรนำและอักษรควบ รวมถึงคำพ้องรูปพ้องเสียงและคำพ้องเสียง เช่น ผม, เท้า/เฒ่า, ซ่อม/ส้อม, น้ำ/หน้า โดยเลือกคำที่พบในชีวิตประจำวันหรือมีประโยชน์ต่อการสื่อสาร

ระดับประโยคและโครงสร้าง เน้นการเขียนกลุ่มคำหรือวลี การลำดับคำในประโยค ซึ่งผู้สอนต้องเน้นย้ำชนิดและหน้าที่ของคำอย่างจริงจัง เพื่อให้ผู้เรียนเข้าใจระบบไวยากรณ์ไทยที่ต่างจากภาษาแม่

ประเภทของประโยค เริ่มสอนจากประโยคอย่างง่าย เช่น ประโยคบอกเล่า, คำถาม, ปฏิเสธ, คำสั่ง และขอร้อง โดยเน้นโครงสร้างประโยคเดียวหรือประโยครวมที่ใช้คำเชื่อมพื้นฐานที่ไม่ซับซ้อน

2.2 การจัดกิจกรรมการเรียนรู้การสอนและสื่อ การใช้ภาษาในการสอน ผู้สอนควรค่อย ๆ ลดการสื่อสารด้วยภาษาอังกฤษหรือภาษาแม่ลง จนกระทั่งใช้ภาษาไทยในการสื่อสารเพียงอย่างเดียวในช่วงท้าย เพื่อให้ผู้เรียนคุ้นเคยและฝึกสังเกตการใช้ภาษาที่เชื่อมโยงกับชีวิตประจำวัน

เทคนิคการสอน พยายามลดการใช้สัทอักษรทุกรูปแบบ เพื่อสร้างความมั่นใจในการเขียนตัวอักษรไทย และเน้นการฝึกปฏิบัติให้มาก เช่น การแต่งประโยคจากคำที่กำหนด การเติมคำในช่องว่าง หรือการแต่งประโยคจากภาพ

การใช้สื่อ เลือกใช้สื่อที่หลากหลาย เช่น รูปภาพ ของจริง การวาดรูป หรือการทำท่าทางประกอบ เพื่อหลีกเลี่ยงการแปลให้มากที่สุด และช่วยให้ผู้เรียนเข้าใจความหมายได้โดยตรง

2.3 วิธีสอน การปรับเปลี่ยนกระบวนทัศน์: ลดวิธีสอนแบบไวยากรณ์และแปล (Grammar Translation) เพื่อลดการเทียบเคียงกับภาษาเดิม แต่ยังคงใช้วิธีสอนแบบความรู้ความเข้าใจ (The Cognitive Code Learning Theory) เพื่อให้ผู้เรียนเข้าใจความหมายและกฎเกณฑ์ (Competence) ก่อนลงมือเขียน

การสื่อสารและบูรณาการ: เพิ่มวิธีสอนภาษาเพื่อการสื่อสาร (Communicative Approach) เพื่อให้ผู้เรียนใช้ภาษาได้ถูกต้องตามสถานการณ์ โดยวิธีสอนแบบภาษาเพื่อการสื่อสาร เป็นแนวคิดมุ่งเน้นให้ผู้เรียนสามารถใช้ภาษาเพื่อการสื่อสารในชีวิตประจำวัน จากกิจกรรมฝึกใช้ภาษาที่ใกล้เคียงสถานการณ์จริงมากที่สุด (รุ่งฤดี แผลงศร, 2561 หน้า 94) นอกจากนี้ในช่วงท้ายควรบูรณาการทักษะการเขียนให้สัมพันธ์กับทักษะการฟัง การพูด และการอ่านอย่างเป็นระบบและสม่ำเสมอ

2.4 การวัดและประเมินผล ช่วงเวลาการประเมินต้องมีการทดสอบทั้งระหว่างเรียน (Formative) และหลังเรียน (Summative) เพื่อติดตามพัฒนาการและความเข้าใจของผู้เรียน

เครื่องมือและเกณฑ์การวัด ประเมินจากการสังเกตพฤติกรรม แบบฝึกหัด และการบ้าน โดยเน้นความถูกต้องในประเด็นดังนี้ การเลือกใช้คำพ้องและคำศัพท์ที่เหมาะสมกับบริบท ความถูกต้องตามหลักเกณฑ์การสะกดคำที่เรียนมา การเรียงลำดับคำในประโยคและการใช้คำเชื่อม ความสามารถในการแต่งประโยคจากภาพหรือสถานการณ์ที่กำหนดให้

ปัจจัยอื่น ๆ ที่ควรคำนึงถึง

การสอนทักษะการเขียนภาษาไทยระดับพื้นฐานสำหรับผู้เรียนภาษาไทยในฐานะภาษาต่างประเทศนั้น นอกจากเนื้อหา การจัดกิจกรรมการเรียนการสอน วิธีสอน และการวัดและประเมินผล ดังที่ได้กล่าวมาแล้วนั้น ยังมี ปัจจัยอื่น ๆ ที่ผู้สอนควรคำนึงถึงด้วย เช่น

จุดมุ่งหมายของการเรียนการสอน ผู้สอนควรศึกษาก่อนว่า ผู้เรียนมีจุดมุ่งหมายของการเรียนเพื่ออะไร เพื่อ ผู้สอนสามารถเตรียมเนื้อหาการสอนให้เหมาะสมได้

พื้นความรู้และภูมิหลังของผู้เรียน การรู้จักพื้นความรู้และภูมิหลังของผู้เรียน จะช่วยให้ผู้สอนเตรียมเนื้อหา วิธีการสอน และการจัดการเรียนการสอนได้อย่างเหมาะสม เช่น หากผู้เรียนมีทักษะการสื่อสารด้านการฟังและการพูด มาแล้ว ผู้สอนก็สามารถสอนเขียนได้เร็วมากขึ้น เพราะผู้เรียนจะทราบโครงสร้างประโยคมาบ้างแล้ว ทำให้เข้าใจ หลักการเขียนได้ง่ายขึ้น และสามารถสื่อสารเพื่ออธิบายหลักเกณฑ์ทางภาษาได้ง่ายขึ้นด้วย

จิตวิทยาในการสอน ผู้สอนควรมีการสอบถามความต้องการหรือความสนใจเบื้องต้นของผู้เรียน เพื่อสร้างความ เป็นมิตรกับผู้เรียน หรือใช้วิธีสอนแบบเพื่อนสอนเพื่อน พี่สอนน้อง ให้ความเป็นกันเอง วิธีเหล่านี้จะช่วยให้ผู้เรียนกล้า ถาม และผู้สอนเองก็สามารถแนะนำเรื่องต่าง ๆ ได้ง่ายมากขึ้น รวมถึงการสร้างแรงจูงใจ การชม หรือการให้ข้อมูล บ่อนกลับทางบวก (Positive feedback) กับผู้เรียนเป็นระยะ ๆ จะช่วยเสริมแรงให้ผู้เรียนสนใจ เกิดความภูมิใจ และ สนุกกับการเรียนภาษามากขึ้น สอดคล้องกับ นวลทิพย์ เพิ่มเกษร (2556 หน้า 234) ที่กล่าวว่า ผู้สอนควรเข้าใจ จิตวิทยาการเรียนการสอน การจัดกิจกรรมการเรียนการสอน เพื่อให้ผู้เรียนได้เรียนรู้ภาษาไทยในฐานะ ภาษาต่างประเทศด้วยความสนุกสนาน มีความเชื่อมั่นในการใช้ภาษา มีทัศนคติที่ดีต่อการเรียนภาษา และได้รับ ผลสำเร็จจากการเรียนรู้จนสามารถสื่อสารได้ตามจุดมุ่งหมายที่กำหนด

วิธีการส่งเสริมการนำไปใช้เพื่อทัศนคติที่ดีต่อสังคมและวัฒนธรรมไทย

การสอนทักษะภาษาไทยด้านต่าง ๆ ไม่สามารถหลีกเลี่ยงการส่งเสริมวัฒนธรรมได้ เนื่องด้วยการเรียนภาษา กับวัฒนธรรมเป็นสิ่งที่มาด้วยกัน (สุภัทรา อักษรานุเคราะห์. 2532) การเขียนเป็นทักษะขั้นสูงที่ต้องมีการประยุกต์ใช้

จริงในชีวิตประจำวัน การส่งเสริมให้ผู้เรียนได้นำไปใช้จริงในชีวิตประจำวันจะมีส่วนให้ผู้เรียนได้มีโอกาสพัฒนาทักษะ อยู่ตลอดเวลา รวมถึงได้ฝึกสังเคราะห์ทักษะภาษาที่มีของตนเองกับสถานการณ์จริงในชีวิตประจำวัน ตลอดจนได้มองเห็นปรากฏการณ์ทางวัฒนธรรมที่เกิดขึ้นจริงในสังคม อันเกี่ยวข้องกับทักษะการสื่อสารการเขียนของที่ตนผู้เรียนได้ศึกษามาในห้องเรียน

วิธีการส่งเสริมการนำไปใช้จริงนอกห้องเรียน คือ ขั้นตอนหนึ่งที่นอกเหนือจากที่ผู้สอนใช้ในห้องเรียน แต่งใช้ เนื้อหา และรูปแบบของความรู้จากในห้องเรียน (Brookes, A. 2004) เพื่อให้ผู้เรียนได้ใช้ทักษะจริงกับบุคคลจริงใน สังคม เช่น เขียนข้อมูลของตนเอง , เขียนคอมเมนต์ในสื่อออนไลน์ ทั้งนี้ระดับ A1 กับ A2 มีเนื้อหา กระบวนการเรียน และวิธีการสอนแตกต่างกันเล็กน้อยเพราะจุดมุ่งหมายของผลลัพธ์ตัวทักษะนั้นต่างกัน จึงทำให้วิธีการส่งเสริมการ นำไปใช้มีรายละเอียด ความยากง่ายการใช้คำศัพท์ และจำนวนคำ ประโยคต่างกัน ดังนี้

วิธีการส่งเสริมการนำไปใช้ ระดับ A1

ในระดับนี้ผู้เรียนยังรู้คำศัพท์จำกัด การส่งเสริมทัศนคติจึงเน้นความเข้าใจในคำศัพท์ และใช้คำเพื่อแสดง วัฒนธรรมเบื้องต้น คำศัพท์ที่ถ่ายทอดวัฒนธรรมเบื้องต้นมักอยู่ในประโยคที่สื่อสารในชีวิตประจำวันกับคนทุกกลุ่ม ทุกระดับ โดยมีหัวข้อกิจกรรมดังนี้

1) การเขียนคำขอบคุณและขอโทษ กิจกรรมที่นำไปใช้: ฝึกเขียนโน้ตสั้นๆ หรือส่งข้อความ Line หรือ SMS ขอบคุนพนักงานบริการ หรืออาจารย์ เพื่อนร่วมชั้นชาวไทย เช่น เขียนคำว่า "ขอบคุณมากครับ/ค่ะ" ลงในใบสั่งอาหารตามร้านอาหารที่ให้ลูกค้าเขียนสั่ง หรือเขียนโน้ตแปะไว้ที่โต๊ะอาจารย์

ผลต่อทัศนคติ: ผู้เรียนจะเห็นการตอบรับที่ยิ้มแย้มจากคนไทย ทำให้รู้สึว่าการพยายามใช้ภาษาไทยช่วยสร้างบรรยากาศที่ดี อีกทั้งยังเป็นแรงจูงใจเบื้องต้นในการเรียนรู้การเข้าสังคมกับคนไทยในชีวิตจริง

2) การเขียนสั่งอาหารพร้อมระบุความต้องการพิเศษ กิจกรรมที่นำไปใช้: เขียนชื่อเมนูพื้นฐานและคำกำกับ เช่น "ไม่เผ็ด" "ขอหวานน้อย" หรือทดลองเขียนรายการอาหารที่จะสั่งใส่กระดาษยื่นให้พ่อค้าแม่ค้า พร้อมฝึกพูดตามที่เขียน

ผลต่อทัศนคติ: ลดความประหม่าในการสื่อสาร และสร้างความเข้าใจในวัฒนธรรมการกินที่ยืดหยุ่นของคนไทย

3) การเขียนชื่อตัวเองและคนรอบข้างด้วยอักษรไทย กิจกรรมที่นำไปใช้: เขียนชื่อ-นามสกุลของตนเองและเพื่อนชาวไทยเป็นภาษาไทย ทดลองเขียนชื่อลงบนป้ายชื่อหรือของใช้ส่วนตัว

ผลต่อทัศนคติ: สร้างความรู้สึกเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันกับสังคมไทย สร้างความรู้สึกผูกพันเบื้องต้นกับความเป็นคนไทย แนวคิดสำคัญเกี่ยวกับการเสริมสร้างทัศนคติที่ดีต่อสังคมและวัฒนธรรมไทยในแบบฝึกหัด A1 ได้แก่ เสริมสร้างทัศนคติที่ดีต่อสังคมไทย โดยการใช้คำคุณศัพท์ที่มีนัยสำคัญเกี่ยวกับวัฒนธรรมที่คนไทยเชื่อว่าเป็นดี เช่น ใจดี, สวย, อร่อย, สนุก, ยิ้ม ช่วยให้ผู้เรียนจดจำภาษาไทยประกอบไปกับการซึมซับวัฒนธรรม เน้นมารยาททางสังคม: การฝึกเขียนคำว่า ไหว้ และ ขอบคุณ ช่วยให้ผู้เรียนเข้าใจวิถีปฏิบัติในสังคมไทย เน้นความง่ายที่ไม่น่าเบื่อ ใช้ประโยคความเดียวสั้นๆ ทำให้ผู้เรียนไม่รู้สึกท้อถอย และรู้สึกภูมิใจที่สามารถสื่อสารความรู้สึกดีๆ ออกมาเป็นภาษาไทยได้

วิธีการส่งเสริมการนำไปใช้ ระดับ A2 ในระดับนี้ผู้เรียนจะมีทักษะที่มีการเชื่อมโยงความสัมพันธ์กับสังคมได้ โดยเริ่มเขียนประโยคต่อเนื่องได้แล้ว จึงควรเน้นกระบวนการส่งเสริมการนำไปใช้ที่มุ่งเน้นไปที่วิถีชีวิตและวิถีคิดทางวัฒนธรรมของชาวไทยที่สลับซับซ้อนขึ้น โดยมีหัวข้อกิจกรรมที่ส่งเสริมการเขียนระดับประโยคที่ซับซ้อนขึ้น และมีเนื้อหาเกี่ยวข้องกับวิถีชีวิตดังนี้

1) การเขียนอวยพรตามเทศกาล

กิจกรรมที่นำไปใช้: เขียนการอวยพรสั้นๆ เช่น "สุขสันต์วันเกิด" "สวัสดีปีใหม่" หรือ "ขอให้หายไวๆ" มอบการด่ามมือให้เพื่อนบ้านหรือเพื่อนร่วมงานชาวไทยในโอกาสพิเศษ

ผลต่อทัศนคติ: เข้าใจวิถีคิดเรื่องน้ำใจ ในวัฒนธรรมไทย และการให้ความสำคัญกับความสัมพันธ์ส่วนบุคคล

2) การเขียนแนะนำสถานที่ที่ประทับใจ

กิจกรรมที่นำไปใช้: เขียนประโยคง่ายๆ บรรยายสถานที่ท่องเที่ยวหรือร้านอาหารในไทยที่ชอบ เช่น "ร้านนี้สะอาดและอาหารอร่อยมาก" ทดลองเขียนรีวิวสั้นๆ เป็นภาษาไทยใน Google Maps หรือแพลตฟอร์มต่าง ๆ

ผลต่อทัศนคติ: สร้างเสริมบทบาทผู้อยู่อาศัยจริงในสังคมไทย เปลี่ยนบทบาทจากคนนอกในฐานะผู้เรียนเป็นคนที่มีปฏิสัมพันธ์จริงกับบุคคลและสถานที่จริงในสังคมไทย

3) การเขียนขอความช่วยเหลือและสอบถามทาง

กิจกรรมที่นำไปใช้: ฝึกเขียนคำถามจากการดูแผนที่ใน google maps เช่น "ไป...อย่างไร" หรือ "แถวนี้มี...ไหม"

ฝึกเขียนคำถามลงในสมุดโน้ตพร้อมออกเสียงประโยคที่เขียน นำไปใช้เมื่อผู้เรียนต้องออกไปสำรวจเส้นทางใหม่ ๆ ในการเดินทางเพื่อจุดประสงค์ต่าง ๆ ทั้งไปเที่ยว ไปสถานทูต ไปทำธุรกรรมการเงินกับธนาคาร และอื่น ๆ

ผลต่อทัศนคติ: พัฒนาความมั่นใจในการเข้าหาคนไทย และเรียนรู้ถึงความแตกต่างหลากหลายของบุคลิกลักษณะ การออกเสียง ท่าทีของคนไทยในท้องถิ่นต่าง ๆ

4) การพิมพ์แชทกับอาจารย์ผู้สอน เพื่อทักทาย พูดคุย ในแพลตฟอร์มต่าง ๆ

กิจกรรมที่นำไปใช้: พิมพ์ทักทายอาจารย์ผู้สอนด้วยรูปประโยคที่ตนเอง ประมวลคำศัพท์ที่ได้เรียนมาสื่อสารกับคนไทยใกล้ชิดที่มีความอาวุโสกว่า ถ่ายทอดผ่านการพิมพ์ เช่น “แหวบ้านของอาจารย์ฝนตกไหมครับ”

ผลต่อทัศนคติ: เรียนรู้ความสลับซับซ้อนทางวัฒนธรรมอาวุโสของคนไทย ที่มีทั้งการยกย่องให้เกียรติและให้ความเป็นกันเองสนิมสนมผ่านการใช้คำศัพท์ การเรียงประโยค กิจกรรมนี้ผู้เรียนจะได้ฝึกทักษะการพิมพ์ภาษาไทยไปในตัว

แนวคิดสำคัญเกี่ยวกับการเสริมสร้างทัศนคติที่ดีต่อสังคมไทยในแบบฝึกหัด A2 นั้น ไม่เพียงแต่เป็นแบบฝึกหัดที่เน้นเรื่องความถูกต้องของภาษา ไวยากรณ์และลำดับคำ แต่ยังเน้นการทำความเข้าใจความหมายและบริบท แทรกเนื้อหาเกี่ยวกับ ความประณีตแบบไทย ผ่านคำศัพท์เรื่องการร้อยมาลัยหรือทำขนม สะท้อนภาพความเชื่อเรื่องจิตใจที่ดี ผ่านประโยคเรื่องการช่วยเหลือและแบ่งปันของคนไทย การมีมารยาท ผ่านภาพการไหว้และการเข้าวัด ซึ่งจะช่วยให้ผู้เรียนรู้สึกประทับใจและมีความเข้าใจใน รากเหง้าของคนไทยไปพร้อมกับการเขียน

บทสรุป

การสอนทักษะการเขียนภาษาไทยระดับพื้นฐานช่วงต้น A1 มุ่งเน้นการสร้างรากฐานด้านสัญลักษณ์และระบบเสียงเป็นสำคัญ โดยผู้สอนควรเริ่มต้นจากการปูพื้นฐานรูปพยัญชนะไทยตามอักษร 3 หมู่ เพื่อให้ผู้เรียนจดจำระดับเสียงกลาง สูง และต่ำ ซึ่งจะช่วยให้การเรียนรู้ผันวรรณยุกต์ในอนาคตง่ายขึ้น การใช้สัทอักษร เข้ามาช่วยเทียบ

เสียงจะทำให้ผู้เรียนเห็นความแตกต่างของเสียงพยัญชนะที่รูปเขียนต่างกันได้ชัดเจนยิ่งขึ้น โดยในช่วงแรกควรเน้นการเขียนพยัญชนะต้นเดี่ยวและตัวสะกดที่ตรงตามมาตราก่อน ด้านการเขียนรูปพยัญชนะ ควรแบ่งกลุ่มพยัญชนะที่มีหัวและหางคล้ายคลึงกัน เพื่อให้ผู้เรียนสังเกตตำแหน่งที่ถูกต้องทั้งบนและล่างบรรทัด ส่วนการสอนสระควรเน้นทั้งสระเสียงสั้นและยาว รวมถึงการวางตำแหน่งรอบพยัญชนะ และการสอนวรรณยุกต์ควรเริ่มจากคำที่ไม่มีตัวสะกดเพื่อให้เห็นการเปลี่ยนแปลงของความหมายตามระดับเสียง วิธีการสอนในระดับนี้จะผสมผสานระหว่างวิธีความรู้ความเข้าใจเพื่อให้อธิบายกฎเกณฑ์ภาษาไทยเบื้องต้น และวิธีไวยากรณ์และแปลเพื่อช่วยลดความกังวลของผู้เรียนผ่านการเทียบเคียงกับภาษาแม่ โดยมีสื่อประกอบอย่างบัตรรูปภาพและบัตรรูปคำเพื่อกระตุ้นการจดจำ

ในส่วนของแนวทางการสอนทักษะการเขียนระดับพื้นฐาน A2 เนื้อหาจะถูกยกระดับความซับซ้อนขึ้นจากการเน้นคำศัพท์ไปสู่โครงสร้างประโยคและการใช้ภาษาที่สะท้อนการสื่อสารในชีวิตประจำวันมากขึ้น โดยผู้เรียนจะได้ศึกษาเรื่องตัวสะกดที่ไม่ตรงตามมาตรา สระแปลงรูป อักษรนำ อักษรควบ รวมถึงคำพ้องรูปพ้องเสียงที่มีผลต่อความหมายในบริบทที่ต่างกัน ในระดับประโยค ผู้สอนต้องเน้นย้ำเรื่องชนิดและหน้าที่ของคำเพื่อสร้างความเข้าใจในระบบไวยากรณ์ที่แตกต่างจากภาษาเดิมของผู้เรียน โดยเริ่มจากประโยคความเดียวอย่างง่าย เช่น ประโยคบอกเล่าหรือคำถาม และการใช้คำเชื่อมพื้นฐานที่ไม่ซับซ้อน กลยุทธ์การสอนในระดับนี้จะค่อย ๆ ลดการพึ่งพาภาษาอังกฤษหรือภาษาแม่ลง และลดการใช้ตัวอักษรเพื่อสร้างความมั่นใจในการใช้ตัวอักษรไทยล้วน โดยเปลี่ยนมาใช้วิธีสอนภาษาเพื่อการสื่อสาร ที่เน้นการแต่งประโยคจากสถานการณ์จริงหรือภาพประกอบ เพื่อหลีกเลี่ยงการแปลและช่วยให้ผู้เรียนเชื่อมโยงความหมายกับภาพจำได้โดยตรง การประเมินผลจะเข้มข้นขึ้นโดยพิจารณาจากความถูกต้องในการเลือกใช้คำพ้องและการเรียงลำดับคำในประโยคที่มีความยาวเพิ่มขึ้น

ในด้านการส่งเสริมการนำไปใช้เพื่อทัศนคติที่ดีต่อสังคมและวัฒนธรรมไทยนั้น มีวิธีการคือ สร้างกิจกรรมในชีวิตประจำวันให้ผู้เรียนได้มีโอกาสใช้องค์ความรู้เกี่ยวกับคำศัพท์ รูปประโยค จากการเรียนการเขียนทั้ง 2 ระดับพื้นฐาน ในการสื่อสารกับบุคคลจริงในชีวิตประจำวัน เน้นกิจกรรมที่ผู้เรียนเข้าถึงได้ง่าย อาทิ การพิมพ์แชทคุยกับอาจารย์ การเขียนสั่งอาหารในชีวิตจริง

อย่างไรก็ตาม ผู้สอนยังต้องคำนึงถึงปัจจัยอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้องกับการเรียนการสอนทักษะการเขียน เช่น จุดมุ่งหมายของการเรียนการสอน พื้นความรู้และภูมิหลังของผู้เรียน จิตวิทยาในการสอน โดยนำไปประยุกต์ใช้ร่วมกับ แนวทางการสอนที่กล่าวมาข้างต้น จะช่วยส่งเสริมให้การสอนเขียนมีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น

เอกสารอ้างอิง

- ธิดา โมสิกรัตน์, วิไล ธรรมวาจา, พิฐษุณณ์ อธิเลิศนันทน์ และวนิดา สัมภาวะผล. (2561). การใช้ภาษาไทยของ นักศึกษาจีน: กรณีศึกษาปัญหาการเขียนของนักศึกษาจีนหลักสูตรศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการ สื่อสารภาษาไทยเป็นภาษาที่สอง มหาวิทยาลัยหัวเฉียวเฉลิมพระเกียรติ. *วารสารศิลปศาสตร์ปริทัศน์*, 13(25), 13–27.
- นวลทิพย์ เพิ่มเกสร. (2556). ภาษาไทยในฐานะภาษาต่างประเทศ: แนวทางการจัดการเรียนการสอนระดับพื้นฐาน. *วรรณวิทัศน์*, 13, 213–235.
- นิภา กุ้งษ์ศักดิ์. (2555). ปัญหาการใช้ภาษาไทยของนักศึกษาต่างชาติ: กรณีศึกษานักศึกษาจีน มหาวิทยาลัย กรุงเทพมหานคร. *วารสารรามคำแหง ฉบับมนุษยศาสตร์*, 31(1), 123–139.
- รสริน ดิษฐบรรจง. (2561). การศึกษาปัญหาการเขียนภาษาไทยของนักศึกษาจีนจาก Guangxi Agriculture Vocational College มณฑลกว่างซี สาธารณรัฐประชาชนจีน. *วารสารวิชาการมนุษยศาสตร์และ สังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏธนบุรี*, 1(1), 39–53.
- รุ่งฤดี แผลงสร. (2561). หลักการจัดการเรียนการสอนภาษาไทยในฐานะภาษาต่างประเทศ. *วารสารวิชาการ ศึกษาศาสตร์*, 19(2), 1–13.
- สุภัทรา อักษรานุเคราะห์. (2532). *การสอนทักษะทางภาษาและวัฒนธรรม*. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์จุฬาลงกรณ์ มหาวิทยาลัย.
- สุรัสวดี นราพงษ์เกษม. (26 มีนาคม 2569). สัมภาษณ์โดย อันติมะ ชีราทรกุล. มหาวิทยาลัยหัวเฉียวเฉลิมพระเกียรติ.

อดิสรณ์ ประทุมถิ่น. (2565). สมรรถนะเชิงวัฒนธรรมของผู้เรียนชาวต่างประเทศที่มีต่อสมรรถนะภาษาไทย:

กรณีศึกษาโครงการ Thai Immersion Program ณ สถาบันภาษาและกิจการต่างประเทศ มหาวิทยาลัยราช

ภัฏเชียงใหม่. วารสารมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏนครสวรรค์, 9(2), 2–10.

Brookes, A. (2004). Can outdoor education be dispensed with? A critical review of some common

rationales for outdoor education. Paper presented at *Connections and Disconnections:*

Examining the Reality and Rhetoric of Outdoor Education Theory and Practice, La Trobe

University, Bendigo, Australia.

Council of Europe. (2001). *Common European Framework of Reference for Languages: Learning,*

Teaching, Assessment. Cambridge, UK: Cambridge University Press.

การศึกษาอัตลักษณ์ความเป็นจีนที่ปรากฏในละครซีรีส์แนว BL ของไทย

A Study of Chinese Identity Represented in Thai BL Series

Sheng Yutong*, กิตติศักดิ์ เกิดอรุณสุขศรี

คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยหอการค้าไทย

*Email : shengyutong99@gmail.com

บทคัดย่อ

การวิจัยเรื่อง “การศึกษาอัตลักษณ์ความเป็นจีนที่ปรากฏในละครซีรีส์แนว BL ของไทย” มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาอัตลักษณ์ความเป็นจีนที่ปรากฏในละครซีรีส์แนว BL ของไทย เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ โดยใช้วิธีการวิเคราะห์เชิงตัวบทและการวิเคราะห์เชิงวัฒนธรรม กลุ่มข้อมูลที่ใช้ในการศึกษา ได้แก่ ละครซีรีส์แนว BL ของไทยจำนวน 4 เรื่อง คือ *คุณชาย* (2565) *แปลรักฉันด้วยใจเธอ* (2563) *พระจันทร์มันไก่* (2566) และ *มังกรกินใหญ่* (2565) ผู้วิจัยเก็บรวบรวมข้อมูลจากเนื้อหา บทสนทนา ตัวละคร ฉาก สัญลักษณ์ และองค์ประกอบทางวัฒนธรรมที่ปรากฏในละครซีรีส์ ผลการวิจัยพบว่า อัตลักษณ์ความเป็นจีนในละครซีรีส์แนว BL ของไทยปรากฏผ่าน 6 ด้าน ได้แก่ การแต่งกาย ดนตรี ประกอบ ภาษา อาหาร สถาปัตยกรรม และความเชื่อและพิธีกรรม โดยองค์ประกอบเหล่านี้ทำหน้าที่เป็นสัญลักษณ์ทางวัฒนธรรมที่ช่วยประกอบสร้างตัวตนของตัวละครและสร้างความหมายภายในเรื่อง นอกจากนี้ ยังพบว่าความเป็นจีนในละครซีรีส์ BL ไทยไม่ได้ถูกนำเสนอในลักษณะตายตัว หากแต่ถูกตีความและผสมผสานให้สอดคล้องกับบริบทสังคมไทยร่วมสมัย ทั้งในฐานะวัฒนธรรมดั้งเดิม วิถีชีวิตของชุมชนไทยเชื้อสายจีน และสัญลักษณ์ของความมั่งคั่งและความสำเร็จทางเศรษฐกิจ ผลการศึกษาสะท้อนให้เห็นบทบาทของสื่อบันเทิงไทยในการประกอบสร้างและต่อรอง อัตลักษณ์ทางวัฒนธรรมผ่านสื่อร่วมสมัย

คำสำคัญ : อัตลักษณ์ความเป็นจีน: ละครซีรีส์ BL: วัฒนธรรมจีน: สื่อบันเทิง: การประกอบสร้างอัตลักษณ์

Abstract

This research, entitled “A Study of Chinese Identity Represented in Thai BL Series,” aimed to investigate the representation of Chinese identity in Thai Boy’s Love (BL) series. The study employed a qualitative approach, using textual and cultural analyses. The data consisted of four Thai BL series: *Khun Chai* (2022), *I Told Sunset About You* (2020), *Moonlight Chicken* (2023), and *Big Dragon* (2022). Data were collected from the series' story content, dialogue, characters, scenes, symbols, and cultural elements. The findings revealed that Chinese identity in Thai BL series was represented through six major dimensions: clothing, soundtrack music, language, food, architecture, and beliefs and rituals. These elements functioned as cultural signs that contributed to the construction of characters’ identities and the creation of cultural meanings within the narratives. Furthermore, the study found that Chinese identity in the Thai BL series was not presented as a fixed identity; rather, it was interpreted and hybridized in accordance with contemporary Thai social contexts. Chinese identity was represented both as traditional culture, as part of the everyday life of Thai-Chinese communities, and as a symbol of wealth and economic success. The findings also reflected the role of Thai entertainment media in constructing and negotiating cultural identity through contemporary popular culture.

Keywords : Chinese Identity, BL Series, Chinese Culture, Entertainment Media, Identity Construction

บทนำ

ความสัมพันธ์ระหว่างประเทศไทยและประเทศจีนมีความต่อเนื่องยาวนานทั้งในด้านประวัติศาสตร์ เศรษฐกิจ และวัฒนธรรม ส่งผลให้วัฒนธรรมจีนเข้ามามีบทบาทในสังคมไทยอย่างกว้างขวาง (Sawasateee & Wan Ping, 2013) ทั้งในด้านวิถีชีวิต ภาษา อาหาร ความเชื่อ ตลอดจนการสื่อสารผ่านสื่อร่วมสมัย โดยเฉพาะในสื่อบันเทิงที่ทำ

หน้าที่เป็นพื้นที่ในการสร้างและถ่ายทอดอัตลักษณ์ทางวัฒนธรรม สื่อบันเทิงจึงไม่ได้เป็นเพียงเครื่องมือเพื่อความบันเทิงเท่านั้น แต่ยังสะท้อนมุมมอง ค่านิยม และการประกอบสร้างความหมายทางสังคมของแต่ละยุคสมัย

ในช่วงหลายปีที่ผ่านมา ละครซีรีส์แนว BL (Boy's Love) ของไทยได้รับความนิยมอย่างแพร่หลายทั้งในภายในประเทศไทยและยังไปถึงในระดับนานาชาติ โดยเฉพาะในพื้นที่ภูมิภาคเอเชีย (ยงค์ยุทธ เดิมต่อ, 2567) ละครซีรีส์ประเภทดังกล่าวนอกจากจะนำเสนอประเด็นความหลากหลายทางเพศแล้ว ยังเป็นพื้นที่สำคัญในการสะท้อน อัตลักษณ์ทางวัฒนธรรมร่วมสมัยผ่านองค์ประกอบต่าง ๆ ภายในเรื่อง เช่น ภาษา วิถีชีวิต ครอบครัวย อาหาร และสัญลักษณ์ทางวัฒนธรรม นอกจากนี้ การเติบโตของอุตสาหกรรมละครซีรีส์ BL ยังสะท้อนบทบาทของสื่อไทยในฐานะสื่อวัฒนธรรมร่วมสมัยที่สามารถเข้าถึงผู้ชมในระดับภูมิภาคได้อย่างกว้างขวาง

จากการสังเกตพบว่า ละครซีรีส์แนว BL ของไทยหลายเรื่องมีการนำเสนอองค์ประกอบของความเป็นจีนอย่างชัดเจน ไม่ว่าจะเป็นการใช้ภาษาและคำเรียกแบบจีน การนำเสนออาหารจีน ความเชื่อและพิธีกรรม โครงสร้างครอบครัวแบบจีน ตลอดจนการใช้สัญลักษณ์ทางวัฒนธรรมจีนในการสร้างตัวละครและบรรยากาศของเรื่อง องค์ประกอบเหล่านี้สะท้อนให้เห็นว่าความเป็นจีนที่ไม่ได้ปรากฏเพียงในฐานะฉากหลังของเรื่องเท่านั้น แต่ยังมีบทบาทต่อการสร้างความหมายและอัตลักษณ์ทางวัฒนธรรมภายในละครซีรีส์ร่วมสมัย สอดคล้องกับแนวคิดของ Hall, Evans และ Nixon (2024) ที่อธิบายว่า “อัตลักษณ์” เป็นสิ่งที่ถูกสร้างและต่อรองผ่านระบบสัญญาณ ภาษา และสื่อมวลชน โดยสื่อมีบทบาทสำคัญในการสร้าง “ภาพแทน” (Representation) ของกลุ่มคน วัฒนธรรม และอัตลักษณ์ทางสังคม

ที่ผ่านมา มีงานศึกษาที่เกี่ยวข้องกับละครซีรีส์แนว BL ของไทยและการนำเสนอวัฒนธรรมในสื่อร่วมสมัยอยู่จำนวนหนึ่ง โดยส่วนใหญ่มุ่งศึกษาประเด็นเกี่ยวกับความหลากหลายทางเพศ การประกอบสร้างอัตลักษณ์ทางเพศ และปรากฏการณ์วัฒนธรรมวายในสังคมไทย รวมถึงการศึกษาการนำเสนอวัฒนธรรมจีนในสื่อบันเทิงบางประเภท อย่างไรก็ตาม การศึกษาที่มุ่งวิเคราะห์ “อัตลักษณ์ความเป็นจีน” ที่ปรากฏในละครซีรีส์แนว BL ของไทยโดยตรงยังมีอยู่อย่างจำกัด โดยเฉพาะการศึกษาที่วิเคราะห์ในมิติของการประกอบสร้างอัตลักษณ์ทางวัฒนธรรมผ่านสื่อบันเทิงร่วมสมัยในช่วงที่อุตสาหกรรมละครซีรีส์ BL ไทยเติบโตอย่างรวดเร็วระหว่างปี พ.ศ. 2562–2566

ด้วยเหตุนี้ ผู้วิจัยจึงสนใจศึกษาการนำเสนออัตลักษณ์ความเป็นจีนที่ปรากฏในละครซีรีส์แนว BL ของไทย เพื่อวิเคราะห์ลักษณะของความเป็นจีนที่ถูกถ่ายทอดผ่านองค์ประกอบต่าง ๆ ภายในละคร และอธิบายบทบาทของสื่อบันเทิงในการสะท้อนและประกอบสร้างอัตลักษณ์ทางวัฒนธรรมในบริบทสังคมร่วมสมัย การศึกษาครั้งนี้คาดว่าจะช่วยขยายองค์ความรู้ด้านสื่อและวัฒนธรรมร่วมสมัย ตลอดจนช่วยอธิบายความสัมพันธ์ทางวัฒนธรรมระหว่างไทยกับจีนที่ปรากฏผ่านสื่อบันเทิงไทยในบริบทสังคมปัจจุบัน

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

เพื่อศึกษาอัตลักษณ์ความเป็นจีนที่ปรากฏในละครซีรีส์แนว BL ของไทย

ทบทวนวรรณกรรม

จากการทบทวนแนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง พบว่า “ความเป็นจีน” ไม่ได้เป็นอัตลักษณ์ที่ตายตัว หากแต่เป็นอัตลักษณ์ที่ถูกประกอบสร้างและแปรเปลี่ยนไปตามบริบททางสังคม วัฒนธรรม และประวัติศาสตร์ (Ang, 2001) โดยเฉพาะในบริบทของชาวจีนโพ้นทะเลในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ ซึ่งความเป็นจีนมักปรากฏในลักษณะของอัตลักษณ์แบบผสมผสานระหว่างความเป็นจีนกับวัฒนธรรมท้องถิ่น (Wang Gungwu, 1991) แนวคิดดังกล่าวช่วยอธิบายว่าความเป็นจีนที่ปรากฏในสื่อไทยร่วมสมัยไม่ได้เป็นเพียงการสะท้อนวัฒนธรรมจีนดั้งเดิมเท่านั้น แต่ยังเป็นผลของกระบวนการผสมผสานและต่อรองทางวัฒนธรรมในสังคมไทย

ในด้านแนวคิดเรื่องอัตลักษณ์ นักวิชาการจำนวนมากมองว่าอัตลักษณ์เป็นสิ่งที่ถูกสร้างผ่านกระบวนการทางสังคมและวัฒนธรรมอย่างต่อเนื่อง Hall (1996) อธิบายว่าสื่อมีบทบาทสำคัญในการสร้าง “ภาพแทน” (Representation) ของกลุ่มคนและวัฒนธรรมผ่านระบบสัญลักษณ์ ภาษา และการเล่าเรื่อง ขณะที่แนวคิดเรื่องความเป็นลูกผสมทางวัฒนธรรม (Cultural Hybridity) ของ Bhabha (1994) ชี้ให้เห็นว่าการแลกเปลี่ยนทางวัฒนธรรมทำให้เกิดอัตลักษณ์รูปแบบใหม่ที่ผสมผสานระหว่างวัฒนธรรมดั้งเดิมกับวัฒนธรรมร่วมสมัย แนวคิดเหล่านี้จึงมีความสำคัญต่อการวิเคราะห์การนำเสนออัตลักษณ์ความเป็นจีนในละครซีรีส์ BL ของไทย ซึ่งสะท้อนการผสมผสานระหว่างวัฒนธรรมจีนกับบริบทสังคมไทยร่วมสมัย

นอกจากนี้ การทบทวนวรรณกรรมยังพบว่า อัตลักษณ์ทางเพศและรสนิยมทางเพศเป็นองค์ประกอบสำคัญของละครซีรีส์ BL โดยนักวิชาการมองว่าอัตลักษณ์ทางเพศไม่ได้เป็นคุณลักษณะที่ตายตัว หากแต่เป็นผลของกระบวนการขัดเกลาทางสังคม ประสบการณ์ชีวิต และบริบททางวัฒนธรรม (Shaffer, 2010; Tobin et al., 2010) ละครซีรีส์ BL จึงกลายเป็นพื้นที่สำคัญในการนำเสนอความหลากหลายทางเพศและการต่อรองอัตลักษณ์ของตัวละครในสังคมร่วมสมัย

ในส่วนของการพัฒนาการละครซีรีส์ BL พบว่า วัฒนธรรม BL มีจุดเริ่มต้นจากวรรณกรรมยาโออิของญี่ปุ่น ก่อนจะพัฒนาเข้าสู่สื่อร่วมสมัยของไทยผ่านนิยายออนไลน์และการดัดแปลงเป็นละครซีรีส์ โดยเฉพาะหลังความสำเร็จของละครซีรีส์ Love Sick: The Series ในปี ค.ศ. 2014 ที่ทำให้ละครซีรีส์ BL ไทยได้รับความนิยมอย่างแพร่หลายทั้งในประเทศและระดับนานาชาติ ละครซีรีส์ BL ในยุคร่วมสมัยจึงไม่ได้เป็นเพียงสื่อบันเทิงสำหรับกลุ่มเฉพาะ แต่กลายเป็นส่วนหนึ่งของวัฒนธรรมสมัยนิยมที่สามารถสะท้อนประเด็นทางสังคม วัฒนธรรม และอัตลักษณ์ร่วมสมัยได้อย่างชัดเจน

จากการศึกษางานวิจัยที่เกี่ยวข้อง พบว่า งานวิจัยด้าน “ความเป็นเงินในสื่อบันเทิงไทย” ส่วนใหญ่มุ่งศึกษาการนำเสนอครอบครัวไทยเชื้อสายจีน ค่านิยมเงิน ระบบกงสี ความกตัญญู และองค์ประกอบทางวัฒนธรรมเงินในละครโทรทัศน์ทั่วไป ขณะที่งานวิจัยด้านละครซีรีส์ BL มักมุ่งศึกษาเรื่องอัตลักษณ์ทางเพศ ความสัมพันธ์ของตัวละครชายรักชาย และวัฒนธรรมวาย อย่างไรก็ตาม ยังไม่พบงานวิจัยที่ศึกษาการนำเสนอ “อัตลักษณ์ความเป็นเงิน” ในละครซีรีส์แนว BL ของไทยโดยตรง โดยเฉพาะในช่วงปี พ.ศ. 2562–2566 ซึ่งเป็นช่วงที่ละครซีรีส์ BL ไทยได้รับความนิยมสูงและมีการสอดแทรกองค์ประกอบทางวัฒนธรรมเงินอย่างเด่นชัด

ดังนั้น การศึกษาครั้งนี้จึงมุ่งเติมเต็มช่องว่างทางวิชาการดังกล่าว โดยศึกษาการนำเสนออัตลักษณ์ความเป็นเงินที่ปรากฏในละครซีรีส์แนว BL ของไทย เพื่ออธิบายลักษณะของความเป็นเงินที่ถูกประกอบสร้างผ่านสื่อบันเทิงร่วมสมัย รวมถึงวิเคราะห์บทบาทของละครซีรีส์ BL ไทยในฐานะพื้นที่ของการแลกเปลี่ยนและผสมผสานทางวัฒนธรรมระหว่างไทยกับเงินในบริบทสังคมร่วมสมัย

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยเรื่อง “การศึกษาอัตลักษณ์ความเป็นจีนที่ปรากฏในละครซีรีส์แนว BL ของไทย” เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ โดยใช้วิธีการวิเคราะห์เชิงตัวบทและการวิเคราะห์เชิงวัฒนธรรม เพื่อศึกษาการนำเสนออัตลักษณ์ความเป็นจีนผ่านองค์ประกอบต่าง ๆ ที่ปรากฏในละครซีรีส์แนว BL ของไทย ผู้วิจัยดำเนินการศึกษาตามขั้นตอนดังต่อไปนี้

1. การกำหนดแหล่งข้อมูล ผู้วิจัยกำหนดแหล่งข้อมูลหลักจากละครซีรีส์แนว BL ของไทยที่มีการนำเสนอองค์ประกอบความเป็นจีนอย่างชัดเจน โดยใช้วิธีการคัดเลือกแบบเจาะจง (Purposive Sampling) เพื่อให้ข้อมูลที่นำมาศึกษาสอดคล้องกับวัตถุประสงค์ของการวิจัย ผู้วิจัยเลือกศึกษาละครซีรีส์จำนวน 4 เรื่อง ได้แก่ เรื่อง “คุณชาย” (พ.ศ. 2565) เรื่อง “แปลรักฉันด้วยใจเธอ” (พ.ศ. 2563) เรื่อง “พระจันทร์มันไก่” (พ.ศ. 2566) และเรื่อง “มังกรกินใหญ่” (พ.ศ. 2565) เนื่องจากละครซีรีส์ทั้ง 4 เรื่องมีการสอดแทรกองค์ประกอบทางวัฒนธรรมจีนทั้งในด้านภาษา วิถีชีวิต อาหาร ความเชื่อ โครงสร้างครอบครัว สัญลักษณ์ทางวัฒนธรรม และบริบททางสังคมอย่างเด่นชัด ซึ่งองค์ประกอบเหล่านี้มีบทบาทต่อการสร้างภาพลักษณ์และอัตลักษณ์ความเป็นจีนภายในเรื่องนอกจากนี้ ผู้วิจัยยังพิจารณาความหลากหลายของรูปแบบการนำเสนอความเป็นจีนในละครแต่ละเรื่อง เพื่อให้สามารถศึกษาลักษณะของอัตลักษณ์ความเป็นจีนได้อย่างรอบด้าน ทั้งในมิติของครอบครัว วิถีชีวิต วัฒนธรรมอาหาร ความสัมพันธ์ทางสังคม และการใช้สัญลักษณ์ทางวัฒนธรรม โดยข้อมูลที่ใช้ในการศึกษาประกอบด้วยเนื้อหาในละคร บทสนทนา ตัวละคร ฉาก สถานที่ เครื่องแต่งกาย ดนตรีประกอบ รวมถึงองค์ประกอบทางศิลปะต่าง ๆ ที่สะท้อนความเป็นจีนในละครซีรีส์แนว BL ของไทย

2. การเก็บรวบรวมข้อมูล ผู้วิจัยดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลจากละครซีรีส์แนว BL ทั้ง 4 เรื่อง โดยการรับชมละครในแต่ละตอนอย่างละเอียด และทำการบันทึกข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับการนำเสนออัตลักษณ์ความเป็นจีนที่ปรากฏภายในเรื่อง ผู้วิจัยให้ความสำคัญกับองค์ประกอบต่าง ๆ ที่สะท้อนลักษณะทางวัฒนธรรมจีน ไม่ว่าจะเป็นบทสนทนา การใช้ภาษาและคำเรียกแบบจีน การแต่งกาย อาหาร ความเชื่อและพิธีกรรม สถาปัตยกรรม วิถีชีวิต รวมถึงค่านิยมและโครงสร้างครอบครัวที่มีลักษณะเชื่อมโยงกับวัฒนธรรมจีนในการเก็บรวบรวมข้อมูล ผู้วิจัยใช้วิธีการจดบันทึกและจำแนกข้อมูลตามประเด็นการศึกษา เพื่อให้สามารถวิเคราะห์ข้อมูลได้อย่างเป็นระบบ นอกจากนี้ ผู้วิจัยยัง

พิจารณาบริบทของฉาก ตัวละคร และความสัมพันธ์ระหว่างตัวละครร่วมด้วย เพื่อทำความเข้าใจว่าการนำเสนอความเป็นเงินในละครซีรีส์แต่ละเรื่องมีลักษณะอย่างไร และถูกใช้เพื่อสร้างความหมายหรือภาพลักษณ์ในลักษณะใด การเก็บรวบรวมข้อมูลดังกล่าวช่วยให้ผู้วิจัยสามารถมองเห็นรูปแบบและลักษณะร่วมของการนำเสนออัตลักษณ์ความเป็นเงินในละครซีรีส์แนว BL ของไทยได้อย่างชัดเจนมากยิ่งขึ้น

3. การวิเคราะห์ข้อมูล ผู้วิจัยใช้วิธีการวิเคราะห์เชิงตัวบท (Textual Analysis) ร่วมกับการวิเคราะห์เชิงพรรณนา (Descriptive Analysis) ในการศึกษาข้อมูลจากละครซีรีส์แนว BL ของไทย โดยมีมุ่งวิเคราะห์การนำเสนออัตลักษณ์ความเป็นเงินที่ปรากฏผ่านองค์ประกอบต่าง ๆ ภายในละคร เช่น ตัวละคร บทสนทนา ฉาก สัญลักษณ์ และบริบททางวัฒนธรรม ผู้วิจัยวิเคราะห์ว่าความเป็นเงินถูกสร้างและนำเสนอผ่านรูปแบบใด รวมถึงพิจารณาความหมายที่แฝงอยู่ในการนำเสนอองค์ประกอบทางวัฒนธรรมเงินในแต่ละเรื่อง การวิเคราะห์ข้อมูลมุ่งศึกษาทั้งในระดับรูปแบบการนำเสนอและระดับความหมายทางวัฒนธรรม กล่าวคือ ผู้วิจัยไม่ได้พิจารณาเพียงการปรากฏขององค์ประกอบความเป็นเงินเท่านั้น แต่ยังวิเคราะห์ถึงบทบาทและความหมายขององค์ประกอบดังกล่าวต่อการสร้างภาพลักษณ์ของตัวละคร การสร้างบรรยากาศ และการสะท้อนอัตลักษณ์ทางวัฒนธรรมในสื่อร่วมสมัย ทั้งนี้ ผู้วิจัยได้นำแนวคิดเกี่ยวกับอัตลักษณ์ทางวัฒนธรรมและการประกอบสร้างอัตลักษณ์มาใช้เป็นกรอบในการตีความข้อมูล เพื่ออธิบายว่าละครซีรีส์แนว BL ของไทยมีการสร้างและนำเสนอภาพแทนของความเป็นเงินในลักษณะใด และสะท้อนความสัมพันธ์ทางวัฒนธรรมระหว่างไทยกับเงินอย่างไรผ่านสื่อบันเทิงร่วมสมัย

ในการวิเคราะห์ข้อมูล ผู้วิจัยกำหนดเกณฑ์การพิจารณาอัตลักษณ์ความเป็นเงินจากองค์ประกอบทางวัฒนธรรมที่ปรากฏซ้ำและมีนัยสำคัญต่อการสร้างความหมายภายในละครซีรีส์แนว BL ของไทย โดยพิจารณาทั้งองค์ประกอบที่เป็นรูปธรรมและเชิงสัญลักษณ์ ได้แก่ ภาษา เครื่องแต่งกาย อาหาร ดนตรี สถาปัตยกรรม ความเชื่อ และพิธีกรรมที่มีความเชื่อมโยงกับวัฒนธรรมจีน นอกจากนี้ ผู้วิจัยยังพิจารณาบทบาทขององค์ประกอบดังกล่าวต่อการสร้างตัวละคร บรรยากาศ ความสัมพันธ์ทางสังคม และการประกอบสร้างอัตลักษณ์ทางวัฒนธรรมภายในเรื่อง เพื่อวิเคราะห์ว่าความเป็นเงินถูกนำเสนอและสร้างความหมายในลักษณะใดผ่านสื่อบันเทิงร่วมสมัย

ผลการวิจัย

ผลการศึกษาอัตลักษณ์ความเป็นเงินที่ปรากฏในละครซีรีส์แนว BL ของไทยในช่วงปี พ.ศ. 2562–2566 จำนวน 4 เรื่อง ได้แก่ *คุณชาย* (2565) *แปลรักฉันด้วยใจเธอ* (2563) *พระจันทร์มันไก่* (2566) และ *มังกรกินใหญ่* (2565) โดยผู้วิจัยวิเคราะห์การนำเสนอความเป็นเงินผ่าน 6 มิติหลัก ได้แก่ (1) การแต่งกาย (2) ดนตรีประกอบ (3) ภาษา (4) อาหาร (5) สถาปัตยกรรม (6) ความเชื่อและพิธีกรรม

การวิเคราะห์ในส่วนนี้ยึดแนวคิดว่า “ความเป็นเงิน” ไม่ได้เป็นอัตลักษณ์ที่ตายตัวหากแต่เป็นอัตลักษณ์ที่ถูกประกอบสร้างผ่านกระบวนการสื่อสาร การเลือกใช้สัญลักษณ์ทางวัฒนธรรม และการจัดวางองค์ประกอบต่าง ๆ ภายในตัวบท (โครงเรื่อง/ตัวละคร/ฉาก) เพื่อตอบสนองต่อบริบทสังคมไทยร่วมสมัยและความคาดหวังของผู้ชม ในขณะเดียวกัน การนำเสนอความเป็นเงินในซีรีส์ BL ยังสะท้อนพื้นที่ผสมผสานทางวัฒนธรรม (จีน–ไทย) ที่ทำให้ความเป็นเงินถูกแปลความใหม่ให้เข้ากับชีวิตประจำวัน อารมณ์ และความสัมพันธ์ของตัวละครอย่างยืดหยุ่น

ทั้งนี้สามารถจำแนกรูปแบบการนำเสนออัตลักษณ์ ความเป็นเงินออกเป็น 3 ลักษณะสำคัญ ได้แก่ ความเป็นเงินแบบดั้งเดิม ความเป็นเงินแบบวิถีชีวิตร่วมสมัย และความเป็นเงินในฐานะทุนทางเศรษฐกิจและสัญลักษณ์ความสำเร็จ

ประการแรก ซีรีส์เรื่อง *คุณชาย* แสดงให้เห็นการนำเสนออัตลักษณ์ความเป็นเงินในลักษณะที่เข้มข้นและครอบคลุมทุกมิติ โดยเฉพาะด้านโครงสร้างครอบครัว ความเชื่อและพิธีกรรม รวมถึงสถาปัตยกรรม ซึ่งสะท้อนภาพความเป็นเงินแบบดั้งเดิมที่ยึดโยงกับแนวคิดเรื่องลำดับอาวุโส ความกตัญญู และการสืบทอดสายตระกูล องค์ประกอบทางวัฒนธรรม เช่น การใช้ศาลเจ้า พิธีกรรมไหว้บรรพบุรุษ หรือการออกแบบที่พักอาศัยแบบเรือนตระกูลจีน ไม่ได้ทำหน้าที่เพียงเป็นฉากหลังของเรื่องเท่านั้น แต่ยังเป็นกลไกสำคัญในการกำหนดพฤติกรรมและแรงจูงใจของตัวละคร นอกจากนี้ การใช้เครื่องแต่งกาย เช่น กี่เพ้า ถังจวง และชุดจ้าว ยังช่วยสร้างภาพแทนความเป็นเงินในฐานะวัฒนธรรมชั้นสูงและมีรากฐานทางประวัติศาสตร์ยาวนาน ลักษณะ การนำเสนอเช่นนี้สะท้อนให้เห็นว่าซีรีส์เรื่องดังกล่าวสร้างอัตลักษณ์ความเป็นเงินผ่านกรอบแนวคิดแบบอนุรักษ์นิยม ซึ่งเน้น ความมั่นคงของโครงสร้างครอบครัวและคุณค่าทางวัฒนธรรมดั้งเดิมเป็นสำคัญ

ประการที่สอง ซีรีส์เรื่อง *แปลรักฉันด้วยใจเธอ* แสดงให้เห็นรูปแบบการนำเสนออัตลักษณ์ความเป็นจีนที่แตกต่างกันออกไป โดยเน้นความเป็นจีนในระดับชีวิตประจำวันและบริบทชุมชนไทยเชื้อสายจีน อัตลักษณ์ความเป็นจีนในเรื่องนี้ไม่ได้ปรากฏในรูปแบบพิธีการหรือโครงสร้างอำนาจทางครอบครัว หากแต่สะท้อนผ่านการใช้ภาษา วิถีชีวิตในชุมชน และพื้นที่ทางวัฒนธรรม เช่น ดิ็กแถวแบบซิโน-โปรตุเกส หรือร้านอาหารท้องถิ่นจีนภูเก็ต การปรากฏของภาษาจีนในบทสนทนา การเรียนภาษาจีนของตัวละคร และการใช้ตัวอักษรจีนในฉากต่าง ๆ ช่วยสร้างความเป็นจีนในฐานะส่วนหนึ่งของชีวิตประจำวันของคนรุ่นใหม่ ลักษณะดังกล่าวสะท้อนกระบวนการผสมผสานทางวัฒนธรรมที่ทำให้ความเป็นจีนไม่ใช่อัตลักษณ์ที่แยกขาดจากสังคมไทย หากแต่เป็นอัตลักษณ์ที่หลอมรวมและดำรงอยู่ในพื้นที่สังคมร่วมสมัย

ประการที่สาม ซีรีส์เรื่อง *พระจันทร์มันไก่* นำเสนออัตลักษณ์ความเป็นจีนผ่านมิติของอาหารและความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลเป็นหลัก อาหารจีน เช่น ข้าวมันไก่ไหหลำ ไม่ได้ทำหน้าที่เพียงเป็นองค์ประกอบของฉาก หากแต่เป็นสื่อกลางในการสร้างความสัมพันธ์ทางอารมณ์ของตัวละคร การรับประทานอาหารร่วมกันในเรื่องช่วยสร้างบรรยากาศของความอบอุ่น ความใกล้ชิด และความทรงจำร่วมกัน อัตลักษณ์ความเป็นจีนใน ซีรีส์เรื่องนี้จึงถูกนำเสนอในฐานะวัฒนธรรมที่เข้าถึงได้ง่ายและสอดแทรกอยู่ในชีวิตประจำวันมากกว่าจะเป็นสัญลักษณ์ของโครงสร้างอำนาจหรือพิธีกรรมทางสังคม นอกจากนี้ การใช้เพลงจีนคลาสสิกในบางฉากยังช่วยเสริมสร้างบรรยากาศทางอารมณ์และเชื่อมโยงความทรงจำทางวัฒนธรรมเข้ากับการเล่าเรื่อง

ขณะเดียวกัน ซีรีส์เรื่อง *มังกรกินใหญ่* แสดงให้เห็นการนำเสนออัตลักษณ์ความเป็นจีนในฐานะสัญลักษณ์ของความสำเร็จทางเศรษฐกิจและความเชื่อเกี่ยวกับโชคลาภ ความมั่งคั่ง และอำนาจทางธุรกิจ องค์ประกอบทางวัฒนธรรม เช่น ศาลเจ้า สัญลักษณ์มังกร และความเชื่อเรื่องฮวงจุ้ย ถูกนำมาใช้เพื่อสร้างภาพลักษณ์ของความเป็นจีนในฐานะทุนทางวัฒนธรรมที่ช่วยสนับสนุนความสำเร็จของตัวละครในโลกธุรกิจ ลักษณะดังกล่าวสะท้อนการตีความความเป็นจีนในบริบทสังคมร่วมสมัย ซึ่งเชื่อมโยงวัฒนธรรมดั้งเดิมเข้ากับระบบเศรษฐกิจและการดำรงชีวิตในโลกสมัยใหม่

เมื่อพิจารณาในภาพรวม การนำเสนออัตลักษณ์ความเป็นจีนในละครซีรีส์ทั้ง 4 เรื่อง แสดงให้เห็นถึงความหลากหลายของรูปแบบการประกอบสร้างอัตลักษณ์ทางวัฒนธรรม กล่าวคือ ซีรีส์บางเรื่องนำเสนอความเป็นจีนในฐานะวัฒนธรรมดั้งเดิมที่เน้นโครงสร้างครอบครัวและพิธีกรรม ขณะที่บางเรื่องนำเสนอความเป็นจีนในระดับชีวิตประจำวันหรือในฐานะทุนทางเศรษฐกิจ ความแตกต่างดังกล่าวสะท้อนให้เห็นว่าสื่อบันเทิงร่วมสมัยไม่ได้เพียงถ่ายทอดวัฒนธรรมในลักษณะคงที่ หากแต่มีบทบาทในการตีความและสร้างความหมายใหม่ให้กับอัตลักษณ์ความเป็นจีนให้สอดคล้องกับบริบททางสังคมและความต้องการของผู้ชมในแต่ละยุคสมัย นอกจากนี้ การเปรียบเทียบทั้ง 4 เรื่อง ยังแสดงให้เห็นว่า อัตลักษณ์ความเป็นจีนถูกนำเสนอในลักษณะต่อเนื่องระหว่างความเป็นจีนแบบดั้งเดิม และความเป็นจีนแบบผสมผสาน โดยซีรีส์เรื่อง คุณชาย อยู่ในกลุ่มที่สะท้อนความเป็นจีนแบบดั้งเดิมอย่างเข้มข้น ขณะที่ แปลรักฉันด้วยใจเธอ และ พระจันทร์มันไก่ แสดงให้เห็นความเป็นจีนที่หลอมรวมอยู่ในชีวิตประจำวัน ส่วน มังกรกินใหญ่ แสดงให้เห็นการนำวัฒนธรรมจีนมาใช้เป็นสัญลักษณ์ของอำนาจและความสำเร็จทางเศรษฐกิจ แนวโน้มดังกล่าวสะท้อนกระบวนการปรับตัวของอัตลักษณ์ความเป็นจีนในบริบทสังคมไทยร่วมสมัย ซึ่งมีลักษณะยืดหยุ่นและสามารถปรับเปลี่ยนตามบริบททางสังคม วัฒนธรรม และเศรษฐกิจได้อย่างต่อเนื่อง

จากข้อค้นพบดังกล่าวแสดงให้เห็นว่าอัตลักษณ์ความเป็นจีนในละครซีรีส์แนว BL ของไทยไม่ได้ถูกนำเสนอในลักษณะองค์รวมเพียงด้านเดียว หากแต่ปรากฏผ่านองค์ประกอบทางวัฒนธรรมที่หลากหลาย ซึ่งทำหน้าที่เป็นสื่อกลางในการถ่ายทอดความหมาย สร้างบรรยากาศ และกำหนดบริบทของเรื่องเล่า เพื่อให้สามารถวิเคราะห์การประกอบสร้างอัตลักษณ์ความเป็นจีนได้อย่างเป็นระบบ ผู้วิจัยจึงจำแนกการวิเคราะห์ออกเป็น 6 ด้านสำคัญ ได้แก่ ด้านการแต่งกาย ด้านดนตรีประกอบ ด้านภาษา ด้านอาหาร ด้านสถาปัตยกรรม และด้านความเชื่อและพิธีกรรม ทั้ง 6 ด้านนี้ถือเป็นองค์ประกอบทางวัฒนธรรมที่มีบทบาทในการกำหนดภาพแทนความเป็นจีนในสื่อบันเทิงร่วมสมัย และสะท้อนความสัมพันธ์ระหว่างวัฒนธรรมจีนกับบริบทสังคมไทยในแต่ละช่วงเวลา

การวิเคราะห์ในด้านการแต่งกายมุ่งศึกษาการใช้เครื่องแต่งกายและสัญลักษณ์ทางศิลปวัฒนธรรมที่สะท้อนอัตลักษณ์ความเป็นจีน ซึ่งมีบทบาททั้งในเชิงการสร้างบุคลิกภาพตัวละคร การบ่งบอกสถานะทางสังคม และการสร้างบรรยากาศทางวัฒนธรรม ขณะที่ด้านดนตรีประกอบมุ่งวิเคราะห์บทบาทของเสียงและท่วงทำนองในฐานะ

สัญลักษณ์ทางวัฒนธรรมที่ช่วยขับเคลื่อนอารมณ์ของเรื่องและสร้างการรับรู้เกี่ยวกับความเป็นจีนผ่านประสบการณ์ทางการได้ยิน

ในส่วนของด้านภาษา การวิเคราะห์จะมุ่งพิจารณาการใช้ภาษาจีน ตัวอักษรจีน และคำยืมจากภาษาจีนในบทสนทนาและองค์ประกอบภาพ ซึ่งทำหน้าที่สะท้อนรากเหง้าทางวัฒนธรรมของตัวละครและชุมชน รวมถึงเป็นเครื่องมือในการถ่ายทอดความหมายเชิงสัญลักษณ์และอัตลักษณ์ทางสังคม ส่วนด้านอาหารมุ่งศึกษาบทบาทของอาหารจีนในฐานะพื้นที่ทางวัฒนธรรมที่เชื่อมโยงความสัมพันธ์ของตัวละคร ถ่ายทอดวิถีชีวิต และสะท้อนค่านิยมของสังคมไทยเชื้อสายจีนในชีวิตประจำวัน

นอกจากนี้ ด้านสถาปัตยกรรมจะพิจารณาการใช้พื้นที่และรูปแบบทางสถาปัตยกรรมจีน เช่น บ้านตระกูลจีน ตึกแถว หรือศาลเจ้า ในฐานะองค์ประกอบสำคัญของโลกเรื่องเล่า ซึ่งไม่เพียงกำหนดบริบททางสังคมของตัวละคร หากยังสะท้อนโครงสร้างอำนาจและความสัมพันธ์ภายในครอบครัวและชุมชน ขณะที่มิติด้านความเชื่อและพิธีกรรมมุ่งศึกษาการนำเสนอระบบความเชื่อ ประเพณี และพิธีกรรมทางวัฒนธรรมจีน ซึ่งทำหน้าที่เป็นกลไกสำคัญในการกำหนดค่านิยม แรงจูงใจ และความขัดแย้งของตัวละครในเรื่อง

การวิเคราะห์องค์ประกอบทางวัฒนธรรมทั้ง 6 ด้านช่วยสะท้อนให้เห็นรูปแบบการนำเสนอและการประกอบสร้างอัตลักษณ์ความเป็นจีนในละครซีรีส์แนว BL ของไทยในหลากหลายมิติ ทั้งในระดับสัญลักษณ์ ความหมาย และบริบททางสังคม ทั้งนี้ ผู้วิจัยจะสรุปผลการวิเคราะห์ในแต่ละด้านตามลำดับดังต่อไปนี้

1. อัตลักษณ์ความเป็นจีนด้านการแต่งกาย ผลการวิจัยพบว่า เครื่องแต่งกายจีนในซีรีส์ BL ไทยทำหน้าที่เป็น “สัญลักษณ์ทางวัฒนธรรม” ที่ช่วยประกอบสร้างอัตลักษณ์ของตัวละครและกำหนดบรรยากาศของเรื่อง โดยเครื่องแต่งกาย เช่น ชุดกี่เพ้า ถังจวง ผ้าตัดแสง และชุดจี๊ว ถูกใช้เพื่อสะท้อนสถานะทางสังคม โครงสร้างอำนาจ และรากเหง้าทางชาติพันธุ์ของตัวละคร โดยเฉพาะในซีรีส์เรื่อง “คุณชาย” ที่ใช้เครื่องแต่งกายจีนเพื่อเน้นความเป็นจีนแบบดั้งเดิม ความสัมพันธ์เชิงอำนาจภายในครอบครัว และค่านิยมแบบจีนดั้งเดิม ขณะที่ซีรีส์เรื่อง “แปลรักฉันด้วยใจเธอ” นำเสนอเครื่องแต่งกายจีนในบริบทชีวิตประจำวันและชุมชนไทยเชื้อสายจีน ซึ่งสะท้อนกระบวนการผสมผสานระหว่าง

วัฒนธรรมจีนกับสังคมไทยร่วมสมัย นอกจากนี้ สี ลวดลาย และรูปแบบของเครื่องแต่งกายยังมีความหมายเชิงสัญลักษณ์ที่เชื่อมโยงกับความโชคดี ความมั่งคั่ง และเกียรติยศของครอบครัว

2. อัตลักษณ์ความเป็นจีนด้านดนตรีประกอบ ผลการศึกษาพบว่า ดนตรีจีนในซีรีส์ BL ไทยทำหน้าที่เป็น “สัญลักษณ์ทางเสียง” ที่ช่วยสร้างการรับรู้เกี่ยวกับความเป็นจีนผ่านมิติทางอารมณ์และบรรยากาศ โดยมีการใช้เครื่องดนตรีจีน เช่น กู่เจิง เอ้อหู ขลุ่ยจีน และเชิ่ง เพื่อสร้างอารมณ์ ความรู้สึก และความทรงจำทางวัฒนธรรม ดนตรีจีนยังช่วยขับเคลื่อนการเล่าเรื่องและเชื่อมโยงผู้ชมกับโลกภายในของตัวละคร ตัวอย่างเช่น ซีรีส์เรื่อง “คุณชาย” ใช้ดนตรีจีนเพื่อสะท้อนความเคร่งครัดของครอบครัวไทยเชื้อสายจีนและความกดดันจากจารีต ขณะที่ “พระจันทร์มันไก่” ใช้เพลงจีนคลาสสิกเพื่อสร้างบรรยากาศของความคิดถึงและความรักที่ไม่อาจเปิดเผย ส่วน “แปลรักฉันด้วยใจเธอ” ใช้เพลงจีนและท่วงทำนองแบบจีนเพื่อสะท้อนความสับสนและพัฒนาการทางอารมณ์ของตัวละคร ดนตรีจึงทำหน้าที่ทั้งในระดับอารมณ์ การสร้างบรรยากาศ และการประกอบสร้างอัตลักษณ์ทางวัฒนธรรม

3. อัตลักษณ์ความเป็นจีนด้านภาษา ผลการวิจัยพบว่า ภาษาจีนในซีรีส์ BL ไทยถูกนำเสนอทั้งในรูปของตัวอักษรจีน คำเรียก คำยืม และบทสนทนา ซึ่งทำหน้าที่เป็นเครื่องมือในการประกอบสร้างอัตลักษณ์ทางชาติพันธุ์และความสัมพันธ์ทางสังคม ตัวอักษรจีนที่ปรากฏในป้าย ร้านค้า หรือของตกแต่ง ช่วยสร้าง “ภูมิทัศน์ทางภาษา” ที่สะท้อนรากเหง้าทางวัฒนธรรมและความเป็นชุมชนจีนในสังคมไทย ขณะเดียวกัน คำเรียกอย่าง “เจ้าสัว” “เถ้าแก่” “อ้าว” และ “ลื้อ” ช่วยกำหนดโครงสร้างอำนาจ ความใกล้ชิด และลำดับอาวุโสภายในครอบครัวจีน นอกจากนี้ การใช้คำว่า “断袖 (ตวนซิว)” ในซีรีส์เรื่อง “คุณชาย” ยังสะท้อนการใช้ภาษาจีนเพื่อสร้างความชอบธรรมทางวัฒนธรรมให้กับความรักระหว่างชายกับชาย ส่วนใน “แปลรักฉันด้วยใจเธอ” การเรียนภาษาจีนและการอธิบายคำว่า “心 (ใจ)” ทำให้ภาษาจีนกลายเป็นพื้นที่ของการเรียนรู้ การค้นหาตัวตน และการทำความเข้าใจอารมณ์ของตัวละคร ภาษาจีนจึงทำหน้าที่ทั้งในฐานะสัญลักษณ์ทางชาติพันธุ์และทุนทางวัฒนธรรมของคนรุ่นใหม่

4. อัตลักษณ์ความเป็นจีนด้านอาหาร ผลการศึกษาพบว่า อาหารจีนในซีรีส์ BL ไทยไม่ได้ทำหน้าที่เพียงเป็นองค์ประกอบของฉาก แต่เป็นพื้นที่ทางวัฒนธรรมที่เชื่อมโยงความสัมพันธ์ของตัวละคร ถ่ายทอดวิถีชีวิต และสะท้อนค่านิยมของชุมชนไทยเชื้อสายจีน อาหาร เช่น โต๊ะจีน เป็ดปักกิ่ง หมี่ฮกเกี้ยน และข้าวมันไก่ไหหลำ ถูกใช้เป็นสื่อกลาง

ในการสร้างบรรยากาศของครอบครัว ความอบอุ่น และความใกล้ชิดระหว่างตัวละคร โดยเฉพาะในซีรีส์เรื่อง “พระจันทร์มันไก่อ” ที่ร้านข้าวมันไก่กลายเป็นพื้นที่แห่งความสัมพันธ์ ความทรงจำ และการดูแลกันทางอารมณ์ ขณะที่ ใน “คุณชาย” การรับประทานอาหารร่วมกันในครอบครัวสะท้อนโครงสร้างอำนาจและลำดับอาวุโสแบบครอบครัวจีนดั้งเดิม อาหารจีนจึงเป็นทั้งพื้นที่ของความทรงจำ วิถีชีวิต และการประกอบสร้างอัตลักษณ์ความเป็นจีนในชีวิตประจำวัน

5. อัตลักษณ์ความเป็นจีนด้านสถาปัตยกรรม ผลการวิจัยพบว่า สถาปัตยกรรมจีนในซีรีส์ BL ไทยมีบทบาทสำคัญในการสร้างโลกเรื่องเล่าและกำหนดบริบททางสังคมของตัวละคร โดยพื้นที่อย่างบ้านตระกูลจีน ศาลเจ้า โรงงิ้ว และตึกแถวแบบชิโน-โปรตุกีส ถูกใช้เพื่อสะท้อนความเป็นจีนในหลากหลายรูปแบบ ซีรีส์เรื่อง “คุณชาย” ใช้บ้านตระกูลจีนและศาลเจ้าเพื่อสะท้อนโครงสร้างอำนาจ ความเคร่งครัดของครอบครัว และค่านิยมแบบขงจื้อ ขณะที่ “แปลรักฉันด้วยใจเธอ” ใช้ตึกแถวและชุมชนภูเก็ตเพื่อสะท้อนการอยู่ร่วมกันระหว่างวัฒนธรรมจีนกับสังคมไทยร่วมสมัย ส่วน “มังกรกินใหญ่” ใช้ศาลเจ้าและลวดลายมังกรเพื่อเชื่อมโยงความเป็นจีนกับความมั่งคั่ง อำนาจ และโลกธุรกิจร่วมสมัย สถาปัตยกรรมจึงไม่ได้ทำหน้าที่เพียงเป็นฉากหลัง แต่เป็นพื้นที่ทางวัฒนธรรมที่ช่วยกำหนดความหมายและอัตลักษณ์ของตัวละครในเรื่อง

6. อัตลักษณ์ความเป็นจีนด้านความเชื่อและพิธีกรรม ผลการศึกษาพบว่า ความเชื่อและพิธีกรรมจีนในซีรีส์ BL ไทยถูกนำเสนอในฐานะกลไกสำคัญที่กำหนดค่านิยม ความสัมพันธ์ และแรงจูงใจของตัวละคร โดยพิธีกรรม เช่น การไหว้บรรพบุรุษ การไหว้เจ้า ความเชื่อเรื่องฮวงจุ้ย และแนวคิดแบบขงจื้อ ถูกใช้เพื่อสะท้อนความสัมพันธ์ระหว่างสมาชิกในครอบครัว ความกตัญญู และการรักษาเกียรติของตระกูล ในซีรีส์เรื่อง “คุณชาย” พิธีกรรมจีนมีบทบาทในการควบคุมพฤติกรรมและกำหนดหน้าที่ของตัวละคร ขณะที่ “มังกรกินใหญ่” นำเสนอความเชื่อเรื่องโชคลาภ ฮวงจุ้ย และศาลเจ้าในฐานะทุนทางวัฒนธรรมที่เชื่อมโยงกับความสำเร็จทางธุรกิจ ส่วน “พระจันทร์มันไก่อ” และ “แปลรักฉันด้วยใจเธอ” นำเสนอพิธีกรรมจีนในบริบทชีวิตประจำวัน ทำให้ความเชื่อจีนถูกผสมผสานเข้ากับวิถีชีวิตของสังคมไทยร่วมสมัย ความเชื่อและพิธีกรรมจึงเป็นองค์ประกอบสำคัญที่ช่วยประกอบสร้างความเป็นจีนทั้งในระดับวัฒนธรรมดั้งเดิมและวัฒนธรรมร่วมสมัย

จากที่กล่าวข้างต้น สามารถสรุปผลการศึกษาได้ว่า ละครซีรีส์แนว BL ของไทยในช่วงปี พ.ศ. 2562–2566 มีการนำเสนออัตลักษณ์ความเป็นจีนผ่านองค์ประกอบทางวัฒนธรรมที่หลากหลาย ทั้งด้านการแต่งกาย ดนตรีประกอบ ภาษา อาหาร สถาปัตยกรรม และความเชื่อและพิธีกรรม ซึ่งองค์ประกอบเหล่านี้ไม่ได้ปรากฏขึ้นเพียงเพื่อสร้างบรรยากาศหรือความสวยงามของเรื่องเท่านั้น หากแต่ทำหน้าที่เป็น “สัญลักษณ์ทางวัฒนธรรม” ที่ช่วยประกอบสร้างตัวตนของตัวละคร กำหนดบริบททางสังคม และสร้างความหมายทางวัฒนธรรมภายในโลกเรื่องเล่า

การศึกษายังพบว่า “ความเป็นจีน” ในละครซีรีส์แนว BL ของไทยไม่ได้ถูกนำเสนอในลักษณะตายตัว หากแต่ถูกตีความและปรับเปลี่ยนให้สอดคล้องกับบริบทสังคมไทยร่วมสมัยและลักษณะการเล่าเรื่องของแต่ละซีรีส์ กล่าวคือ บางเรื่องนำเสนอความเป็นจีนในฐานะวัฒนธรรมดั้งเดิมที่ยึดโยงกับโครงสร้างครอบครัว ระบบอาวุโส และพิธีกรรม เช่น ซีรีส์เรื่อง “คุณชาย” ขณะที่บางเรื่องนำเสนอความเป็นจีนในบริบทชีวิตประจำวันและการผสมผสานทางวัฒนธรรม เช่น “แปลรักฉันด้วยใจเธอ” และ “พระจันทร์มันไก่” ส่วน “มังกรกินใหญ่” นำเสนอความเป็นจีนในฐานะสัญลักษณ์ของความมั่งคั่ง อำนาจ และทุนทางเศรษฐกิจในโลกธุรกิจร่วมสมัย

นอกจากนี้ ผลการวิจัยยังสะท้อนให้เห็นว่า ละครซีรีส์แนว BL ของไทยทำหน้าที่เป็นพื้นที่ของการประกอบสร้าง “ภาพแทน” (Representation) ของความเป็นจีนผ่านกระบวนการคัดเลือกและจัดวางองค์ประกอบทางวัฒนธรรมในรูปแบบต่าง ๆ ทั้งในระดับภาพ เสียง ภาษา และพื้นที่ทางสังคม อัตลักษณ์ความเป็นจีนจึงถูกสร้างขึ้นผ่านกระบวนการสื่อสารทางวัฒนธรรมที่เชื่อมโยงระหว่างวัฒนธรรมจีนกับสังคมไทยร่วมสมัย ทำให้ความเป็นจีนในสื่อบันเทิงไทยมีลักษณะยืดหยุ่นและสามารถปรับตัวเข้ากับบริบทของผู้ชมในแต่ละยุคสมัยได้อย่างต่อเนื่อง

ในภาพรวม การนำเสนออัตลักษณ์ความเป็นจีนในละครซีรีส์แนว BL ของไทยสะท้อนให้เห็นถึงกระบวนการผสมผสานทางวัฒนธรรมระหว่างไทยกับจีนในสื่อร่วมสมัย โดยสื่อบันเทิงไม่ได้ทำหน้าที่เพียงถ่ายทอดวัฒนธรรม หากแต่มีบทบาทในการตีความ สร้างความหมายใหม่ และประกอบสร้างอัตลักษณ์ทางวัฒนธรรมให้สอดคล้องกับบริบททางสังคม เศรษฐกิจ และวัฒนธรรมของสังคมไทยร่วมสมัย ซึ่งแสดงให้เห็นบทบาทของละครซีรีส์ BL ไทยในฐานะพื้นที่สำคัญของการแลกเปลี่ยนและต่อรองอัตลักษณ์ทางวัฒนธรรมในระดับภูมิภาค

อภิปรายผลการวิจัย

ผลการศึกษาพบว่า ละครซีรีส์แนว BL ของไทยในช่วงปี พ.ศ. 2562–2566 มีการนำเสนออัตลักษณ์ ความเป็นจีนผ่านองค์ประกอบทางวัฒนธรรมที่หลากหลาย ทั้งด้านการแต่งกาย ดนตรี ภาษา อาหาร สถาปัตยกรรม และ ความเชื่อ พิธีกรรม ซึ่งสะท้อนให้เห็นว่า “ความเป็นจีน” ในสื่อร่วมสมัยไม่ได้เป็นอัตลักษณ์ที่ตายตัว หากแต่เป็นอัตลักษณ์ที่ถูกประกอบสร้างผ่านกระบวนการสื่อสารและการเลือกใช้สัญลักษณ์ทางวัฒนธรรมภายในตัวบท สอดคล้องกับแนวคิดของ Hall (1996) ที่อธิบายว่าสื่อมีบทบาทในการสร้าง “ภาพแทน” (Representation) ของวัฒนธรรม และอัตลักษณ์ทางสังคม ผ่านกระบวนการคัดเลือกและจัดวางความหมายในรูปแบบต่าง ๆ

ผลการวิจัยยังสะท้อนให้เห็นว่า ความเป็นจีนในละครซีรีส์ BL ไทยมีลักษณะเป็น “อัตลักษณ์แบบผสมผสาน” (Hybrid Identity) กล่าวคือ ไม่ได้ปรากฏในฐานะวัฒนธรรมจีนดั้งเดิมเพียงอย่างเดียว แต่ถูกปรับเปลี่ยนและผสมผสานเข้ากับบริบทสังคมไทยร่วมสมัย สอดคล้องกับแนวคิดเรื่อง Cultural Hybridity ของ Bhabha (1994) ที่เสนอว่าอัตลักษณ์ทางวัฒนธรรมเกิดจากกระบวนการต่อรองและการผสมผสานระหว่างวัฒนธรรมต่าง ๆ ตัวอย่างเช่น ซีรีส์เรื่อง “แปลรักฉันด้วยใจเธอ” และ “พระจันทร์มันใกล้” นำเสนอความเป็นจีนผ่านวิถีชีวิตประจำวัน ชุมชน อาหาร และภาษา ซึ่งสะท้อนการหลอมรวมระหว่างวัฒนธรรมจีนกับวัฒนธรรมไทยในระดับชีวิตประจำวัน

ขณะเดียวกัน ผลการศึกษายังพบว่า ซีรีส์แต่ละเรื่องมีรูปแบบการนำเสนอความเป็นจีนแตกต่างกันตามแนวคิดหลักและบริบทของเรื่อง โดยซีรีส์เรื่อง “คุณชาย” นำเสนอความเป็นจีนในลักษณะวัฒนธรรมดั้งเดิมที่เชื่อมโยงกับระบบครอบครัว ลำดับอาวุโส และแนวคิดแบบขงจื้อ ขณะที่ “มังกรกินใหญ่” นำเสนอความเป็นจีนในฐานะสัญลักษณ์ของความมั่งคั่ง อำนาจ และทุนทางเศรษฐกิจ สะท้อนให้เห็นว่าความเป็นจีนในสื่อไทยร่วมสมัยสามารถถูกตีความใหม่ให้สัมพันธ์กับระบบเศรษฐกิจและค่านิยมของสังคมปัจจุบันได้ นอกจากนี้ ความเป็นจีนที่ปรากฏในละครซีรีส์แนว BL ของไทยยังไม่ได้ทำหน้าที่เพียงสะท้อนอัตลักษณ์ทางชาติพันธุ์เท่านั้น หากแต่ยังเชื่อมโยงกับการกำหนดบทบาททางสังคม ความคาดหวังของครอบครัว และการต่อรองอัตลักษณ์ทางเพศของตัวละครชายรักชาย โดยเฉพาะในซีรีส์ที่นำเสนอครอบครัวไทยเชื้อสายจีน ซึ่งมักให้ความสำคัญกับการสืบทอดตระกูล หน้าที่ทางครอบครัว และแนวคิดเรื่องเกียรติของวงศ์ตระกูล ส่งผลให้ตัวละครต้องเผชิญกับความขัดแย้งระหว่างความคาดหวังทางสังคมกับ

ความต้องการของตนเอง ประเด็นดังกล่าวสะท้อนให้เห็นว่าละครซีรีส์ BL ไทยใช้ “ความเป็นจีน” เป็นกลไกสำคัญในการสร้างความขัดแย้งทางอารมณ์ การต่อรองตัวตน และการประกอบสร้างอัตลักษณ์ทางเพศในบริบทสังคมเอเชียร่วมสมัย

นอกจากนี้ ผลการวิจัยยังสอดคล้องกับผลการศึกษาของ ปรีดา อัครจันทโชติ (2561) และบุญนุช สุขทาพจน์ (2562) ที่พบว่า สื่อบันเทิงไทยมักใช้องค์ประกอบทางวัฒนธรรมจีน เช่น ภาษา อาหาร ศาลเจ้า และระบอบครอบครัว ในการสร้างภาพแทนของชุมชนไทยเชื้อสายจีน อย่างไรก็ตาม งานวิจัยครั้งนี้แตกต่างจากงานศึกษาก่อนหน้า เนื่องจากมุ่งศึกษาบริบทของละครซีรีส์แนว BL ซึ่งเป็นสื่อร่วมสมัยที่เชื่อมโยงทั้งประเด็นอัตลักษณ์ทางเพศและอัตลักษณ์ทางวัฒนธรรมเข้าด้วยกัน จึงทำให้เห็นว่า “ความเป็นจีน” ในซีรีส์ BL ไม่ได้ทำหน้าที่เพียงสะท้อนชาติพันธุ์เท่านั้น แต่ยังถูกใช้เพื่อสร้างอารมณ์ ความสัมพันธ์ และพื้นที่ทางวัฒนธรรมของตัวละครอีกด้วย

อีกประเด็นสำคัญที่ค้นพบคือ องค์ประกอบทางวัฒนธรรมจีนในซีรีส์ BL ไทยไม่ได้ทำหน้าที่เพียงเป็น “ฉากหลัง” ของเรื่อง หากแต่มีบทบาทในการกำหนดความสัมพันธ์เชิงอำนาจ ความคาดหวังของครอบครัว และการต่อรองตัวตนของตัวละคร โดยเฉพาะตัวละครชายรักชายในครอบครัวไทยเชื้อสายจีน ซึ่งต้องเผชิญกับแรงกดดันจากค่านิยมดั้งเดิมเกี่ยวกับการสืบทอดตระกูลและหน้าที่ทางครอบครัว ประเด็นดังกล่าวสะท้อนให้เห็นความสัมพันธ์ระหว่างอัตลักษณ์ทางวัฒนธรรมกับอัตลักษณ์ทางเพศในสังคมเอเชียร่วมสมัยได้อย่างชัดเจน

นอกจากนี้ ผลการวิจัยยังสะท้อนให้เห็นบทบาทของละครซีรีส์แนว BL ของไทยในฐานะ “soft power” ทางวัฒนธรรมที่สามารถเผยแพร่วัฒนธรรมไทยและวัฒนธรรมจีนร่วมสมัยไปสู่ผู้ชมในระดับนานาชาติ โดยเฉพาะในภูมิภาคเอเชีย องค์ประกอบทางวัฒนธรรมจีนที่ปรากฏในซีรีส์ เช่น ภาษา อาหาร ความเชื่อ และวิถีชีวิต ไม่เพียงช่วยสร้างความสมจริงและอัตลักษณ์ให้กับเรื่องเท่านั้น แต่ยังทำหน้าที่เป็นสื่อกลางทางวัฒนธรรมที่ช่วยเชื่อมโยงผู้ชมต่างวัฒนธรรมให้สามารถเข้าถึงและทำความเข้าใจบริบททางสังคมของตัวละครได้มากยิ่งขึ้น สะท้อนให้เห็นบทบาทของสื่อบันเทิงไทยในการสร้างอิทธิพลทางวัฒนธรรมผ่านอุตสาหกรรมซีรีส์ร่วมสมัย

ดังนั้นผลการวิจัยครั้งนี้แสดงให้เห็นว่า ละครซีรีส์แนว BL ของไทยทำหน้าที่เป็นพื้นที่สำคัญในการประกอบสร้างและต่อรองอัตลักษณ์ความเป็นจีนผ่านสื่อบันเทิงร่วมสมัย ซึ่งสะท้อนทั้งกระบวนการผสมผสานทางวัฒนธรรม

การปรับตัวของอัตลักษณ์จีนในสังคมไทย และบทบาทของสื่อในการสร้างความหมายใหม่ให้กับความเป็นจีนในบริบทวัฒนธรรมร่วมสมัย

ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้ ผลการวิจัยสามารถนำไปใช้เป็นแนวทางในการพัฒนาและออกแบบสื่อบันเทิง โดยเฉพาะละครซีรีส์ที่มีการนำเสนอองค์ประกอบทางวัฒนธรรมจีน ให้ความหลากหลายและสอดคล้องกับบริบทสังคมร่วมสมัยมากยิ่งขึ้น รวมทั้งสามารถใช้เป็นข้อมูลประกอบการศึกษาในด้านสื่อศึกษา วัฒนธรรมศึกษา และจีนศึกษา เพื่อสร้างความเข้าใจเกี่ยวกับการประกอบสร้างอัตลักษณ์ทางวัฒนธรรมผ่านสื่อร่วมสมัย
2. ข้อเสนอแนะในการทำวิจัยครั้งต่อไป ควรมีการศึกษาการนำเสนออัตลักษณ์ความเป็นจีนในสื่อประเภทอื่น เช่น ภาพยนตร์ ซีรีส์ GL หรือสื่อออนไลน์ รวมถึงศึกษาการรับรู้ของผู้ชมที่มีต่อการนำเสนอความเป็นจีนในละครซีรีส์ไทย เพื่อทำความเข้าใจบทบาทของสื่อบันเทิงที่มีต่อการสร้างภาพแทนและอัตลักษณ์ทางวัฒนธรรมในสังคมร่วมสมัยมากยิ่งขึ้น

เอกสารอ้างอิง

- บุญยง สุขหาพจน์. 2562. แนวคิดทฤษฎีการเล่าเรื่องกับค่านิยมคนไทยเชื้อสายจีนในละครโทรทัศน์ เรื่อง เลือดข้นคนจาง. วารสารระดับนานาชาติ มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทา.
- ปรีดา อัครจันทโชติ. 2561. ความเป็นจีนในละครโทรทัศน์ไทย. วารสารนิเทศศาสตร์ คณะนิเทศศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
- ยงค์ยทธ เต็มต่อ. (2567). *แนวทางการพัฒนาซีรีส์วายเพื่อขยายฐานผู้รับชม* [วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารธุรกิจ, จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย]. จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- Ang, I. (2001). *On not speaking Chinese: Living between Asia and the West*. London: Routledge.
- Bhabha (1994). *The location of culture*. London: Routledge.

Hall, S. (1996). Introduction: Who needs identity? In S. Hall & P. du Gay (Eds.), *Questions of cultural identity* (pp. 1–17). Sage Publications.

Hall, S., Evans, J., & Nixon, S. (2024). Representation: cultural representations and signifying practices.

Sawasateee, J., & Wan Ping, T. (2013). Looking Back and Looking Forward on 37 Years of Thai–Chinese Relations: A Constructivist Perspective from Friends to Enemies and from Enemies to Friends. *Veridian E-Journal, Silpakorn University (Humanities, Social Sciences and arts)*, 6(1), 94-118.

Shaffer (2010). *Developmental Psychology: Childhood and Adolescence* (8th ed.). Wadsworth, Cengage Learning.

Tobin et al. (2010). The multidimensional structure of gender identity: Responding to social norms. *Psychological Bulletin*

Wang Gungwu (1991). *China and the Chinese overseas*. Singapore: Times Academic Press.

อนาคตภาพการพัฒนาด้านการตรวจพิสูจน์เอกลักษณ์บุคคลกรณีภัยพิบัติ

และมีผู้เสียชีวิตจำนวนมากของสถาบันนิติเวชวิทยา โรงพยาบาลตำรวจ

The Future Vision for the Development of Mass Disaster Victim Identification:

A Case Study of the Institute of Forensic Medicine, Police General Hospital

อริพงษ์ บุญญกิจ*, ณิช วงศ์ส่องจำ

หลักสูตรวิทยาศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชานิติวิทยาศาสตร์ บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทา

E-mail: s64562805002@ssru.ac.th

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาระดับความคิดเห็นและความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยส่วนบุคคลกับระดับความคิดเห็นด้านการจัดการในงานตรวจพิสูจน์เอกลักษณ์บุคคลกรณีภัยพิบัติและมีผู้เสียชีวิตจำนวนมากของสถาบันนิติเวชวิทยา โรงพยาบาลตำรวจ การศึกษานี้ใช้ระเบียบวิธีวิจัยเชิงปริมาณ เก็บรวบรวมข้อมูลด้วยแบบสอบถามจากบุคลากรของสถาบันนิติเวชวิทยา โรงพยาบาลตำรวจ ทั้งหมด 158 คน และคัดเลือกกลุ่มตัวอย่างโดยวิธีการสุ่มแบบเฉพาะเจาะจง (Purposive Sampling) ได้ขนาดกลุ่มตัวอย่างจำนวน 108 คน ผลการวิจัยพบว่าความคิดเห็นเกี่ยวกับการจัดการต่อการปฏิบัติงานด้านตรวจพิสูจน์เอกลักษณ์บุคคลกรณีภัยพิบัติและมีผู้เสียชีวิตจำนวนมาก ในภาพรวมอยู่ในระดับมาก (Mean = 3.98, S.D. = 0.604) เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า ด้านที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุดคือ ด้านบุคลากร ซึ่งอยู่ในระดับมากที่สุด (Mean= 4.22, S.D. = 0.626) โดยบุคลากรให้ความสำคัญอย่างยิ่งกับความชำนาญและประสบการณ์ของเจ้าหน้าที่ รองลงมาคือ ด้านการปฏิบัติงาน อยู่ในระดับมาก (Mean= 4.17, S.D. = 0.662) ในประเด็นการเก็บวัตถุพยานตามหลักวิชาการที่เป็นมาตรฐาน และด้านความร่วมมือกับหน่วยงานอื่น อยู่ในระดับมาก (Mean= 4.00, S.D. = 0.798) ในประเด็นการดำเนินงานตามระบบมาตรฐานสากล และการบูรณาการร่วมกันระหว่างภาครัฐและเอกชน ขณะที่ด้านรายได้และค่าตอบแทนมีค่าเฉลี่ยต่ำที่สุดแต่ยังคงอยู่ในระดับมาก (Mean= 3.54, S.D. = 0.784) ซึ่งบุคลากรส่วนใหญ่เห็นว่าการเพิ่มค่าตอบแทนพิเศษจะเป็นแรงจูงใจ

สำคัญในการทำงาน และจากการศึกษาความแตกต่างกันทางด้านปัจจัยส่วนบุคคล ได้แก่ เพศ อายุ ระดับการศึกษา ระดับชั้นยศ ตำแหน่งการปฏิบัติงาน ประสบการณ์ในการปฏิบัติงาน และกลุ่มงานที่สังกัดไม่ส่งผลให้การปฏิบัติหน้าที่เกี่ยวกับการตรวจพิสูจน์เอกลักษณ์บุคคลแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ($\text{Sig.} > 0.05$) แสดงให้เห็นว่าบุคลากรมีการปฏิบัติหน้าที่ภายใต้กรอบมาตรฐานเดียวกันและเป็นไปในทิศทางเดียวกันโดยไม่ขึ้นอยู่กับความแตกต่างของลักษณะส่วนบุคคล

คำสำคัญ : การตรวจพิสูจน์เอกลักษณ์บุคคล, การระบุตัวตนผู้เสียชีวิตจากภัยพิบัติ

Abstract

This research aimed to study the level of opinions and the relationship between personal factors and opinions on the management of Disaster Victim Identification (DVI) in mass fatality incidents at the Institute of Forensic Medicine, Police General Hospital. This quantitative research collected data using questionnaires. From a total population of 158 personnel at the Institute of Forensic Medicine, Police General Hospital, a sample of 108 personnel was selected using purposive sampling.

The results revealed that the overall opinion on the management of DVI operations in mass fatality incidents was at a high level (Mean = 3.98, S.D. = 0.604). Considering individual aspects, the personnel aspect had the highest mean, which was at the highest level (Mean = 4.22, S.D. = 0.626), as the personnel placed great importance on staff expertise and experience. This was followed by the operational aspect at a high level (Mean = 4.17, S.D. = 0.662), specifically regarding evidence collection in accordance with standardized academic principles. The aspect of cooperation with other agencies was also at a high level (Mean = 4.00, S.D. = 0.798), highlighting operations based on international standards and integration between the public and private sectors. Meanwhile, the

income and compensation aspect had the lowest mean but remained at a high level (Mean = 3.54, S.D. = 0.784), with most personnel agreeing that increasing special compensation would serve as a crucial work incentive.

Furthermore, the study of differences in personal factors—namely gender, age, education level, rank, position, operational experience, and affiliated department—revealed no statistically significant differences in DVI operational duties (Sig.>0.05). This indicates that the personnel perform their duties under the same standard framework and in unified direction, regardless of their personal characteristics.

Keywords: Personal Identification, Disaster Victim Identification (DVI)

บทนำ

ภัยพิบัติ (Disaster) หมายถึง เหตุการณ์ที่ก่อให้เกิดผลกระทบอย่างรุนแรงและกว้างขวางต่อชีวิต ทรัพย์สิน ระบบเศรษฐกิจ และโครงสร้างทางสังคม โดยสามารถจำแนกตามสาเหตุการเกิดออกเป็น 2 ประเภทหลัก ได้แก่ ภัยพิบัติทางธรรมชาติ และภัยพิบัติที่เกิดจากการกระทำของมนุษย์ การบริหารจัดการภัยพิบัตินอกจากจะครอบคลุมการบรรเทาสาธารณภัยและการช่วยเหลือผู้ประสบเหตุแล้ว ยังรวมถึงการจัดการศพในสถานการณ์ภัยพิบัติ โดยเฉพาะในกรณีอุบัติเหตุที่มีผู้เสียชีวิตจำนวนมาก ซึ่งการตรวจพิสูจน์เอกลักษณ์บุคคลของผู้เสียชีวิตถือเป็นกระบวนการสำคัญในการคุ้มครองสิทธิมนุษยชนของผู้เสียชีวิตและครอบครัว ในอดีตประเทศไทยยังขาดระบบการบริหารจัดการด้านการพิสูจน์เอกลักษณ์บุคคล จนกระทั่งเหตุการณ์ธรณีพิบัติภัยสึนามิ พ.ศ. 2547 ได้กลายเป็นจุดเปลี่ยนสำคัญที่สะท้อนถึงความจำเป็นในการพัฒนาระบบดังกล่าว ส่งผลให้เกิดการยกระดับองค์ความรู้ การกำหนดแนวทางปฏิบัติ และการบูรณาการความร่วมมือระหว่างหน่วยงานทั้งภาครัฐและเอกชนอย่างเป็นระบบมากยิ่งขึ้น อย่างไรก็ตาม ในบริบทปัจจุบันที่ภัยพิบัติมีแนวโน้มเกิดบ่อยครั้งและมีความรุนแรงเพิ่มขึ้น การพัฒนาระบบการพิสูจน์เอกลักษณ์บุคคลยังคงเป็นความท้าทายที่สำคัญ

สถาบันนิติเวชวิทยา โรงพยาบาลตำรวจ ในฐานะหน่วยงานด้านการตรวจพิสูจน์เอกลักษณ์บุคคลกรณีวินาศภัยของสำนักงานตำรวจแห่งชาติ ได้รับมอบหมายให้ปฏิบัติการกิจในเหตุการณ์อุบัติเหตุหมู่และภัยพิบัติสำคัญของประเทศหลายเหตุการณ์ อาทิ เหตุการณ์ธรณีพิบัติภัยสึนามิ อัคคีภัยสถานบันเทิงซานติก้าผับ เหตุการณ์เรือหลวงสุโขทัยอัปปาง และเหตุการณ์อาครสำนักงานการตรวจเงินแผ่นดินถล่ม เป็นต้น โดยดำเนินการตามหลักวิชานิติเวชศาสตร์ และอ้างอิงมาตรฐานการพิสูจน์เอกลักษณ์บุคคลตามแบบฟอร์มขององค์การตำรวจสากล (INTERPOL) อย่างไรก็ตาม จากการทบทวนการดำเนินงานที่ผ่านมา พบว่ายังคงมีข้อจำกัดและอุปสรรคในหลายด้าน ได้แก่ ด้านบุคลากร ด้านการปฏิบัติงาน ด้านรายได้และค่าตอบแทน และด้านความร่วมมือกับหน่วยงานอื่น

ด้วยเหตุนี้การศึกษาระดับความคิดเห็นในด้านการจัดการงานตรวจพิสูจน์เอกลักษณ์บุคคลของผู้ปฏิบัติงานจริงจึงมีความสำคัญอย่างยิ่ง เนื่องจากบุคลากรเหล่านี้คือฟันเฟืองหลักที่เผชิญกับสถานการณ์และอุปสรรคโดยตรง การทำความเข้าใจมุมมองและข้อคิดเห็นของบุคลากรจะช่วยสะท้อนให้เห็นถึงสภาพปัญหา ความพร้อม และความต้องการที่แท้จริงในระดับปฏิบัติการ ทั้งในด้านการบริหารทรัพยากรบุคคล การปฏิบัติงานตาม มาตรฐานสากล การจัดสรรสวัสดิการที่เหมาะสม และการบูรณาการร่วมกับหน่วยงานภายนอก นอกจากนี้ การศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยส่วนบุคคลกับระดับความคิดเห็นด้านการจัดการงานตรวจพิสูจน์เอกลักษณ์บุคคล ยังเป็นอีกหนึ่งประเด็นที่มีความสำคัญเนื่องจากความแตกต่างของบุคลากร เช่น เพศ อายุ ตำแหน่ง ประสบการณ์ ระดับการศึกษา ระดับชั้นยศ หรือกลุ่มงานที่สังกัด อาจส่งผลต่อความเข้าใจ มุมมอง หรือข้อจำกัดในการปฏิบัติงาน

ข้อมูลที่ได้จากการศึกษาจะถูกนำมาใช้เป็นฐานข้อมูลในการกำหนดแนวทางการพัฒนากระบวนการตรวจพิสูจน์เอกลักษณ์บุคคลของสถาบันนิติเวชวิทยา โรงพยาบาลตำรวจ ได้อย่างตรงจุดและมีประสิทธิภาพ ไม่ว่าจะเป็นแนวทางยกระดับองค์ความรู้และทักษะของบุคลากร และยกระดับศักยภาพขององค์กรให้มีมาตรฐานระดับสากล พร้อมรองรับสถานการณ์ภัยพิบัติในอนาคตได้อย่างมีประสิทธิภาพสูงสุด

วัตถุประสงค์ของงานวิจัย

1. เพื่อศึกษาระดับความคิดเห็นในด้านการจัดการในงานด้านการตรวจพิสูจน์เอกลักษณ์บุคคลกรณีภัยพิบัติ

และมีผู้เสียชีวิตจำนวนมากของสถาบันนิติเวชวิทยา โรงพยาบาลตำรวจ

2. เพื่อศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยส่วนบุคคลต่อระดับความคิดเห็นในด้านการจัดการในงานด้านการ

ตรวจพิสูจน์เอกลักษณ์บุคคลกรณีภัยพิบัติและมีผู้เสียชีวิตจำนวนมากของสถาบันนิติเวชวิทยา โรงพยาบาลตำรวจ

สมมติฐานการวิจัย

บุคลากรที่เกี่ยวข้องมีปัจจัยส่วนบุคคลที่แตกต่างกันทำให้ระดับความคิดเห็นในการปฏิบัติหน้าที่เกี่ยวกับ

การตรวจพิสูจน์เอกลักษณ์บุคคลกรณีภัยพิบัติและมีผู้เสียชีวิตจำนวนมากแตกต่างกัน

ทบทวนวรรณกรรม

1. แนวคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง การระบุเอกลักษณ์เหยื่อจากภัยพิบัติขององค์การตำรวจสากล

(Disaster Victim Identification: DVI) (องค์การตำรวจสากล, 2566) โดยขั้นตอนของกระบวนการตรวจพิสูจน์เอกลักษณ์บุคคลประกอบด้วย 5 ระยะ ดังนี้

ระยะที่ 1 พื้นที่เกิดเหตุ (Scene Phase) การเก็บรวบรวมและจัดการกับร่างผู้เสียชีวิตและทรัพย์สินในพื้นที่ภัยพิบัติ

ระยะที่ 2 ข้อมูลหลังเสียชีวิต (Post-Mortem: PM Phase) การตรวจสอบและวิเคราะห์ร่างผู้เสียชีวิตโดยละเอียดในห้องเก็บศพ ระยะที่ 3 ข้อมูลของบุคคลสูญหาย (Ante-Mortem: AM Phase) การรวบรวมข้อมูลของบุคคลสูญหายจากแหล่งข้อมูลต่าง ๆ ระยะที่ 4 การเทียบข้อมูล (Reconciliation Phase) การเปรียบเทียบและจับคู่ข้อมูลระหว่าง PM และ AM เพื่อยืนยันเอกลักษณ์ของผู้เสียชีวิต ระยะที่ 5 การทบทวนและเตรียมการ (Review and Preparation Phase)

การประเมินผลการดำเนินงาน ทบทวนขั้นตอน และเตรียมความพร้อมสำหรับเหตุการณ์ในอนาคต การผ่าชันสูตรศพ (พงศกร ฐิตโชติ, 2566) ในกรณีอุบัตินี้หมู เป็นองค์ประกอบสำคัญของกระบวนการพิสูจน์เอกลักษณ์บุคคล (DVI) โดยมีขอบเขตกว้างกว่าการชันสูตรทั่วไป ไม่เพียงมุ่งหาสาเหตุการตาย แต่ยังใช้ยืนยันตัวบุคคลผ่านข้อมูลทางกายภาพ

ทันตกรรม และดีเอ็นเออย่างเป็นระบบตามมาตรฐานสากล นอกจากนี้ ข้อมูลจากการชันสูตรยังสนับสนุนการวิเคราะห์รูปแบบและลำดับเหตุการณ์ของอุบัติเหตุ ตลอดจนการรวบรวมพยานหลักฐานเพื่อการสืบสวนและป้องกันเหตุในอนาคต การจัดการศพก่อนการส่งมอบแก่ครอบครัวถือเป็นขั้นตอนสุดท้ายในกระบวนการพิสูจน์เอกลักษณ์บุคคล โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อให้การมอบร่างผู้เสียชีวิตเป็นไปอย่างถูกต้องตามตัวบุคคล และเคารพต่อศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์

เมื่อสถานการณ์อุบัติเหตุสิ้นสุดลง การจัดการศพยังต้องดำเนินการอย่างเป็นระบบ โดยเฉพาะศพนิรนามหรือศพที่ไม่มีผู้มารับ ซึ่งจะถูเก็บรักษาหรือฝังตามหลักสาธารณสุขและศาสนา พร้อมประสานองค์กรท้องถิ่นเป็นผู้ดำเนินการ ทั้งนี้ต้องมีการจัดทำทะเบียนศพอย่างละเอียด เช่น หมายเลขศพ ข้อมูลนิติวิทยาศาสตร์ ดีเอ็นเอ และทันตกรรม เพื่อใช้เปรียบเทียบในอนาคต การดำเนินงานเป็นไปตามระเบียบสำนักนายกรัฐมนตรี พ.ศ. 2564 โดยมีหน่วยงานที่เกี่ยวข้องร่วมบูรณาการข้อมูล เพื่อสนับสนุนการพิสูจน์เอกลักษณ์บุคคลในระยะยาว แม้ยังไม่สามารถระบุตัวได้ในทันที การจัดเก็บข้อมูลอย่างเป็นระบบจึงมีความสำคัญต่อการติดตามในอนาคต และสะท้อนถึงการเคารพศักดิ์ศรีของผู้เสียชีวิตรวมถึงสิทธิของครอบครัวผู้สูญหาย

2. งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยส่วนบุคคลของอาสาสมัครกู้ภัยกับระดับความรู้ความเข้าใจ พบว่า เพศ อายุ ระดับการศึกษา และอาชีพไม่มีความแตกต่างอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ (ธนาวิดี คุ่มเพนียด, 2566) ปัจจัยส่วนบุคคลของทนายความไม่พบความสัมพันธ์ทางสถิติกับระดับความรู้ความเข้าใจด้านนิติวิทยาศาสตร์ (วชิรพล วิทจรรย์ยา, 2566) การจัดการศพภายหลังสถานการณ์อุบัติเหตุเป็นกระบวนการที่มีความซับซ้อนและต้องดำเนินการอย่างเป็นระบบ เพื่อให้การพิสูจน์เอกลักษณ์บุคคลเป็นไปอย่างถูกต้องตามมาตรฐานสากล โดยอาศัยองค์ความรู้ด้านนิติเวชศาสตร์และนิติวิทยาศาสตร์ ควบคู่กับความร่วมมือของผู้เชี่ยวชาญจากหลากหลายสาขา (พงศกร จูตโชติ, 2566)

แนวทางที่ใช้ในการวิจัย

แหล่งข้อมูลในการวิจัยประกอบด้วยเอกสารทางวิชาการ ได้แก่ หนังสือ ตำรา วิทยานิพนธ์ งานวิจัย บทความ

และวารสาร และเก็บรวบรวมข้อมูลจากประชากร คือ บุคลากรของสถาบันนิติเวชวิทยา โรงพยาบาลตำรวจ จำนวน 158 คน โดยคัดเลือกกลุ่มตัวอย่างแบบเฉพาะเจาะจง (Purposive Sampling) จากหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ซึ่งผู้ให้ข้อมูลทุกคนมีประสบการณ์ด้านการตรวจพิสูจน์เอกลักษณ์บุคคลไม่น้อยกว่า 1 ปี ได้แก่ สำนักงานผู้บังคับการ จำนวน 10 คน กลุ่มงานนิติพยาธิ จำนวน 40 คน กลุ่มงานตรวจเลือดชีวเคมีและเคมีดินปืน จำนวน 16 คน กลุ่มงานพิเศษ จำนวน 27 คน กลุ่มงานตรวจพิสูจน์หลักฐานเกี่ยวกับบุคคล จำนวน 5 คน และฝ่ายอำนวยการ จำนวน 10 คน รวมทั้งสิ้นจำนวน 108 คน

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการดำเนินการวิจัยเชิงปริมาณครั้งนี้ ได้แก่ แบบสอบถาม (Questionnaire) โดยมีรูปแบบคำถามเป็นแบบเลือกตอบ (Check List) ดังนี้

ส่วนที่ 1 คำถามระบุข้อมูลส่วนบุคคล ได้แก่ เพศ ช่วงอายุ ระดับการศึกษา ชั้นยศ การปฏิบัติงาน จำนวนประสบการณ์ในการปฏิบัติหน้าที่ และหน่วยงานที่สังกัดในสถาบันนิติเวชวิทยา

ส่วนที่ 2 ความคิดเห็นเกี่ยวกับการจัดการต่อการปฏิบัติงานด้านตรวจพิสูจน์เอกลักษณ์บุคคลกรณีภัยพิบัติ และมีผู้เสียชีวิตจำนวนมาก จำนวน 4 ด้าน ได้แก่ ด้านบุคลากร ด้านการปฏิบัติงาน ด้านรายได้และค่าตอบแทน และด้านความร่วมมือกับหน่วยงานอื่น โดยเกณฑ์ในการให้คะแนนแบบลิเคิร์ต (Likert Scale) (บุญชม ศรีสะอาด, 2545) มีดังนี้

5 มากที่สุด	หมายถึง เห็นด้วยมากที่สุด
4 มาก	หมายถึง เห็นด้วยมาก
3 ปานกลาง	หมายถึง เห็นด้วยปานกลาง
2 น้อย	หมายถึง เห็นด้วยน้อย
1 น้อยที่สุด	หมายถึง เห็นด้วยน้อยที่สุด

สำหรับเกณฑ์ในการแปลผลระดับค่าเฉลี่ย ผู้วิจัยใช้เกณฑ์ของเบสต์ (Best, 1977) ซึ่งมีเกณฑ์ดังนี้

ค่าเฉลี่ย 4.21 – 5.00 หมายถึง เห็นด้วยมากที่สุด

ค่าเฉลี่ย 3.41 – 4.20 หมายถึง เห็นด้วยมาก

ค่าเฉลี่ย 2.61 – 3.40 หมายถึง เห็นด้วยปานกลาง

ค่าเฉลี่ย 1.81 – 2.60 หมายถึง เห็นด้วยน้อย

ค่าเฉลี่ย 1.00 – 1.80 หมายถึง เห็นด้วยน้อยที่สุด

ส่วนที่ 3 คำถามแสดงความคิดเห็นของบุคลากรที่ปฏิบัติงานด้านตรวจพิสูจน์เอกลักษณ์บุคคล เป็นคำถามปลายเปิด (Open Questionnaire) เพื่อให้ผู้ตอบสามารถเสนอความคิดเห็นเชิงลึกเกี่ยวกับแนวทางการแก้ปัญหาและอุปสรรคในการปฏิบัติงานด้านตรวจพิสูจน์เอกลักษณ์บุคคลกรณีภัยพิบัติและมีผู้เสียชีวิตจำนวนมาก หลังจากนั้นนำแบบสอบถามการหาความเที่ยง (Validity) และการหาความเชื่อมั่น (Reliability) ไปทดลองใช้ (Try out) กับกลุ่มประชากรที่มีลักษณะคล้ายคลึงกับกลุ่มตัวอย่าง จำนวน 30 คน และวิเคราะห์ค่าความเชื่อมั่นด้วยวิธีสัมประสิทธิ์แอลฟาของครอนบาค (Cronbach's Alpha) ผลการวิเคราะห์พบว่า แบบสอบถามทั้งฉบับมีค่าความเชื่อมั่นเท่ากับ 0.838 แสดงว่าเครื่องมือมีความเชื่อมั่นอยู่ในระดับดี และสามารถนำไปใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลได้

การเก็บรวบรวมข้อมูลและการวิเคราะห์ข้อมูล

ผู้วิจัยดำเนินการขอหนังสือขอความอนุเคราะห์ในการเก็บรวบรวมข้อมูล เพื่อนำส่งไปยังหน่วยงานของผู้ตอบแบบสอบถาม จากนั้นผู้วิจัยนำข้อมูลจากแบบสอบถามมาวิเคราะห์ด้วยสถิติเชิงพรรณนา (Descriptive Statistics) โดยใช้โปรแกรมสำเร็จรูป เพื่ออธิบายลักษณะของกลุ่มตัวอย่างและตัวแปรต่าง ๆ ได้แก่ ค่าความถี่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย และค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน และการวิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรอิสระและตัวแปรตาม ผู้วิจัยได้วิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรอิสระทุกตัวกับตัวแปรตาม รวมถึงความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรอิสระด้วยกัน เพื่อประเมินความสอดคล้องระหว่างตัวแบบการวิจัยกับข้อมูลเชิงประจักษ์ และใช้ในการตอบสมมติฐานที่กำหนดไว้ในการศึกษา

ความคิดเห็น	ความถี่ระดับความคิดเห็น (ร้อยละ)					Mean	S.D.	ระดับความคิดเห็น
	มากที่สุด	มาก	ปานกลาง	น้อย	น้อยที่สุด			
ด้านบุคลากร						4.22	0.88	มากที่สุด
สนับสนุนกำลังพลอย่างเหมาะสมต่อการปฏิบัติงาน								
2. ความชำนาญ ความเชี่ยวชาญและประสบการณ์ของเจ้าหน้าที่ผู้ปฏิบัติงานมีผลต่อการปฏิบัติงานด้านการตรวจพิสูจน์เอกลักษณ์บุคคลกรณีภัยพิบัติฯ								
	67	37	4	-	-	4.58	0.566	มากที่สุด
	(62.0)	(34.3)	(3.7)					
3. การบริหารจัดการบุคลากรให้เหมาะสมมีผลต่อการปฏิบัติงานด้านการตรวจพิสูจน์เอกลักษณ์บุคคลกรณีภัยพิบัติและมีผู้เสียชีวิตจำนวนมาก								
	57	34	4	3	-	4.34	0.811	มากที่สุด
	(52.8)	(31.5)	(13.0)	(2.8)				
4. การอบรมทบทวนทักษะ ความรู้ความสามารถอย่างสม่ำเสมอมีผลต่อการปฏิบัติงานด้านการตรวจพิสูจน์เอกลักษณ์บุคคลกรณีภัยพิบัติ ฯ								
	46	33	22	6	1	4.08	0.968	มากที่สุด
	(42.6)	(30.6)	(20.4)	(5.6)	(0.9)			
ด้านปฏิบัติงาน								
1. เจ้าหน้าที่ที่มีการเตรียมความพร้อมและพัฒนาศักยภาพในการดำเนินงานด้านการตรวจพิสูจน์เอกลักษณ์บุคคล เพื่อรองรับ								
	43	42	17	5	1	4.12	0.904	มากที่สุด
	(39.8)	(38.9)	(15.7)	(4.6)	(0.9)			

ความคิดเห็น	ความถี่ระดับความคิดเห็น (ร้อยละ)					Mean	S.D.	ระดับ ความเห็น
	มาก	ปาน	น้อย					
	ที่สุด	กลาง	ที่สุด					
ด้านบุคลากร						4.22	0.88	มากที่สุด
สถานการณ์ภัยพิบัติหรือเหตุการณ์ที่อาจ มีผู้เสียชีวิตจำนวนมากในอนาคต								
2. เจ้าหน้าที่ผู้ปฏิบัติงานมีความพร้อมต่อ ความท้าทายหรืออุปสรรคที่พบในการ ปฏิบัติงานจริงอย่างทัน่วงที	47 (43.5)	48 (44.4)	12 (11.1)	1 (0.9)	-	4.31	0.703	มากที่สุด
3. เจ้าหน้าที่ด้านการตรวจพิสูจน์ เอกลักษณ์บุคคลตระหนักถึงความสำคัญ ของการพัฒนาแนวทางและกระบวนการ ปฏิบัติงาน เพื่อให้ภารกิจการตรวจพิสูจน์ เอกลักษณ์บุคคลในกรณีภัยพิบัติใน อนาคตมีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น								
3. เจ้าหน้าที่ด้านการตรวจพิสูจน์ เอกลักษณ์บุคคลตระหนักถึงความสำคัญ ของการพัฒนาแนวทางและกระบวนการ ปฏิบัติงาน เพื่อให้ภารกิจการตรวจพิสูจน์ เอกลักษณ์บุคคลในกรณีภัยพิบัติใน อนาคตมีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น	46 (42.6)	46 (42.6)	14 (13.0)	2 (1.9)	-	4.26	0.753	มากที่สุด
4. มีการจัดอบรมให้ความรู้และแนว ทางการปฏิบัติงานตามแบบแผน มาตรฐานสากล แก่เจ้าหน้าที่ผู้ปฏิบัติงาน และเจ้าหน้าที่ที่ช่วยอำนวยความสะดวก ในการปฏิบัติงานการตรวจพิสูจน์ เอกลักษณ์บุคคลกรณีภัยพิบัติและมี ผู้เสียชีวิตจำนวนมาก								
4. มีการจัดอบรมให้ความรู้และแนว ทางการปฏิบัติงานตามแบบแผน มาตรฐานสากล แก่เจ้าหน้าที่ผู้ปฏิบัติงาน และเจ้าหน้าที่ที่ช่วยอำนวยความสะดวก ในการปฏิบัติงานการตรวจพิสูจน์ เอกลักษณ์บุคคลกรณีภัยพิบัติและมี ผู้เสียชีวิตจำนวนมาก	36 (33.3)	34 (34.5)	20 (18.5)	11 (10.2)	7 (6.5)	3.75	1.208	มาก

ความคิดเห็น	ความถี่ระดับความคิดเห็น (ร้อยละ)					Mean	S.D.	ระดับ ความคิดเห็น
	มาก ที่สุด	มาก	ปาน กลาง	น้อย น้อย	น้อย ที่สุด			
ด้านบุคลากร						4.22	0.88	มากที่สุด
5. ความพร้อมของเครื่องมือ วัสดุ								
วิทยาศาสตร์ และอุปกรณ์ ในการตรวจ	35	42	27	4	-	4.00	0.854	มาก
พิสูจน์เอกลักษณ์บุคคลกรณีภัยพิบัติและ	(32.4)	(38.9)	(25.0)	(3.7)				
มีผู้เสียชีวิตจำนวนมาก								
6. ผู้ปฏิบัติงานทราบถึงหลักการและ								
ระยะเวลาในการตรวจพิสูจน์เอกลักษณ์	47	38	19	4	-	4.19	0.855	มาก
บุคคลกรณีภัยพิบัติและมีผู้เสียชีวิต	(43.5)	(35.2)	(17.6)	(3.7)				
จำนวนมาก								
7. การเก็บวัตถุพยานดำเนินการตาม								
หลักการทางวิชาการที่เป็นมาตรฐานใน	71	27	10	-	-	4.56	0.660	มาก
การจัดการการเก็บวัตถุพยาน	(65.7)	(25.0)	(9.3)					ที่สุด
ด้านรายได้และค่าตอบแทน						3.54	0.784	มาก
2. ค่าตอบแทนพิเศษ (เงินค่าทำงาน								
ล่วงเวลา) ได้รับครบถ้วนตามการปฏิบัติ	16	27	38	17	10	3.20	1.158	ปาน
ภารกิจอื่นๆ	(14.8)	(25.0)	(35.2)	(15.7)	(9.3)			กลาง
3. การเพิ่มเงินค่าตอบแทนพิเศษ จะทำให้								
มีแรงจูงใจในการทำงานด้านการตรวจ	65	31	9	2	1	4.45	0.802	มากที่สุด
พิสูจน์เอกลักษณ์บุคคลกรณีภัยพิบัติและมี	(60.2)	(28.7)	(8.3)	(1.9)	(0.9)			

ความคิดเห็น	ความถี่ระดับความคิดเห็น (ร้อยละ)					Mean	S.D.	ระดับ								
	มาก	ปาน	น้อย	ความ												
	ที่สุด	กลาง	ที่สุด	คิดเห็น												
ด้านบุคลากร						4.22	0.88	มากที่สุด								
ผู้เสียชีวิตจำนวนมาก มากขึ้น																
ด้านความร่วมมือกับหน่วยงานอื่น						4.00	0.798	มาก								
1. การตรวจพิสูจน์เอกลักษณ์บุคคลกรณี																
ภัยพิบัติและมีผู้เสียชีวิตจำนวนมาก																
						43	38	25	1	1						
เป็นไปตามระบบตามมาตรฐานสากล เกิด						(39.8)	(35.2)	(23.1)	(0.9)	(0.9)	4.12	0.862	มาก			
การบูรณาการร่วมกันระหว่าง องค์กร																
ภาครัฐและองค์กรภาคเอกชน																
2. มีการวางแผนพัฒนาเครือข่ายความ																
ร่วมมือกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้องด้าน																
เทคโนโลยี เครื่องมือ อุปกรณ์ และ																
						36	35	30	6	1						
บุคลากร เพื่อยกระดับระบบงานด้านการ						(33.3)	(32.4)	(27.8)	(5.6)	(0.9)	3.92	0.958	มาก			
ตรวจพิสูจน์เอกลักษณ์บุคคลให้เป็นระบบ																
บูรณาการและตอบสนองต่อสถานการณ์																
ภัยพิบัติในอนาคตได้อย่างรวดเร็ว																
3. ระบบการสื่อสาร การเชื่อมโยง และ																
						35	42	27	2	2						
การแลกเปลี่ยนข้อมูลกับหน่วยงานอื่นๆ มี						(32.4)	(38.9)	(25.0)	(1.9)	(1.9)	3.98	0.907	มาก			
ความถูกต้องและครบถ้วนสมบูรณ์																
4. ความชัดเจนของบทบาทและหน้าที่กับ									32	50	22	3	1	4.01	0.837	มาก

ความคิดเห็น	ความถี่ระดับความคิดเห็น (ร้อยละ)					ระดับ	
	มาก	ปาน	น้อย	Mean	S.D.	ความ	
	ที่สุด	มาก	น้อย			คิดเห็น	
		กลาง	ที่สุด				
ด้านบุคลากร				4.22	0.88	มากที่สุด	
หน่วยงานอื่นๆปฏิบัติงานร่วมกัน	(29.6)	(46.3)	(20.4)	(2.8)	(0.9)		
ภาพรวม				3.98	0.604	มาก	

จากตารางที่ 1 ผลการวิเคราะห์ความคิดเห็นเกี่ยวกับการจัดการต่อการปฏิบัติงานด้านการตรวจพิสูจน์เอกลักษณ์บุคคลในกรณีภัยพิบัติและเหตุการณ์ที่มีผู้เสียชีวิตจำนวนมากของสถาบันนิติเวชวิทยา โรงพยาบาลตำรวจ พบว่า ในภาพรวมกลุ่มตัวอย่างมีระดับความคิดเห็นอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า ด้านบุคลากรมีค่าเฉลี่ยสูงสุด โดยอยู่ในระดับมากที่สุด รองลงมาคือ ด้านการปฏิบัติงาน และด้านความร่วมมือกับหน่วยงานอื่นอยู่ในระดับมาก ขณะที่ด้านรายได้และค่าตอบแทนมีค่าเฉลี่ยต่ำที่สุดซึ่งอยู่ในระดับมาก ตามลำดับ

2. ผลการศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยส่วนบุคคลต่อระดับความคิดเห็นในด้านการจัดการในงานด้านการตรวจพิสูจน์เอกลักษณ์บุคคลกรณีภัยพิบัติและมีผู้เสียชีวิตจำนวนมากของสถาบันนิติเวชวิทยา โรงพยาบาลตำรวจ ผู้วิจัยได้ศึกษาความแตกต่างของปัจจัยส่วนบุคคลของบุคลากรที่ปฏิบัติงานด้านการตรวจพิสูจน์เอกลักษณ์บุคคลในกรณีภัยพิบัติและเหตุการณ์ที่มีผู้เสียชีวิตจำนวนมากของสถาบันนิติเวชวิทยา โรงพยาบาลตำรวจ ว่ามีผลต่อระดับความคิดเห็นในการปฏิบัติงานแตกต่างกันหรือไม่ โดยใช้สถิติ t-test สำหรับตัวแปรอิสระที่มี 2 กลุ่ม และใช้การวิเคราะห์ความแปรปรวนทางเดียว (One-way ANOVA) สำหรับตัวแปรอิสระที่มีมากกว่า 2 กลุ่ม เพื่อทดสอบสมมติฐานในการวิจัย

ตารางที่ 2 ผลการวิเคราะห์เปรียบเทียบระดับความคิดเห็นในการปฏิบัติหน้าที่เกี่ยวกับการตรวจพิสูจน์เอกลักษณ์บุคคลกรณี

ภัยพิบัติและมีผู้เสียชีวิตจำนวนมากจำแนกตามเพศ

เพศ	N	Mean	Std. Deviation	t	Sig.
ชาย	44	3.92	0.538	2.136	0.147
หญิง	64	4.03	0.647		

จากตารางที่ 2 เพศที่แตกต่างกันทำให้มีระดับความคิดเห็นในการปฏิบัติหน้าที่เกี่ยวกับการตรวจพิสูจน์เอกลักษณ์บุคคลกรณีภัยพิบัติและมีผู้เสียชีวิตจำนวนมากไม่แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ (Sig. >0.05)

ตารางที่ 3 ผลการวิเคราะห์เปรียบเทียบระดับความคิดเห็นในการปฏิบัติหน้าที่เกี่ยวกับการตรวจพิสูจน์เอกลักษณ์บุคคลกรณี

ภัยพิบัติและมีผู้เสียชีวิตจำนวนมากจำแนกตามอายุ

ปัจจัย	แหล่งความแปรปรวน	Sum of Squares	df	Mean Square	F	Sig.
อายุ	ระหว่างกลุ่ม	127.402	91	1.400	1.198	0.356
	ภายในกลุ่ม	18.700	16	1.169		
	รวม	146.102	107			
ระดับการศึกษา	ระหว่างกลุ่ม	53.930	91	0.593	1.231	0.331
	ภายในกลุ่ม	7.700	16	0.481		
	รวม	61.630	107			
ระดับชั้นยศ	ระหว่างกลุ่ม	1527.967	91	16.791	1.223	0.338
	ภายในกลุ่ม	219.700	16	13.731		
	รวม	1747.667	107			
ตำแหน่งการปฏิบัติงาน	ระหว่างกลุ่ม	527.019	91	5.791	1.035	0.500
	ภายในกลุ่ม	89.500	16	5.594		

ปัจจัย	แหล่งความแปรปรวน	Sum of Squares	df	Mean Square	F	Sig.
ประสบการณ์	รวม	616.519	107			
	ระหว่างกลุ่ม	81.117	91	0.891		
	ภายในกลุ่ม	9.800	16	0.613	1.455	0.200
	รวม	90.917	107			
กลุ่มงานที่สังกัด	ระหว่างกลุ่ม	181.246	91	1.992		
	ภายในกลุ่ม	35.300	16	2.206	0.903	0.640
	รวม	216.546	107			

จากตารางที่ 3 พบว่า

- 1) อายุที่แตกต่างกันทำให้มีระดับความคิดเห็นในการปฏิบัติหน้าที่เกี่ยวกับการตรวจพิสูจน์เอกลักษณ์บุคคลกรณีภัยพิบัติและมีผู้เสียชีวิตจำนวนมากไม่แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ (Sig. >0.05)
- 2) ระดับการศึกษาที่แตกต่างกันทำให้มีระดับความคิดเห็นในการปฏิบัติหน้าที่เกี่ยวกับการตรวจพิสูจน์เอกลักษณ์บุคคลกรณีภัยพิบัติและมีผู้เสียชีวิตจำนวนมากไม่แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ (Sig. >0.05)
- 3) ระดับชั้นยศที่แตกต่างกันทำให้มีระดับความคิดเห็นในการปฏิบัติหน้าที่เกี่ยวกับการตรวจพิสูจน์เอกลักษณ์บุคคลกรณีภัยพิบัติและมีผู้เสียชีวิตจำนวนมากไม่แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ (Sig. >0.05)
- 4) ตำแหน่งการปฏิบัติงานที่แตกต่างกันทำให้มีระดับความคิดเห็นในการปฏิบัติหน้าที่เกี่ยวกับการตรวจพิสูจน์เอกลักษณ์บุคคลกรณีภัยพิบัติและมีผู้เสียชีวิตจำนวนมากไม่แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ (Sig. >0.05)
- 5) ประสบการณ์ที่แตกต่างกันทำให้มีระดับความคิดเห็นในการปฏิบัติหน้าที่เกี่ยวกับการตรวจพิสูจน์เอกลักษณ์บุคคลกรณีภัยพิบัติและมีผู้เสียชีวิตจำนวนมากไม่แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ (Sig. >0.05)
- 5) กลุ่มงานที่แตกต่างกันทำให้มีระดับความคิดเห็นในการปฏิบัติหน้าที่เกี่ยวกับการตรวจพิสูจน์เอกลักษณ์บุคคลกรณีภัยพิบัติและมีผู้เสียชีวิตจำนวนมากไม่แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ (Sig. >0.05)

สรุปได้ว่า ปัจจัยส่วนบุคคลที่แตกต่างกันของบุคลากรผู้ปฏิบัติงานด้านการตรวจพิสูจน์เอกลักษณ์บุคคลกรณีภัยพิบัติและเหตุการณ์ที่มีผู้เสียชีวิตจำนวนมากของสถาบันนิติเวชวิทยา โรงพยาบาลตำรวจ ไม่ส่งผลให้ระดับความคิดเห็นในการปฏิบัติหน้าที่การตรวจพิสูจน์เอกลักษณ์บุคคลแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ

อภิปรายผล

ผลการวิจัยของการศึกษานี้พบว่า กลุ่มตัวอย่างมีความคิดเห็นต่อการจัดการในการปฏิบัติงานด้านการตรวจพิสูจน์เอกลักษณ์บุคคลกรณีภัยพิบัติและมีผู้เสียชีวิตจำนวนมากของสถาบันนิติเวชวิทยา โรงพยาบาลตำรวจ โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก ทั้งนี้ เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า ด้านบุคลากรมีค่าเฉลี่ยสูงสุด แสดงให้เห็นว่าปัจจัยด้านความรู้ ความชำนาญ ความเชี่ยวชาญ และประสบการณ์ของผู้ปฏิบัติงานเป็นองค์ประกอบสำคัญต่อความสำเร็จของภารกิจการตรวจพิสูจน์เอกลักษณ์บุคคลกรณีภัยพิบัติและมีผู้เสียชีวิตจำนวนมาก ซึ่งสอดคล้องกับการศึกษาวิจัยของ วิลโลว์ตัน สุริยวงศ์ และนิช วงศ์ส่องจำ (2565) ได้ทำการศึกษาเรื่อง แนวทางการพัฒนารูปแบบมาตรฐานงานนิติเวชศาสตร์ในโรงพยาบาล การสัมภาษณ์แบบเจาะลึกเจ้าหน้าที่นิติวิทยาศาสตร์จากสำนักงานพิสูจน์หลักฐานตำรวจ และสถาบันนิติวิทยาศาสตร์ กระทรวงยุติธรรม พบว่า งานนิติเวชและนิติวิทยาศาสตร์ในโรงพยาบาลจำเป็นต้องอาศัยการมอบหมายภารกิจให้เหมาะสมกับเจ้าหน้าที่หรือแพทย์ผู้เชี่ยวชาญ และในกรณีที่สำคัญจะใช้บุคลากรที่มีประสบการณ์และความเชี่ยวชาญเป็นผู้ดำเนินการหลัก ซึ่งสะท้อนว่าคุณภาพของบุคลากรเป็นปัจจัยหลักที่กำหนดประสิทธิภาพการดำเนินงาน

และจากการศึกษาความแตกต่างของปัจจัยส่วนบุคคลของเจ้าหน้าที่ผู้ปฏิบัติงานด้านการตรวจพิสูจน์เอกลักษณ์บุคคลกรณีภัยพิบัติและมีผู้เสียชีวิตจำนวนมากของสถาบันนิติเวชวิทยา โรงพยาบาลตำรวจ พบว่าปัจจัยส่วนบุคคล ได้แก่ เพศ อายุ ระดับการศึกษา ระดับการปฏิบัติงาน ประสบการณ์ กลุ่มงานที่สังกัดที่แตกต่างกันทำให้บทบาทการปฏิบัติหน้าที่เกี่ยวกับการตรวจพิสูจน์เอกลักษณ์บุคคลกรณีภัยพิบัติและมีผู้เสียชีวิตจำนวนมากของสถาบันนิติเวชวิทยา โรงพยาบาลตำรวจ ไม่แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ โดยสอดคล้องกับการศึกษาวิจัยของธนาวดี คุ่มเพ็ญ (2566)

ศึกษาความรู้ความเข้าใจการรักษาวัตถุพยานและป้องกันสถานที่เกิดเหตุของอาสาสมัครกู้ภัยมูลนิธิสุศาลานุเคราะห์ นครปฐม พบว่า เพศ อายุ ระดับการศึกษา และอาชีพไม่มีความแตกต่างอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ กล่าวได้ว่า บุคลากร มีการปฏิบัติหน้าที่ภายใต้กรอบมาตรฐานเดียวกัน ส่งผลให้การปฏิบัติหน้าที่ในภารกิจด้านการตรวจพิสูจน์เอกลักษณ์บุคคลเป็นไปในทิศทางเดียวกันโดยไม่ขึ้นอยู่กับความแตกต่างของลักษณะส่วนบุคคล

ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งนี้ ควรกำหนดการฝึกอบรมและการซักซ้อมตามมาตรฐานสากล เพื่อสร้างความเข้าใจร่วมกันทั้งระบบ ลดความสับสน และเพิ่มความพร้อมเชิงปฏิบัติการเมื่อเกิดเหตุจริง สนับสนุนทรัพยากร เครื่องมือ และวัสดุวิทยาศาสตร์ให้เพียงพอ ทันสมัย เพื่อให้การดำเนินงานสามารถปฏิบัติได้เต็มประสิทธิภาพในเหตุการณ์ที่มีศพจำนวนมาก

ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป ขยายกรอบการศึกษาให้ครอบคลุมหน่วยงานภายนอกที่เกี่ยวข้องกับระบบ การตรวจพิสูจน์เอกลักษณ์บุคคล ทั้งภาคสนาม ภาคสนับสนุน หน่วยงานกู้ภัย และอาสาสมัคร เพื่อให้ได้ภาพรวมการบริหารจัดการและสะท้อนปัญหาเชิงโครงสร้างที่แท้จริง

เอกสารอ้างอิง

- ธนาบดี คัมพะเนียด. (2566). การศึกษาความรู้ความเข้าใจการรักษาวัตถุพยานและป้องกันสถานที่เกิดเหตุของอาสาสมัครกู้ภัย มูลนิธิสุศาลานุเคราะห์นครปฐม (วิทยานิพนธ์ปริญญาวิทยาศาสตรมหาบัณฑิต). โรงเรียนนายร้อยตำรวจ.
- บุญชม ศรีสะอาด. (2545). การวิจัยเบื้องต้น (พิมพ์ครั้งที่ 7). สุวีริยาสาส์น.
- พงศกร ฐิตโชติ. (2566). การจัดการศพภายหลังสถานการณ์อุบัติเหตุ. วารสารวิชาการอาชีวศึกษาและนิติวิทยาศาสตร์, 9(1), 215–225.
- วชิรพล วิสวกรรยา, ศิริรัตน์ ชูสกุลเกรียง, ศุภชัย ศุภลักษณ์นารี, และ อรทัย เขียวพุ่ม. (2566). ความเข้าใจในพยานหลักฐานทางนิติวิทยาศาสตร์ของทนายความไทย. *Journal of Roi Kaensam Academi*, 8(8), 480–492.

วิไลรัตน์ สุริยวงศ์, และ ณิช วงศ์ส่องจำ. (2565). แนวทางการพัฒนารูปแบบมาตรฐานงานนิติเวชศาสตร์ใน

โรงพยาบาล. วารสารวิชาการอาชญวิทยาและนิติวิทยาศาสตร์, 8(2), 1-13.

องค์การตำรวจสากล. (2566). *Disaster victim identification guide 2023*. สืบค้นเมื่อ 23 ตุลาคม 2568, จาก

<https://www.interpol.int/How-we-work/Forensics/Disaster-Victim-Identification-DVI>

Best, J. W. (1977). *Research in education*. Prentice-Hall.

ปัจจัยที่ส่งผลต่อการพัฒนาตนเองของผู้ต้องขังในเรือนจำกลางสมุทรปราการ

Factors Influencing Self-Development Among Prisoners at Samutprakan Central Prison

ปพนธีร์ เรือนทองดี^{1*}, นุชนาฏ ยูฮันเงาะ¹, กฤตวรรณ สาหร่าย¹, นัฐธิยา บุญอาพัทธ์เจริญ²

¹คณะสังคมสงเคราะห์ศาสตร์และสวัสดิการสังคม มหาวิทยาลัยหัวเฉียวเฉลิมพระเกียรติ

²คณะศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยหัวเฉียวเฉลิมพระเกียรติ

*Email: khanittha94@gmail.com

บทคัดย่อ

ผลการศึกษาปัจจัยที่ส่งผลต่อการพัฒนาตนเองของผู้ต้องขังในเรือนจำกลางสมุทรปราการ มี วัตถุประสงค์เพื่อศึกษาปัจจัยที่ส่งผลต่อการพัฒนาตนเองของผู้ต้องขังในเรือนจำกลางสมุทรปราการ ระเบียบวิธีการ ศึกษา เป็น การศึกษาเชิงสำรวจ ประชากรที่ศึกษา เป็น กลุ่มตัวอย่างผู้ต้องขังเรือนจำกลางสมุทรปราการ จำนวน 232 คน เครื่องมือที่ใช้ในการศึกษา คือ แบบสอบถาม การวิเคราะห์ข้อมูลใช้ T-test และ ANOVA ผลการศึกษพบว่า กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่ร้อยละ 78.9 เป็นเพศชาย รองลงมาเป็นเพศหญิง ร้อยละ 21.1 มีอายุระหว่าง 25-35 ปี ร้อยละ 50.0 รองลงมาอายุระหว่าง 36-45 ปี ร้อยละ 38.4 เป็นนักโทษชั้นเยี่ยม ร้อยละ 30.2 รองลงมาเป็นนักโทษชั้น กลาง ร้อยละ 19.8 ระดับการศึกษาสำเร็จการศึกษาระดับมัธยมศึกษาตอนต้น ร้อยละ 36.2 รองลงมาจบการศึกษา ระดับมัธยมศึกษาตอนปลายหรือเทียบเท่า ร้อยละ 25.0 สถานภาพโสด ร้อยละ 74.1 เคยประกอบอาชีพรับจ้างทั่วไป ร้อยละ 46.1 รองลงมาเป็นพนักงานบริษัทเอกชน ร้อยละ 20.3 และมีรายได้เฉลี่ยต่อเดือน 10,001 – 15,000 บาท ร้อยละ 40.1 รองลงมา มีรายได้เฉลี่ยต่อเดือน 15,001- 20,000 บาท ร้อยละ 19.0 ระยะเวลาต้องโทษระหว่าง 1-5 ปี ร้อยละ 60.8

ผลการศึกษาภาพรวมปัจจัยครอบครัวและสังคมพบว่า อยู่ในระดับมาก มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.24 เมื่อพิจารณา รายข้อ 5 อันดับแรก พบว่า (1) ด้านการฝึกอบรมในเรือนจำ ทำให้ได้รับความรู้ต่าง ๆ มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.47 (2)

โปรแกรมการฝึกอบรมในเรือนจำมีประโยชน์อย่างยิ่งต่อการดำเนินชีวิตหลังพ้นโทษ มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.41 ประเด็น (3) ครอบครัว/ญาติเป็นกำลังใจให้ท่านเมื่อเผชิญกับวิกฤตของชีวิต มีค่าเฉลี่ย เท่ากับ 3.40 และ 3) ด้านการฝึกทักษะ อาชีพ ประเด็น (4) การฝึกอาชีพมีประโยชน์กับท่านในอนาคตเมื่อ พ้นโทษ มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.38 และ (5) อาชีพที่ ฝึกทักษะมีความน่าสนใจ มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.35 ผลการทดสอบสมมติฐาน พบว่า การพัฒนาตนเองของผู้ต้องขังใน เรือนจำสมุทรปราการ จำแนกตาม เพศ ระดับการศึกษา สถานภาพสมรส อาชีพ รายได้ ระยะเวลาการจำคุก จำนวน ครั้งที่ถูกจำคุก ไม่แตกต่างกันอย่าง มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 ยกเว้น ปัจจัยด้านอายุและปัจจัยทางครอบครัว และสังคม แตกต่างกันอย่างมี นัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 และ 0.001 ตามลำดับ ข้อเสนอแนะ กรมราชทัณฑ์ควร กำหนดทิศทางการนโยบายหลักที่มุ่งเน้นการลดความเหลื่อมล้ำในการเข้าถึงกระบวนการพัฒนาพฤตินิสัย บูรณาการความ ร่วมมือกับองค์กร เครือข่ายต่าง ๆ โดยจัดทำบันทึกข้อตกลง อาทิ สภาอุตสาหกรรมจังหวัดสมุทรปราการ เพื่อร่วมกัน ออกแบบและพัฒนาหลักสูตรการฝึกวิชาชีพ ประสานความร่วมมือกับกระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของ มนุษย์ (พม.) เพื่อให้ครอบครัวมีส่วนร่วมในการบำบัดฟื้นฟู ปรับรูปแบบโปรแกรมการแก้ไขฟื้นฟูตามความเหมาะสม ของแต่ละบุคคล และมีระบบการส่งต่อและติดตามภายหลังพ้นโทษ

คำสำคัญ : ปัจจัยที่ส่งผล การพัฒนาตนเอง ผู้ต้องขัง

Abstract

The study on factors influencing self-development among prisoners at Samutprakan Central Prison aimed to examine the factors influencing inmates' self-development. The research employed a survey design. The study population consisted of 232 inmates from Samut Prakan Central Prison selected as the sample. The research instrument was a questionnaire, and the data were analyzed using the t-test and ANOVA. The findings revealed that 78.9% of the respondents were male, while 21.1% were female. Half of the respondents (50.0%) were between 25 and 35 years of age, followed by those aged 36–45 years (38.4%). Regarding inmate classification, 30.2% were classified as Excellent

Class inmates, followed by 19.8% as Medium Class inmates. In terms of educational attainment, 36.2% had completed lower secondary education, while 25.0% had completed upper secondary education or its equivalent. Most respondents were single (74.1%). Before incarceration, 46.1% had worked as general laborers, followed by 20.3% who had been employed in private companies. Regarding monthly income, 40.1% had earned between 10,001 and 15,000 baht, while 19.0% had earned between 15,001 and 20,000 baht. Most respondents (60.8%) were serving prison sentences ranging from 1 to 5 years.

The overall findings regarding family and social factors indicated a high level, with a mean score of 3.24. Considering the top five items, the results showed that: (1) prison training programs provided inmates with valuable knowledge (mean = 3.47); (2) prison training programs were highly beneficial for post-release life (mean = 3.41); (3) family members or relatives provided encouragement during life crises (mean = 3.40); (4) vocational training would be beneficial for inmates after their release (mean = 3.38); and (5) the vocational skills provided through the training programs were considered interesting (mean = 3.35). The hypothesis testing showed that inmates' self-development did not differ significantly at the 0.05 level when classified by gender, educational level, marital status, occupation, income, length of imprisonment, or number of previous incarcerations. However, significant differences were found with respect to age and family and social factors at the 0.05 and 0.001 significance levels, respectively. The study recommends that the Department of Corrections establish a principal policy direction aimed at reducing inequality in access to rehabilitation and behavioral development programs. It should also strengthen collaboration with various organizations and networks through memoranda of understanding, such as with the Samut Prakan Provincial Federation of Thai Industries, to jointly design and develop

vocational training curricula. In addition, cooperation with the Ministry of Social Development and Human Security should be enhanced to encourage family participation in rehabilitation, tailor rehabilitation programs to individual needs, and establish an effective post-release referral and follow-up system.

Keywords : Factors Influencing, Self-Development, Prisoners

บทนำ

ปัจจุบันในเรือนจำและทัณฑสถานในประเทศไทยนั้น มีนักโทษเด็ดขาด จำนวน 214,453 คน ผู้ต้องขังระหว่าง จำนวน 51,048 คน เยาวชนที่ฝากขัง จำนวน 12 คน ผู้ถูกกักกัน จำนวน 58 คน ผู้ต้องกักขัง จำนวน 4,079 คน รวมผู้ต้องราชทัณฑ์ทั้งสิ้น จำนวน 269,650 คน ณ วันที่ 1 กันยายน พ.ศ. 2566 (กรมราชทัณฑ์, 2566) ปัจจุบันจึงมีการพัฒนาบัญญัติกฎหมายใหม่และการปรับปรุงแก้ไขกฎหมายที่มีอยู่แล้วให้ทันสมัยและครอบคลุมความปลอดภัยต่อชีวิตและทรัพย์สินให้มากขึ้น เพื่อรองรับกับการเปลี่ยนแปลงของสังคมให้เหมาะสม ในด้านการปราบปรามการกระทำผิดกฎหมายที่เพิ่มมากขึ้นตามจำนวนประชากรที่เพิ่มขึ้น จากอาชญากรรมที่เพิ่มขึ้นนั้นทั้งในการกระทำผิดเล็กน้อยไปจนถึงการกระทำผิดร้ายแรงที่มีผลต่อชีวิตจึงต้องเข้าสู่กระบวนการยุติธรรม ให้มีการดำเนินคดีต่อผู้กระทำผิดเพื่อให้ผู้เสียหายได้รับความยุติธรรมตามกระบวนการ ซึ่งหน่วยงานในการจัดการทางกระบวนการยุติธรรมขั้นสุดท้ายต่อผู้กระทำผิดหรือผู้ต้องโทษจะได้รับการลงโทษโดยกรมราชทัณฑ์ ดังนั้นภารกิจของกรมราชทัณฑ์คือการควบคุมผู้กระทำผิดในเรือนจำให้ได้รับโทษตามคำสั่งศาล ซึ่งทางเรือนจำจะจัดการดำเนินงานด้านงานควบคุม และงานพัฒนาพฤตินิสัยที่จำเป็นต้องดำเนินการให้สอดคล้องกับสภาพสังคมปัจจุบัน เพื่อให้ผู้กระทำผิดกลับตัวเป็นคนดีของสังคมได้อย่างมีประสิทธิภาพ และไม่หวนกลับมากระทำผิดซ้ำอีก

การกำหนดแนวทางการปฏิบัติต่อผู้ต้องขังของกรมราชทัณฑ์ ในด้านต่างๆ ซึ่งได้กำหนดไว้ในแผนปฏิบัติการราชการรายปี และเชื่อมโยงกับแผนปฏิบัติการราชการระยะ 5 ปี (พ.ศ. 2566-2570) ของกรมราชทัณฑ์ เพื่อนำมาประกอบหลักในการปฏิบัติราชการของหน่วยงานในสังกัดกรมราชทัณฑ์ และใช้เป็นแนวทางในการพัฒนาองค์กรให้

เป็นไปในทิศทางเดียวกัน เพื่อติดตามผลการดำเนินงานของโครงการหรือกิจกรรมต่างๆ ได้ตามเป้าหมายและตัวชี้วัดที่กำหนดไว้ให้มีประสิทธิภาพและเกิดประโยชน์สูงสุดต่อไป ซึ่งกรมราชทัณฑ์มีวิสัยทัศน์ คือ “องค์กรที่มีประสิทธิภาพในการควบคุมและพัฒนาพฤตินิสัยผู้ต้องขังตามมาตรฐานสากลเพื่อปกป้องและคุ้มครองสังคม” โดยมีพันธกิจ ได้แก่ 1) ปฏิบัติต่อผู้ต้องขังตามหลักสิทธิมนุษยชนสอดคล้องมาตรฐานสากล 2) แก้ไขและพัฒนาพฤตินิสัยผู้ต้องขังอย่างมีประสิทธิภาพ

เมื่อพิจารณาถึงบริบทเชิงพื้นที่ของจังหวัดสมุทรปราการ ซึ่งเป็นจังหวัดที่มีความสำคัญทางเศรษฐกิจและเป็นแหล่งอุตสาหกรรมขนาดใหญ่ของประเทศ มีความหนาแน่นของประชากรและมีกลุ่มแรงงานแฝงที่ย้ายถิ่นฐานเข้ามาทำงานเป็นจำนวนมาก สภาพแวดล้อมทางสังคมที่แออัดและการแข่งขันทางเศรษฐกิจที่สูงนี้ ส่งผลให้จังหวัดสมุทรปราการต้องเผชิญกับปัญหาอาชญากรรมที่ซับซ้อน โดยเฉพาะอย่างยิ่งปัญหาการแพร่ระบาดของยาเสพติด ซึ่งถูกจัดให้อยู่ในกลุ่ม “พื้นที่สีแดง” หรือพื้นที่ที่มีความรุนแรงของปัญหาเสพติดในระดับสูง บริบททางสังคมและอาชญากรรมในพื้นที่ดังกล่าว สะท้อนให้เห็นโดยตรงจากสถิติและภาระงานของเรือนจำกลางสมุทรปราการ

เรือนจำกลางสมุทรปราการมีภารกิจเกี่ยวกับการควบคุม และแก้ไขพฤตินิสัยผู้ต้องขัง โดยมุ่งพัฒนาเป็นองค์กร พัฒนาทรัพยากรมนุษย์ เพื่อแก้ไข พันฟูผู้ต้องขังให้กลับตนเป็นพลเมืองดี มีสุขภาพกายและจิตที่ดี ไม่หวนกลับมากระทำผิดซ้ำ ได้รับการพัฒนาทักษะฝีมือในการประกอบอาชีพที่สุจริต และสามารถดำรงชีวิตในสังคมภายนอกได้อย่างปกติโดยสังคมให้การยอมรับ รวมบุคลากรเจ้าหน้าที่ปฏิบัติงานที่เรือนจำกลางสมุทรปราการ จำนวน 158 คน ในขณะที่มีผู้ต้องขังที่อยู่ในการควบคุม และบำบัดฟื้นฟูและแก้ไขพฤตินิสัยของผู้ต้องขังตามพันธกิจของกรมราชทัณฑ์ โดยแบ่งเป็นผู้ต้องขังชาย จำนวน 4,614 คน และผู้ต้องขังหญิง จำนวน 710 คน รวมทั้งสิ้น 5,324 คนสอดคล้องกับบริบทความเป็นพื้นที่สีแดงของจังหวัด ปัจจุบันเรือนจำกลางสมุทรปราการควบคุมผู้ต้องขังคดีความผิดเกี่ยวกับยาเสพติดเป็นจำนวนมากถึงร้อยละ 52 ของจำนวนผู้ต้องขังทั้งหมด และมีผู้พ้นโทษที่กระทำความผิดซ้ำกลับเข้ามาภายในเรือนจำ (เรือนจำกลางสมุทรปราการ, 2568) โดยในปีงบประมาณ 2568 มีผู้ต้องขังผ่านการอบรมโปรแกรมการแก้ไขผู้ค้ายาเสพติด จำนวน 550 คน

ด้วยเหตุนี้ ผู้วิจัยจึงมีมูลเหตุจูงใจที่สำคัญในการเลือกศึกษา “เรือนจำกลางสมุทรปราการ” เนื่องจากเป็นพื้นที่ศึกษาที่สะท้อนภาพบริบทปัญหาของพื้นที่วิกฤต (Red Zone) ได้อย่างชัดเจน การศึกษาในพื้นที่ที่มีความเปราะบางและมีปัจจัยเสี่ยงล้อมรอบเช่นนี้ จะทำให้ได้ข้อมูลที่สะท้อนความเป็นจริงและลึกซึ้ง หากสามารถค้นพบปัจจัยที่ส่งผลต่อการพัฒนาตนเองของผู้ต้องขังในสภาพแวดล้อมที่ท้าทายเช่นนี้ได้ ย่อมสามารถนำผลการวิจัยไปเป็นต้นแบบ (Model) หรือเป็นแนวทางในการกำหนดนโยบายการบำบัดฟื้นฟูเชิงลึก ให้เกิดประสิทธิภาพสูงสุดต่อเรือนจำในพื้นที่อื่นที่มีบริบทปัญหาใกล้เคียงกันได้ จากข้อมูลและบริบทปัญหาที่กล่าวมาข้างต้น ผู้วิจัยจึงมุ่งศึกษาเรื่อง “ปัจจัยที่ส่งผลต่อการพัฒนาตนเองของผู้ต้องขังในเรือนจำกลางสมุทรปราการ” เพื่อศึกษาปัจจัยที่ส่งผลต่อการพัฒนาตนเองของผู้ต้องขังในพื้นที่ที่มีความเปราะบางทางด้านยาเสพติด และนำข้อมูลดังกล่าวไปใช้เป็นแนวทางในการพัฒนาพฤติกรรมของผู้ต้องขังให้เกิดประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น ตลอดจนเพิ่มพูนทักษะและศักยภาพในการดำเนินชีวิตของผู้ต้องขังหลังพ้นโทษ ให้สามารถสร้างภูมิคุ้มกันต่อสภาพแวดล้อมเดิม สามารถกลับคืนสู่สังคมได้อย่างภาคภูมิใจ และไม่หวนกลับมากระทำผิดซ้ำได้อย่างยั่งยืน

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

เพื่อศึกษาปัจจัยที่ส่งผลต่อการพัฒนาตนเองของผู้ต้องขังในเรือนจำกลางสมุทรปราการ

แนวคิด ทฤษฎีและการทบทวนวรรณกรรม

ผู้วิจัยได้ศึกษาค้นคว้าเอกสารแนวคิดและทฤษฎีการแก้ไขฟื้นฟู ซึ่งประกอบด้วยทฤษฎีการแก้ไขฟื้นฟูการแก้ไขฟื้นฟูผู้ต้องขังของกรมราชทัณฑ์ และเพื่อเป็นส่วนหนึ่งในงานวิจัย ขอสรุปโดยสังเขป ดังนี้

ทฤษฎีการแก้ไขฟื้นฟู (Restorative Justice) เป็นแนวคิดที่มุ่งเน้นการสร้าง ความเข้าใจและการเยียวยาความเสียหายที่เกิดจากการกระทำผิด โดยให้โอกาสผู้ต้องขังได้แสดงความรู้สึกผิดและรับผิดชอบต่อการกระทำของตนเอง รวมถึงการมีส่วนร่วมในการแก้ไขปัญหาและฟื้นฟูความสัมพันธ์กับผู้เสียหาย (Zehr, 2002,p 68) แนวคิดนี้มีหลักการสำคัญคือ การมองว่าอาชญากรรมไม่ใช่แค่การละเมิดกฎหมาย แต่เป็นการทำลายความสัมพันธ์ระหว่างผู้คนและชุมชนด้วย กระบวนการแก้ไขฟื้นฟูจึงมุ่งเน้นให้ผู้กระทำผิดได้ตระหนักถึงผลกระทบของการกระทำของตน และมี

ส่วนร่วมในการแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้น ทฤษฎีแก้ไขฟื้นฟู มีวัตถุประสงค์เพื่อรักษาผู้กระทำผิดมากกว่าการลงโทษ โดยมีความเชื่อว่าการกระทำผิดกฎหมายเป็นความเจ็บป่วย (sickness) ที่สามารถรักษาให้หายได้ (Sutherland, Cressey, & Luckenbill, 1993, p 145) มุ่งเน้นที่การปรับเปลี่ยนพฤติกรรมและความคิดของผู้กระทำผิด โดยเชื่อว่าผู้กระทำผิดสามารถได้รับการฟื้นฟูและกลับคืนสู่สังคมได้อย่างมีประสิทธิภาพ (Maltz, 2001) หลักการสำคัญของทฤษฎีแก้ไขฟื้นฟูคือการระบุและวินิจฉัยปัญหาของผู้กระทำผิดแต่ละราย เพื่อนำไปสู่กระบวนการบำบัดฟื้นฟูที่เหมาะสม ซึ่งจะช่วยลดพฤติกรรมการกระทำผิดซ้ำ (Maltz, 2001, p 36) อย่างไรก็ตาม ทฤษฎีนี้ยังคงมีข้อจำกัดและอุปสรรคในการนำมาปรับใช้จริง เนื่องจากปัญหาในกระบวนการยุติธรรม เช่น ข้อจำกัดด้านงบประมาณและทรัพยากร ความไม่เพียงพอของบุคลากร และความยากลำบากในการวินิจฉัยและแก้ไขปัญหาของผู้กระทำผิดแต่ละรายอย่างมีประสิทธิภาพ (Sutherland, Cressey, & Luckenbill, 1993, p 145)

จากที่กล่าวมาข้างต้น สามารถสรุปได้ว่า ทฤษฎีแก้ไขฟื้นฟูผู้กระทำผิดมุ่งเน้นที่การบำบัดรักษาและฟื้นฟูสภาพของผู้กระทำผิดให้กลับคืนสู่สังคมได้อย่างปกติสุข โดยเชื่อว่าพฤติกรรมการกระทำผิดกฎหมายเป็นผลมาจากปัญหาส่วนบุคคล หรือปัจจัยทางสังคม เช่น การขาดโอกาสทางการศึกษา หรือปัญหาทางด้านจิตใจทฤษฎีนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อปรับเปลี่ยนความคิด ทศนคติ และพฤติกรรมของผู้กระทำผิด โดยอาศัยกระบวนการต่าง ๆ เช่น การให้คำปรึกษา การฝึกอบรม การบำบัด หรือการศึกษา อย่างไรก็ตาม การนำทฤษฎีนี้ไปปรับใช้จริงยังคงมีอุปสรรคและข้อจำกัดหลายประการ เช่น ปัญหาการขาดแคลนงบประมาณและทรัพยากร ความไม่เพียงพอของบุคลากร และความยากลำบากในการวินิจฉัยและแก้ไขปัญหาของผู้กระทำผิดแต่ละรายถึงแม้จะมีข้อจำกัด แต่ทฤษฎีแก้ไขฟื้นฟูผู้กระทำผิดก็ยังเป็นแนวคิดที่ได้รับความสนใจและถูกนำมาใช้ในการปฏิรูปกระบวนการยุติธรรมในหลายประเทศ เพื่อลดปัญหาการกระทำผิดซ้ำและส่งเสริมให้ผู้กระทำผิดสามารถกลับมาเป็นส่วนหนึ่งของสังคมได้อย่างยั่งยืน

กองพัฒนาพฤตินิสัย กรมราชทัณฑ์ (2566, น.1) กรมราชทัณฑ์เป็นหน่วยงานสุดท้ายในกระบวนการยุติธรรม นอกจากจะมีหน้าที่ในการควบคุมผู้กระทำผิด ตามคำพิพากษาของศาลแล้ว ยังมีหน้าที่ที่สำคัญในการแก้ไข ปรับปรุงและพัฒนาพฤตินิสัยผู้กระทำผิด ให้กลับสู่สังคมได้อย่างปกติสุข อย่างไรก็ตามผู้กระทำผิดเหล่านี้ได้ถูกหล่อหลอมมาจากสถาบันทางสังคมหรือสภาพแวดล้อมมาเป็นเวลานาน การแก้ไขในเรือนจำเพียงระยะเวลาสั้นๆ จึงเป็นเรื่องที่

ยากลำบาก กรมราชทัณฑ์ได้พยายามอย่างยิ่งที่จะคิดค้นสร้างนวัตกรรม และพัฒนาวิธีการในการปฏิบัติต่อผู้กระทำผิด เพื่อสนองตอบต่อความคาดหวังของสังคม เพื่อคืนคนดี มีคุณค่า สู่อสังคมนานาชาติ ปฏิบัติต่อผู้ต้องขังในเรือนจำ จำเป็นต้องดำเนินการอย่างเป็นระบบและต่อเนื่อง เริ่มตั้งแต่การรับตัวมาคุมขังจนถึงการดูแลหลังการปลดปล่อย โดยแต่ละขั้นตอนจะมีความต่อเนื่องและสัมพันธ์กัน จูดียา เพชรมณี (2559) ได้ให้ความหมายของการจำแนกลักษณะผู้ต้องขัง หมายถึง กระบวนการปฏิบัติต่อผู้ต้องขังเป็นรายบุคคล ด้วยการศึกษาวิเคราะห์ประวัติ ลักษณะทั่วไป สาเหตุของการกระทำผิด เพื่อการวางแผนในการปฏิบัติต่อผู้ต้องขังได้อย่างถูกต้องเหมาะสม สอดคล้องกับความต้องการ และการแก้ไขฟื้นฟูผู้ต้องขังเป็นรายบุคคล (individual treatment) โดยมีวัตถุประสงค์หลักที่สำคัญสองประการ ดังนี้

ประการแรก เพื่อประโยชน์ในด้านการควบคุมผู้ต้องขัง ไม่ให้ผู้ต้องขังหลบหนีตลอดจน การควบคุมดูแลให้ผู้ต้องขังอยู่ในระเบียบวินัย ไม่ก่อความเดือดร้อนวุ่นวาย เป็นภารกิจที่สำคัญของเรือนจำและปัญหาที่สำคัญก็คือปัญหาในด้านการปกครองควบคุม ซึ่งการจำแนกลักษณะผู้ต้องขังจะช่วยให้เรือนจำรู้จักผู้ต้องขังดีขึ้น ได้ทราบประวัติข้อมูลความเป็นมาของผู้ต้องขังแต่ละคน รวมทั้งบุคลิกลักษณะและข้อบกพร่องต่างๆ ข้อควรสังเกต หรือข้อควรระวังในการควบคุม ซึ่งจะทำให้สามารถควบคุมผู้ต้องขังได้อย่างมีประสิทธิภาพ ลดโอกาสการกระทำผิดระเบียบวินัย การก่อความเดือดร้อนวุ่นวายของผู้ต้องขัง ในเรือนจำตลอดจนถึงหลบหนี

ประการที่สอง เพื่อประโยชน์ในการปฏิบัติต่อผู้ต้องขังด้านการอบรมแก้ไขและพัฒนาพฤตินิสัย ภารกิจหลักที่สำคัญอีกประการหนึ่งของเรือนจำคือการแก้ไขและพัฒนาพฤตินิสัยผู้ต้องขังให้เป็นบุคคลที่สามารถอยู่ร่วมกับผู้อื่นในสังคมทั่วไปได้เมื่อพ้นโทษ โดยมุ่งเน้นให้การบำบัดรักษาทั้งด้านร่างกายและจิตใจ การแก้ไขเพื่อพัฒนาจิตใจและปรับเปลี่ยนทัศนคติ พฤตินิสัย รวมตลอดจนการพัฒนาคุณภาพชีวิตของผู้ต้องขังให้มีความรู้วิชาสามัญ วิชาชีพ มีทักษะและความชำนาญในการประกอบอาชีพที่สอดคล้องกับความต้องการของสังคมภายนอก รวมทั้งให้ผู้ต้องขังได้รับการสงเคราะห์ในด้านต่างๆ ตามความเหมาะสม

การแก้ไขผู้ต้องขังคดีอาชญากรรม ผู้ต้องขังคดีอาชญากรรมมีหลายประเภททั้งที่เป็นผู้ค้า และผู้เสพซึ่งจะต้องมีการแยกปฏิบัติที่แตกต่างกัน กล่าวคือ กลุ่มผู้ต้องขังที่เป็นผู้ค้ารายใหญ่ ถือเป็นอาชญากร เป็นผู้ร้ายสำคัญ ต้องใช้มาตรการทางกฎหมายในการควบคุมอย่างเคร่งครัด เพื่อมิให้ออกไปก่อความเดือดร้อนต่อสังคมอีกในส่วนของผู้ต้องขัง

ที่เป็นผู้เสพต้องดำเนินการบำบัดฟื้นฟูผู้ต้องขังเหล่านี้ โดยการแยกปฏิบัติในเรือนจำและทัณฑสถานในการบำบัดโดยวิธีการชุมชนบำบัดสำหรับผู้ต้องขังที่เป็นผู้ค้ายาเสพติด ที่กระทำผิดเพราะความจำเป็น เพราะความยากจนหรือประสบปัญหาทางเศรษฐกิจ และเพิ่งจะเริ่มเข้าสู่การยังไม่ได้กระทำเป็นอาชีพ และมีเครือข่ายเป็นกลุ่มที่ควรได้รับการแก้ไขฟื้นฟูให้เลิกการขายยาเสพติด และเลิกเกี่ยวข้องกับยาเสพติดการจัดโปรแกรมเพื่อแก้ไขฟื้นฟูผู้ต้องขังคดีค้ายาเสพติดที่กระทำด้วยความจำเป็น จะต้องเริ่มต้นด้วยการวิเคราะห์ถึงสาเหตุในการกระทำผิดของผู้ต้องขังดังกล่าว ก่อน เพื่อกรองหาผู้กระทำผิดรายย่อยที่กระทำผิดด้วยความจำเป็นออกมา จากนั้นจึงนำเข้าสู่โปรแกรมการแก้ไขฟื้นฟู ซึ่งจะเน้นเกี่ยวกับงานดังต่อไปนี้

1. การฝึกวิชาชีพ ผู้ต้องขังในคดีค้ายาเสพติดรายย่อยที่กระทำผิดด้วยความจำเป็น ส่วนใหญ่จะทำผิดเพราะปัญหาทางเศรษฐกิจ ไม่มีอาชีพที่จะเป็นที่ยืนของรายได้เลี้ยงชีพและครอบครัว จึงหันไปจำหน่ายหรือค้ายาเสพติดรายย่อย ดังนั้นการแก้ไขฟื้นฟูผู้ต้องขังกลุ่มนี้ จึงต้องเน้นการฝึกอาชีพให้มีความรู้ทักษะในการประกอบอาชีพ เพื่อจะได้มีอาชีพเลี้ยงตนเองได้ และไม่กลับไปกระทำผิดอีกการฝึกวิชาชีพดังกล่าวนี้จะต้องดำเนินการฝึกอย่างจริงจัง ไม่ใช่การใช้แรงงาน หรือทำงานรับจ้าง แต่ต้องจัดเป็นหลักสูตรและฝึกอย่างจริงจัง เพื่อให้สามารถประกอบอาชีพหลังพ้นโทษได้ เช่น การฝึกวิชาชีพพระยาส์ อาทิจ การนวดฝ่าเท้า การนวดแผนโบราณ การทำอาหารและขนม การค้ารายย่อย ตลอดจนงานรับจ้างอื่น ๆ

2. การฝึกจิตใจและการปรับทัศนคติ ผู้ต้องขังคดีค้ายาเสพติดรายย่อยที่กระทำด้วยความจำเป็น จะมีปัญหาด้านทัศนคติค่านิยมต่อการกระทำผิดกฎหมาย และการค้ายาเสพติดโดยถือว่าเป็นสิ่งที่คนรอบข้างทำกันหรือเป็นวิถีทางที่หาเงินได้ง่ายโดยไม่ต้องทำงานหนัก และเป็นการหาเงินที่คุ้มความเสี่ยงต่อการถูกจับกุมลงโทษ ดังนั้น การอบรมแก้ไข จึงต้องเน้นการปรับทัศนคติ ค่านิยมให้มีสัมมาอาชีวะ และรักการทำงานสุจริต ทั้งนี้ โดยอาศัยหลักสูตรการอบรมผ่านกระบวนการกลุ่มเพื่อปรับเปลี่ยนทัศนคติ ตัวอย่างหลักสูตร เช่น พิษภัยและผลกระทบของยาเสพติด เทคนิคการปฏิเสธและหลีกเลี่ยงจากเครือข่ายยาเสพติด สัมมาอาชีวะ จิตสำนึกความรับผิดชอบต่อตนเองและสังคม พินิจพิจารณาตนไม่เกี่ยวข้องกับยาเสพติด เป็นต้น

สมมติฐาน

สมมติฐานที่ 1 เพศของผู้ต้องขังส่งผลต่อการพัฒนาตนเองในเรือนจำกลางสมุทรปราการ โดยผู้ต้องขังเพศชายและเพศหญิงมีระดับการพัฒนาตนเองที่แตกต่างกัน

สมมติฐานที่ 2 อายุของผู้ต้องขังส่งผลต่อการพัฒนาตนเองในเรือนจำกลางสมุทรปราการ โดยอายุของผู้ต้องขังต่างกันมีระดับการพัฒนาตนเองที่แตกต่างกัน

สมมติฐานที่ 3 ระดับการศึกษาของผู้ต้องขังส่งผลต่อการพัฒนาตนเองในเรือนจำกลางสมุทรปราการ โดยระดับการศึกษาของผู้ต้องขังต่างกันมีระดับการพัฒนาตนเองที่แตกต่างกัน

สมมติฐานที่ 4 สถานภาพสมรสของผู้ต้องขังส่งผลต่อการพัฒนาตนเองในเรือนจำกลางสมุทรปราการ โดยสถานภาพสมรสของผู้ต้องขังต่างกันมีระดับการพัฒนาตนเองที่แตกต่างกัน

สมมติฐานที่ 5 อาชีพก่อนต้องโทษของผู้ต้องขังส่งผลต่อการพัฒนาตนเองในเรือนจำกลางสมุทรปราการ โดยอาชีพของผู้ต้องขังต่างกันมีระดับการพัฒนาตนเองที่แตกต่างกัน

สมมติฐานที่ 6 รายได้ของผู้ต้องขังส่งผลต่อการพัฒนาตนเองในเรือนจำกลางสมุทรปราการ โดยรายได้ของผู้ต้องขังต่างกันมีระดับการพัฒนาตนเองที่แตกต่างกัน

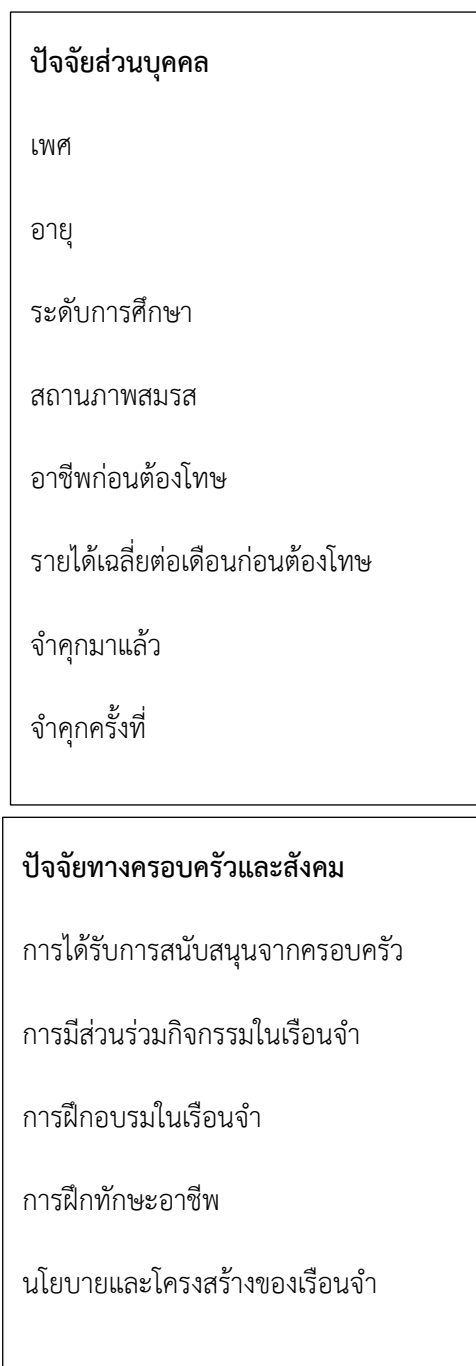
สมมติฐานที่ 7 ระยะเวลาจำคุกของผู้ต้องขังส่งผลต่อการพัฒนาตนเองในเรือนจำกลางสมุทรปราการ โดยระยะเวลาจำคุกของผู้ต้องขังต่างกันมีระดับการพัฒนาตนเองที่แตกต่างกัน

สมมติฐานที่ 8 จำนวนครั้งที่ถูกจำคุกของผู้ต้องขังส่งผลต่อการพัฒนาตนเองในเรือนจำกลางสมุทรปราการ โดยจำนวนครั้งที่ถูกจำคุกของผู้ต้องขังต่างกันมีระดับการพัฒนาตนเองที่แตกต่างกัน

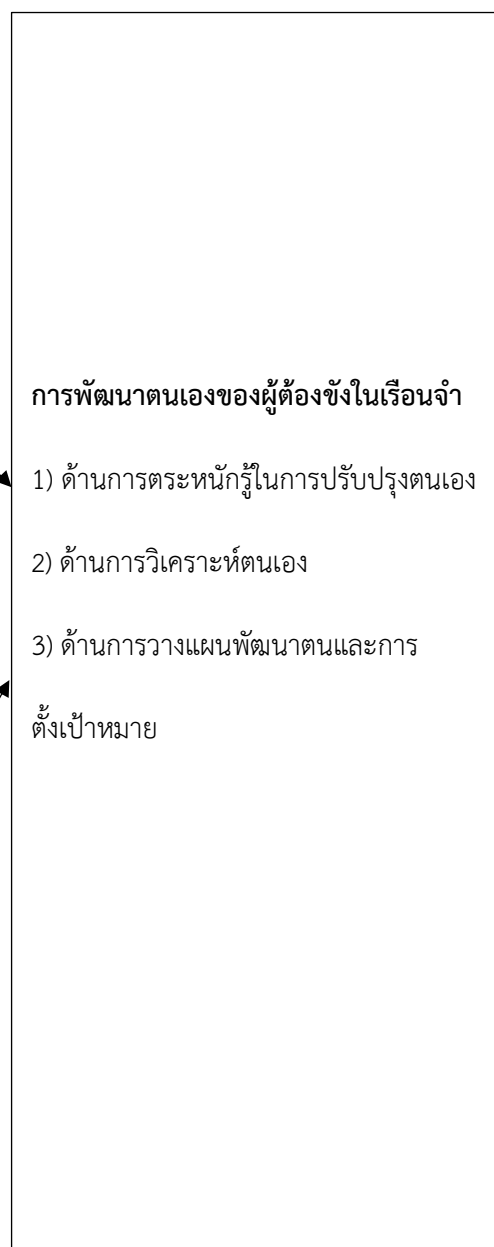
สมมติฐานที่ 9 ปัจจัยครอบครัวและสังคมของผู้ต้องขังส่งผลต่อการพัฒนาตนเองในเรือนจำกลางสมุทรปราการ ต่างกันมีระดับการพัฒนาตนเองที่แตกต่างกัน

กรอบแนวคิดการวิจัย

ตัวแปรต้น

ตัวแปรตาม

ภาพที่ 1 กรอบแนวคิดการวิจัย

วิธีการวิจัย

วิธีการศึกษาเป็นการศึกษาวิจัยเชิงสำรวจ ประชากรที่ใช้ในการศึกษาคั้งนี้คือ ผู้ต้องขังในเรือนจำกลางสมุทรปราการ จำนวน 550 คน การกำหนดกลุ่มตัวอย่างใช้สูตร Taro Yamane ได้กลุ่มตัวอย่างผู้ต้องขังเรือนจำกลางสมุทรปราการ จำนวน 232 คน เครื่องมือที่ใช้ในการศึกษา คือ แบบสอบถาม โดยได้มาจากการศึกษาค้นคว้าจากเอกสารและงานวิจัยต่างๆ ที่เกี่ยวข้อง และได้นำแบบสอบถามของ (ทัศนีย์ สุริยะไชย, 2554, น. 112 -113 น.) มาประยุกต์ใช้เป็นเครื่องมือในครั้งนี้ ซึ่งแบ่งออกเป็น 3 ส่วน ดังนี้ ส่วนที่ 1 เป็นปัจจัยส่วนบุคคล ข้อมูลทั่วไป ได้แก่ 1) เพศ 2) อายุ 3) ชั้น 4) ระดับการศึกษา 5) สถานภาพการสมรส 6) อาชีพก่อนต้องโทษ 7) รายได้เฉลี่ยต่อเดือนก่อนต้องโทษ 8) จำคุกมาแล้ว 9) จำคุกครั้งที่ ส่วนที่ 2 ข้อมูลเกี่ยวกับปัจจัยด้านครอบครัวและสังคม ประกอบด้วย 1) การได้รับการสนับสนุนจากครอบครัว 2) การมีส่วนร่วมกิจกรรมในเรือนจำ 3) การฝึกอบรมในเรือนจำ 4) การฝึกทักษะอาชีพ และ 5) นโยบายและโครงสร้างของเรือนจำ ส่วนที่ 3 การพัฒนาตนเองซึ่งแบ่งออกเป็น 3 ด้าน ได้แก่ 1) ด้านการตระหนักรู้ในการปรับปรุงตนเอง 2) ด้านการวิเคราะห์ตนเอง 3) ด้านการวางแผนพัฒนาตนและการตั้งเป้าหมาย การทดสอบความน่าเชื่อถือ (Reliability) โดยการนำแบบสอบถามที่ได้ไปทดลองใช้ (Pretest) กับผู้ต้องขังหญิงในเรือนจำกลางสมุทรปราการ จำนวน 30 คนที่ไม่ใช่กลุ่มเป้าหมาย คำนวณโดยวิธีหาค่าสัมประสิทธิ์แอลฟาของครอนบาค (Cronbach's Alpha Coefficient) ได้ค่าความเชื่อมั่น 0.881 มีการเก็บรวบรวมข้อมูลภาคสนาม ผู้วิจัยแจกแบบสอบถามไปยังผู้ต้องขังในเรือนจำกลางสมุทรปราการ นำมาวิเคราะห์ทดสอบความแตกต่างของตัวแปรอิสระแต่ละตัวที่มีต่อตัวแปรตาม ได้แก่ 1) เพศ 2) อายุ 3) ระดับการศึกษา 4) สถานภาพการสมรส 5) อาชีพก่อนต้องโทษ 6) รายได้เฉลี่ยต่อเดือนก่อนต้องโทษ 7) จำคุกมาแล้ว 8) จำคุกครั้งที่ กับตัวแปรตาม คือ การพัฒนาตนเองของผู้ต้องขังเรือนจำกลางสมุทรปราการ โดยสถิติที่ใช้เพื่อทดสอบสมมติฐานที่ตั้งไว้ คือ T-test และ ANOVA เพื่อเปรียบเทียบความแตกต่างของค่าเฉลี่ย

ผลการทดสอบสมมติฐาน

สมมติฐาน	ปัจจัย	ผลการทดสอบสมมติฐาน (sig)
สมมติฐานที่ 1	เพศ	.561
สมมติฐานที่ 2	อายุ	.039
สมมติฐานที่ 3	ระดับการศึกษา	.965
สมมติฐานที่ 4	สถานภาพสมรส	.149
สมมติฐานที่ 5	อาชีพ	.853
สมมติฐานที่ 6	รายได้	.571
สมมติฐานที่ 7	ระยะเวลาจำคุก	.833
สมมติฐานที่ 8	จำนวนครั้งที่ถูกจำคุก	.950
สมมติฐานที่ 9	ปัจจัยทางครอบครัวและสังคม	.001

สรุปผลการทดสอบสมมติฐาน พบว่า การพัฒนาตนเองของผู้ต้องขังในเรือนจำสมุทรปราการ จำแนกตาม เพศ ระดับการศึกษา สถานภาพสมรส อาชีพ รายได้ ระยะเวลาการจำคุก จำนวนครั้งที่ถูกจำคุก ไม่แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 ยกเว้น **ปัจจัยด้านอายุและปัจจัยทางครอบครัวและสังคม** แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 และ 0.001 ตามลำดับ

ผลการวิจัย

1. ข้อมูลทั่วไปของกลุ่มตัวอย่าง กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่เป็นเพศชาย ร้อยละ 78.9 รองลงมา เป็นเพศหญิง ร้อยละ 21.1 มีอายุระหว่าง 25-35 ปี ร้อยละ 50.0 รองลงมา มีอายุระหว่าง 36-45 ปี ร้อยละ 38.4 เป็นนักโทษชั้นเยี่ยม ร้อยละ 30.2 รองลงมา เป็นนักโทษชั้นกลาง ร้อยละ 19.8 และนักโทษชั้นต่ำ ร้อยละ 17.2 ระดับการศึกษา มัธยมศึกษาตอนต้น ร้อยละ 36.2 รองลงมา การศึกษาระดับมัธยมศึกษา ตอนปลายหรือเทียบเท่า ร้อยละ 25.0 สถานภาพโสด ร้อยละ 74.1 รองลงมา สถานภาพสมรส ร้อยละ 18.1 และหม้าย/หย่าร้าง ร้อยละ 7.8 เคยประกอบ

อาชีพรับจ้างทั่วไป ร้อยละ 46.1 รองลงมาเป็นพนักงานบริษัทเอกชน ร้อยละ 20.3 และมีรายได้เฉลี่ยต่อเดือน 10,001 – 15,000 บาท ร้อยละ 40.1 รองลงมามีรายได้เฉลี่ยต่อเดือน 15,001- 20,000 บาท ร้อยละ 19.0 ระยะเวลาต้องโทษ ระหว่าง 1-5 ปี ร้อยละ 60.8 เป็นการจำคุกครั้งที่ 1 ร้อยละ 56.5 รองลงมา จำคุกเป็นครั้งที่ 2 ร้อยละ 27.2

2. ผลการศึกษาปัจจัยทางครอบครัวและสังคมกลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่แสดงความคิดเห็นเกี่ยวกับปัจจัยครอบครัวและสังคม ในภาพรวมอยู่ในระดับมาก มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.24 เมื่อพิจารณารายข้อ 5 อันดับแรก พบว่า 1) ด้านการฝึกอบรมในเรือนจำ คือ (1) การฝึกอบรมในเรือนจำทำให้ได้รับความรู้ต่าง ๆ มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.47 (2) โปรแกรมการฝึกอบรมในเรือนจำมีประโยชน์อย่างยิ่งต่อการดำเนินชีวิตหลังพ้นโทษ มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.41 รองลงมา 2) การได้รับการสนับสนุนจากครอบครัว ประเด็น (3) ครอบครัว/ญาติเป็นกำลังใจเมื่อเผชิญกับวิกฤตของชีวิต มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.40 และ 3) ด้านการฝึกทักษะอาชีพ (4) การฝึกอาชีพมีประโยชน์ในอนาคตเมื่อพ้นโทษ มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.38 และ (5) อาชีพที่ฝึกทักษะมีความน่าสนใจ มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.35 ส่วนข้อที่มีค่าเฉลี่ยน้อยที่สุด คือ ด้านการมีส่วนร่วมในเรือนจำ ในการแสดงความคิดเห็น กล้าแสดงออกเมื่อเข้าร่วมกิจกรรมต่าง ๆ มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 2.89

3. ผลการศึกษาการพัฒนาตนเอง กลุ่มตัวอย่างมีการพัฒนาตนเอง ในภาพรวมอยู่ในระดับมาก มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.48 เมื่อพิจารณารายข้อ 5 อันดับแรก พบว่า ข้อที่มีค่าเฉลี่ยสูงที่สุด คือ 1) ความสามารถทำสิ่งต่างๆ ได้ด้วยตนเอง มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.67 2) การมีเป้าหมายในการดำเนินชีวิตภายหลังพ้นโทษ มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.63 3) ความสนใจอยากเรียนรู้สิ่งต่างๆ ที่เป็นประโยชน์ต่อตนเองในอนาคต มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.62 4) การทบทวนสิ่งที่ผิดพลาดที่เกิดขึ้นกับตนเองอยู่เสมอ เพื่อเป็นแรงผลักดันในการพัฒนาตนเอง มีค่าเฉลี่ย 3.61 และ 5) การชอบที่จะเรียนรู้สิ่งใหม่ๆ เพื่อให้ตนเองรอบรู้มากขึ้น มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.58 และข้อที่น้อยที่สุด คือ การสอบถามความคิดเห็นของคนรอบข้างเกี่ยวกับสิ่งที่ควรปรับปรุงของตนเอง มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.28 สรุปผลการทดสอบสมมติฐาน พบว่า การพัฒนาตนเองของผู้ต้องขังในเรือนจำสมุทรปราการ จำแนกตาม เพศ ระดับการศึกษา สถานภาพสมรส อาชีพ รายได้ ระยะเวลาการจำคุก จำนวนครั้งที่ถูกจำคุก ไม่แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 ยกเว้น ปัจจัยด้านอายุและปัจจัยทางครอบครัวและสังคม แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 และ 0.001 ตามลำดับ

สรุปผลการวิจัย

ปัจจัยครอบครัวและสังคม ในภาพรวมอยู่ในระดับมาก มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.24 เมื่อพิจารณารายข้อ 5 อันดับแรก พบว่า 1) ด้านการฝึกอบรมในเรือนจำ ข้อที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด คือ (1) การฝึกอบรมในเรือนจำทำให้ได้รับความรู้ต่าง ๆ มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.47 (2) โปรแกรมการฝึกอบรมในเรือนจำมีประโยชน์อย่างยิ่งต่อการดำเนินชีวิตหลังพ้นโทษ มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.41 รองลงมาเป็น 2) การได้รับการสนับสนุนจากครอบครัว ประเด็น (3) ครอบครัว/ญาติเป็นกำลังใจเมื่อเผชิญกับวิกฤตของชีวิต มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.40 และ 3) ด้านการฝึกทักษะอาชีพ ประเด็น (4) การฝึกอาชีพมีประโยชน์กับท่านในอนาคตเมื่อพ้นโทษ มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.38 และ (5) ประเด็นอาชีพที่ฝึกทักษะมีความน่าสนใจ มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.35 ส่วนข้อที่มีค่าน้อยที่สุด คือ ด้านการมีส่วนร่วมในเรือนจำ ประเด็น การแสดงความคิดเห็นกล้าแสดงออกเมื่อเข้าร่วมกิจกรรมต่าง ๆ มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 2.89 การพัฒนาตนเอง ในภาพรวมอยู่ในระดับมาก มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.48 และผลการทดสอบสมมติฐาน พบว่า การพัฒนาตนเองของผู้ต้องขังในเรือนจำสมุทรปราการ จำแนกตาม เพศ ระดับการศึกษา สถานภาพสมรส อาชีพ รายได้ ระยะเวลาการจำคุก จำนวนครั้งที่ถูกจำคุก ไม่แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 ยกเว้น ปัจจัยด้านอายุและปัจจัยทางครอบครัวและสังคม แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 และ 0.001 ตามลำดับ สรุปผลการทดสอบสมมติฐาน พบว่า การพัฒนาตนเองของผู้ต้องขังในเรือนจำสมุทรปราการ จำแนกตาม เพศ ระดับการศึกษา สถานภาพสมรส อาชีพ รายได้ ระยะเวลาการจำคุก จำนวนครั้งที่ถูกจำคุก ไม่แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 ยกเว้น ปัจจัยด้านอายุและปัจจัยทางครอบครัวและสังคม แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 และ 0.001 ตามลำดับ

อภิปรายผลการวิจัย

การศึกษา “ปัจจัยที่ส่งผลต่อการพัฒนาตนเองของผู้ต้องขังในเรือนจำกลางสมุทรปราการ” พบว่า ปัจจัยด้านอายุและปัจจัยทางครอบครัวและสังคมมีผลต่อการพัฒนาตนเองของผู้ต้องขังในเรือนจำสมุทรปราการ

1) อายุมีผลต่อการพัฒนาตนเองของผู้ต้องขังในเรือนจำกลางสมุทรปราการ การพัฒนาตนเองต้องอาศัยความรู้ มุมมองด้านความคิด และแรงจูงใจในการพัฒนาตนเอง สภาพร่างกาย ดังนั้นอายุของผู้ต้องขังจึงมีความสำคัญต่อการพัฒนาตนเอง ซึ่งผู้ต้องขังอายุน้อยอาจมีการพัฒนาตนเองมากกว่าผู้ต้องขังสูงอายุ เป็นต้น

2) ปัจจัยทางครอบครัวและสังคม ประกอบด้วย 1) การได้รับการสนับสนุนจากครอบครัว 2) การมีส่วนร่วมกิจกรรมในเรือนจำ 3) การฝึกอบรมในเรือนจำ 4) การฝึกทักษะอาชีพ และ 5) นโยบายและโครงสร้างของเรือนจำมีผลต่อการพัฒนาตนเองของผู้ต้องขังในเรือนจำ สอดคล้องกับงานวิจัยของศิริเวศ สุภู่อ่อน และ ชาติรี มหันตรัตน์ (2566) ศึกษาแนวทางการพัฒนาพฤตินิสัยผู้ต้องขังด้านการศึกษาทัณฑสถานวัยหนุ่มพระนครศรีอยุธยา ผลการวิจัยพบว่า 1) ปัจจัยที่มีผลต่อการเกิดปัญหาการพัฒนาพฤตินิสัยผู้ต้องขังด้านการศึกษา ประกอบด้วยด้านปัจจัยภายในและปัจจัยภายนอกทัณฑสถานฯ ด้านปัจจัยภายใน ได้แก่ระยะเวลาต้องโทษมีผลต่อการตัดสินใจในการไม่เข้ารับการศึกษาลักษณะที่ผิดสอนไม่ตรงตามความต้องการ อาคาร สถานที่สำหรับจัดการศึกษาไม่เหมาะสมคนกลุ่มใหญ่ไม่เข้ารับการศึกษาลงจึงทำให้เข้ารับการศึกษาคอนกลุ่มใหญ่ สำหรับด้านปัจจัยภายนอก ได้แก่ เชื่อว่าสถานประกอบการไม่รับผู้เคยมีประวัติต้องโทษเข้าทำงานแม้จะมีวุฒิการศึกษา สังคมภายนอกมองผู้พ้นโทษเป็นคนไม่ดีไม่สามารถกลับตัวเป็นคนดีได้ หลังพ้นโทษไม่มีช่องทางการประกอบอาชีพ ขาดการประชาสัมพันธ์เกี่ยวกับการศึกษาขณะต้องโทษแก่สังคมภายนอกจึงทำให้ไม่เข้ารับการศึกษาระหว่างต้องโทษ 2) แนวทางการพัฒนาพฤตินิสัยผู้ต้องขังด้านการศึกษา ประกอบด้วย ควรมีการประสานไปยังหน่วยงานภายนอกเพื่อเพิ่มช่องทางการประกอบอาชีพ มีการให้ความรู้และสร้างความเข้าใจกับสังคมภายนอกมากยิ่งขึ้น เปิดสอนในหลักสูตรที่ตรงตามความต้องการของผู้ต้องขัง ประชาสัมพันธ์เกี่ยวกับการศึกษาขณะต้องโทษให้สังคมภายนอกได้รับรู้มากยิ่งขึ้น ประสานงานกับสถานประกอบการเพื่อให้ความรู้แก่ผู้ต้องขังถึงเกณฑ์ต่างๆ ในการรับเข้าทำงาน มีการอบรมให้ความรู้ผู้ต้องขังอย่างทั่วถึงในเรื่องความสำคัญของการศึกษา ปรับปรุงอาคารสถานที่สำหรับจัดการศึกษาให้มีความเหมาะสมมีสิ่งอำนวยความสะดวกเพียงพอต่อการเรียน การจัดการศึกษาต้องคำนึงถึงกำหนดโทษของผู้ต้องขังที่มีระยะเวลาแตกต่างกันตามลักษณะคดี และ สอดคล้องกับปิณฑิพนธ์ สิลมณสิทธิ์, สิทธิพร เขาค้อน, จิรเดช นาคพงษ์ และสมเดช สิทธิพงศ์พิทยา (2025) ศึกษาปัจจัยที่ส่งผลต่อการพัฒนาพฤตินิสัยผู้ต้องขังเรือนจำ เขต 6 ผลการวิจัย พบว่า ด้านการศึกษามีค่าเฉลี่ยสูงสุด 3) สภาพ

ปัจจัยแวดล้อมมีความสัมพันธ์ทางบวกกับการพัฒนาพุดินสีย โดยมีค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์อยู่ในช่วง 0.340 – 0.766 และ 4) สภาพปัจจัยแวดล้อมที่ส่งผลต่อการพัฒนาพุดินสียผู้ต้องขัง มีตัวแปร 3 ด้าน ที่ส่งผลต่อการพัฒนาพุดินสียผู้ต้องขัง และร่วมกันทำนายการพัฒนาพุดินสียผู้ต้องขังได้ร้อยละ 62.8 และมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 โดยมีค่า R Square = 62.8 ค่า Tolerance อยู่ระหว่าง .389 - .663 ค่า VIF อยู่ระหว่าง 1.509 – 2.568 และ ค่า Durbin-Watson 1.257

ข้อเสนอแนะ

เชิงนโยบาย

1) กรมราชทัณฑ์ควรกำหนดทิศทางนโยบายหลักที่มุ่งเน้นการลดความเหลื่อมล้ำในการเข้าถึงกระบวนการพัฒนาพุดินสีย โดยงดเว้นการนำประวัติการกระทำความผิด (อาทิ สถิติการกระทำผิดซ้ำ) หรือระยะเวลาการต้องโทษ มาเป็นเงื่อนไขในการจำกัดสิทธิการเข้าร่วมโปรแกรมการพัฒนาตนเองหรือการฝึกอบรมวิชาชีพขั้นสูง

2) กระทรวงยุติธรรมควรบูรณาการความร่วมมือเชิงนโยบายกับกระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ (พม.) เพื่อให้ครอบครัวเป็นผู้ร่วมบำบัดฟื้นฟู

3) กรมราชทัณฑ์ควรทบทวนนโยบายการจัดโปรแกรมการแก้ไขฟื้นฟูในลักษณะมาตรฐานเดียวที่ใช้กับทุกคน และปรับเปลี่ยนสู่การจำแนกรูปแบบการบำบัดตามความเหมาะสมของแต่ละบุคคล

4) เรือนจำกลางสมุทรปราการ ควรกำหนดนโยบายเชิงรุกในการสร้างเครือข่ายความร่วมมือ โดยจัดทำบันทึกข้อตกลง (MOU) ร่วมกับสภาอุตสาหกรรมจังหวัดสมุทรปราการ เพื่อร่วมกันออกแบบและพัฒนาหลักสูตรการฝึกวิชาชีพภายในเรือนจำให้สอดคล้องกับความต้องการของตลาดแรงงาน

เชิงปฏิบัติการ

1) ฝ่ายฝึกวิชาชีพควรปรับกระบวนการทัศนจากการฝึกอาชีพแบบดั้งเดิม สู่การจัดการศึกษาเชิงวิชาชีพที่ตอบสนองต่อตลาดแรงงาน โดยควรเชิญวิทยากรหรือตัวแทนฝ่ายทรัพยากรบุคคลจากสถานประกอบการในนิคม

อุตสาหกรรมจังหวัดสมุทรปราการ เข้ามาเป็นผู้ฝึกสอนทักษะที่ใช้เทคโนโลยีหรือเครื่องจักรจริง พร้อมทั้งผลักดันให้มีการออกใบรับรองคุณวุฒิวิชาชีพ เพิ่มอัตราการจ้างงานทันทีหลังพ้นโทษ

2) พัฒนาโปรแกรมการให้เกิดประสิทธิภาพ โดยมีรูปแบบโปรแกรมที่หลากหลายตามความเหมาะสมของแต่ละบุคคล หรือผู้ต้องขังแต่ละประเภท

3) การจัดตั้งระบบการส่งต่อและติดตามภายหลังพ้นโทษ ควรมีหน่วยงานย่อยในการส่งต่อและติดตามผู้ต้องขังภายหลังพ้นโทษ

เอกสารอ้างอิง

อัจศรา ประเสริฐสิน. (2556). การพัฒนาตนเองสำคัญอย่างไรในชีวิตและการทำงาน. วารสารมหาวิทยาลัยราชภัฏ
สกลนคร.

กลุ่มงานส่งเสริมสมรรถภาพร่างกายและจิตใจ. (2563). คู่มือการจัดโปรแกรมการแก้ไขฟื้นฟูผู้ต้องขังตามลักษณะแห่ง
คดีและพฤติการณ์การกระทำผิด. กองพัฒนาพฤตินิสัย กรมราชทัณฑ์.

กลุ่มงานส่งเสริมสมรรถภาพร่างกายและจิตใจ. (2566). คู่มือการปฏิบัติงานการจัดโปรแกรมการแก้ไขฟื้นฟูผู้ต้องขัง
ตามลักษณะแห่งคดีและพฤติการณ์การกระทำผิด. กองพัฒนาพฤตินิสัย กรมราชทัณฑ์.

พาริดา สุริยะพงศ์ไชย. (2564). ความต้องการพัฒนาตนเองของพนักงานระดับผู้บังคับบัญชาภาคเอกชน กลุ่มธุรกิจ
เคมีภัณฑ์แห่งหนึ่งในเขตกรุงเทพมหานคร (สารนิพนธ์ปริญญาการจัดการมหาบัณฑิต). วิทยาลัยการจัดการ
มหาวิทยาลัยมหิดล.

ปิติพัฒน์ สีสมนสิทธิ์, สิทธิพร เขาคูน, จิรเดช นาคพงษ์, และ สมเดช สิทธิพงศ์พิทยา. (2568). ปัจจัยที่ส่งผลต่อการ
พัฒนาพฤตินิสัยผู้ต้องขังเรือนจำ เขต 6. วารสารวิจัยมหาวิทยาลัยเวสเทิร์น มนุษยศาสตร์และ

สังคมศาสตร์, 11(1), 141–152. <https://so04.tci-thaijo.org/index.php/WTURJ/article/view/279212>

วิรัตน์ ช่วยเมือง, และ เสาวนารถ เล็กเลอสินธุ์. (2562). ความต้องการพัฒนาดนเองของบุคลากรเรือนจำกลางบาง

ขวาง อำเภอมือง จังหวัดนนทบุรี. *วารสารมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชพฤกษ์*, 5(3), 206–217.

วิรุฑธ แสนพงค์, และ จิระสุข สุขสวัสดิ์. (2563). ประสบการณ์การปรับตัวของผู้ต้องขังสูงอายุในเรือนจำกลางบาง

ขวาง. *วารสารอิเล็กทรอนิกส์การเรียนรู้ทางไกลเชิงนวัตกรรม*, 8(1), 191–204. <https://so01.tci-thaijo.org/index.php/e-jodil/article/view/220273>

ศิริเรศ สุก่ออ่อน, และ ชาติรี มหันตรัตน์. (2566). แนวทางการพัฒนาพฤตินิสัยผู้ต้องขังด้านการศึกษา ทัณฑสถานวัย

หนุ่มพระนครศรีอยุธยา. *วารสารบรรลพการศึกษามนุษยสังคมศาสตร์*, 4(2), 191–203.

https://so03.tci-thaijo.org/index.php/JOB_EHS/article/view/270633

Andrews, D. A., & Bonta, J. (2010). *The psychology of criminal conduct* (5th ed.). Anderson Publishing.

Cullen, F. T., Latessa, E. J., & Gendreau, P. (2000). What works in corrections? *The Prison Journal*, 80(3), 219–253.

Gendreau, P., & Andrews, D. A. (1990). Correctional intervention: The effective use of community supervision. *Canadian Journal of Criminology*, 32(3), 1–18.

Harris, P. (2003). Employment, education, and recidivism: The role of skills development programs in corrections. In H. M. McShane & F. T. Cullen (Eds.), *The handbook of crime and punishment* (pp. 364–383). Oxford University Press.

Pratt, T. C., et al. (2005). The effects of social support on the adjustment of inmates in prison. *Journal of Criminal Justice*, 33(3), 265–275.

Piquero, A. R., et al. (2002). The influence of family on criminal behavior: A meta-analysis of twin and adoption studies. *Criminal Justice and Behavior*, 29(1), 99–117.

Sampson, R. J., & Laub, J. H. (1993). *Crime in the making: Pathways and turning points through life*.

Harvard University Press.

Seiter, R. P., & Kadela, K. R. (2003). Prisoner reentry: What works, what doesn't, and what's promising. *Crime & Delinquency*, 49(3), 360–388.

นวัตกรรมการเล่าเรื่องข้ามสื่อ

เพื่อการสื่อสารแบรนด์มหาวิทยาลัยหัวเฉียวเฉลิมพระเกียรติ*

The Innovation of the Transmedia Storytelling for the Communication of Huachiew Chalermprakiet University Brand

ไจบุญ แยมยิ้ม*, สรวลสรรค์ พจนอารี, สวรรค์ ตั้งจิตกุศลกุล

คณะนิเทศศาสตร์ มหาวิทยาลัยหัวเฉียวเฉลิมพระเกียรติ

*Email : jaiboon.yam@hcu.ac.th

บทคัดย่อ

งานวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1. ศึกษานวัตกรรมเชิงเนื้อหาและแบรนด์ที่เล่าเรื่องข้ามสื่อ (Transmedia storytelling) และ 2. ศึกษากระบวนการเล่าเรื่องข้ามสื่อเพื่อสร้างการมีส่วนร่วมในการสื่อสารแบรนด์มหาวิทยาลัยหัวเฉียวเฉลิมพระเกียรติให้เป็นที่รู้จัก เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ โดยใช้วิธีวิทยาการวิจัยปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม การสำรวจ การสังเกต การทดลองปฏิบัติ การสัมภาษณ์เจาะลึก การเสวนากลุ่ม การถ่ายภาพ การจดบันทึก และการบันทึกวิดีโอ

ผลการศึกษาพบว่า การออกแบบนวัตกรรมเชิงเนื้อหา โดยการสร้างคำ คือ เด็กหัวเฉียวรุ่นใหม่ (HCU NEW GEN) กำหนดประโยคหลัก คือ ยินหนึ่งเรื่องเงิน วิทยาศาสตร์สุขภาพและนวัตกรรม สร้างสื่อนำเสนอคณะวิชาเป็นรายเรื่องย่อย ๆ โดยคำนึงถึงเนื้อหาในการใช้ข้อความสั้นกระชับ พร้อมกับใส่ #HCUNEWGEN โดยกำหนดช่วงเวลาและความถี่ในการเผยแพร่ผ่านสื่อสังคมออนไลน์ สำหรับการออกแบบต้นแบบของแบรนด์ คือ การผสมผสานระหว่างวีรบุรุษ นักสร้างสรรค์ และ ผู้รู้ สะท้อนบุคลิกภาพของแบรนด์ คือ เด็กหัวเฉียวรุ่นใหม่ที่มีความสามารถ

กระบวนการเล่าเรื่องข้ามสื่อ มีขั้นตอน คือ 1. กำหนดวัตถุประสงค์ 2. กำหนดธีมหลัก 3. แดกรายย่อยเพื่อเชื่อมร้อยกับเรื่องหลัก 4. การเล่าเรื่อง โดยการดัดแปลง ทำใหม่ ต่อเติม ตัดทิ้ง ขยายประเด็น เน้นย้ำ หรือคงเดิม 5. กำหนดรูปแบบด้วยเสียงหรือดนตรี ข้อความ รูปภาพ อินโฟกราฟิก คลิปวิดีโอ การถ่ายทอดสด 6. กำหนดการช่องทาง

จากแพลตฟอร์มที่ 1 เชื่อมโยงสู่แพลตฟอร์มที่ 2 เผยแพร่สู่กลุ่มเป้าหมาย 7. คำนึงถึงบริบทแวดล้อมและช่วงเวลา 8. เชื่อมโลกออนไลน์สู่โลกจริง เพื่อให้กลุ่มเป้าหมายเกิดประสบการณ์ร่วม 9. วัดประเมินผลจำนวนสถิติต่าง ๆ อาทิ การแชร์ การมีส่วนร่วม การมองเห็น การแสดงความคิดเห็น เป็นต้น

คำสำคัญ : การเล่าเรื่องข้ามสื่อ การสื่อสารแบรนด์

Abstract

This research aims to 1. study content and brand innovations in transmedia storytelling and 2. study the transmedia storytelling process to create engagement in communicating the brand of Huachiew Chalermprakiat University to increase its recognition. This is a qualitative research using participatory action research methodology, including surveys, observations, experiments, in-depth interviews, focus group discussions, photography, note-taking, and video recording.

The study found that the innovative content design, using the term "HCU NEW GEN," established key slogans such as "Leading in Chinese Studies, Health Sciences, and Innovation." The research created presentation materials for each faculty in concise segments, incorporating the hashtag #HCUNEWGEN and defining the timing and frequency of dissemination across social media. The brand design prototype blended the elements of hero, creator, and expert, reflecting the brand's personality: the talented new generation of HCU students.

The Transmedia storytelling process involves the following steps: 1. Define the objective. 2. Establish a main theme. 3. Break down subplots to connect with the main theme. 4. Storytelling by adapting, rewriting, adding to, deleting, expanding, emphasizing, or maintaining the original message. 5. Determine the format using sound or music, text, images, infographics, video clips, or live broadcasts. 6. Define the channels from platform 1 to platform 2 for dissemination to the target

audience. 7. Consider the context and timeframe. 8. Connect the online world to the real world to create a shared experience for the target audience. 9. Measure and evaluate results through statistics such as shares, engagement, visibility, and comments.

Keywords : Transmedia Storytelling, Branding Communication

บทนำ

ในปัจจุบันการแข่งขันของตลาดการศึกษาและตลาดแรงงานมีความเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว สถาบันการศึกษาของไทยทั้งมหาวิทยาลัยภาครัฐและเอกชนต่างแข่งขันกันพัฒนาหลักสูตรให้เป็นที่น่าสนใจ ทันสมัย และให้สอดคล้องกับความต้องการของตลาดแรงงาน ควบคู่ไปกับการพัฒนาคุณภาพด้านการเรียนการสอน คณาจารย์ สถานที่เรียน อุปกรณ์ หรือสื่อที่ใช้ในการสอน รวมถึงการให้บริการทางการศึกษาในรูปแบบต่าง ๆ ที่น่าสนใจ ส่งผลให้การศึกษาในระดับอุดมศึกษาหรือระดับมหาวิทยาลัยเกิดการแข่งขันกันสูง การศึกษาจึงเปรียบเป็นธุรกิจประเภทหนึ่ง

สถาบันอุดมศึกษาต่างหากลยุทธ์ทางการสื่อสารในรูปแบบต่าง ๆ มาใช้ในการจูงใจ และดึงดูดนักเรียน กลุ่มเป้าหมาย (นัดดา กาญจนานนท์, 2561) โดยเฉพาะการแข่งขันของมหาวิทยาลัยเอกชนด้วยกัน มหาวิทยาลัยจึงมีความจำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องมียุทธศาสตร์ที่จะเข้าถึงโรงเรียนและนักเรียนกลุ่มเป้าหมาย เพื่อเป็นแนวทางในการตัดสินใจเลือกเข้าศึกษาต่อระดับปริญญาตรีในมหาวิทยาลัย โดยการจัดกิจกรรมต่าง ๆ และรูปแบบการประชาสัมพันธ์หลายช่องทาง (ณัชชา สุวรรณวงศ์, 2560)

เมื่อพิจารณาถึงการสื่อสารทางการตลาดที่มหาวิทยาลัยภาคเอกชนนำมาใช้ในปัจจุบัน อาจกล่าวได้ว่า มีการนำสื่อดิจิทัลซึ่งเป็นสื่อที่ได้รับความนิยมของผู้คนในยุคปัจจุบันไม่ว่าจะเป็นเยาวชน หรือผู้ใหญ่ มาใช้อย่างหลากหลายโดยเฉพาะภาคเอกชน หรือมหาวิทยาลัยเอกชน ที่มีการแข่งขันการสื่อสารทางการตลาดผ่านสื่อดิจิทัลอย่างมาก การสื่อสารการตลาดแบบบูรณาการผ่านสื่อดิจิทัล เป็นกลยุทธ์การสื่อสารทางการตลาดที่ไม่มีสูตรสำเร็จตายตัว หากแต่ขึ้นอยู่กับวิธีการและความคิดสร้างสรรค์อันทันสมัยที่สามารถสื่อสารออกมาให้ผู้รับสารเข้าใจและประทับใจ จนเกิดการจดจำและมีผลต่อการตัดสินใจ (นัดดา กาญจนานนท์, 2561) ซึ่งมหาวิทยาลัยต่าง ๆ เลือกใช้

วิธีการสื่อสารการตลาดในการส่งสารออกไปให้ผู้เรียนกลุ่มเป้าหมายและสังคมได้รับรู้ถึงการพัฒนา และการปรับเปลี่ยนดังกล่าว โดยสถาบันการศึกษาต่างเชื่อว่าการสื่อสารการตลาดเป็นเครื่องมือที่ช่วยให้สถาบันของตนสามารถดำรงธุรกิจการศึกษาต่อไปได้ (ทิพย์กัลยา ภาชิตวิไลธรรม, 2558)

การสื่อสารจะทรงพลังและมีประสิทธิภาพอย่างแท้จริงได้นั้น "การเล่าเรื่อง" คือหัวใจสำคัญของผู้ปฏิบัติงานด้านสื่อ ไม่ว่าจะเป็นนักโฆษณา นักทำหนัง นักทำละคร นักข่าว หรือนักการตลาด การเล่าเรื่องที่ดีเป็นจุดเริ่มต้น แต่ในยุคหลอมรวมสื่อเช่นปัจจุบัน "การเล่าเรื่องข้ามสื่อ" (Transmedia storytelling) นั้นสำคัญกว่ามาก ดังที่ ฐาม เชื้อสถาปนาศิริ (2558) ชี้ให้เห็นว่า การหลอมรวมสื่อได้เปลี่ยนแปลงภูมิทัศน์สื่อทั้งหมด การเล่าเรื่องจึงจำเป็นต้องเล่าแบบข้ามสื่อ (Cross media platform) ซึ่งหมายความว่าในฐานะ “นักเล่าเรื่อง” จำเป็นต้องเรียนรู้ “วิธีการขยายเรื่องเล่า” ให้มีการสื่อสารผ่านสื่อต่าง ๆ มากขึ้น (Transmedia) ทั้งในสื่อเก่าและสื่อใหม่ ดังนั้น เพื่อให้การสื่อสารการตลาดดิจิทัลของมหาวิทยาลัยเอกชนประสบความสำเร็จ การนำหลักการการเล่าเรื่องข้ามสื่อ มาประยุกต์ใช้ในการสร้างสรรค์เนื้อหาและส่งสารผ่านช่องทางดิจิทัลที่หลากหลาย จึงเป็นกุญแจสำคัญในการสร้างความผูกพันและแรงจูงใจให้กับกลุ่มเป้าหมายได้อย่างลึกซึ้งและมีประสิทธิภาพสูงสุด (ประชาชาติธุรกิจ, 28 สิงหาคม 2562)

ผู้วิจัยเห็นความสำคัญของการเล่าเรื่องข้ามสื่อและเป็นประโยชน์ต่อการนำมาพัฒนาการสื่อสารแบรนด์มหาวิทยาลัยหัวเฉียวเฉลิมพระเกียรติให้เป็นที่รู้จัก จึงมีความสนใจที่จะศึกษากระบวนการเล่าเรื่องข้ามสื่อ ซึ่งเป็นช่องทางที่ทันสมัยสอดคล้องกับพฤติกรรมผู้บริโภค โดยใช้แนวคิดการเล่าเรื่องข้ามสื่อ ด้วยการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมที่นักวิจัย นักศึกษาคณะนิเทศศาสตร์ชั้นปีที่ 1 มหาวิทยาลัยหัวเฉียวเฉลิมพระเกียรติ และนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 5 โรงเรียนสีตบุตรบำรุง และตัวแทนเครือข่ายสื่อสารองค์กรจากคณะวิชาและหน่วยงานต่าง ๆ ของมหาวิทยาลัยหัวเฉียวเฉลิมพระเกียรติ ซึ่งเป็นประชากรกลุ่มเป้าหมายร่วมกันคิดประเด็น พัฒนาเนื้อหาการเล่าเรื่องข้ามสื่อ ผลิตสื่อ และเผยแพร่ผ่านช่องทางการสื่อสารที่หลากหลาย นำไปสู่การเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมของผู้รับสาร การสร้างปฏิสัมพันธ์กับผู้รับสารบนทุกช่องทาง

วัตถุประสงค์

1. เพื่อศึกษานวัตกรรมเชิงเนื้อหา (Content Innovation) และแบรนด์ (Branding) ที่เล่าเรื่องข้ามสื่อ (Transmedia storytelling)
2. เพื่อศึกษากระบวนการเล่าเรื่องข้ามสื่อ (Transmedia storytelling) เพื่อสร้างการมีส่วนร่วมในการสื่อสารแบรนด์มหาวิทยาลัยหัวเฉียวเฉลิมพระเกียรติให้เป็นที่รู้จัก

ทบทวนวรรณกรรม

1. แนวคิดเรื่องความเป็นตัวตนของแบรนด์ (Brand Identity) Brand Identity คือ อัตลักษณ์หรือความเป็นต้นตนของแบรนด์ เป็นสิ่งที่บริษัทสร้างขึ้นเพื่อนำเสนอความเป็นตัวตนของแบรนด์ (Brand Identity) นั้นถือเป็นภาพลักษณ์ของบริษัทด้านแรกที่กลุ่มลูกค้าจะได้เห็น เช่น ชื่อของแบรนด์ ตราสัญลักษณ์ คำขวัญ แผ่นพับ ป้ายโฆษณา นามบัตร หัวจดหมาย เป็นต้น การสร้างตัวตนของแบรนด์ ยังมีความเกี่ยวข้องกับส่วนอื่น ๆ ของบริษัทอีก เช่น สินค้าหรือบริการที่มอบให้กับลูกค้า และเป็นไปได้ตั้งแต่วิสัยทัศน์ การวางตำแหน่งของแบรนด์ ความสัมพันธ์ของแบรนด์กับลูกค้า บุคลิกภาพของแบรนด์ คุณค่าของแบรนด์ แนวความคิดของแบรนด์ คุณลักษณะของสินค้าหรือบริการ คุณภาพของสินค้าหรือบริการ ไปจนถึงบริการหลังการขายต่าง ๆ

2. บุคลิกภาพของแบรนด์ (Brand Personality) ยังแบ่งได้อีก 12 ประเภทต้นแบบ (Brand Archetypes) ตามทฤษฎีของ Carl Jung (1959, อ้างถึงใน ปรีดี นกุลสมปรารถนา, 2563) คือ ผู้นำ ผู้ห่วงใย นักสร้างสรรค์ นักผจญภัย ผู้รู้ ผู้บริสุทธิ์ วีรบุรุษ ผู้วิเศษ ผู้สนุกสนาน คนธรรมดา และ คนรัก

3. แนวคิดเรื่องนวัตกรรมสื่อ นวัตกรรมสื่อ (Media Innovation) หมายถึง ความคิด การปฏิบัติ หรือสิ่งประดิษฐ์ใหม่ ๆ ที่ยังไม่มีใครเคยมีใช้มาก่อน หรือเป็นการพัฒนาดัดแปลงมาจากของเดิมที่มีอยู่แล้วให้ทันสมัยและใช้ได้ผลดียิ่งขึ้น เมื่อนำนวัตกรรมมาใช้จะช่วยให้การทำงานนั้นได้ผลดีมีประสิทธิภาพสูงกว่าเดิม ในการสื่อสารลักษณะของนวัตกรรมสื่อที่พิจารณาในเรื่องของเนื้อหา (Content) หรือตัวผลิตภัณฑ์สื่อที่เกิดขึ้น ต้องมีลักษณะของความใหม่เป็นสิ่งที่เกิดขึ้นใหม่มีความเสี่ยงในการทำ แต่เมื่อทำแล้วแต่ผลในเชิงสร้างสรรค์ที่ตอบโจทย์ได้ทั้งเรื่องเชิงธุรกิจ และ

สังคม นวัตกรรมมีทั้งเรื่องของเนื้อหา กระบวนการในการเปลี่ยนรูปแบบในการผลิต จัดจำหน่าย เผยแพร่ และบริโศค
สื่อ (THAI Media Lab, 2562)

4. แนวคิดเกี่ยวกับการวิเคราะห์เนื้อหา การวิเคราะห์เนื้อหาเป็นระเบียบวิธีวิจัยรูปแบบหนึ่งที่เน้นการ
พิจารณาที่ตัวสารที่จะ สามารถวิเคราะห์ถึงตัวผู้ส่งสาร ผู้รับสาร ผลลัพธ์ รวมถึงปฏิกิริยาที่ตอบกลับจากสารของผู้รับ
สาร รวมถึงการศึกษาจุดมุ่งหมาย ค่านิยมและทัศนคติของตัวผู้ส่งสารและผู้รับสารได้ด้วย เนื่องจาก “สาร” ถูกมนุษย์
แลกเปลี่ยนในรูปของสัญลักษณ์ที่เป็นได้ทั้งวจนภาษาและอวจนภาษาที่ถ่ายทอด และเผยแพร่ตามช่องทางหรือสื่อต่าง
ๆ ทั้งสื่อวิทยุ โทรทัศน์ ภาพยนตร์ สิ่งพิมพ์ สื่อใหม่ และสื่อ บุคคล (ปาริชาติ สถาปิตานนท์ สโรบล, 2545, น. 17)

5. การวิเคราะห์เนื้อหาแบ่งออกเป็น 2 ส่วน ดังนี้

1. หน่วยในการวิเคราะห์ (Unit of Analysis) ที่ IBerrism (1971, อ้างถึงใน ดารายา บัวทอง, 2557)
กำหนดไว้ ดังนี้

(1) การใช้คำ (Word Or Symbol) เป็นหน่วยการวิเคราะห์ข้อมูลในระดับเล็ก อาจเป็นคำ
กลุ่มคำ หรือสัญลักษณ์ก็ได้ เช่น ชื่อบุคคล ชื่อสถานที่ หรือคำศัพท์ที่เกี่ยวกับเรื่องที่ศึกษา

(2) แนวคิดหลัก (Theric) เป็นหน่วยที่ใช้ในการวิเคราะห์เนื้อหาที่มีระดับใหญ่กว่าคำ มักใช้
วิเคราะห์เชิงคุณภาพมากกว่าเชิงปริมาณ มุ่งวิเคราะห์ความหมายแฝงมากกว่าความหมายโดยตรง เช่น วิเคราะห์
แนวคิด หรือประโยคที่บ่งบอกความหมายในสาร

(3) คุณลักษณะต่าง ๆ (Character) เป็นการกำหนดหน่วยโดยพิจารณาจากคุณลักษณะที่
ปรากฏ เช่น การแบ่งตามลักษณะประชากรของตัวละครในบทละคร เป็นชาย หญิง บทบาทของตัวละคร เป็น
ต้น

(4) รายเรื่อง (liens) เป็นการจัดเรื่องอย่างกว้างๆ โดยการวิเคราะห์เรื่องทั้งหมด และภายในราย
เรื่องแต่ละเรื่องยังสามารถจัดแบ่งแยกย่อยออกไปได้อีก เช่นคอลัมน์ในนิตยสาร บทความ ข่าวในหนังสือพิมพ์รายการ
หรือละครในโทรทัศน์

(5) การวัดเนื้อที่และเวลา (Space and Time) เป็นการวิเคราะห์ที่ใช้ลักษณะทางกายภาพของงานสื่อสารในการวัด เช่น จำนวนเวลาที่ออกอากาศในโทรทัศน์และวิทยุ ความกว้างของคอลัมน์ จำนวนหน้าที่ใช้หน่วยวัดเป็นนิ้วหรือเซนติเมตรในหนังสือพิมพ์

2. หน่วยในการระบุจำนวน (Unit of Enumeration) ได้แก่ เนื้อที่ (Space) (2) การปรากฏ (Appearance) (3) ความถี่ (Frequency) (4) ความเข้ม (Intensity)

6. คุณลักษณะของการเล่าเรื่องแบบทรานส์มีเดีย หมายถึง ส่วนประกอบต่าง ๆ ของการเล่าเรื่องที่ถูกออกแบบสำหรับนำเสนอในช่องทางสื่อที่หลากหลาย โดยเรื่องเล่าในแต่ละสื่อเป็นอิสระต่อกัน แต่มีความเชื่อมโยงซึ่งกันและกัน ประกอบด้วย มิติผู้ส่งสาร มิติเรื่องเล่า มิติของทางการสื่อสาร มิติผู้รับสารและบริบทในการสื่อสาร (มรรยาท อัครจันทโชติ, 2560)

7. ความหมายของ “การเล่าเรื่องข้ามสื่อ” (Transmedia) ชาม เชื้อสถาปนศิริ (2558) ได้สรุปความหมายของคำว่า “การเล่าเรื่องข้ามสื่อ” (Transmedia)

- (1) การเล่า 'เรื่องเอก' (Main story) ผ่านเรื่องย่อย (Sub story) หลายเรื่องที่เกี่ยวข้องกัน
- (2) โดยที่เรื่องย่อยหนึ่ง ๆ นั้นต่างก็มีความครบถ้วนสมบูรณ์ได้ด้วยตนเอง
- (3) ใช้เทคนิคการนำเสนอที่แตกต่างกัน ผ่านรูปแบบช่องทางสื่อต่าง ๆ กัน
- (4) โดยคำนึงถึง ธรรมชาติของสื่อพฤติกรรมผู้รับสารกิจวัตรประจำวันช่วงระยะเวลาที่เหมาะสม
- (5) ซึ่งเรื่องต่าง ๆ จะถูกเชื่อมโยง สัมพันธ์ บูรณาการ สหสัมพันธ์กันโดยเจตนาของผู้ผลิตและความตั้งใจและการมีส่วนร่วมของผู้รับสาร
- (6) ผู้ส่งสารเพียงให้กำเนิดเรื่องหลัก และพัฒนาเรื่องนั้นต่อไปร่วมกับผู้ใช้ผู้รับสารด้วยประสบการณ์และจินตนาการของเขาเอง

8. ประเภทสื่อสำหรับการเล่าเรื่องข้ามสื่อ สามารถจำแนกได้ดังนี้

- 1) สื่อที่ใช้ตัวอักษรเป็นหลัก (Textual Media) ในการเล่าเรื่อง ได้แก่ หนังสือ หนังสือพิมพ์ หนังสือ การ์ตูน นิตยสาร เป็นต้น ทำหน้าที่เป็นการอ้างอิง (Reference)

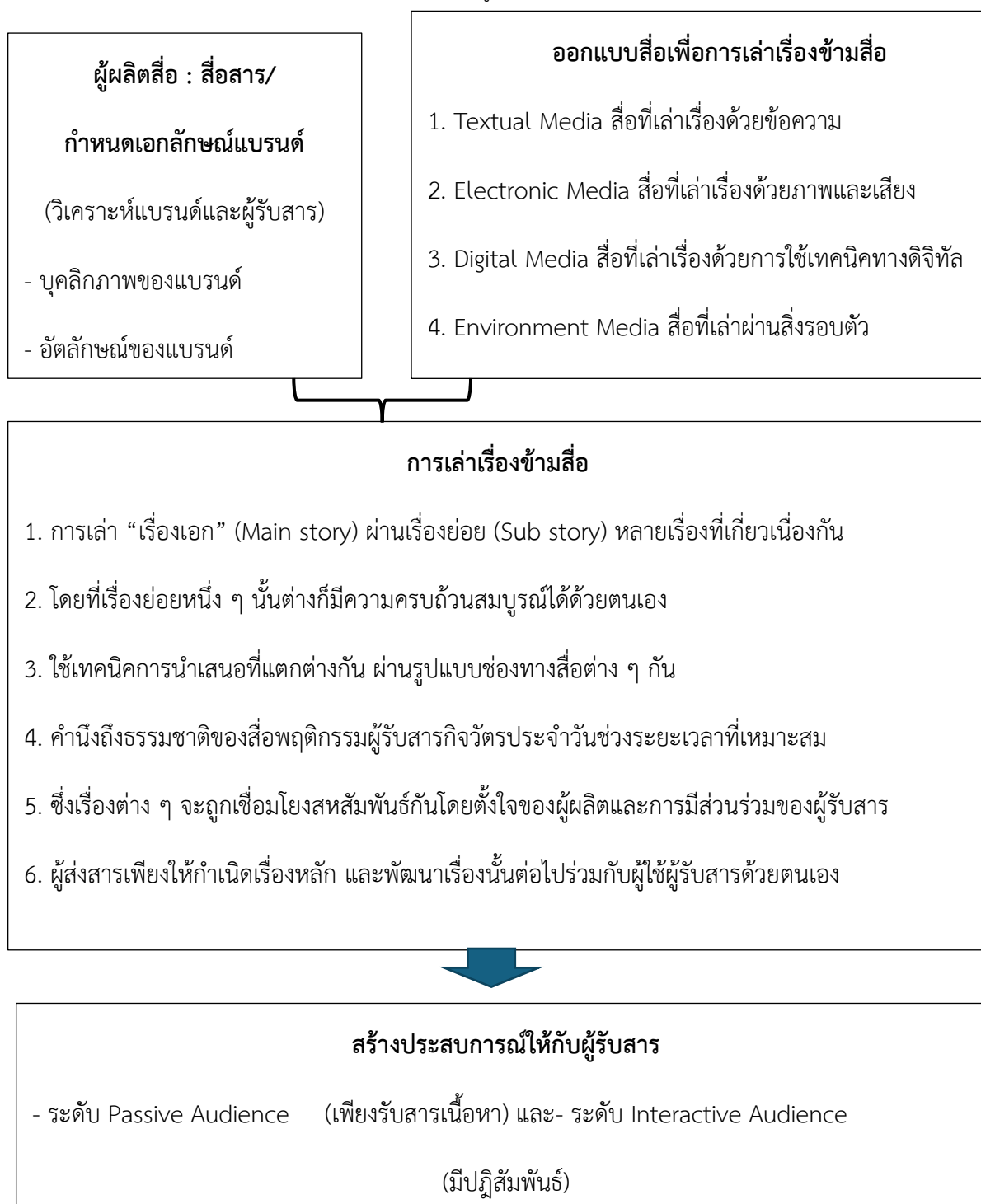
2) สื่ออิเล็กทรอนิกส์ (Electronic Media) ได้แก่ โทรทัศน์ วิทยุ ภาพยนตร์ ดนตรี เป็นต้น มีคุณสมบัติของความสดใหม่ ทันที ทันเหตุการณ์ Real time และให้ประสบการณ์ทางความรู้สึก

3) สื่อดิจิทัล (Digital Media) ได้แก่ Game, Alternative Reality Game, Website, Social Media, Interactive Media เป็นต้น โดยสรุปคือมีคุณสมบัติช่วยการปฏิสัมพันธ์ การมีส่วนร่วม ทำให้อยากติดตาม ค้นหา เป็นชุมชนเครือข่าย

4) สื่อรอบตัวผู้รับสาร (Environment Media) ได้แก่ Theme Park, Performance และ Live show, Merchandise สินค้าต่าง ๆ ไม่ใช่เพียงแค่ทำรายได้ได้ แต่ยังจงใจให้คนกลับไปอยากรู้เรื่องราวของสิ่งนั้นด้วย (วัชร เกวลกุล, 2564)

กรอบแนวคิดเชิงทฤษฎี

จากการทบทวนวรรณกรรมดังกล่าวข้างต้น นำมาสู่การจัดทำกรอบแนวคิดการวิจัย ดังนี้

ภาพที่ 1 กรอบแนวคิดการวิจัย

ที่มา : จากการทบทวนวรรณกรรมและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

วิธีการวิจัย

1. ผู้ให้ข้อมูล การเลือกผู้ให้ข้อมูล

- ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key Informants) ในการศึกษาวิจัยนี้ ประกอบด้วย

1. นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 5 โรงเรียนสีตบุตรบำรุง
2. นักศึกษาชั้นปีที่ 1 คณะนิเทศศาสตร์ มหาวิทยาลัยหัวเฉียวเฉลิมพระเกียรติ
3. คณะวิชาและหน่วยงานต่าง ๆ ของมหาวิทยาลัยหัวเฉียวเฉลิมพระเกียรติ

- ใช้การเลือกตัวอย่างแบบเฉพาะเจาะจง ประกอบด้วย

1. นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 5 โรงเรียนสีตบุตรบำรุง ที่เรียนรายวิชา การเล่าเรื่องอย่างมีสไตล์ ในภาคการศึกษาที่ 2 ประจำปี 2565 จำนวน 10 คน

2. นักศึกษาชั้นปีที่ 1 คณะนิเทศศาสตร์ มหาวิทยาลัยหัวเฉียวเฉลิมพระเกียรติ ที่ลงทะเบียนเรียนรายวิชา การเล่าเรื่องข้ามสื่อ ในภาคการศึกษาที่ 1 ปีการศึกษา 2565 จำนวน 40 คน

3. ตัวแทนจากคณะวิชาและหน่วยงานต่าง ๆ ที่ทำหน้าที่ร่วมกับแผนกสื่อสารองค์กร ในการเผยแพร่เนื้อหาของมหาวิทยาลัยฯ (รวมจำนวนทั้งสิ้น 43 คน จำแนกเป็น บุคลากรแผนกสื่อสารองค์กร จำนวน 7 คน ตัวแทนจากคณะวิชาต่าง ๆ จำนวน 13 คน ตัวแทนจากหน่วยงานต่าง ๆ จำนวน 23 คน)

2. เครื่องมือ แบบสัมภาษณ์ แบบบันทึกเรียนรู้ การสำรวจ การสังเกต การทดลองปฏิบัติ การสัมภาษณ์เจาะลึก การเสวนากลุ่ม การถ่ายภาพ การจดบันทึก การบันทึกวิดีโอ และการจัดแสดงละคร

3. การเก็บข้อมูลภาคสนาม

3.1 การสัมภาษณ์แบบเจาะลึก กับ ผู้บริหารระดับสูงของมหาวิทยาลัยหัวเฉียวเฉลิมพระเกียรติ เพื่อศึกษาจุดยืนของแบรนด์

3.2 การจัดประชุมระดมความคิดของคณะกรรมการระดับมหาวิทยาลัย เพื่อศึกษาวิเคราะห์แผนกลยุทธ์การตลาดและการสื่อสารภาพลักษณ์

3.3 จัดกิจกรรมฝึกอบรมเพื่อศึกษาถึงความคิดเห็นและความต้องการของนักเรียนระดับมัธยมศึกษาปีที่ 5 และนักศึกษาคณะนิเทศศาสตร์ ชั้นปีที่ 1 ต่อการรับรู้แบรนด์

3.4 นำข้อมูลที่ได้ มาวางแผนคิดประเด็น เนื้อหา ออกแบบ และผลิตสื่อ จากนั้นเผยแพร่ผ่านช่องทางออนไลน์และออฟไลน์ด้วยกระบวนการเล่าเรื่องข้ามสื่อ และเก็บข้อมูลจำนวนการมีส่วนร่วม ได้แก่ การเข้าถึง กดไลก์ กดแชร์ ความคิดเห็น

4. การวิเคราะห์ข้อมูล สถิติที่ใช้ ใช้การวิเคราะห์เนื้อหา หาประเด็นหลักจากข้อมูลการสัมภาษณ์เชิงลึก การศึกษาเอกสารการสำรวจ การจัดบันทึกการสังเกต การสนทนากลุ่ม วิเคราะห์และเชื่อมโยงกับแนวคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง จากนั้น นำเสนอด้วยการบรรยายเชิงพรรณนาโวหาร

ผลการวิจัย

1. การศึกษานวัตกรรมเชิงเนื้อหา (Content Innovation) และแบรนด์ (Branding) ที่เล่าเรื่องข้ามสื่อ (Transmedia storytelling) การออกแบบนวัตกรรมเชิงเนื้อหาการเล่าเรื่องข้ามสื่อและอัตลักษณ์แบรนด์ มหาวิทยาลัยหัวเฉียวเฉลิมพระเกียรติ พบว่า

1.1 การออกแบบนวัตกรรมเชิงเนื้อหาการเล่าเรื่องข้ามสื่อ

1.1.1 การสร้างคำเพื่อสื่อสารกับกลุ่มนักเรียน คือ เด็กหัวเฉียวรุ่นใหม่ ใช้คำภาษาอังกฤษ คือ HCU NEW GEN โดยเป็นตัวย่อของมหาวิทยาลัย คือ H ERO : กล้าคิดและกล้าทำในสิ่งสร้างสรรค์ C HANGE : กล้าที่จะเปลี่ยนแปลงตัวเอง คนรอบข้าง และสังคม เพื่อนำไปสู่สิ่งดี U NIVERSAL : มีความเป็นสากลด้วยทักษะทางด้านภาษาจีนและภาษาอังกฤษ

1.1.2 แนวคิดหลัก (Theric) กำหนดเป็นประโยค (Tagline) ที่บ่งบอกความเป็นตัวตนของมหาวิทยาลัยหัวเฉียวเฉลิมพระเกียรติ คือ “ยืนหนึ่งเรื่องจีน วิทยุสุขภาพและนวัตกรรม”

1.1.3 คุณลักษณะต่าง ๆ (Character) H คือ Hard Skills ทักษะวิชาชีพที่เข้มแข็งปฏิบัติงานได้จริง C คือ Chinese Skills นักศึกษาของมหาวิทยาลัยทุกคนมีทักษะทางด้านภาษาจีน U คือ Unique Innovation มุ่งเน้นความคิดสร้างสรรค์ ออกแบบนวัตกรรม ทักษะการเป็นผู้ประกอบการ Startup และทักษะทางเทคโนโลยี

1.1.4 รายเรื่อง (liens) เป็นการนำสื่อที่นำเสนอเนื้อหาของคณะวิชาเป็นเรื่องย่อยต่าง ๆ

1.1.5 เวลา (Time) กำหนดช่วงเวลาการเผยแพร่ผ่านสื่อสังคมออนไลน์ในแต่ละแพลตฟอร์มที่แตกต่างกัน

1.1.6 เนื้อที่ (Space) การใช้ข้อความสั้นกระชับ ประมาณ 3-4 บรรทัด ต่อ 1 แบนเนอร์

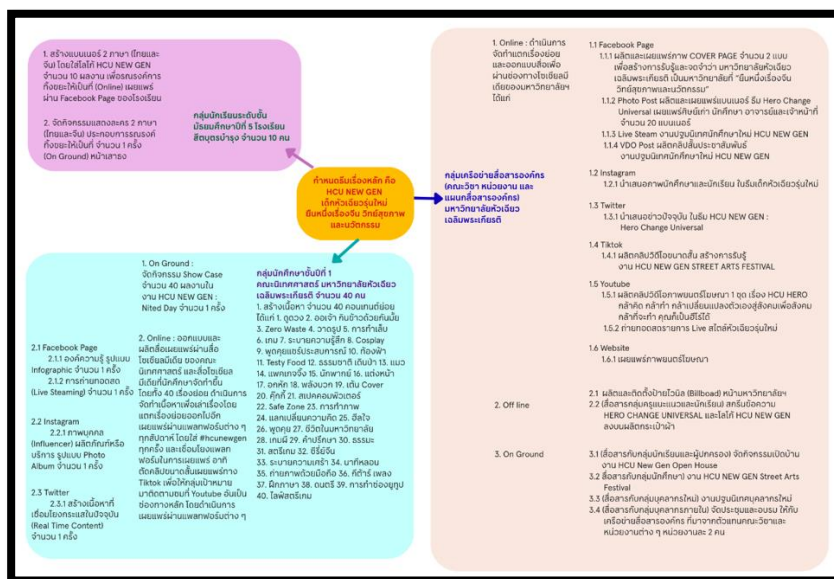
1.1.7 ความถี่ (Frequency) ใส่ #HCUNEWGEN ทุกครั้งที่เผยแพร่เนื้อหาผ่านสื่อโซเชียลมีเดีย

1.2 อัตลักษณ์ของแบรนด์มหาวิทยาลัยหัวเฉียวเฉลิมพระเกียรติ คือ

1.2.1 ออกแบบต้นแบบของแบรนด์ (Brand Archetypes) โดยการผสมผสานระหว่าง วีรบุรุษ (Hero) คือ บุคลิกที่มีความกล้าหาญ, นักสร้างสรรค์ (Creator) คือ บุคลิกที่ขบคิดอะไรใหม่ๆ สร้างสรรค์ และ ผู้รู้ (Sage) คือ บุคลิกที่มีความฉลาด มีความรู้

1.2.2 สะท้อนบุคลิกภาพของแบรนด์ (Brand Personality) คือ เด็กหัวเฉียวรุ่นใหม่ที่มีความสามารถ (Competence) สะท้อนถึงความเป็นผู้นำที่มีความฉลาด

2. การศึกษากระบวนการเล่าเรื่องข้ามสื่อ (Transmedia storytelling) สร้างการมีส่วนร่วมในการสื่อสารแบรนด์มหาวิทยาลัยหัวเฉียวเฉลิมพระเกียรติให้เป็นที่รู้จัก พบว่า การเล่าเรื่องข้ามสื่อของผู้ส่งสารจำนวน 3 กลุ่ม ได้แก่ กลุ่มเป้าหมายที่ 1 นักเรียนมัธยมศึกษาตอนปลาย โรงเรียนสืตบุตรบำรุง กลุ่มเป้าหมายที่ 2 นักศึกษาชั้นปีที่ 1 คณะนิเทศศาสตร์ และ กลุ่มเป้าหมายที่ 3 ตัวแทนจากคณะวิชาและหน่วยงานต่าง ๆ ในการสื่อสารแบรนด์ ม.หัวเฉียวฯ ดังภาพที่ 2

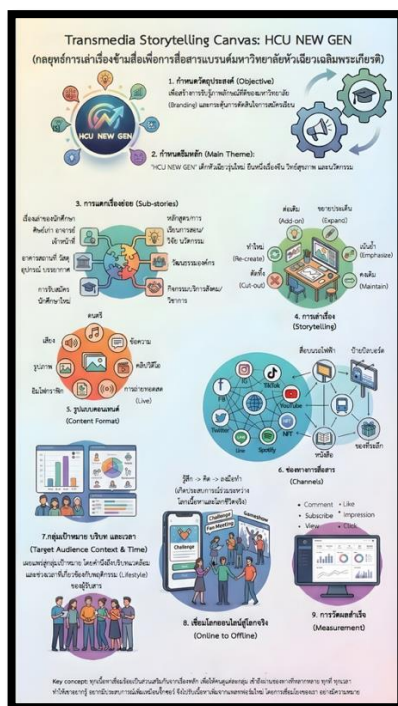

ภาพที่ 2 แผนภาพการเล่าเรื่องข้ามสื่อ (Transmedia storytelling)

สร้างการมีส่วนร่วมในการสื่อสารแบรนด์มหาวิทยาลัยหัวเฉียวเฉลิมพระเกียรติ

ที่มา : ผู้วิจัยจัดทำขึ้นโดยโปรแกรม Canva (2568)

ผู้วิจัยขอสรุปผลนวัตกรรมการเล่าเรื่องข้ามสื่อ (Transmedia storytelling) สร้างการมีส่วนร่วมในการสื่อสารแบรนด์มหาวิทยาลัยหัวเฉียวเฉลิมพระเกียรติให้เป็นที่ยอมรับ ในรูปแบบภาพอินโฟกราฟิก ดังภาพที่ 3

ภาพที่ 3 ภาพอินโฟกราฟิกกระบวนการเล่าเรื่องข้ามสื่อ (Transmedia storytelling)

เพื่อการสื่อสารแบรนด์มหาวิทยาลัยหัวเฉียวเฉลิมพระเกียรติ

ที่มา : ภาพนี้จัดทำโดยผู้วิจัยร่วมกับ NotebookLM (Google AI) เมื่อวันที่ 14 มีนาคม 2569

จากภาพที่ 3 แสดงกระบวนการเล่าเรื่องข้ามสื่อ (Transmedia storytelling) เพื่อการสื่อสารแบรนด์มหาวิทยาลัยหัวเฉียวเฉลิมพระเกียรติ มีขั้นตอนดังต่อไปนี้

1. กำหนดวัตถุประสงค์ คือ เพื่อสร้างภาพลักษณ์และการรับสมัครนักศึกษาใหม่
2. กำหนดธีมหลัก คือ HCU NEW GEN เด็กหัวเฉียวรุ่นใหม่ ยืนหนึ่งเรื่องเงิน วิทยาศาสตร์สุขภาพและนวัตกรรม
3. แฉกเรื่องย่อย เพื่อเชื่อมร้อยเป็นส่วนเสริมกันกับเรื่องหลัก
4. การเล่าเรื่อง โดยการดัดแปลง ทำใหม่ ต่อเติม ตัดทิ้ง ขยายประเด็น เน้นย้ำ คงเดิม
5. กำหนดรูปแบบการเล่าเรื่อง ด้วยเสียงหรือดนตรี ข้อความ รูปภาพ อินโฟกราฟิก คลิปวิดีโอ การ

ถ่ายทอดสด ฯ

6. กำหนดการช่องทาง จากแพลตฟอร์มที่ 1 เชื่อมโยงสู่แพลตฟอร์มที่ 2 หรือ 3

7. เผยแพร่สู่กลุ่มเป้าหมาย โดยกำหนดกลุ่มเป้าหมาย ตลอดคำถึงถึงบริบทแวดล้อมและช่วงเวลาที่เกี่ยวข้องกับพฤติกรรมของผู้รับสาร

8. เชื่อมโลกออนไลน์สู่โลกจริง อย่างสหสัมพันธ์กันเพื่อให้กลุ่มเป้าหมายเกิดประสบการณ์ร่วม

9. วัดประเมินผล จำนวนสถิติต่าง ๆ อาทิ การแสดงความคิดเห็น การแชร์ การมีส่วนร่วม การมองเห็น เป็นต้น

3. การสร้างประสบการณ์ให้กับผู้รับสาร รายละเอียดดังตารางต่อไปนี้

3.1 การสร้างประสบการณ์ของกลุ่มนักเรียนชั้น ม. 5 สู่ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 5 โรงเรียนสีตบุตรบำรุง

ตารางที่ 1 การสร้างประสบการณ์ให้กับผู้รับสารกับกลุ่มนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 5 โรงเรียนสีตบุตรบำรุง

ระดับ Passive Audience (เพียงรับสารเนื้อหา)	ระดับ Interactive Audience (มีปฏิสัมพันธ์)
	
การผลิตแบนเนอร์ภาษาไทยและภาษาจีน โดยใช้ตราสัญลักษณ์ของโรงเรียนคู่กับโลโก้ข้อความสโลแกนสำคัญ (Tagline) ของมหาวิทยาลัยหัวเฉียวเฉลิมพระเกียรติ จำนวน 10 ผลงาน เผยแพร่ผ่านสื่อออนไลน์ Facebook Page ของโรงเรียนสีตบุตรบำรุง จำนวนกดถูกใจ 31 คน	นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 5 แสดงละครประกอบการรณรงค์การทิ้งขยะรูปแบบ 3 ภาษา ได้แก่ ภาษาไทย จีนและอังกฤษ ณ บริเวณหน้าเสาธง มีนักเรียนชั้น ม.1 - ม.6 เข้าร่วมจำนวน 300 คน

ที่มา : ผู้วิจัย (2566)

3.2 การสร้างประสบการณ์ของกลุ่มนักศึกษาคณะนิเทศศาสตร์ มหาวิทยาลัยหัวเฉียวเฉลิมพระเกียรติ สู่ นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนปลายและผู้ปกครอง

ตารางที่ 2 การสร้างประสบการณ์ให้กับผู้รับสารกับกลุ่มนักศึกษาคณะนิเทศศาสตร์ มหาวิทยาลัยหัวเฉียวฯ

ระดับ Passive Audience (เพียงรับสารเนื้อหา)	ระดับ Interactive Audience (มีปฏิสัมพันธ์)
	
การผลิตแบนเนอร์ทางเพจ ด้วยเนื้อหาเกี่ยวกับเจ้าหน้าที่ รักษาความปลอดภัยร่วมเป็นนักแสดงถ่ายงานให้กับ นักศึกษาคณะนิเทศศาสตร์เผยแพร่ทางเฟซบุ๊กเพจ จำนวน คนที่เข้าถึง 4,032 จำนวนการมีส่วนร่วม 355 กดไลค์ 80 คน แชร์ 14 ครั้ง	จัดกิจกรรมเล่าเรื่องสู่งานนิทรรศการ และงานเปิดบ้าน ณ มหาวิทยาลัยหัวเฉียวเฉลิมพระเกียรติ มีผู้เข้าร่วมงานจำนวนประมาณ 500 คน

ที่มา : ผู้วิจัย (2566)

3.3 การสร้างประสบการณ์ของกลุ่มเครือข่ายสื่อสารองค์กรฯ รุ่นนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนปลาย

ตารางที่ 3 การสร้างประสบการณ์ให้กับผู้รับสารของกลุ่มเครือข่ายสื่อสารองค์กรมหาวิทยาลัยหัวเฉียวเฉลิมพระเกียรติ

ระดับ Passive Audience (เพียงรับสารเนื้อหา)	ระดับ Interactive Audience (มีปฏิสัมพันธ์)
	

คลิปวิดีโอโฆษณา ชุด HCU HERO กล้าคิด กล้าทำกล้าเปลี่ยนแปลงตัวเองสู่สังคม เผยแพร่ทางช่อง YOUTUBE : HCU Channel เมื่อวันที่ 31 มี.ค. 66 ยอดการดู 44,545 ครั้ง	การเล่าเรื่องข้ามสื่อจากการประชาสัมพันธ์ทาง Facebook Page การถ่ายทอดสด (LIVE STEAMING) จำนวนคนที่เข้าถึง 12,778 จำนวนการมีส่วนร่วม 2,935 กดถูกใจ 186 คน แชร์ 115 ครั้ง ความคิดเห็น 133 รายการ
---	---

ที่มา : ผู้วิจัย (2566)

การอภิปรายผล

การวิจัยเรื่อง นวัตกรรมในการเล่าเรื่องข้ามสื่อเพื่อการสื่อสารแบรนด์มหาวิทยาลัยหัวเฉียวเฉลิมพระเกียรติ เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ อภิปรายผลได้ดังนี้

1. ด้านนวัตกรรมเชิงเนื้อหาการเล่าเรื่องข้ามสื่อและอัตลักษณ์แบรนด์มหาวิทยาลัยหัวเฉียวเฉลิม

พระเกียรติ จากการศึกษา พบว่า ในการออกแบบนวัตกรรมเชิงเนื้อหา (Content Innovation) การเล่าเรื่อง ข้ามสื่อ โดยการสร้างคำ คือ HCU NEW GEN เด็กหัวเฉียวรุ่นใหม่ แสดงให้เห็นถึงนักศึกษาหัวเฉียวรุ่นใหม่ที่กำลังกล้าคิด กล้าทำ สร้างสรรค์สิ่งใหม่ และเปลี่ยนแปลงตัวเองสู่สากล หรือที่เรียกว่า Hero Change Universal โดยสื่อสารแบรนด์ (Brand Archetypes) วีรบุรุษ (Hero) คือ บุคลิกที่มีความกล้าหาญ คือ เด็กหัวเฉียวรุ่นใหม่ เกิดการรับรู้ในอัตลักษณ์แบรนด์มากขึ้น กล่าวคือ กลุ่มนักเรียนและนักศึกษารับรู้ถึงแนวคิดหลักการสื่อสาร แบรนด์ของมหาวิทยาลัยหัวเฉียวเฉลิมพระเกียรติ โดยกลุ่มนักเรียนโรงเรียนสืตบุตรบำรุง ได้สร้างเนื้อหาการเล่าเรื่องข้ามสื่อผ่านความเป็นหัวเฉียวรุ่นใหม่ผสานสืตบุตรรุ่นใหม่ รณรงค์การทิ้งขยะให้เป็นที่ และกลุ่มนักศึกษาคณะนิเทศศาสตร์ ได้สร้างเนื้อหาที่หลากหลายแต่อยู่ภายใต้ความเป็นเด็กหัวเฉียวรุ่นใหม่ที่กำลังกล้าคิด กล้าทำ สร้างสรรค์สิ่งใหม่ เปลี่ยนแปลงตัวเองและสังคม สอดคล้องกับแนวคิดสื่อสารแบรนด์ (Brand Archetypes) ของ Margaret Mark และ Carol S. Pearson (2001) ที่อธิบายว่า แบรนด์ที่ประสบความสำเร็จจะต้องมีบุคลิกภาพของตัวละครต้นแบบที่ผู้บริโภคสามารถเชื่อมโยงทางอารมณ์ได้ โดยเฉพาะ "วีรบุรุษ (Hero)" ที่สื่อถึงความกล้าหาญ และการสร้างแรงบันดาลใจให้แก่ผู้อื่น การที่

มหาวิทยาลัยหัวเฉียวเฉลิมพระเกียรติเลือกใช้ต้นแบบวีรบุรุษผ่านแนวคิด HCU NEW GEN Hero Change Universal จึงช่วยสร้างความผูกพันทางอารมณ์ระหว่างแบรนด์มหาวิทยาลัยฯ กับกลุ่มนักเรียนมัธยมศึกษาตอนปลาย ได้อย่างมีประสิทธิภาพ เนื่องจากกลุ่มเป้าหมายดังกล่าวอยู่ในช่วงหัวเลี้ยวหัวต่อของชีวิตที่ต้องการแรงบันดาลใจและตัวอย่างของความสำเร็จเพื่อประกอบการตัดสินใจเลือกศึกษาต่อ

สำหรับตัวแทนจากคณะวิชาและหน่วยงานต่าง ๆ ของมหาวิทยาลัยฯ สามารถสร้างกับรับรู้แบรนด์มหาวิทยาลัยหัวเฉียวเฉลิมพระเกียรติ ที่เกิดประสิทธิภาพสูงในวงกว้างมากขึ้น ดังจะเห็นได้จากจำนวนกดไลก์ที่มีสัดส่วนสูงกว่าเนื้อหาที่ไม่ได้สื่อถึงความเป็นฮีโร่ เช่น แบนเนอร์ที่เล่าเรื่อง คุณวีระชน ชมชมเมือง เจ้าหน้าที่รักษาความปลอดภัย (รปภ.) ด้วยเนื้อหาที่ว่า “มีน้องนักศึกษาคณะนิเทศศาสตร์ติดต่อเข้ามาให้ผมช่วยเป็นนักแสดงให้ ผมก็ช่วยน้อง ๆ อย่างเต็มที่ จนสุดท้ายแล้ว ทุกสิ่งทุกอย่างก็ผ่านไปได้ด้วยดี น้องก็ได้รับคำชมจากอาจารย์ ซึ่งผมก็รู้สึกภูมิใจที่ได้ช่วยเหลือน้อง ๆ เหล่านี้ครับ” ซึ่งมีจำนวนคนที่เข้าถึง 4,032 จำนวนการมีส่วนร่วม 355 กดไลก์ 80 คน แชร์ 14 ครั้ง หรือ การเล่าเรื่องข้ามสื่อจากการประชาสัมพันธ์ทาง Facebook Page สู่การถ่ายทอดสด ในรายการ Live สไตล์หัวเฉียวรุ่นใหม่ HCU NEW GEN TALK : FROM ZERO TO HERO โดยเชิญนักศึกษารุ่นพี่จาก 13 คณะมาพูดคุยในรายการเกี่ยวกับการเลือกคณะ การเรียนการสอน การชีวิตภายในมหาวิทยาลัย เพื่อสื่อสารกับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนปลาย ซึ่งมีจำนวนคนที่เข้าถึง 12,778 จำนวนการมีส่วนร่วม 2,935 กดไลก์ 186 คน แชร์ 115 ครั้ง และจำนวนความคิดเห็น 133 รายการ

การสื่อสารแบรนด์ (Branding) ผ่านประโยคข้อความสำคัญ (Tagline) ที่บ่งบอกความเป็นตัวตนของมหาวิทยาลัยหัวเฉียวเฉลิมพระเกียรติ คือ ยืนหนึ่งเรื่องจีน วิทย์สุขภาพ และนวัตกรรม อาทิ จากวิดีโอโพสต์เล่าเรื่องหัวข้อ “รู้ไหมเรียนที่ ม.หัวเฉียวฯ น้อง ๆ ปี 1 ได้เรียนจีนกันทุกคณะ” โดยใส่เนื้อหาความว่า “รู้หรือเปล่า น้อง ๆ ชั้นปีที่ 1 ทุกคณะที่มหาวิทยาลัยหัวเฉียวเฉลิมพระเกียรติ จะได้ลงเรียนวิชาภาษาจีนทุกคณะเลยนะ แล้วถ้าเมื่อสนใจเรียนอย่างจริงจังในปีการศึกษาต่อไปก็ลงเรียนได้ตามรายวิชา ถือว่าเป็นสิ่งที่ดีเลยนะ เพราะตอนนี้ภาษาเปรียบเสมือนตัวขับเคลื่อนธุรกิจ ยิ่งได้หลายภาษายิ่งมีโอกาสในการทำงานหลากหลายอีกด้วย” ซึ่งมีจำนวนคนที่เข้าถึงสูงถึง 86,007 จำนวนการมีส่วนร่วม 1,457 กดไลก์ 126 คน และแชร์ 2614 ครั้ง สอดคล้องกับงานวิจัยเรื่อง การพัฒนา

นวัตกรรมเชิงเนื้อหาด้วยกลยุทธ์การเล่าเรื่องข้ามสื่อสำหรับรายการโทรทัศน์ ของ สกฤตศรี ศรีสารคาม (2561) ที่พบว่า การพัฒนานวัตกรรมเชิงเนื้อหาคือการหารูปแบบวิธีในการเล่าเรื่อง การทำกลยุทธ์ข้ามสื่อมีประสิทธิภาพช่วยเพิ่มจำนวนผู้ชมโทรทัศน์ การเข้าถึงเนื้อหาส่วนขยายเพิ่มบนสื่อสังคมซึ่งทำให้เกิดปฏิสัมพันธ์ต่อเนื้อหารายการได้ การพัฒนานวัตกรรมข้ามสื่อประกอบด้วยการเข้าใจผู้รับสารเชิงลึก มีกลยุทธ์ในการเผยแพร่และสร้างการมีส่วนร่วมบนทุกแพลตฟอร์ม มีการเล่าเรื่องข้ามสื่อที่เชื่อมโยงเนื้อหาทั้งหมดให้เสริมกัน และสร้างเนื้อหาจากประเด็นสำคัญที่ตรงกับความสนใจของกลุ่มเป้าหมาย

จะเห็นได้ว่า การออกแบบนวัตกรรมเชิงเนื้อหาการเล่าเรื่องข้ามสื่อ โดยการสร้างคำเพื่อสื่อสารกับกลุ่มนักเรียน คือ HCU NEW GEN เด็กหัวเฉียวรุ่นใหม่กล้าคิด กล้าทำ เปลี่ยนแปลงตัวเองสู่สากล หรือที่เรียกว่า Hero Change Universal ช่วยส่งเสริมจำนวนการเข้าถึงและจำนวนการมีส่วนร่วมในเนื้อหาโพสต์มีสัดส่วนที่สูง สะท้อนการสร้างเนื้อหาเล่าเรื่องที่ตรงกับความสนใจของกลุ่มเป้าหมายคือนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนปลาย

2. ด้านกระบวนการเล่าเรื่องข้ามสื่อ (Transmedia storytelling) สร้างการมีส่วนร่วมในการสื่อสารแบรนด์มหาวิทยาลัยหัวเฉียวเฉลิมพระเกียรติให้เป็นที่รู้จัก จากการศึกษาพบว่า กระบวนการเล่าเรื่องข้ามสื่อด้วยการมีส่วนร่วมของนักเรียน นักศึกษาและเครือข่ายสื่อสารองค์กรของมหาวิทยาลัยฯ มีกระบวนการร่วมกัน เริ่มตั้งแต่

1. การกำหนดวัตถุประสงค์ เพื่อสร้างภาพลักษณ์และการรับสมัครนักศึกษาใหม่
2. กำหนดแนวคิดหลัก คือ HCU NEW GEN หัวเฉียวรุ่นใหม่ “ยืนหนึ่งเรื่องจีน วิทยุสุขภาพและนวัตกรรม”
3. การแตกเรื่องย่อยที่หลากหลาย
4. การเล่าเรื่อง โดยการทำให้เน้นการสร้างความประทับใจ
5. การกำหนดรูปแบบการเล่าเรื่อง เน้นการผลิตแบนเนอร์ผ่านรูปภาพและข้อความ รวมถึงคลิปวิดีโอ
6. การกำหนดช่องทาง ผ่านสื่อออนไลน์ทางโซเชียลมีเดีย อาทิ Facebook Page Instagram Tiktok Youtube ที่เชื่อมแพลตฟอร์มตั้งแต่ 2 แพลตฟอร์มขึ้น และสื่อออฟไลน์
7. การเผยแพร่สู่กลุ่มเป้าหมาย คือ นักเรียนมัธยมศึกษาตอนปลายและผู้ปกครอง
8. การเชื่อมโยงออนไลน์สู่โลกจริง โดยเน้นการเล่าเรื่องผ่านแพลตฟอร์มสื่อสังคมออนไลน์ จากนั้นจัดกิจกรรมในสถานที่จริง เพื่อสร้างประสบการณ์จริง และ
9. การวัดประเมินผล จำนวนกดติดตาม จำนวนกดไลค์ จำนวนแชร์โพสต์ จำนวนการแสดงความคิดเห็น ข้อความการแสดง

ความคิดเห็น จำนวนผู้เข้าร่วมงาน ในการนี้กลุ่มเป้าหมายทั้งสามกลุ่มสามารถดำเนินการผ่านกระบวนการเล่าเรื่องข้ามสื่อได้ครบทุกกระบวนการ

การดำเนินการเล่าเรื่องข้ามสื่อ ในขั้นตอนการเชื่อมโยงโลกออนไลน์สู่โลกจริงจะมุ่งเน้นไปที่การจัดกิจกรรมเปิดบ้าน เพื่อสร้างประสบการณ์จริงให้กับกลุ่มนักเรียนและผู้ปกครอง โดยก่อนเริ่มงาน แผนกสื่อสารองค์กรจะเผยแพร่แบนเนอร์ประชาสัมพันธ์ ในหัวข้อ “ก้าวทันโลกยุคใหม่หลากหลายสาขาใน ม.หัวเฉียวฯ HCU NOW AND NEW GEN” และคณะวิชาต่าง ๆ จะออกแบบและผลิตแบนเนอร์เพื่อการเล่าเรื่องด้วยเนื้อหาของคณะวิชาภายใต้แนวคิดข้างต้น ตลอดจนการเผยแพร่คลิปวิดีโอของนักศึกษา โดยเผยแพร่ผ่านช่องทางแพลตฟอร์มออนไลน์ของคณะต่าง ๆ และมหาวิทยาลัย และใส่ลิงก์เว็บไซต์ (Backlink) ของมหาวิทยาลัย www.hcu.ac.th เพื่อให้นักเรียนคลิกเข้าไปชมรายละเอียดเพื่อดึงดูดให้สแกน QR Code เพื่อลงทะเบียนเข้าร่วมงาน โดยในงานเปิดบ้าน มีนักเรียนเข้าร่วมงานจำนวนประมาณ 500 คน ซึ่งเป็นจำนวนมากกว่าทุกครั้งที่ผ่านมา สอดคล้องกับบทความวิชาการเรื่อง การเล่าเรื่องข้ามสื่อของ ฮาม เชื้อสถาปนศิริ (2558) ที่พบว่า การเล่าเรื่องข้ามสื่อ คือ เทคนิคการเล่าเรื่องที่ใช้ประโยชน์จากการแบ่งเรื่องออกเป็นส่วนย่อย ๆ และผลิตเรื่องราวส่วนย่อย ๆ นั้น นำเสนอผ่านช่องทางสื่อที่แตกต่างกัน โดยที่เรื่องทั้งหมดนั้นต่างก็มีส่วนที่เป็นเนื้อหาสมบูรณ์ในตัวเองหรือไม่ก็ได้ และเรื่องต่าง ๆ สามารถนำมารวมกันเป็นเรื่องเดียวกันได้โดยผ่านประสบการณ์ผ่านสื่อต่าง ๆ ของผู้ชมหรือผู้ใช้งานสื่อ และสอดคล้องกับแนวคิดการเล่าเรื่องข้ามสื่อของ Henry Jenkins (2006) ที่ระบุว่า การเล่าเรื่องข้ามสื่อที่มีประสิทธิภาพจะต้องประกอบด้วยการกระจายเนื้อหาไปยังแพลตฟอร์มที่หลากหลาย โดยที่แต่ละแพลตฟอร์มนำเสนอเนื้อหาที่มีคุณค่าในตัวเองและเสริมซึ่งกันและกัน กระบวนการเล่าเรื่องของมหาวิทยาลัยหัวเฉียวเฉลิมพระเกียรติที่เชื่อมต่อตั้งแต่ Facebook Page, TikTok, Instagram สู่การถ่ายทอดสด และการจัดกิจกรรมเปิดบ้าน จึงสะท้อนหลักการดังกล่าวได้อย่างชัดเจน เนื่องจากผู้รับสารสามารถรับประสบการณ์แบรนด์ได้ใกล้ชิดมากขึ้นเมื่อติดตามเนื้อหาข้ามแพลตฟอร์ม

จะเห็นได้ว่า กระบวนการเล่าเรื่องข้ามสื่อ ส่งเสริมให้เกิดการรับรู้แบรนด์มหาวิทยาลัยหัวเฉียวเฉลิมพระเกียรติได้เป็นอย่างดี โดยเฉพาะอย่างยิ่งการสื่อสารผ่านช่องทางออนไลน์เป็นกลยุทธ์การตลาดที่มีค่าใช้จ่ายไม่มากเมื่อ

เทียบกับการจัดกิจกรรมในสถานที่จริง แต่การเล่าเรื่องผ่านการจัดกิจกรรมในสถานที่จริงจะมีผลดีเนื่องด้วยสร้างประสบการณ์จริงให้กับกลุ่มเป้าหมายที่เข้าร่วมมาร่วมกิจกรรม

ข้อเสนอแนะ

ในการศึกษาวิจัยครั้งนี้ เป็นการศึกษาวัตรกรรมการเล่าเรื่องข้ามสื่อเพื่อการสื่อสารแบรนด์เฉพาะมหาวิทยาลัยหัวเฉียวเฉลิมพระเกียรติ ควรมีการศึกษาเปรียบเทียบมหาวิทยาลัยอื่นที่มีการนำกระบวนการ เล่าเรื่องข้ามสื่อมาใช้ในการสื่อสารแบรนด์ ตลอดจนการศึกษาวิจัยครั้งนี้ มุ่งเน้นศึกษาวัตรกรรมเชิงเนื้อหาในฐานะผู้ส่งสารเป็นส่วนใหญ่ ควรศึกษาผู้รับสารเกี่ยวกับเนื้อหาที่ถูกสร้างขึ้นมาจากลูกค้าของแบรนด์

เอกสารอ้างอิง

- ณัชชา สุวรรณวงศ์. (2560). ปัจจัยที่ส่งผลต่อการตัดสินใจเลือกเข้าศึกษาต่อระดับปริญญาตรี ใน มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลธัญบุรี นครราชสีมา (ระบบโควตา) ประจำปีการศึกษา 2560. นครราชสีมา: มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลธัญบุรี.
- ดารายา บัวทอง. (2557). วัตรกรรมการสื่อสารความเป็นไทยผ่านภาพยนตร์แอนิเมชันเรื่อง “ยักษ์”. [วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต, สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์]. ThaiLIS. <http://gscm.nida.ac.th/uploads/files/1598429267.pdf>
- ทิพย์กัลยา ภาษิตวิไลธรรม. (2558). การสื่อสารการตลาดแบบบูรณาการและการวัดคุณค่าตรามหาวิทยาลัยของมหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่กับมหาวิทยาลัยแม่ฟ้าหลวง. วารสารบัณฑิตศึกษา มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่, 8(18), 134.
- ธาม เชื้อสถาปนศิริ. (2558). เล่าเรื่องข้ามสื่อ (Transmedia : story-telling). วารสารนิเทศศาสตร์และ น วั ต ก ร ร ม นิ ต้า, 2(1), 59-69.
- นัตตา กาญจนานนท์. (2561). การสื่อสารการตลาดแบบบูรณาการผ่านสื่อดิจิทัลที่ส่งผลต่อการตัดสินใจเลือกศึกษาต่อมหาวิทยาลัยเอกชนในกรุงเทพมหานครและปริมณฑลของนักศึกษา. วารสารนิเทศศาสตร์ บริทัศน์, 23(2), 211-213.
- ประชาชาติธุรกิจ. (28 สิงหาคม 2562). DPU X พลิกตำรา “การเล่าเรื่องข้ามสื่อ” พลังแห่งการสื่อสารยุคดิจิทัล. ประชาชาติธุรกิจ. <https://today.line.me/th/v2/article/qPlZ1k>

ปาริชาติ สถาปิตานนท์ สโรบล. (2545). *ระเบียบวิธีวิจัยการสื่อสาร*. กรุงเทพฯ : จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

ปรีดี นุกุลสมปรารธนา. (9 มีนาคม 2563). *สร้างแบรนด์ให้โดดเด่น ด้วย Brand Personality*. Popticles.

<https://www.popticles.com/branding/brand-personality/>

มรรยาท อัครจันทโชติ. (2560). การเล่าเรื่องแบบทรานส์มีเดียกับการสร้างความผูกพันร่วมในการ สื่อสารประเด็น

ทางสังคม. *วารสารนิเทศศาสตร์ธุรกิจบัณฑิต*, 12(2), 85.

วัชรวิ เกวลกุล. (2564). *ศิลปะการเล่าเรื่องข้ามสื่อ*. รายงานสรุปการฝึกอบรมผ่านระบบอีเลิร์นนิ่ง (e-learning)

http://edoc.mrta.co.th/hrd/Attach/public/1625710197_1.pdf

สกุลศรี ศรีสารคาม. (2561). การพัฒนานวัตกรรมเชิงเนื้อหาด้วยกลยุทธ์การเล่าเรื่องข้ามสื่อสำหรับรายการโทรทัศน์.

วารสารนิเทศศาสตร์ธุรกิจบัณฑิต, 12(1), 193-194.

THAI Media Lab. (5 พฤษภาคม 2562). *นวัตกรรมสื่อ คืออะไรหนอ?*. urlkub.co/BKZD80

Jung, Carl G. (1959). *Psychological Types*. London: Rout ledge's Regan Paul Ltd.

Jenkins, H. (2006). *Convergence culture: Where old and new media collide*. New York University Press.

Mark, M., & Pearson, C. S. (2001). *The hero and the outlaw: Building extraordinary brands through the power of archetypes*. McGraw-Hill.